

Hung. h.

2713

241 K.T.

955

1. pild.

(teljes)

955

Bibliotheca R Ó V I D *Conny*
 273 MAGYAR
 CRONICA
 SOK RENDBELI
 FŐ HISTORIÁS
 Könyvekből nagy szorgalma-
 tofsággal egybe szedegettet és
 IRATTATOT.
 PETTHO GERGELYTUL.

Sicut Gentes quas delevit Dominus in itroitu tuo:
 ita vos peribitis, si inobedientes fueritis voci
 Domini DEI vestri. *Deut: 8. cap.*

Non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando re-
 cessit à culto Domini DEI sui. *Iudith. 5. cap.*

Nyomtattatot Bécsben Cosmerovius Mátthé, Császá-
 runk ö Fölsége Uduary könyv Nyomtatoin
 által 1660. Esztendőben.

NOTANDUM QVOD

Rama.	Boszna.	Boszna.
Servia.	Rascia.	Rácza Ország.
Gallitia.	est Major Valachia	Havas-al föld.
Lodomeria.	Ruscia.	Orosz Ország.

Valakiezt azén irásomat jól meg akarja érteni,
Ugy gondolkodgyék felöle, mint ha Thót
Országban volna akkor, mikor ezt olvassa.

E G Y N E H A N Y
EMLEKEZETRE MÉLTÓ,
Hatalmas Világ biró Feyedelmeknek, és
Jeles szemelvények idejenek, föl jedzése.

ANNO

A mundo condito

2772.

Ebben az esztendőben vesztet és ronttatot el Tróya.

3212.

Roma, Romulustul, és Remustul épittetet.

3334.

Nabuchodonozor Királysága és Monárcchiája.

3434.

Cirus Királysága és Monárcchiája.

3478.

Xerxes Király birodalma.

3628.

Alexander Királysága és Monárcchiája.

3677.

Pirus Kyrály ez időben volt.

3747.

Hannibal, és Scipió ez időben hadakoztak.

3859.

Marcus Tullius Cicero ez időben születet.

3865.

Julius Császár születet, és Birodalma volt 3902.

3893.

Virgilius születet.

3921.

Augustus Császár lén Római Monárcha.

A

PRI.

PRIVILEGIUM ALEXANDRI MAGNI, REGIS MACEDONVM,

*Sclavis, & eorum linguæ concessum, ex quodam Græco libro
vetustissimo de verbo ad verbum translatum, & in latinum redactum,
apud Constantinopolim repertum tenore sub hujusmodi.*

NOS ALEXANDER Philippi Regis Macedonum Hircus Monarchiæ figuratus, Græcorum Imperij Inchoator, Magni Jovis Filius, per Anechtanabū Regem Ægypti annunciatuſ, & electorum Græcorum & Arabum Solis & Lunæ Conculcator, Perfarum & Medorum Regnator, & Dominus mundi ab Ortu, usque ad Occasum, & Meridie, usque Septentrionem.

Illustri Prosapia Sclavorum & eorum linguæ, gratiam, & pacem, atq; salutem à nobis, atq; Successoribus nostris succedentibus, in gubernationem mundi. Quoniam nobis semper affuistis in Fide veraces, in armis strenui, Nostri coadjutores bellicosi, & robusti: Damus & conferimus Vobis liberè, & in perpetuum totam plagam terræ, ab Aquilone, usq; fines Italia Meridionalis, ut nullus valeat, seu audeat ibi manere, seu residere, aut se locare nisi Vestrates. Et si quis alius inventus fuerit ibi manens, sit Vester servus, & posterì eorum, sint posterum servi Vestrorum. Datum in Civitate Nova, nostræ foundationis Alexandria, fundate super magno fluvio Nili. Anno Regnorum Nostrorum duodecimo aridentibus magnis Dÿs Jove, Marte, & maxima Dea Minerva.

Testes hujus rei sunt Athleta noster Illustris, & Locatera, ac duodecim Principes Nostri, quos Nobis sine prole decedentibus constituimus hæredes, & totius Orbis
Dominos.

ANNO

ANNO CHRISTI.

133. Első ki-jöveletek a' Magyaroknak Scittiabol Pannoniaba.
 401. Atila első Magyarok Királya.
 411. Buda épéteget.
 630. Mahumet sectájának eredeti.
 744. Második ki-jöveletek a' Magyaroknak Scitiából Pannoniaba.

A' MAGYAR ORSZAGY

Kerefsztyen Királyoknak Nevek, számok, és idejek.

Regiminis.

983. Szent ISTVÁN, Geisának a' fia Coronáztatik.
 1038. PÉTER, Szent István Huga fia Német.
 1041. ABA, kinél Szent Istvánnak a' Huga vala.
 1047. ANDRÁS, Kopasz László Herczegnek a' fia.
 1059. BÉLA, André Királynak az Eocse.
 1062. SALAMON, André Királynak a' fia.
 1073. GEISA, Béla Királynak öregbik fia.
 1076. Szent LÁSZLÓ, Béla Királynak fia, Geisának az Eocse.
 1096. KÁLMÁN, Geisa Királynak öregbik fia.
 1114. ISTVÁN II. Kálmán Királynak fia.
 1131. VAK BÉLA II. Almus Herczegnek a' fia.
 1141. GEISA II. Vak Béla Királynak öregbik fia.
 1161. ISTVÁN III. Második Geisának öregbik fia.
 1172. LÁSZLÓ II. Vak Béla Királynak fia.
 1173. ISTVÁN IV. Vak Béla Királynak fia.
 1173. BÉLA III. Második Geisa Királynak fia.
 1196. IMRE, a' Harmadik Béla Királynak öregbik fia.
 1200. LÁSZLÓ III. az Imre Királynak fia.
 1201. ANDRÁS II. a' Harmadik Béla Királynak fia, *Hierosolymitanus dictus.*
 1235. BÉLA IV. a' Második André Királynak fia.
 1275. ISTVÁN V. a negyedik Béla Királynak fia.
 1277. KUN LÁSZLÓ IV. az ötödik István Királynak fia.

1290. ANDRÁS III. a' második André Királynak Unokája.
Venetus dictus.
1301. LÁSLÓ V. Cseh.
1305. OTTÓ, Bavariai Herczeg Német.
1310. CAROL Király Olasz.
1342. LAIOS, Carol Királynak a' fia.
1382. MARIA, Lajos Királynak öregbik leánya.
1385. CAROL II. Olasz.
1386. SIGMOND Német, azután Római Császár.
1438. ALBERT, Bécsi Herczeg Sigmond Császárnak a' Vei,
azután Császár.
1440. LÁSZLÓ VI. Lengyel.
1444. Iffu LÁSZLÓ VII. Albert Császárnak a' fia. *Posthumus dictus.*
1458. MÁTYÁS, a' jó Hunyadi Jánosnak jó fia.
1490. LÁSZLÓ VIII. Cseh Országi Király, Cazimir Lengyel
Király fia. *Dobse dictus.*
1508. LAIOS, ennek a' László Királynak fia.
1526. JÁNOS Zapolyai.
1527. FERDINAND, a' Bécsi Herczeg, Carol Császárnak az
Eocse, kinel Anna Aszfzony, Lajos Királynak a' Nénnye
vala, Janos Király ellen Coronáztaték Székes Fejér-Várbá,
azután Római Császárrá.
1563. MAXIMILIÁN, Ferdinándnak öregbik fia Apjának élté-
ben léfzen Király, azután Római Császár.
1572. RUDOLPHUS, Maximiliánnak öregbik fia, Apjának élté-
ben léfzen Király az után Római Császár.
1608. MÁTYÁS, Maximiliánnak a' fia, és Rudolphusnak az Eo-
cse, Bátyjának éltébé léfzé Király azután Római Császár.
1618. FERDINAND II. a' Gréczi Carol Herczegnek fia (ki az el-
ső Ferdinánd Császárnak fia völt) Mátyásnak éltében Co-
ronáztaték Királlyá, azután Római Császár léfzen.
1625. FERDINAND III. a' második Ferdinánd Császárnak fia,
Apjának éltében Coronáztaték Magyar Országi Királlyá
Sopronban.

E' M A G Y A R C R Ó N I C Á N A K, E L S Ő R E S Z E,

Melly magában foglallya, a' Magyaroknak Első, és Második Scitiából való ki-jöveleteket Pannóniába, A' Királyoknak egymás-után-való következésit, a' Harmadik András Királyig, kit Velencei Andrásnak hinak. Ugy-mint kiben a' régi Sz: Királyoknak magyok szakadot, és azoknak idejekben történt fő dolgokat.

A' MAGYAROKNAK ELSŐ KI-JÖVETELEK PANNONIABA.

ANNO 373.

A Magyarok ez esztendőben jűvének Hunniából avagy Scitiából bé Pannóniába Vá lens Császárnak, és Damasus Pápának idejekben, Tizszer való száz ezren, és nyolcszván ezren, kik elót valának Hadnagyok Béla, Kéva, és Kadika, ezek a Chela fiai, Szémen nemzetéből valók voltak. Annak fölötté Atila két Eöcsével Kémennel és Budá-

val a' Vén Bendeguz fiai, ezek , a' Kádár nemzetéből valók voltak. Ezeknek Kádár vala ítélő Mesterek, kik véres Tört hordoztak köztők, és avval hirdették őket egy bizonyos helyre hadba, A kikengedetlenek voltak, azokat kegyetlen halállal ölték-meg, és minden marhájukban sákmánt tettek.

Halván azért ezeknek jöveteleket Martinus a Római Tisztartó, a/ontól ellenek maga erejéhez, több segítséget kére. Azért ennek segítségére el jöve a' Verónából-való Detre nevű Kapitány, és nagy Tábornak járának a Potentiána környűl nem mesz-sze Száfsz-halomhoz.

Kit mikoron a' Magyarok meg hallottak volna , éyel a tömlőkön által-kelének a' Dunán, Szent Gellérd hegye alatt, melly helyt az által kelésről, mind ez mái napig kellén földének hivunk, és azon éyel véletlenül meg űték a Római Táborn Potentiánál , és meg verék őket, holott el hullának a Rómaják között két száz tizezeren. A' Magyarok közül száz huszon-öt ezeren a' kéva Capitánnyal öszve, kit el-temetének a' Magyarok nagy Tisztességgel egy nagy járt út mellett, kit kéve házának, másképpen pedig kéáfszónak hivunk.

Azután nem sok űdő múlván , a Rómajak ismét meg gyűlének felső Pannoniában, nem mesz-sze Bécshez, Tulnánál, kit mikor meg hallottak volna a' Magyarok , ismét reájok menének, és mindenestől fogva el-verék őket, holott el-esék Martinus, Detre pedig a nyil vasat homlokában (kit a Magyarok oda lőttek vala) bé vívé Romába, erről nevezék őtet Haláltalan Detrének, hogy olly hosszú úton, annyi ideig a' vasat el szenvedhette homlokában. A' Magyarok közül pedig ott negyven ezeren hullának el, három Nemes Capitánnyal öszve, Bélával, Kémennel, és Kadikával, kiknek testeket kéveházára hozák, és el temeték nagy Tisztességgel a' Tárnok völgyénél, holott annak előtte az út közet lett vala. Azért ilyen nagy vér ontá-

3
ontással foglalák el a' Magyarok Pannoniát a Némerektől. mivel hogy pedig a z előttők JáróCapitányok a' két útközben el veszték vala, és a' környülők-való fok idegen Nemzet között, nem lehetnek vala féjedelem nélkül, azért minnyájan egyenlőképben.

ANNO 401.

A TILAT avvagy Ethelét, a Bendeguz fiát, választák Királyokká, mivel hogy ez igen bölcs, és okos hadvivelő Vitéz ember vala.

Atila azért el foglalván Panonnóniát, és a' Magyarokat belé helyhez tervén és le telepérvén, magának Sicambriában választotta vala lakó helyet. Az ő Zászlóján, egy aranyas Coronás kefélyő vala írva, és ezt a' czimert viselték a' Magyarok a' hadakban, mind a Geisa Herczegnek idejéig.

ATILANAK HADAI.

A Zután nem fok üdő múlva Atila tiz száz ezer Magyarral föl kele, és meg hódoltatá Tráciát, Misiát, Atháját, és Macedóniát, evvel meg tére Sicambriába kinnek alája adák magokat, Valemir a' Góttufoknak Királlyá; és az Aldarik a' Gepidáknak Királlyá, ennek fölötté a' Marchománusok, Svévusok, és Erulufok.

Atila, a Veroniai Detrik Capitánt fok adományával és maga ajánlásával magához haitá és Kapcsolá, ki azután mindennűt mellette hadakozot, Német, Olasz, és Franczia Országokban.

Azután Atila ismét Tábort indétá, és meg-vévé Thót, Országot, holott a Sziszeki Várost, Sibenyikot, Szénnyt, Zádort, és Pólat mind földig le-rontatá, Német Országot mind el-jára, Sigmond Királyt meg-veré, Argentínát meg-vévé, kit mind földig le-rontata. Továb menvén Galliában meg vévé Luxuniot, Bizanciomot, Chalomot, Mostihont, Lygont, Burgundlát,

és

és Lugdunomot. Végre juta a' Cathalon nevű mezőre, és ott Eccius Patricius-sal meg-viva, holott népében száz hatván öt ezer embere vészet, de mindazonáltal az ellenség el-mene elötte. Itt annyira meg-jédet vala Atilá, hogy egy nagy rakás Nyerget hordatot vala őszve, és arra föl-üle, és meg-parancsolá, hogy ha az ellenség meg-verné őket a rakás Nyerget alatta föl-gyuitanák, hogy az ő ellenséginek elevenen kezébe ne kerüllyön. Honnan Táborát indértván jűve Tráhásnak Várasára, kibe Szent Farkas bé-bocsátá ötet, és kegyelmet nyere tőle a' Várasnak. Azután méne Tolosnára, az-is hamar fejet haita neki. Továbbá méne Ramisefre, és azt meg-vévén, népet mind le vágatá. Végre Colóniára, holott, meg-ölék Szent Orsolát a' tizen egy ezer szűzekkel a' Rén vizén. Azután hogy mind Gadiát, mind Flandriát, el-rontá jöve Turingiába, Végre a' Dánusokra, és Normánusokra, Pruszkokra, és Litvánusokra, kiket mikor mind meg hódoltatot volna, meg-tére Sicambriába,

ANNO 411.

ITt Atilá igen meg haraguvék maga Attyaffiára Budara (ezt némellyek Blédának iriák) hogy Sicambriát, kit mostan Budának hívunk (az ő hagyásából épétt) nem nevezte vala Atilá neveről Atilának, hanem a' maga nevéről Budának, kiért meg fogatá, és maga kezével meg ölé ötöt.

Másik okát kiért meg-ölte ezt iriák: Mivel hogy e' két Atyafi fölötte igen különbözö erkölcsük vóltak. Mert Buda szelid békeség szerető, igen ember böcsüllő, bev-kező, és adakozó vala, senki marháját hamissan nem kívánta. Atilá pedig ellenkező képpen, igen kemény természetű, hadakozó, kegyetlen, és Vér szomiuhozó fősvény, és telhetetlen ember, még a Magyaroktúl is ragadozó vala. Buda azért gyakorta intette hogy a' fok hadakozástól immár

immár meg szűnnék, és meg elégednek ennyifok és gazdag Országoknak birodalmával, mellyeket magok birodalmok alá hódultattak. A Magyar nemzetnek nagy dűcsőségére, és jó híreere nevére elégséges volna az hogy a' Romayakat, ki ez szeles világon lég hírefzeb hadakozó nemzetség vólt, ilyen hatalmas Országokból ki verték, és őket meg győzték volna. Azért ezekben az Országokban melljeket a' Magyarok számtalan fok vérontásokkal magok birodalmok alá haitottak, meg köllene immár nyugtatny mind magát, mind a' maga népét. Atilá Budának ilyen szép intést nem tűrheté, és semmiképpen nem szen vedheté hanem haraghjában, érette meg ölé Budát, és a' testét az Dunába vetteté, hogy az holt testét se láthassa senki.

ANNO 427.

ANnak utánna, meg emlekezék Atilá az ű népének Veszdelméről, ki történt vala az Cathalonnak mezejen, és ismét erejét oda a' felé indétá, és mentében a' Tenger mellett fok Várasokat el ronta, Végre Aquilegyat az erős váraft meg szállá, kit három eszedőre véhete meg. Azután mene, Ravennára. Továb menvén Pádvát, Julius Várasát, Verónát, Vincenciát, Brixiat, Cremónát, Mántuát, Pergamot, Feráriát és sok egyéb keréter várasokat meg vévé. Az után mene Lyguriába. Olstán jűve Mediolánomba, holott minden várasokat földig le rontata. Mediolánomban midőn a' Római Császárokat aranyas Királyszekekben ülven, az Sejtakat pedig lábokhoz burúlvan, az keép íróktul le festve látta volna. Magát iratá le, ülvé szép Királyszekiben, és előtte a' Római Császárokat, kik vállokon Sakkokat hordozván, azokból lábai eleiben aranjat töltnék vala. S-mint hogy foga Vásék Romára, odais el indula, kinek Leo Pápa nagy Procefzióval eleibe mene addég az helyg, a' hól Mincius Vize Pádus vizébe szakád, kőnjörögven néki hogy el térétené hadát Romátul. Kiti szavával annyra meg szoréta, hogy azontul

oda való menetelét el hagyja, és békeszéget igérvén a' Pápának, lova száját más felé téréte, kitűl mikor azű vitézi kérdenék mjért szokása fölött engedet a' Pápanak, azt felelé, hogy a' Pápa feje fölött látot egy nagy embert papi ruhában fénlőt, az ki halállal, mezételen fegyverrel fenegette űtet, ha meg nem térne, és a' Pápa könyörgésének helt nem adna, és el nem hadná Romará való menését. Hihető, hogy ez a' ki Atilát eljieszté és Romátűl el téréte Szent Péter Apostol vólt, kivel eggűt, hogy Szent Pál Apostolis a' Pápa feye fölött Atilának meg jelent, legyen, nemelly Historiát írók föl jedzik; azért evvel Atilá Sicambriába tére békevel.

Haza szálván Sicambriába, Kéretni kezde az Valentiniánus Császár Hugát feleségűl magának. De miért hogy Pogány vala, nem ada Valentiniánus néki, kin meg haraguván, esmét Olasz Országra igyekezik vala menni, és ha tovább élhetet vólna véghezis vitte vólna szándékat.

A N N O . 445.

VEgre osztán, hozatá magának feleségűl, a' Bactriabely Király leányat, kinek Mikocz vala neve, ennek öröméert a' Möniegzőjekor mikor fölöttéb erőltette vólna magát az Szerelem dőlában, és fok bortis ivott vólna, éyel ágyában mikor el alutt vólna Veér indula az Orrából, ki mind száját, torkátt, hogy hanyattá fekszik vala meg tölté, és a' miátt meg fullada Atila, melly dőlgot az leány sem vett vala Virattáig eszében. Azért így lén halála Atilának, kitűl mind az széles Világ retteg vala, kitt az Magyarok nagy bánattal és Siralommál el temetének a' Keveházának koporsójában, birodalmának negven negy, a' Magyaroknak Scittiából való ki jűvéfeknek utánna hetven hét, életének pedig száz huszon négy esztendejében. Kinek halálakor Valentiniánus Császár álmában azt látta vala, hogy az Atilának a' kézya meg szegett vólna.

AZ ATILANAK TITVLVSSA.

IGy irattya vala pedig magát Atilá. En vagyok az Atila, Isten akarattjából az Bendeguznak fia, a' nagy Nemrothnak onokája, ki föl neveltettem Engádiában, Magyaroknak, Medusoknak, Gottusoknak, Gepidáknak Királlyok, e' világnak fejedelme, és Istennek Ostora.

Az Atilának keet fia, Chába és Aladárius (a' verónából való Detre Kapitánnak álnok Mestérségeből hogy a' Magyarokat meg ízaggathassa, és így könnyebben semmivé tehesze, és el fogyathassa a' Magyar nemzetseget) egyben háborodának az birodalomért, azért Sicambriánál meg vívának egy mászal, holott tizen ötföld napig tarta az viadal közöttök. Olli nagy vérontást tévének, hogy a' Duna vize, véressen foly vala alá. Az első ütközet Chábanak álla, ki az Görög Császár leányátul való vala, e' mellé állottak vala nagyob részre a' Magyarok. Az második ütközet álla az Aladáriusnak a' Német aszszontul való gyermeknek, ki mellé állottak vala a' Verónyai Detre Kapitán, a' Németek, és egyéb féle nemzetek, kiket Atilá birodalma alá haitott vala, de el vesze Aladárius. Chába pedig látván hogy a' Magyarok inkább mind el vesztek volna, nem mere ennyifok idegen nemzetség között, ilyen kevés néppel meg maradny, hanem föl kele, és tizen ötezer Magyarral, és a' több Eocseivel, kik hatvanon valának, bé mene Görög Országba Honórius Császárhoz az Annya rokonsághához, holott tíze három esztendeig lakozék. Annysra el vesztek vala a' Magyarok ebben a' Viadalban, hogy a' fok és meg számlálhatatlan Atilá népe közül ötven ezeren alég maradtak meg. Az után föl kelvén bé mene Scittiába, és ott azü őlsét az vén Bendeguzt élévenem, találá, kinek tanácsából ott meg házasodék, és lén két gyermeke Edemon, és Ed. De mig Chába e' világon éle mind addég meg emlekeszik a' Pannonianak kőver földéről, és inti vala azü fiait, hogy jövendőre ismét mennének reáya.

Az több Magyarok pedig kik az útközetül és Chábátul megmarattanak vala, egyetemben föl kelének és meg Szállának, Erdelynek a' Móldva felől való részében, kik mind e' napiglan ott lakoznak, és Székelyeknek hivattatnak. Ofztva vadnak pedig őtt Vármegyékbe, avagy az mint űk nevezik székekbe, kiknek ez nevek Csik, Gyrgyo, kisdí, szépsi, és Orbay. Az előttők járókat, kiktul, igaz-gattatnak és minden dólgoiban függenek Lófy Székelyeknek hyák.

ANNO 462.

V Elenczét ez esztendőben Fundálák az Aquileyabelyek, az Adriaticum nevű Tengernek Szigeteben, hová Atila, előtt futtottak vála.

ATILÁ HALÁLA VTÁN PANNONIANAK

Fejedelmi ezek voltak.

ANNO 469.

Duzio Pannoniának Királlya.

ANNO 493.

Hennacus Pannoniának Királlya.

ANNO 535.

Zeliorbos Pannoniának Királlya.

ANNO 577.

Aváres Pannoniának Királlya.

ANNO 606.

Cajánus Pannoniának Királlya.

ANNO 612.

A' Thótok és Horvátok meg szállák Illyriát és Dalmatiát, kik mind éz napiglan raita laknak.

ANNO 627.

Mahomet kezdé Arabiában a' Török tévölgeft, és azt egy Ser-gyus nevű ki szokót Barát, Alcoránba irá.

ANNO

ANNO 642.

A Csehek egy részét Német Országának meg vevék kit örökségül magoknak foglalának és raita le telepedenek.

Ezek Vandal nemzetek valának, de azü Capitányokról a Csehről, Cseheknek Neveztetének.

Craccó nevű fejedelem ezen időben szállá meg Lengyel Országot, az Vandal nemzettel, kinek neveről a fő Várást a VifzlaVize mellett, az Craccusról Craccónak Neveztek. A Lengyel nevet pedig vevék más Capitántul, Kinek Leb vala neve. Az Déak nyelven pedig a Polusról hivattatnak Polónusoknak.

ANNO 654.

Craccó ez időben Fondáltaték Lengyel Országban.

Ugyan azon esztendőben az Persiayaknak fejedelme, feleségével negyven ezer emberrel őszve Constantinápolyban jűve, és ott mindnyájan meg Kőrösztlöködvén, a CHRISTUS Evangeliomát vevék.

ANNO 656.

Prága fundáltator Cseh Országban.

ANNO 687.

A Velenczések ez időben emelének magoknak Herczeget avvagy potestást.

ANNO 713.

A Németek ez időben lének Kőrösztyenekke a' Bonifácus barát által.

ANNO 718.

Seita Pannoniának Királlya.

A MAGYAROKNAK MASODIK

Ki jűvetelek Pannoniába.

ANNO 744.

Mikoron a Magyaroknak Scittiában való bé monetelek után, Pannoniában külömb külömb félc változások lettek

vólna. Ez esztendőben 'a Magyarok ismét ki indulának Scit-
tiából, kiket keét dolog indetá föl. Első az Chábának az Atila-
fiának Testamentoma, ki mikor meg halna, 'a Damases Istenre
kefzerétéüket, hogy ha meg sokasodnának ismét Panonyának
földét el foglalnák, és azü Attyának Atilának ellenséghein bosz-
szut állanának. Második, indetá őket az Alom látás, a' kitt látot
vala ugyan ott Hunnjában az Eleudnak felesége, az Enodbila-
aszszony, azü terhes vólta korában. Ki álmában ezt látta vala:
Hát egy igen szép Saskesellő, afejet azü kebelébe haitotta, kinek
nyugovásának győnjörűségéből azü méhéből egy nagy szép
folyó Patak folyamék ki, és nagy bévséggel egy idegen földre
alá folya, holott meg gyűlvén mind ellepé az földet. Ez Alom
felől az Scittiabeli jüvendő mondók ezt magyarázák, hogy azü
magzattyából támadna olli fejedelem, ki Hunniából nagy nép-
pel ki menne, és az Pannonyának kövér földét ismét el foglalna.
Kittül midőn üdő bé telven, egy szép fértigyermekek születet vól-
na, az-ü Attya azt, azü feleségének Látásáru és Almáról, Al-
mosnak neveze. De hogy ez nylvábban légyen, illik az Atilának
eleitül fogván való nemzetséget elő számlálnunk.

A T I L Á K I R Á L Y N A K Genelógiája.

1. Nóé	9. Keleed.
2. Iáfet.	10. Keve.
3. Hám.	11. Keár.
4. Chus.	12. Bellér.
5. Nimróth.	13. Rádár.
6. Hunor.	14. Othmár.
7. Bót.	15. Farkas.
8. Dama.	16. Bondofárd.

17. Buken.
18. Czanád.
19. Rudli.
20. Belztur.
21. Mike.
22. Miske.
23. Ompud.
24. Kulcze.
25. Levénte.
26. Lehel.
27. Zámir.
28. Zambur.
29. Bólug.
30. Bóczu.
31. Zóltán.
32. Berénd.

33. Chadicza.
34. Opos.
35. Ethei.
36. Szemein.
37. Turda.
38. Bendeguz.
39. Atilá.
40. Chába.
41. Ed.
42. Ugek.
43. Eleud.
44. Almos.
45. Arpád.
46. Zóltán.
47. Toxus.
48. Geicza.

*Ipse mutat tempora & atates, & transfert Regna
atque constituit. Dan: 2. cap.*

AR P Á D N A K idejében azért, ki indulának a Magyarok Hun-
nyából, és által jűvén fok Országokon és tartományokon,
által kelék az Tanais Vízet, jűvének Muszka Országba, azután
Orosz Országba, az Székelyek azért az Atilá Királinak maradé-
ki, kik immár Erdélyben le telepedtek vala, halván a Magya-
roknak jűvetelit, eleikbe menének Orosz Országba, és bé hozák
űket Erdélységbe. Holott heet föld Várat csinálának, kikben
egy ideig meg nyugovának. Kiról immár mind é napiglan az
Erdély nevezterik a' heet föld Várról heet halomnak. Deákul
septem Castrának, Németul pedig Szibenburgnak.

A Sze-

A Szekelyeknek pedig akkor adák a' Nemességet és szabatságot, mint Atila maradékinak és az Magyarok réghi hiveinek. Mert Atilának halálátul fogvást, míg a Magyarok esmét másfiszor ki jüvénék ez Országba, el nem felekezének azü elejéről.

3 Továbbá, emelének ugian ottam Erdélyben het Kapitánt, és mindenik alá adának harmincz ezer embert, hadra alkalmasokat. Ennek fölötte szerzenék századosokat, és Tizedeseket minden seregben. Valának azért mindenestül fogvást szolgáknak, gyermekeknek, és Afzszoni embereknek kivüle, ket száz tiz czeren.

Vala pedig é het Kapitáni közzül egi Arpád nevű, ez az töbinél gaz tagab és Nemefzeb vala, ki az Atila nemzetből való vala, ennek az Apja Almos meg hala Erdélyben, és nem láthatta Pannoniának földét, mint Aron az ígéretnek földét hogy nem láthatta.

Ennek utánna bocsátának el egi kémet, kinek neve vala Kuszid, ez az Kundnak fia vala hogy az Pañoniának földét minémű vólna, és micsoda népek lakoznának raitta meg látná. Azért az Kuszid eljárá az földet mind az Dunáig és meg tértében vin az Kapitányoknak egi palaczk Duna vizet, egi marok füvet, és egi marok fekete földet. Kiket mikor az Kapitányok meg láttak vólna, igen jónak itéllék azokból lenni az Pannoniának földet. Arpád pedig azon helyt Scittyának mőndgya szerént, egi aranjas hadi kűrtőt meg tölte az Duna vízével, és föl emelvén azt, monda nagi föl szóval. Mi Attyának Márs és Hercules, nági hálákat adunk néktek, hogy minket azti jóvóltotokból ide vezéreltetek és hoztátok. Ennek okaért Könjörgüknéktek hogy ez Pannoniának földén minket meg szállisatok, és örök birodalmul minékünk adgjátok. Az Dunának Istenét minékünk engesztelyéttek és visellyetek olli gondot reánk, hogy az körnjölünk való, ellenségünk myátt el ne veszfzünk. Az Magyarok erre nagy föl szóval háromszor Deust kiáltának, melly helyet erről mind
ez

8.
ez mái napig, az Deusról Défnék hivunk, holott maftan egi vá-
ras vagion közel Szamos vizehez.

Az időben birja vala Pannonianak Országát egi Suata-
polug nevű fejedelem. Maróthnak az fya kinek küldenek az ku-
szidtól egi fejer Lovat aranjas fékkel és Njereggel, és könyörgé-
nek néki földért, hón lakozhatnának, Suatapolug nagi vigkedvel
elvévé az Lovat és igére nekik lakó helyet az Országban, gon-
dolván aztat, hogy valami munkás és szántó emberek vólnának.
Az kuszid meg térvén meg mondá nekik az választot, kin az Ma-
gyarok igen örülének, és az kuszit mindjárást ísmét vissza küldék,
és meg izenék a' Suatapolug fejedelemnek, hogy el menne az
földről, mert az föld, övek vólna kit ők Aron vettek vólna meg
tőle; az fejer lovon az földet, az féken az fűvet, az Njergen pe-
dig az vizet. Halván ezt Suatapolug igen meg busula raitta és
mondá, ha ez igi vagion, én az lovat agion veretem, az féket az
rétben verem, az Njerget pedig az vízben haitatom. Kire kuszid
igi felele, ha azt miveledis, abban az Magyarok semmi kárt
nem vallanak. Mert az Ebek meg észik az lovat, az kaszások meg
találják az féket. Az halászsok pedig az Njerget.

Azonban az Magyarok mind Táborostól meg indulának,
kitt halván Suatapolug ki szálla eleikben, és meg ütközzvén vé-
lek, meg vereték az Magyaroktól, Suatapolug pedig el futá-
modván bé szöktet vácznál az Dunaban, és beléhala az vízben,
kin az Magyarok lénnek nagi örömben és azon helyt Pannoniá-
ban le telepedenek, kin mind, ez napiglan az mint látjátok
lakoznak. Ez lén Constantinus Császárnak az Leo fiának, és Za-
karias Pápának idejekben.

AZ KAPITÁNYOKNAK NEVEK.

1. ARPÁD az első Kapitán. Székes-fejer várnál szálla meg.
2. SZABÓLCZ az második Ettől Származot, az Cháki familia,
ez az Tiszsa mellet telepedék meg és népével az egész Nyrsé-

get bé tölté, kinek az ő föld-vára mastis fön vágion az Tiszza
mellet Rakoma-zon fölliül.

3. KUND az harmadik Kapitán. Az Kendi familia innen Származott.
4. GIULA az negyedik Kapitán. Ez Erdélyben telepédek meg, kitől mostis az heli Giula-fejer-várnak nevezterik. Az Gjulaffy familia innen való.
5. BERBULCZ az ötödik Kapitán. Ez az Balaton mellet szálla meg.
6. LEH az hatodik Kapitán. Ez Galgocz táján szálla meg népével.
7. URS az hetedik Kapitán, ki az Sayó vize mellet szálla meg.

AZ MAGYAROKNAK HADAI.

1. **A**Z Magyarok hogy meg szállák Pannoniát, hatt esztendeig meg nyugovának. Az hetedik esztendőben Cseh Országot és Morvát meg rablák, és meg térének Pannoniába, kibene egy esztendeig meg nyugovának.

2. Azután menének Carinthiára, holott meg ütközének az Carinthiai, Carnioli, Styriai és Moraniai Herczegekkel, kik ellen az Magyarok diadalmasok lének és az ő földöket mind el rabolván, meg térének Pannoniába, és veszteg valának három esztendeig.

3. Ismet el indulának az Magyarok, és az egész Bólgár Országot el rablák és égetek, és nagy praedával békével vissza térnek.

4. Annakutánna menének Lombárdiára, és meg vevék Pádvát és azt meg égeték, Hetruriát, Alsatiát, és Lotoringiát, mind el rabolván és el égetvén, nagy gazdagsággal haza jövenek Magyar Országban, és meg nyugovának tíz esztendeig.

5. Ez után ismet föl kélenek az Magyarok, és menének Német Országra, és mikoron meg rablották volna, Saxóniát,

Turin-

Turingiát, Svéviát, Franciát, és Burgundiát, örömmel térének vissz a Magyar Országba, és meg nyugovának tiz esztendeig.

6. Conrád Császár idejében az Magyarok ismét Német Országra menének, holott nagy sok rablás után seregeket ket felé oszták, kinek az felé Augustát meg szállá. Az fele pedig rabláni mene; Az kik Augusta alatt valának, azok meg verettetének az Császártul, és ott ket Nemes Kapitánjok el fogattaték Lehel és Bolczu. Kiket mikor az Császár eleiben vittek volna. Monda nékik az Császár. Miért kegyetlenkedtek ti olli igen az köröztjénekre. Mondának amazok. Mi vagiunk Istennek borszu álló Ostor. Azért, ha mi meg Szününk titeket háborgatni, minket, büntet meg Isten. Monda ismét az Császár nékik. Valaszatok halált magatoknak mert megköl halnotok. Monda erre Lehel. Adgiák énnékem azén hadi kürtömet, had kürtöllyek véle még egyszer halálom előtt. Es mikor elő hozták volna az kürtört, kerengeni kezd véle és fúj, és föl huzván azt, úgy úté az Császárt agyon véle, hogy mindjáraft meghala a' Császár és monda: Menny el előttem, és az más Világonnis szolgállyi nékem, kiért a' Németek Ratisbónában, kitt mi Rézennek, hivunk, mind, a keéc Capitánt, Lehelt és Bolczut föl akasztaták. A más Sereg pedig aki rabláni ment vala, meg térében meg veré az Császár seregét, és sokat rabolván nagy nyereséggel meg térének Magyar Országba.

7. Nem sok üdö mulva az Magyarok ismét nagy sokasággal el indulának, borszút akarván állani az Németeken. Es el rablá, és elpusztiták Lotaringiát, és meg ütköztén az Németekkel meg fogák az Lotaringiai Herczeget, és az Brabanciai. Herczeget az viadalban Strozpurg alatt, és mind az keéc Herczegnek fejét vévék. Bellyeb indulván Francz Országra menének, holott nagy pusztaságot mivelének. Továb menvén el rablá a' Mecz, Trier és Aquisgrana tartományokat. Annak utánna meg vévék. Segusa, és Taurina várafokat. Végre feji-

verrel utat nytván magoknak, egiszérsmind el pusztiták, az egész Lombardiát, és mondhatatlan nagy prédával jüvének vissz a Magyar Országba.

A Nagy Cáról Császár nem akarván szenvedni a' Magyaroknak ilyen sok kegyetlén hadait, mellyekkel sok Országokat meg nyomorítottak vala. Annak okáért nagy haddal reájok jöve, és njólcz egész esztendeig rettenetes nagy vér ontással és szantálá sok embereknék veszedelmével hadakozék reájok. Sicambriát a' Chábára a' Magyarok fejedelmére meg szállá, megvévé, és a' Chábátis benne meg ölé. Végre az gyakran való ütközetekben (mert a' Magyarok nem hadgyák vala magokat, hanem mindenkor vitézül támadnak vala ellene:) mind el veszenek a' Magyarok között, való Nemessék. A kőszéghis igen meg fogyatkozik. És a nagy sok gazdagság, mellyet enni sok Országoknak el kóborlásával és ráblásával egyben takartak vala, mind el vesztülők. Azért kenszeretetének a' Magyarok Cáról Császárnak meg hódolni, és néki fejét haitani.

Ezenközben a' Saxóniak el hagyák a köröszttyen hitet, kire az előtt a' Császár fegyverrel haitotta vala őket, ezt halván Cáról Császár ismet reájok méné, és meg veré őket, az ott való népet föl vévé, és Magyar Országban Erdéliben helhezteté a' Magyarok köziben. Ezeket hyak Erdéliben Szászoknak. Ezek épették Erdélyben Szebent, Calosvárat, Szászváraft, Szászsebest, Besztreczét, Régent, Mogyéft, Segesvárat, Kúhalmot, és Braszót.

NB. Istvánffi *in suis Historijs lib: 13. fol: 220.* Azt írja, hogy soha semmi bizonyós Historicusokból a nyilván kinem teczik, hogy valaha Cáról Császár a Magyarokra hadakozót volna, hanem az első Geisza Király Szent Lászlónak a Báltja hozta bé Erdélybe a Szászokat, Kiről való privilegiomokat szemével latta ű maga Istvánffi.

ANNO 832.

Gemistul az Thót Orzági Király ez időben vólt.

ANNO

ANNO 880.

Sveropilus Dalmatiának és Thót Országának Királya, ez időbē vette föl a kőrösztyen hitet, mind azü Országgyal öizve.

LINDEUTOT a Nagy Cáról Császár halála után választák az Magyarok Herczegnek. Ez mindjárást el szakada a' Római birodalomtul a Dalmatiabeljekkel Ausztriáikkal.

8. Halván ezt Lajos Császár, nagy néppel reájok indulá, és meg ütköztvén Lindeuttal diadalmas lén ellene, Lindeut mikor az ütköztetből elszaladot vólna, Könyörgésre vévé az dölgor, és kegyelmet nyere a Császártul. Es így lévén, a' Magyarok ismét Franczuzoknak birodalma alatt lenek.

9. Meg hala Lajos Császár, és egyben háborodának az fiai a birodalomért, kit látvána' Magyarok ismét el szakadának a' Romai birodalomtul. Es nagy sereggel el indulának, és el kezdvén az Németeken, sokat rablának a Császári birodalomban, nagy kegyetlenséget mutatának minden emberek ellen, és minden helek ellen.

10. Annak utánna a Franczuzokra menének, kogy azokon boszszut állanának, miért kogy a Nagy Cáról Császár onnan jött vala reájok, és ű általok olly igen meg nyomorétotta és meg alázta vala a Magyarokat, nagy pusztaságot mivelének azért tűzzel fegyverrel Franciaországban, valakit elő találnak vala, mind le vágyák vala, annak utánna haza térének Magyar Országba nagy praédával és gazdagsággal.

11. Második esztendőben kikelettel indulának a Görögökre Constantinus Császár idejében, és a felső Misiat, Illyriát, Traciát, és Macedóniat mind el rablák és égeték, és ez Országoknak minden kéncsékben sákmánt tévének, ki vel készerétettek az Görögöket adó fuzetésre.

12. Annak utánna menének Bolgár Országgra, holott mikoron meg ütköztének vólna, vélek a' Magyarok Diadalmasok lenek, és ezeketis ado fuzetésre készeréték.

13. Thovábbá, menének ismét Olasz Országra, kiknek akkor Királyok Berengér vala, valának pedig a Magyarok nagy sereggel, kiktől az Olaszok el yedének, és mikoron meg ütköztenek volna egymással, a Magyaroké lén a győződelem, azután el ráblák egész Olasz Országot, kiktől az Olaszok nagy pénzen vénének békeszéget, és adó fizetésre kötelezek magokat. Ugy jüvének viszfza Olasz Országból.

14. Ez után ismét a Németekre indéták hadokat, és Alhacztot és Saxóniát mind el ráblák, és valamit elő találának azt mind le vágák. Leon pedig ez Henrik Császár idejében, népet győite azért Henrik Császár, és eleikben szálla a Magyaroknak Merzburg város alatt, és ott meg veré a Magyarokat, és minden prädájokat el vevé tőlök.

15. SALÁRDOT választák a Magyarok Herczegnek az Lindont halála után, Ez ismét bé mene Olasz Országba, és ott nyonnan nagy puszterást tévének, prädálásokkal, tűzzel, és fegyverrel, az Ticium nagy várossal egietemben.

16. Annak utánna ismét Morvára és Cseh Országra indulának nagy néppel, és aztis mind el dullák és ráblák, nagy prädával jüvének viszfza Magyar Országba.

17. Egynehány esztendő múlva ismét Olasz Országra menének. De Henrik az Bavariai Herczeg ellének támada, és keét ütközetben meg győzé őket, és viszfza szaladának Magyar Országba.

ANNO 931.

Az Csehek ez időben vették a CHRISTUS Evangeliomát. Toxvs a Zólrán Herczegnek fia, lén Magyaroknak Herczege.

18. Toxus azért ismét ki indétá a Magyarokat Olasz Országra, hogy boszszut állának rajtok, ez előtt való raitok tett boszszuságért. Kit halván az Olaszok igen meg yedének, és Berengár Királynak el bocsáták azú fiát Albertot Toxus eleibe, és ez ifyu sok könyörgések után békeszéget nyere Toxustul,

11
tíz kőből pénzt adván a Magyaroknak és evvel meg térének a Magyarok.

19. Ez után ismét indulának a Németekre, lén pedig ez Ottó Császárnak idejében, ki hamar nagy néppel a Magyarok eleibe szálla. és meg ütközék vélek. A' Magyarok pedig nagy emberséggel és áthatatossággal vinak vala ellene annyra, hogy egynehány napig tarta a viadal köztök, de a sokáig való vívásban maid mind el fogytak vala a' Magyarok. Végre Ottó lén győzödelmes ellenek, holott három Capitánnyok esék fogva, kiket Ottó Császár mind föl akasztata.

20. Egynehány esztendővel ez után, indulának ismét, Fránzia Országra, és mikor mind el rablortak volna őket, nagy praédával vívísza jüvének, és a' Rénvizén által kelvén három részre Oszlának, kiknek az egyik részével meg ütközének a' Saxonijak, és ott mind el veszedének a' Magyarok. Mikor a keét rész értette volna a harmadiknak veszedelmét, a' Rabokat mind lévágván az praédatis mind el hagyván egybe ütték magokat, és' így jüvének haza.

ANNO 958.

GEYSA a' Toxus Herczegnek fia, lett Magyaroknak Hercege Ez igen jámbor ember vala, esőndes erkölcsu, és békefő Szerető, Isten féllő, és Szent életű. Ez, Isteni jelenésből ki álmában jelent vala meg neki, így kezik vala azon hogy a' Magyarokat kőrősztyennekké tegye, és a fene hadakozásokból vívísza vonnya.

ANNO 969.

Szent István az Geisa Herczegnek fia, Születék Esztergamban a Sarolta Aszszonytul, a' Gyula leányatul, kité meg Kőrősztyőle Szent Albert, a' Prágai Püspök.

DEVS judicium tuum da Regi: Et justitiam tuam filio Regis: Indicare populum tuum in justitia: Et pauperes tuos in iudicio. Psal. 71.

KÖVER-

KÖVETKEZNEK A' MAGYAR Ország kőröszttyen Királyok.

Et nunc Reges intelligite, Servite Domino in timore: Et apprehendite disciplinam. Psal. 6.

ANNO 983.

Confortare Es esto robustus (ait Dominus Iosua:) Custodias atque facias omnem legem, quam praecepit tibi Moyses servus meus. Jos. 1. cap.

SEnt ISTVÁN a Geisá Herczégnek, fja első Magyar Ország kőröszttyén Király ez időben választatek Királya. Ennek a hetedit Benedek Pápa küldé Angyali jelenésből egy Coronát, kit mind é napiglan Angyali Coronának hivunk. Evvel azért meg Coronázták ütet a' Királyságra. Anno 1001. esztendőben..

ANNO 990.

SEnt ISTVÁN Király az egész Magyar Országot a réghi Scit-tiai Pogánságból, a' Római Kőröszttyén hitre téréttette. Geisá Herczeg meg holt Anno 997.

ANNO 1003.

A' Thörökök Hierusálemet meg vévék.

ANNO 1031.

SEnt IMRE Herczeg, Szent István Királynak eggyet- len egy fja meg hala, kin lén az Attjának, és véle eggyetemben az egész Országnek nagy banattya..

Mivel hogy pedig Szent István meg betegédet vala, és meg esmerte vala magán, hogy abból ki nem gyógyulna, és föl nem kelne. Es miért hogy gyermeki nem valának gondolkodot azért, hogy azü Veér szerént való rokonságghi közzül hadná vala- melykét a birodalomban halála után. Ennek okáért hamar elküldé azü Szolgáját a' Szakállos Budát az Egrudnak a fiát Nytraba, hogy onnan a Vazult azü rokonságot hamar ala hozná hogy minék előtte meg halna, ütet Királya, tétetné. Vala pedig a' Vazul igen

igen szép íff ju legény, kit Szent István Király azü vásotságáért, furcsaságáért, és furfántságáért, Nytrában fogságban tartat vala, melly dólgot Buda meg jelenté a' Királyné Afzfzonnak. Gislának (Ezt Keislánakis írják) ez a' második Henricus Császárnak Huga vala. Ki azon helt Buda előtt Sebuft Nytrába bocsátá, és a' Király szavával a' Vazulnak mind az keét szemét; ki tolatá, és a füleit onnal bé önteté. Ezt pedig azért cselekedé raita, hogy Pétert tétetné Magyar Ország Királlya, Szent István Királynak halála után. Azonban Budais oda juta, és látván é dólgot meg rettene raita, de mind az által Vazult a' Királyhoz vivé. Kit mikor az Király meg látot vólna, igen síra raita, és azon helt a' Kopasz László fjait Andrást Bélát, és Leventét magához hivatá, és meg hagyá nékik hogy mindjára az Országból ki fússanak, és magokat a' Királyné Afzfzontúl meg óltalmazták. Azok pedig ezt halván, azon helt nagy Keferűséggel Cseh Országba futának.

ANNO 1038.

SEnt István Király meg-hala, Nagy Bóldog Afzfzony napján, kit el temetének a' Magyarok szekes Fejér-Várban nagy sírlommal és bánattal, kinek halála után három esztendeig Magyar Országban minden vigaság tévő Musika meg szűnek. Ez igen jámbor és Isten fellő Szent életű fejedelem vala. Nagy fok gazdag Templomokat és Calastromokat csináltata Magyar Országban, Püspököket és egyéb szerzeteseket szerze, kiket mind éz napiglan szemünkkel látunk.

Ennek fölörte az Országot Vármegyékre osztá kikben fő Ispánokat, Vice Ispánokat, és birákat szerze, hogy azoknak vigyázások áltál a' kőrösztttyén hit jobban gyarapodnék, az igazságghis az Országban job módgyával szolgáltatók.

A' MAGYAR ORSZAGY

Vármegyeknek Nevek és Számok.

Subditi igitur estote omni humana creatura propter Deum: sive Regi quasi praevalenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. 1. Petr: 2. cap.

Admone illos, Principibus, & potestatibus subiectos esse. Dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse. Ad Titum 5. cap.

1. Szerem	Vármegye.	20. Bars.	Várm.
2. Valkó.	Várm.	21. Hont.	Várm.
3. Pofga.	Várm.	22. Nógrád.	Várm.
4. Verőcze.	Várm.	23. Pest.	Várm.
5. Thólna.	Várm.	24. Bách.	Várm.
6. Baronya.	Várm.	25. Bodrog.	Várm.
7. Somogy.	Várm.	26. Zólyom.	Várm.
8. Beszprim.	Várm.	27. Liptó.	Várm.
9. Feyervári.	Várm.	28. Arva.	Várm.
10. Szala.	Várm.	29. Thurócz.	Várm.
11. Vasvár.	Várm.	30. Szepes.	Várm.
12. Soprony.	Várm.	31. Thorna.	Várm.
13. Molony.	Várm.	32. Vivár.	Várm.
14. Győr.	Várm.	33. Borsód.	Várm.
15. Komaróm.	Várm.	34. Gómör.	Várm.
16. Esztergam.	Várm.	35. Ungh.	Várm.
17. Pilis.	Várm.	36. Beregh.	Várm.
18. Pofon.	Várm.	37. Ugólcza.	Várm.
19. Nyitra.	Várm.	38. Máramaros.	Várm.

39. Sza-

39. Szathmár.	Várm.	52. Trinchén.	Várm.
40. Szabólcz.	Várm.	53. Solth.	Várm.
41. Szólnok.	Várm.	54. Kis-Heves.	Várm.
42. Bihar.	Várm.	55. Nagy-Heves.	Várm.
43. Kraszna.	Várm.	56. Sáros.	Várm.
44. Beren.	Várm.	57. Csongrád.	Várm.
45. Bekes.	Várm.	58. Haron.	Várm.
46. Szaránd.	Várm.	59. Macsó.	Várm.
47. Csanád.	Várm.	60. Orbacs.	Várm.
48. Thorontál.	Várm.	61. Kraszó.	Várm.
49. Thömös.	Várm.	62. Arad.	Várm.
50. Szőréni.	Várm.	63. Kővény.	Várm.
51. Zemplin.	Várm.	64. Szrebernik.	Várm.

AZ THÓT ORSZÁGY V Á R M E- gyéknek Nevek.

1. Várasd Várm.   2. Zábrág Várm.   3. Kőrös Várm.

AZ ERDÉLY VÁRMEGYÉKNEK NEVEK.

1. Kolos.	Várm.	5. Küküllő.	Várm.
2. Dobóka.	Várm.	6. Feyervár.	Várm.
3. Belső Szólnok.	Várm.	7. Hunnyad.	Várm.
4. Thorda.	Várm.		

A' S Z E K E L Y E K S Z E K E I A V V A G Y Vármegyéi ezek.

1. Maros-fzék.	3. Szépsi-fzék.
2. Csik-fzék.	4. Kisdi-fzék.

5. Orbai-szék.
6. Aranyas-szék.

7. Udvarhely-szék, és e
leg főb a' többi között.

SENT ISTVÁN KIRÁLY HADAI.

Első hada lén a' Kupán ellen, ki Zirind fia vala, ez Somegy-ságnak Herczege vala. Es igen bännja vala hogy Sz: István Király a' kőröszttyén hitet bé hozta vala Magyar Országba, Annakokáért hogy job alkalmatofsága lehetet volna a' kőröszttyén hitnek Magyar Országból való, ki gyomlálásában, és az előbeni Pogány hitnek helére való állatásában, a' Szent István Annyát, Sarólt a' Afzszont akarja vala magának feleségül venni, hogy a' több pártosoknak segítségékből, utánna Királlyá lehetne, ertvén ezt Szent István Király igen meg háborodék raita, és mindjára minden erejét az Kupán ellen indétá. Venczelt az egész had előtt választá fő Capitánnak. Venczel után valának Hunt és Páznán mind a' hárman Németek, jeles okos hadviselő férfiak, és igen értekeszek a' Király mellett nagy embérül és Vitézül vifelték magokat. Ezeknek ereyekkel, hatalmokkal és okoságokkal, készerétette Geisa Herczeg, és Szent István Király a' Magyarokat a' kőröszttyén hitthet fől venni. Azért hádával személlye szerént réa indula az Király Kupán Herczegre, és a' Garan Vizemellet a' Kupán hadat igen meg veré, és a' pártosokat mind el veszte, a' Kupánt pedig a' Venczel Capitán a' maga kezével le vágá, kit uzután a' Király négygé vágata, és annak minden jószágát az Győri Szent Márton Calastromához adá.

ANNO 1002.

Masodik hada lén az Gjula Capitán ellen, ki ő néki Annjáról Eofsi vala, oka pedig az hadnak ez vala, hogy a' Gjula Erdélyben igen kegyetlenkedig vala. Továbbá, igen ellenzi vala hogy Szent István Király az Kőröszttyén hitet bé hozta vala Magyar Országban. Azért Szent István meg foga ötet mind fiával

fiával és feleségével öszve, és hozá őket Magyar Országba. Ugyan azon utában készerété fegiverrel az Erdélyeket is az Christus Evangeliómát bé venni.

Harmadik hada lén az Kéán ellen az Bolgárok Herczege ellen, de azt is meg veré, és meg ölvén az Kéánt, hagyá az Országba az vén Zóltánt az ő Annjának Attja-fiát.

ANNO 1038.

H. PÉTER, az Bilhelmusnak, az Burgundiay Sigmond Herczeg Báttja fia, választatott az Sz: Király halála után Magyar Ország Királya, és meg Coronáztaték székes Fejér-Várban, ez Német vala, és Sz: István Királynak Húga fia vala. De a' Magyar Nézetet igé gyűlöli vala, és raitok igen kegyetlenkedik vala, Továbbá, az Országnek kynsét mind Német Országba takarja vala. Ennek fölötte minden Tizteket a' Németeknek és Olaszoknak Ofztt vala, kitt a' Magyarok tovább nem tűrhetének, azért készerétetének szabadságok mellet Péter Királyra meg Coronázásának utánna harmadik esztendőben támadni, kik előtt három fő Magyar Ur támada fel, tudni illik Viscó, Toislán, és Pezli. Ezek Péter Királyt ki űzék az Országból. Az Szakálos Budát az Egruthnak az fiát, ki által Pétert az Királyné Aszfzony, Magyar Országban hozot vala Német Országból, mind koncstról koncstra vagdalák, és a' keét fiának, mind az keét szemeyt ki tolaták. Az Sebusnak pedig ki az Vazulnak szemeyt ki tolt vala, mint kezeyt lábait megtörék, és nagy szörnű halálal meg ölék űtet, mind azokkal öszve kik ezekhez pártolók valának.

ANNO 1041.

ABa választaték, és Coronáztaték Péter helyében Magyar Ország Királya. Ez is Német vala, és Szent István Királynak Húga vala nála. Ez csinyáltata Gónczón föllyűl az Hornát mentében egi föld várat, Kiról mind é napiglan az ott való vármegyét.

megyer Aba Uyvármegyének hyák. Ez fölötté kegyetlen és hamis fejedelem vala, és méltábbán neveztetet volna gyilkosnak hogy nem Királynak. Mert az paratzságból választot vala tanácsokat magának, és azokat emelé Tiztességes méltóságokra, az haznos Tizteketis azokra bizá. Az Mágyar Urakra pedig reáyak dűhösödék, és egy nap ötven Uratt egy házban bé rekésztvén lé vágatá, olly kegyetlenül, hogy meg sem hagyja glónni nekik Uratt sem engede venny magokhoz. Kin az Magyarok fölötté igen meg busulának, és el hagyvan ötet, küldének ismét Péter Királyért ki Henrik Császárnál vala. Kivel az Császárt föl inditák, hogy Péter Királyt ismét székiben ültesse. Halván é dőlgot Aba Király, azonhelt Austriát, Bavariát, és Carinthiát el rablá és él égeté. De azután eljőve nagy haddal Henrik Császár, kinek Aba Király, eleyben szállá és meg ütközék véle, de meg vereték azü gonozságáért, és el szaladván az Tisza Viz táyan meg öleték az maga szolgáltaul, és el temetteté az Sári Calastrombán. Hivattatik pedig az ütközetnek hele Ferliorom pajernek, Magyarul pedig veszet Németnek, mert ott szántalan sok Német veszet vala el.

ANNO 1044.

Pétert azért ismét Királyi székiben ülteté de Péter ismét ugy cselekedék és dűhösödék az Magyarokra mint annak előtte, mert nem bizhatik vala az Magyarokhoz. Azert azö kegyetlenségéjért Ujjobban ki veték birodalmából, és szemeyt ki tolák. Végre meg hala, és el temetteté Pécset Szent Péter egiházába, kitt ő csinált vala.

ANNO 1047.

IV. **A**NDRÁS avvágy Endre, a' Kopasz Lászlónak az fia, Coronáztaték székes Fejér-Várban Magyarország Királyá. Ezt, és ennek az Eoccsét Leventét bé hozák a' biródoalomba, Kiváltképpen ezek az Urak, tudni illik Viscó, Bua, és Buna, kik az töb Magyar Urak közöt értékkel és gazdagsággal főbbek, és

és nagiobbak valának. De külömben nem allának az Magyarok Andre Király és Levente mellé, hanem meg kölléték nékik engedni, az Scitijai Pogány hitet, mert azt mondgyák vala hogy attul fogva jó szerencséjek el hailott volna rólók, mi-olta kőrősztyénekké lettek. Azért Vatha és Janos ennek az fia, lének első; az urak közzülók, a' kik a' réghi Scitijai Pogány Szertartást elő vénék. Továbbá, az tis meg kölleték engedni nékik, hogy az Püspököket, és Szerzeteseket meg ölnek. Annak fölőtte az Németeket és Olaszokat, kiker, Péter Király bé hozott vala az Országba. Azért az Püspökökre, és egyéb szerzetesekre támadának, és kegyetlenül ölik vala őket szegényeket. Az Templomokat és Calastromokat ronttyák, dullyák, és föl kóborollyák vala, Szent Gellerdet az Csanádi Püspököt ez időben ölték meg, kitt lé bocsátának és le tazítának az Magyarok egy Taligán az nagy magas kőszikláról Budánál, melly hegyet erről, mind é napiglán Szent Gellérd hegyének hinák.

Véle egyetemben Bezterus és Buldus Püspököket meg ölek. Zonuchust az Albániai Herczeget az Németekkel, és Olaszokkal hasomlóképpen mind meg ölek az kit meg Kaphatnak vala közzülók.

Az Péter és Aba Királyok myatt, és hogy az Herczegekis haza érkeztek vala, igen meg nyomorodek, és ugyan el szégényedék Magyar Ország.

Ennek utánna, hogy az Andre Király meg erősfödött volna, az birodalomban, mindjárást feje vesztefe alatt való parancsolattal meg kiáltatá, hogy minden ember azt az hitet kövesse, kitt Szent István Király hagyott, és az Pogánságot el hadgyák. Továbbá, hogy minden Város és falu az el rontot és töröt Egyházakat meg épécse, az Püspököket és Papokat Tiztességben tarcsák. Annak fölőtte, hogy valaki az Egiházi marhákban el kóborlított, azt mindyarást helyére állassa, és azon Egyházaknak meg térycse, Azért így készerité ismét Andre Király

raly az Magyarokat az kőrösztyén hitre. Es ez, az Levente Herczegnek hólta után lén, mert annak ideyében uyitást az hitt dólgába nem tehete Andre Király, mivel hogy Levente igen hailandó vala az Pogány hitre.

Azonközben nem fok üdő mulva Levente meg hala, Ennek okaért András Király ki hivata az második Attyafiát az Béla Herczeget Lengyel Országból, hogy aző halala után, az Ország reá szállana. Es adá az Országnak harmad részét Béla Herczegnek, hogy aztat addig Herczegségül birná. Evvel az Országnak meg Oszlásával, sok haboruságok, vízfza vonyások, pártütések, számtalan verontások, Országbely romlások, és pusztulások következőének az Fejedelmek között és az Országba, az mint ide elől bévséggel meg irtam.

ANDRÁS KIRÁLY HADAI.

I. **A** Ndrás Királyra az harmadik Henrik Császár nagy haddal jöt vala, hogy raitta, és az Magyarokon, az Péter Király haláláért bofszut állana. Es Posónt meg szállá, kitt keet hólnapig vitata, de az Magyarok között az Varasban egy Zotmund nevű buár találkozáék, ki éyel az Duna vizében buván, az Császár hajóyt furóval mind által furta vala, és így az hajók regvelig mind el merülének, ki myátt el kölleték az Császárnak szállani Posony alól.

II. Másod esztendőben Henrik Császár nagyob hadat gyöyte ismet el jöve Magyar Országba. Ki előt Andre Király, és Béla Herczeg, az föld népét, és az barmot mind az all földre szálléták és tákaréták. Az gabonát pedig és az szénát az ki utánban vala, mind el égetteték, ki myátt az Németek között nágy éhség támadá, de a' Császár mind a' hajókat várya vala, kin számtalan eléft hoznak vala utánna a' Dunán (hatta vala pedig a, hajók előtt a' Császár a' Gibartot a' Frizinghy Püspököt ki Bártthya vala néky) és mikor az éléssel Györre érkezét volna. Gibart

onnan

onnan a' Császárhoz küldöt vala levelet kibén tudakozik vala töle, hová parancsolná vinnyi az élést, de az André Király vitézi, történet szerént a' követet a' levéllel el fogák az urón, és a' Királyhoz vivék. Az Király azért mindyarást egy áll levelet irata az Császár nevével az hayók előtt való Capitánnak Gibartnak hogy nem vólna immár szükség az élés, mert ő az Magyarokkal meg békéltet, immár meg térőben vólna, hanem mennyen vizsgálja az éléssel, és azt utában adgya el, ki hin az levélnek, és az Szerént cselekedék. A' Németek pedig mind meg halnak vala a' nagy éhség myátt. Mert más felől a' Magyarok gyakorta meg ütök vala Táborokat, és untalan harczolnak vala vélek, ki myátt igen fogynak vala a' Németek.

Látván azért a' Császár, minémű nagy nyavalyábā és veszedelemben vólna, készeréteket követeket küldeni Andre Királyhoz, kik által meg békélének a' Fejedelmek illi okkal, hogy a' Császárt minden népével bocsássa békével vizsgálja Andre Király, és éléstis küldgyön neki, kjért a' Császár meg esküvék neki, minden Herczeghivel öszve, hogy űk soha Magyar Országban nem törnek s-nem hadakoznak, sem beszéddel sem tétéménnyel ellének nem léfnék, ha pedig űk azt meg nem állanák, tehát az Istennek haraghia szálljon reájok. Ennek nagyob bizonságára és erősítésére adá a' Császár a' maga leányát Sópht Salamonnak, az Andre Király fiának feleségül. Azért így jára Henrik Császár a' Magyarokkal. Innen immár hivattatik az a' hegy, holott a' Németek valának Táborban, vértetnek, miért hogy a' Németek ott igen meg verettetének.

Azonban meg házasodot vala Andre Király és hozta vala magának házas társul az Admunda az Oroszok Herczegének leányát, és lén neki két fia Salamon, és Dávid, azért meg nem állá fogadását a' Király Béla Herczegnek, mert Salamont életben meg Coronáztatá az Királyságra őt esztendő korában. A' Béla pedig látván hogy Salamont Coronázta meg a' Battya, fél-

vén fejére, el mene Lengyel Országba Mescó Királyhoz az ű felesége Apjához, ki Bélának az ű vitéségéjért, még ennek előtte atta vala az ű leányát feleségül. Mert ez a' Béla Herczeg a' Mescó Király helet vivott vólt meg halálig a' Pomeránusok Fejedelmével, kiknek a' Királyságaért magoknak ketten köllöt, vólna meg vinnjók, és meg ölé Béla Herczeg a' Pomeránusok Fejedelmét, kinek birodalmát azután békeességgel birta a' Mescó Király.

III. Azért Béla Herczeg nagy hadat kére Mescótól, és Magyar Országba, bé jűvén, meg veré András Királyt, ki futtában fogva esék, és a' fogságban meg hala szegéni Kőszvényes jámbor vén Király. Es el temetteté a' Balaton mellett a' Tihani Calastromban, kit ű csináltatott vala Szent Anianus nevére.

ANNO 1051.

САДРОК a' Törököknek első Hadnaggyok ez űdöben vólt.

ANNO 1059.

V. **B**ÉLA Herczeg a' Kopasz Lászlónak harmadik fia, és az András Királynak Eocse, mikoron diadalmás lett vólna, és az András Király az ű Bártja meg holt vólna. Székes-Fejér-várba méne, és ott meg Coronáztatá magát. Ez igen jámbor és békeség szerető fejedelem len az Szomszéd fejedelmekkel szép békeséget tarta. Továbbá, törvényeket szaba. A' Vásárlásban, módot rendele, hogy az áruban, el adásban, és vételben csalárd-ság ne lenne. Ez kezde Magyar Országban elsőben Ezűst pénzt veretni. Az Országna nagy adóit és Vámaid meg engedé, és sok szép szertartásokat szerze az Országban Ekképpen kevés űdeig igen meg gazdagula ismét az Ország.

Ennek idejében a' Magyarok ismét a' Scittijai Pogány hitre akarnak vala hailani: de Béla Király ennek indétóit, Székes-Fejér-vár alatt mind lé vágatá, azért annak utánna soha nem merék emleteni az Scittijai Pogány hitet. Béla Király meg hala esés miat a' Kanisa viz mellett, és el temettékét a' Szekszárdi Calastromban kitt űrakatot vala. Vala pedig Bela Király fekete szög szűnű

szünű, Kopasz, és Sánta, Kiről osztán a' Várást nevezték Szekszárdnak.

Három fia marada, Geisa, László, és Lampert Herczegek.

ANNO 1062.

VI. **S**ALAMON az Andre Királynak fia, mikor meg hallotta volna, hogy az Béla Király meg holt volna, a' negyedik Henrik Császárral nagy haddal bé jűve Magyar Országba, és Székes-Fejér-várban Gyűlelt tétete, holott a' Magyarokat a' Császár igen meg feddé álhatatlanságokért, és így Salamont, székibe űlteté, ez a' Henrik Császár, a' Salamon feleségének Battya vala.

Geisa pedig és László a' Bélá Király fiai Lengyel Országba menének segítséért, de végre osztán az Urak által meg békélének Győrött a' Salamon Királlyal illy ok olatt: hogy Salamon maradjon a' Királyságban, Geisa pedig és László meg elégedyenek a' Herczekséggel, kit az Apjok birt Andre Király idejében, tudni illik az Orzágnak harmad részével. Annak fölötte, hogy a' Salamonnak mint törvéni szerént való Magyar Ország Királynak engedgyenek.

A' Király a' Herczegekkel Győről Pécsre menének Husvét innepére. Az Attha Nadorispan Pécs tartományában Szalodfagban Szent Jakab Calastromát épétetre vala, kinek meg szentelésére el hívá az Királyt a' Herczegekkel.

SALAMON KIRÁLY HADAI.

I. **E**Lső hadalén Dalmátiára a' Corontályok ellen kik a' Dalmátiai Fejedelemre Zolomirre mentek vala haddal, ennél, a' Geisa, és László Herczegeknek Húga vala feleségül. Azért Salamon a' Herczékkel el mene, Dalmátiába Zolomirnek segítségére, holott meg verék az Carinthiajakat és Dalmáciából ki űzék őket.

II. Hada lén a' Cseh Ország Bratizsló Herczeg ellen, ki

az Országot Trincsinig el rablá és tüzzel el pusztétá dé a' Salamon a' Herczegekkal mindjáraft nyomában lének, és Cseh Országba bé menének, és mikor a' Csehek nem akarnak vala viadalhoz állani, mind el dullák és rablák Cseh Országot, és nagy nyersséggel haza jűvének.

III. Hada lén Ofulal, a' fejer Kunok fejedelmek ellen, ki bé juvé Mára-Maros felől az Országba, és el rablá a' földet egéfsz a' Nyrségig, Biharig, és Tiszaig, kinek eleit meg allá Salamon. a' Herczegekkal Dobóka várasnál, és meg tértekben a' hegyekben kit Cser-halomnak hinnak meg verék a' kunokat minden erejekkel. Itt Kűzködék meg László Herczeg egy Kunnal, ki háta mögöt egy szép leánt viszen vala a' ló farán, kit a' Herczeg el ére, és a' Halábárdal lé veré a' lőről, a' Kun azért gyalog Ujób harczot kezdé a' Herczeggel, de ottis meg győzteték, és feje vétették a' kunnak.

IV. Hada lén a' Görögökkel, Bolgárokkal, és Ráczokkal, kiknek fejedelmek Kázár vala, ezek által jűttek vala a' Dunán az Országba, és fokat rablottak vala. Azért réájok mene Salamon a' Herczegekkal, és Nándor-Fejer-várnál meg veré a' Ráczokat, kika' várasnak segítségére jűttek vala. Az Görögök pedig és a' Bolgárok kik a' Várban valának a' meg szállásnak, utánna harmadik hólnapra meg adák Salamonnak, és a' Herczegeknek a' várat. Azért Nándor-Fejer-vára, ez üdöben keke a' Magyarok kezébe, kitt annak előtte a' Görögök birnak vala, és innen hittákis Alba Gráciának. Ebben a' hadban Opos, és Bors igen vitézkettek az fejedelmek mellett.

V. Hada lén az keét Herczeg ellen, kiknek előmenteket és jó hireket Neveket Tiztetségeket Salamon igé irégylí vala. Végre a' Vid hadnágnak rosz tanácsából mind a' keét Herczeget meg akarya vala öletni. Kit mikor a' Herczegek meg értették volna. Geisa nagy hamar el küldé László Herczeget, a' Cseh Ország Herczeghez segítségért, de mig oda jára László Herczeg, addég Geisa

18
Geisa meg veretették Salamontul árulatas miatt kemeiben, a' fő árulók pedig ezek valának: Petrud, Szunyóg, és Bika, de ezek az ütközetben mind el veszenek, honnan Geisa el szaladván a' Duna mellett föl igazodék Cseh Ország felé, és ahon mastan. vácz vagyon, ott elő találá László Herczeget az Ottó Herczeggel azü Sógorokkal öszve, hogy alá jünnek vala nagy néppel, kiknek eleikbe siete Salamon Király, és meg utközvén vélek, meg vereték túlók a' Nyomorod hogie alátt, az Istentelen árulóis a' Vid Hadnagy ott ésék halva, Salamon pedig Posonba szalada a' Herczegek előtt. Azért így jára Salamon a' keét Herczeggel a' gonosz tanácsok miatt. Meg hala későre, és el temetették Pólnában, Istriában, Országának kivüle való budosásában.

ANNO 1073.

VII. **G**EISA és László Herczegek, mikor Salamó Királlyon győzelmések lettek vólna, és ütet a' birodalomból ki űzték vólna, Székes-Fejér-várba menének, és oda az Orzágnak, gyűlést hirdetének, holott Geisát Magyar Ország Kirallya meg Coronázák, László Herczeg pedig a' Herczagséget magának foglalá.

Ez igen jámbor, és igazság szerető fejedelem vala, de rövid ideig vala az birodalomban. Végre meg hala, és el temetették a' Váczi egyházban, kitt ű maga épéttetett vala mind a' Várasfal egyetemben, a' Vác nevű Remete nevére. Keét fia marada Kálmán és Almus. Ezt hitták Nagy Geisa Királynak.

ANNO 1076.

VIII. **L**ÁSZLÓ Herczeg a' Béla Királynak az fia, és Geisa Királynak az Eocse, Salamon Királynak éltében válásztaték Magyar Ország Kirallyá. Ki mind addég sem harta magát meg Coronázni, míg azü Attyafiával Salamonnal meg nem békéltett.

LÁSZLÓ KIRÁLY HADAI.

I. **L**ászló Király meg békéllék az Urak által Salamonnal, de vízfza vonyásnak és háboruságoknak el távoztatásáért az

Ország nem hagyá útét bé járni Magyar Országba. Azért Salamon ísmét ellene kezdte igyekezni, kir meg értvén László Király meg fogatá Salamont, és visegrádbá tartá fogva egy Bod nevű Urral, de ísmét el bocsátá.

II. Azután hogy el bocsátá, azontul méne a' Kunok fejedelméhez a' Cuthesehez segítségért, és ennek Erdélt ígérte vala, ha bé Vinné a' Királyságba László ellen, ki mikoron mellere fölült volna, és az Országban sokat-el rablot volna, László Király reájok mene, és igen meg veré őket, holott tíz ezer Kunnál több vesztet-el, de az Cuthese fejedelem mind Salamonnal el szalada. Ez után Salamon nem vágyódék többször a' Királyságra, László pedig nagy pradával víszsza tére Budára.

III. Ez időben mikoron a' Zolomir a' Dalmáriának Horvát, és Thót Országoknak Királya, Kinél László Király Huga vala, magtalanul meg holt volna, László Király bé mene a' Húga-hoz, kinek a' Huga minden jufsát, és igafságát adá. László Király azért mind a' három Országot Magyar Ország Coronához foglalá, mert úkis örömezt és szabad akarattyák szerént engedének néki. Azért ez utátul fogván Dalmátia, Horvát, és Thót Országok mind egyet tartottak Magyar Orzággal, és egy fejedelmek vólt, egy törvénnyelis éltek.

IV. Hada lén az Kunok ellen, kik ísmét ki jüvének, és Erdély Országot mind el rablák és égeték, Továb menvén Magyar Országba jüvének, és Bihar, Szabolcz vármegyét, Tokai tartományát, és a' Tisza partot mind keét felől el rablák, és tűzzel el pufztéták Kiket László Király az Tömös viz mellett el ére, és még útközék vélek, és igen meg veré őket minden pradájakat el nyervén túlók, Kapulcz-is a' Kunoknak fejedelme az útközetben el ésék sok fő néppel együtt. Azért az Király nagy nyereséggel, sok fő Kun rabot hozván magával meg tére Magyar Országba.

V. Hada lén a' Kunokkal, kik azü fejedelmeknek, és sok
nem-

19

nemzetségeknék veszedelméjért a' Magyarokon boszszut akarván állani Uijóbban bé jüvének Magyar Országba. de a' Király a' Magyarokkal elcikkben álla, és meg ütközék vélek, az ütközetben a' Király nagy föl szóval ki szóllétá az Kunok fejedelmét. Kinek Acus vala neve. Azert mikor úis elő allott volna, a' keét fejedelem egyben csapdosának, de László Király ugy üté a' Szerkerchével az Acusnak az fejét, hogy mindjárást lé esék lováról, és által vervén meg ölé a' Kunok fejedelmét: Látván a' több Kunok hogy a' fejedelmék el veszet volna, azonhelt el futamodának, kiket az Magyarok kémeletlen ölnek és vágnak vala.

VI. Annak utánna mene László Király az Oroszokra, kik ellené segítséget attak vala a' Kunoknak, de ezek meg alázák magokat a' Király előtt, és meg hódulának néki.

VII. Hada lén az Lengyelek ellen, kiket meg vervén meg szállá Craccót, és midőn immár azt három hólnapig vitatta volna, nagy éhség támadta mind a' Várasban mind pedig a' Táborban. Azért László Király mint Okos és ravasz had viselő fejedelem, egy éjtel az váras előtt nagy föld halmot töltete, kit följül lisztel vékonyon meg hintete, látván ezt a' várasbéliék azt vélik vala, hogy mind azon lizt volna az a' nagy balom. Azért mivel hogy nagy éhség vala Kősztok, mondák hogy úk a' váraft addég nem tarthatnák, mig az a' nagy rákás lizt el fogyna az Magyarok Táborában, és így meg adák az váraft az Királynak. Kinek örök emlekezetire maftis, az Váras előtt áll az a' nagy föld halom.

VIII. Lengyel Országból mene Cseh Országba, és ott meg büntetvén azü ellenségit, nagy sokrábokkal, és számtalan. gazdagsággal örömmel jüve Magyar Országba.

Továbbá, mikoron az második Orbán Pápa az egész kőrösztyén fejedelmeket az Thörökökre föl indétotta volna, hogy Hjerusálemet, és az Christus Urunk Koporsóyát meg szabadítanák az Pogányoktól, követeket küldé az Pápa, és mind az kőrösz-

rösztryen fejedelmek László Királyhoz, és kérék ütet, hogy az egész had előtt való fejedelemséget és fő Capitánságot föl venné. Melly Tiszter és méltóságot, mint Isten fellő vitéz, és hadakozó fejedelem nagy áhítatossággal föl vévé, de nem uiheté jó és Istenes igyekezetit véghes, mert azon közben meg betegedék és meg hala magtalanul, mert felesége soha nem vala, kitt az Magyarok el temetének nagy bánattal az Varady Egyházban, kitt ű épéttetet vala. holott mastis egy érezből öntetett és aranyazot nagy lovon ülén, égézfűzen fön áll igen szép aranyafon az képe. Ez több, embereket, magassággal az vallával folyul halad vala.

Ez igen jámbor, Isten fellő, Szent Elerű, és igazság szerető, Vitéz fejedelem vala. Ezt hyák Szent László Királynak, kinek szentségét sok jelek és csudák bizonyították meg, hólta után. Ennek a' képét verik az Magyar Ország arany forintokra mind é máj napig való Királyok.

A' Zábrághi szép Egyházatis é fundálá, és rakatá föl: holott az egyik oltaron mastanis égézfűzen fön áll igen szép aranyafon a' képe.

ANNO 1096.

IX. **K**ÁLMÁN az Geisa Királynak fia Székes-Fejér-varat Coronáztaték Magyar Ország Királya, ez Várad Püspök vala, és mikor László Király magtalanul holt volna meg, a' második Orbán Pápa engedelmeből hatta vala el a' Püspökséget, hogy Királya lehetne és erről hyák az Magyarok könyves Kálmannak mind é máj napig. Vala pedig a' Kálmán Király igen rutt termetű, és undok tekéntetű szőrös, és bőytos testű ember, mint egy Esau, kezey, és lábay horgafok, Pelip Nyelvű, Görbe, és csomós hátú, az mellye bé horpadot, ennek fölötte Sántays vala, ugy hogy termetével hasonlú vala az Esopushoz. De nem csak termetében, hanem erkölcsében is minden képpen kőlömbözöt Szent László Királytul Mert igen ravaz, Alnok, kegyetlen, és

és Istentelen vala, ki nemelly Uraknak, tudni illik. Márcnak az Simon fiának, és Achilesnek az Jakab fiának tanácsokból, az maga Eoccsének Almos Herczegnek szemeyt ki tolyatá. Ennek az Almusnak egy szép kis fiaczkáya vala Béla nevű, és ennekis, az ártatlan gyermeknek ki tolyatá szemeyt, és meg hagyá, hogy meg herélnék szegént, de az hohér félvén az Istént, Kegyelmesb vala hozza az Bátyjánál Kálmánnál, és nem herélé meg az gyermeket, hanem egy kölket heréle meg helette, és annak az keét gulyóbírsát vivé az Királynak, és azt mutatá bé néki. Kiket osztán a' Domesti Calastromban küldé hogy ott tartanák őket. Végrehalála óráján, egy Bott Benédek nevű lator szolgáyat el küldé hogy meg ölné az szegény vak Almust, és Bélát az ő fiát az Calastromban. de az Bottot az uton Iszonyuképpen meg szaggaták és meg évék az Ebek, és nem viheté azt véghez, ezt pedig mind azért mivel vala raytok, hogy hólta után az Királyság réayok ne szálana az ő fiaytól.

Eztis meg Kinálák a' Pápa és a' fejedelmek avval a' nagy méltósággal, kivel László Királyt meg kinálták vala hogy a' Szent Hadba főCapitán lenne, de a' rosz Kálmán Király meg veté azt a' méltóságos tiszter (mért nemis vala méltó, hogy olyan. Sz: Hadba, ilyen Istentelen, Attyáfi Vérfzopó kegyetlen ember lett volna fő Vezér sőt megis tiltá, hogy a' kőrösztyen fejedelmek Magyar Országon által ne mennének, és ellenek őrzőket vete a' határokon. de a' kőrösztyen fejedelmek el vevén az őrzőket az határokról, ellenc által menének Magyar Országon.

KÁLMÁN KIRÁLY HADAI.

I. Első hada len az Oroszokra, azok pedig meg alázák magokat, és békeféségért könyörgének néki, Kálmán Király nem akara engedelmes lenni hozzájuk, hanem reájok mene, kik egyben gyűlvén, éjfel meg üté a' Király Táborát, és ott igen meg verék a' Magyarokat, oda marada a' Királynak minden hadako-

zó szerzsáma és hadi ékessége ű magais nehezen jühete el köz-
zűlők.

II. Zádor egész Dálmátiával Kálmán Királyhoz haila
a' Velenczésektűl, de a' Velenczések ismét viszfza vevék Zádort
a' Magyaroktűl, Dalmátiátis meg hódultaták, az ott való Urakat,
és Nemesekeket fogva vivék bé Velenczébe, és közzűlők fokat
nagy Kegyetlenűl meg ölének. Kikre Kálmán Király nagy
haddal mene, és Zádort meg szállá. ennek segítségére el jűve
nagy haddal az Velenczések Herczege Ordephalus Phaledrus,
és ott meg űtközék a' Királlyal. Végre erős és nagy viadal után
igen meg veré Kálmán Király a' Velenczéseket, melly űtközet-
ben Ordephalus halva esék. E' győzedelem után a' Király Zádort
egész Dalmátiával Magyar Országghos foglalá a' Velenczésektűl.
Annak utánna-is fok hadai vóltak Kálmán Királynak a' Velen-
czésekkel, kik Dalmátiát el akarják vala foglalni tűle. de a' Király
nagy diadalommal meg szabadéta tűlők Dalmátiát. Végre meg
hala birodalmának tizen nyólcz esztendejében, és el temette-
ték Székes-Fejér-Varban. Keét fia marada László és István,
de László igen idején meg hala.

ANNO 1114.

X. I S T V Á N második, a' Kálmán Királynak Kisebbik fia igen.
Iffiu Korában Coronáztaték Magyar Ország Királlyá, ki
nyólcz esztendeig Gubernáltatot másoktűl, Ezis mint az Attya,
igen nagy akaratú, és igen kegyetlen fejedelem vala, sőt evvel
pótolá még Apjának kegyetlenségét, hogy az artatlan Bátyját a'
Vak Almus Herczeget ki-űze az Országból. Ki a' Görög Császár-
hoz menvén, tűle nagy tisztefességgel fogadtaték, és néki holtig
való tisztefességes lakást rédele; Annak fölőtte ez a' Király, az em-
bereket láboknál fogva föl fűgestetvén, az éghő szövetnekeket
az alfelekbe csőpegetteti vala, és ugy őleti vala meg űket. A' Ra-
czoknál és Görögöknél olly réttentes vala a' neveis, hogy mi-
kor a' Sivó, révó gyermekek előtt emlétik valais űtet féltekben
mindjárást meg csődesednek vala.

Egy-

Egykorban a' Király igen nagy betegségbe esék, úgy hogy immár kétségbe estenek vala életi felől: föl indulának azért ketten, az egyik a' Borfus Ispán, a' Másik Ivánkó, és partot ütven, nemelly pártosokkal Királlyá téteték magokat, mert azt vélik vala, hogy a' Király meg halna abban a' betegségben. de azonbá az Király meg gyógyula, és meg bünteté, az Ivant halálos büntetéssel. Borfust pedig ki üzé az Országból, és lén Görög Országban számkivetésben.

ISTVÁN KIRÁLY HADAI.

I. Első hada lén a' Lengyelekre, kiknek nagy földöket el rabolván, és tűzzel el pusztítván vízfőzre tere.

II. Megütököz a' Csehekkel az Orosnya viz mellett a' Solt nevű embernek árultatásából, és ott a' Palatinus-Jánosnak a' Brósa fiának vitézségé általa diadalmas lén a' Cseheken.

III. Hada lén az Oroszok ellen a' Bezen Herczeg mellett, kit az önön Attyafia ki üzött vala a' birodalomból. Ezt a' Bezenc István Király ismét bé akarya vala vinnj székibe, de nem leheté, mert Orósz Országban meg ölék a' Bezenc egy Vár alatt, kitt a' Magyar Urak meg értvén mindnjáján meg térének a' Király akarattya ellen a' hadból.

IV. Hada lén a' Görögök ellen, kit a' Görög Császár igen meg veré a' Krafsó vizemellest, mert minden ok nélkül hadakozik vala reá.

Végre meg hala Vérhasbá magtalanul birodalmának tizen nyolczadik esztendejébe, és el temerteté a' Váradi Templombá.

Vak Béla Herczégét pedig az Urak titkon föl tarták az Országban, kinek a' Macedóniai Uros Herczegnek leányát Ilona Afiszont hozák feleségül.

ANNO 1131.

XI. V AK BÉLA Herczeg, ezen néven második az Almus Herczegnek a' fia, Coronáztaték Székes-Fejér-várban Magyar

Magyar Ország Királya, kit Kálmán Király vakéttatott vala meg. Ez igen jámbor, Isten féllő fejedelem vala, annak fölötté békeség és igátság szerető, az Országban igátságot szolgáltatót mind szegényeknek mind bódogoknak egy aránt.

Ez a' jámbor Király mindenkoron a' Szent Dávidnak ilyen szép mondását, mint egy kőz beszédét forgattya vala: Az Ur a' ki meg világoséttya a' vakokat. Ismét. Az Ur lett az ő őltalma, ű viselte űtet az ű nagy irgalma-sága szerént: ű adott magzatokat néki, és azok között űteték azu Királysékiben. Továbbá, az ű fiainak gyakorta mondgya vala, tanulmányokat szenvedny és, é világgyakat meg utálni. És hogy jókban nem tud az gyönyörködni, az ki soha nyomoruságban részes nem vőlt.

Béla Király Aradon Gűlést tétete, és mikor mind az egész Ország egyűt vőlna, a' Király a' Királyné Aszfzonia, és az fiaival az Ország. Közibe mene, és mikor le űlt vőlná. A' Királyné Aszfzony így kezde szőllani. Tisztelendő Uraim, mondgyátok meg ennékem, mivel hogy a' természet mindeneknek keér szemet adot, hogy azok Vezérellyenek minket ez nyavalyás életben. Mi az oka annak hogy a' Királynak egy szemé. sincsen, jól lehet az Isten adot néki négy szemet. (mutatván a' négy fiat) maga a' szűkség azt kívánná, hogy ű más embereknel többet látna. Ez okáért azt akarom, hogy mindjáraft meg jelencsétek é Gyűlekezetben az ű vagságának okait, és kik merészlették az ű kezeket a' Királyra bocsátani, hogy ugyan itt é helen boszfzuta állványatok érette azokon, hogy egyebek példát végyenek ű rulok. A' Király ezt. halván gyakorta meg szóléttya vala az Aszfzont, és kéri vala hogy el feleytené haragját. De azomban az Ország fölrohana, és ki kezdék keresni az bűnösöket, és ki ragadván. űket, mindjáraft hatvan njőlez Urat lé vágának, nemelleyeket, konczonként hányának, nemelleyeket horogra vetének, nemelleyeket őrók tömlőczre, nemelleyeket pedid őrók hitlenségbe vetének és feleléség hit, gyermeket, számkivetének, és el kergeté-
nek.

nek. Ezek között pedig fők valának Lampert Ispán keét fiával Miklóssal és Moinórtal. (ettől Származot a' Mailátt familia) ki Acus Nemzetségéből való vala. Ezeket az önön Attyafia ki vonnyá a' Király lábai között, hová szálattak vala, és Lampert Ispánt egi székkal agyon veré, Miklóst pedig és a' Moinórtot a' Gylésben le vágatá.

Hada Béla Királynak csak egy lén a' Bóriczál a' Kálmán Király fattyu fiával, kint az Sayó mellet minden népével el vere. Ezt a' Bóriczot a' pártos Urak, kiknek, rokonsághit meg ölette, és az Országból kiűzte vala, a' mint oda föl meg mondam az Király, hozták vala bé ellene. Ebben az ütközetben ölték vala, meg a' fő pártos Urakatt, tudi-illik, Fodort, Titust, és Samsont. A' Király mellett pedig nagy hívséggel forgolódnak vala, ebben az ütközetben Miksa, Gáb, és Bátor.

Ennek utánna mind holtáig békével regnála az Országba. Végre meg hala birodalmának tizedik esztendejében Vizi betegségben. Négy fia marada Geisa, László, István, és Almus Hercegek.

ANNO 1141.

XII. **G**EISA másodika a' Vak Béla Királynak öregbik fia Cronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Ország Királyá, Szent Cecille Aszfözony napján. Ezis igen jó erkölcsű fejedelem volt.

GEISA KIRÁLY HADAI.

I. **G**EISA Királynak, első esztendejében, Henrik az Bécs Ország fejedelé meglopá a' Posoni Várat. Azért Geisa hadat indétá, és a' határban meg ütközék az Németekkel, kiket nagy erős viadal után meggyőze és meg vere, a' Rapolustis ki Posont meglopta vala megfogá, ebben az ütközetben hétt ezer Német vesztet el, kiknek Táborokat és minden hadakozó szerzsámit elnjerek a' Magyarok. Azért nagy nyereséggel, és örömmel tért meg az Király Magyar Országba.

II. Továbbá, a' Lodomir a' Kunok fejedelme, az Orszok Fejedelme ellen támadá, kinek leányát, vette vala Geisla magának feleségül azért nagy sereggel segítségére mene azü Ipának, és Lodomért igé meg veré és nagy nyereséggel jüve haza.

Végre mikoron Tiszteségesen birt volna az Országnak épségével, meghala birodalmának huszadik esztendejében, kitta az fiai Székes-Fejér-Várban nagy tiszteséggel el temetének. Négy fia marada, István, Béla, Árpád, és Geisla.

ANNO 1161.

XIII. **I**STVÁN harmadik, a' második Geisla Királynak öregbik fia, Coronáztaték Magyar Ország Királya, Szekes-Fejér-Várban.

Ez mindeneket szép renddel és jó tanáccsal cselekedik vala, három esztendeig való szabadságot ada mind az egész Országnak. Ez fok szerzéseket szerez vala az Országnak kedvére, és béke-ségben igjekezik vala meg tartani az Országot.

A' Görög Császárral kötést tén, kivel egyetemben fok veszélt tén a' Velenczések, kik Dalmatyában ismét bé ütötték vala kormóket.

Végre László Herczeg az Vák Béla Királynak fia el lopá az Coronát, és nemelly, pártos Uraknak segítségekből méltatlanul ki üzé az Országból birodalmának tizen eggyedik esztendejében. Hólt meg Zemlinben Országának kivüle 1173. esztendőben.

ANNO 1172.

XIV. **L**ÁSZLÓ második, az Vák Béla Királynak második fia. Az harmadik István Királynak élteben el lopá az Coronát, és egy neháni pártos Vraknak segítségekkel Királya Coronáztaték. Ki birodalmának harodik hólnapiában meghala. Temetterék Székes-Fejér-Várban.

ANNO 1172.

XV. **I**STVÁN ezen nevén negyedik, a' Vák Béla Királynak harmadik fia. Ennek a' második László Királynak az Eoc-

csc,

Cse, a' harmadik István Királynak élteben Coronáztaték Királya.
Ki birodalmának örödök hólnapiában meg hala 1173. esztendőben. Ezeken mind a' kettőn, a' harmadik István Király, Istennek igas ítéletiből lett nagy boszszu állását meg látta és meg érte, néki Királyságából méltatlanul való kiűzetéséért.

Nullum violentum durable.

ANNO 1173.

XVI. **B**ÉLA harmadik a' második Geisa Királynak második fia, és a' harmadik István Királynak az Eocse, mikoron a' viszfza vonnió Királyok meg hóltak volna, és a' Magyar pártos Urak egymással meg békéllettek és meg egyenesedtek volna, Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Ország Királya. Ez igen jámbor és fő Fejedelem vala, a' latrokat, és tolvajokat igen büntette, mert az előbeni Királyok alatt való pártolásokban, igen meg tölt vala az Ország orvokkal, tolvayókkal, és minden féle latrokkal, kiket ha valaki meg akart volna büntetni, ottan a' más pártához futot, és ékeppen meg menekedet.

Továbbá, olly szertartástis rendele, hogy ha valakinek valami igye avvagy dólga volna a' Királynál, azt Supplicatióban bé írná, és ugy adná bé a' Királynak. Mert ennek előtte, ha kinek valami igye avvagy dólga vólt, azt ű maga bezzéllete meg a' Királynak. Ki igen nehéz, és alkotatlan dolog vala. Ennek fölőtte, a' törvények folyásatis é hozta bé az Országban, több fok szép rendeket és szertattásokatis szerze az Országban, és minden felől jó módgyával birta, és óltalmazta az Országot. Ez Zádort és Dalmáciát Uijobban Magyar Országhoz foglalta él a' Velenczésekűl, ki mind élteyg birta, és hatalmason óltalmazta ellenek. Végre birodalmának huszonharmadig esztendeyében meg hala, és el temetteté Székes-Fejér-Várban. Keét fia vala Imreh és András.

ANNO

ANNO 1196.

XVII. **I** MREHA' harmadik Béla Királynak öregbik fia, Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Országgy Királya. Ennek ideyében visfza vevék a' Velenczések Zádort Dalmátiában, az Magyaroktól, de igen nagy vér ontással.

Ennek ideyében némelly pártolkodó Magyar Vraknak ösztökélésekből András Herczeg az Imreh Királynak az Eocscse, a' Bártja ellen támada, kitt mikor Imreh Király sem leveley, sem kövéri által lé nem csöndeszithetet volna, kételen hadat indéta András ellen, és szemben szálla András Herczeggel azü Eoccsével. Mikor immár mind a' keét seregh szemben álván az ütközetre kősz volna, halhatatlan dölgot cselekedék Imreh Király. Mert lé vetvén fegiverét, a' Király Coronát fejében tévé, és a' Király Istápot kezében vevé, és maga egiedül az Eocscse seregében mene, és így szólla. Vitézlő férfiak, imhón vagyok én, kicsoda közzüllettek az, ki a' Király vérré kezét merné vetni, ki akarná ti közzüllettek azt bántani, kitt a' Szent Istvának széntségé é méltóságban hozott, ki akarná közzüllettek a' Király fölséget meg förtöztetni. Ti végezéstekből, és Istennek akarattyából vagyok én Magyar Országgy Király, ki ellen fogtatok azért fegyvert. Attyámfiak hadgyátok el a' ti gonosz szándéktokat és soha meg nem emlekezem a' ti indulatotokról. Látván ezt a' Magyarok, mindyarást nagy engedelmeiséggel lé veték fegyvereket, és feyet haytának Királyoknak, kiknek mind az András Herczeggel azü Eoccsével öszve, meg kegyelmeze az Király, és így meg csöndesedék mind a' keét felől a' had.

Ez csöndes és békefséges Király vala, szeléggy erkölcsü, és mindenben az Attya példáját követi vála.

Végre meg hala birodalmának negyedik esztendeyében, és el temetteték Székes-Fejér-Várban. Ennek egy fia marada László.

ANNO

ANNO 1200.

XVIII. **L**ászló harmadik, az Imreh Királynak az fia, Coronáztatek Székes-Fejér-Várban Magyar Országgy Királynak. Ki birodalmának hatodik hólnapára meghala magtalanúl. Eltemerteték nagy tisztefésséggel az András Herczegtől Székes-Fejér-Várban,

ANNO 1201.

XIX. **A**ndrás ezen nevén második, a' harmadik Béla Királynak második fia, és az Imreh Királynak az Eocse, választaték és Coronáztatek Magyar Országgy Királynak Székes-Fejér-Várban. Ezt hitták ennek utánna András Jerosolomitánusnak.

Ez vén feleséget magának a' Német Nemzetből Gedrudát, kitől fok magzatokat nemze, tudni-illik, Bélát, Kálmánt Andrást, és a' Szent Ersébet Afzfzont.

ANDRÁS KIRÁLY HADAI.

ANNO 1222.

Mikor Honorius Pápa az egész kőrösztyén Fejedelmeket, a' Thörökökre, avvagy Saracenusokra föl indétotta volna, hogy Jerusálemet, és Christus Vrunkopersóját megszabadítának. Az Pápa az egész kőrösztyén Fejedelmekkel, ezt az André Királyt választák az egész had előtt való Fejedelemségre, és Capitánságra, melly méltóságot az András Király örömeft föl vévé, és el mene a' haddal Jerusálem felé.

Hatta vala pedig a' Király addég helytartóul az Országban Jánoft az Bánk Bánt, hogy addég, míg ű oda hadakozik az egész Országra gondót viselne. Ennek hivsége alá ajánlá a' Királyné. Afzfzontis.

Mikor azért egy ollykort a' Bánk Bán az Ország gondviselésében, kin volna, és a' maga feleségét Budában a' Királyné Afzfzony mellett hatta volna, ki igen szép és jámbor Afzfzony vala. Azonközben juta Német Országból az Királyné Afzfzon-

nak az Eocse, hogy vigasztalná az Nennyt, miért hogy az Vratául vala tñle. Ez igen meg szereté a' Bánk Bán feleséget, és a' Kiralyne Aszfzony segítségével erőszakot tén raytta a' Kiralyné Aszfzonynak az Eocse. El jűvén azért a' Bánk Bán, a' felesége eleiben esék, és nagy Sirással, meg panaszlá jámbor Vrának a' gyalázatot, kitt a' Kiralyné Aszfzony, és az ű Eocse addég raita tetrek vala. Latná Bánk Bán é dőlgot, igen meg indularaytta, és más năp bé mene, a' Kiralyné aszfzonyhoz, és boszszuságában a' hegyes-tőrrel által veré űtet.

Magyar gyomra vőlt ám ennek.

EZ dolog után mindyarást fől kelvén mene a' Király után, kitt Constantinápolyban találá, és a' Király eleiben menvén. monda a' Királynak. Főlséges Vram, te vágy azon birám és fől pőrösőmis, te hozzád jűttém, mert tudom igaz bíró vagy, azért nem akartam furásfra, venni dőlgomat, hanem a' te igaz ítéletedből, akarok mind élni, s. mind halni, Imhón főlséges Uram a' Véres tőr, kivel meg őltem Gédrutot, kitt ha méltatlan cselekedtē, ugyan evvel őles meg mindyarást, de ha méltán őltē meg űtet, kőnyörgők főlségednek, hogy példa légyek mindeneknek, mencs meg engemet, hogy tetsék ki mindē ember előtthogy né héyábā hoztā feyemet a' te igaz ítéleted eleybē. Az után elő szálálá a' Király előtt a' dőlgot mindenképpē a' mint történt vala.

A' Király nagy alhatatósággal mind el halgatá a' Bánk Bán beszédét, és monda néki. Bánk Bán, bizom a' te hűségedben, azért ha a' dolog úgy vagyon a' mint előmben attad, téryhamar. vizsgálja az Országban, és jary el hiven az te tisztedben, kitt reád bízam, mikor vizsgálja térek Magyar Országba, akkor törvént tészek felőle, azért ezt mondván vizsgálja bocsátá űtet.

András Király azért Constaninápolyból által vivé az hadat Asijában, és ott, a' tőb Országok és fejedelmek hadával egyben gyűlekezék, ki az tőb kőrősztyen fejedelmeknek egyenlő akarattyokból, és végezésekből Damiatát, egy igen erős, és fő Várást,

25
Várást, kit az Nilus vize környül foly vala, a' Thörökökre reá szál-
la, kibé hervé ezer Thörök rekeszkedet vala bé, azoknak való, elé-
sek, és hadakozó szerszámok bévsége sen meg vólt. Vgy annira,
hogy erősséggel, Népnék, és élésnek iokaságával Damiatá győz-
hetetlennek láczik valla lenny. Mikor immár sokáig, és közel esz-
tendeyg vitatná Andre Király Damiatát, látván hogy sem erővel,
sem éhséggel azt semmi képpen meg nem vehetné. A' jó Isten-
hez folyamék a' jámbor Király, és az egész haddal, imádsággal,
és böjtöléssel kezdenék az Istennek Könyörgeni, és esedezni a'
győzödelemért, Meg halván azért a' jó Isten hiveynek alázatos
Könyörgéseket, hertelen való, iszonyu nagy Dógh halált boc-
sára a' Várasbeliekre, úgy amya, hogy a' hetven ezer Thörök
közzül, több három ezernél elevenen nem marada benne, de
ebben a' kőrősztyének semmit nem tudnak vala, hanem egi-
korban a' Táborból nemelylek a' Várasnak Kapuyához, és vár-
táijhoz, menének látni, és halgatni, mi állapotban vólnának ott-
ben, mivel hogy nagy csöndeszségben valának ott-ben az hel-
byen, bellyeb bellyeb menvén azért, jutának szintén föl a' fokra,
és mikoron sohon senkit nem látnának ott-ben a' Várasban, ha-
mar viszsa térének, és a' Táborban hirt tévének, hogy senkit a'
Várasban nem látnának. Kitt halván a' Király (nóha elsőben.
valami nagy csaláráságtúl tart vala) hertelen laytoryákon meg
hágatá a' Várást, és senki ellenek nem álla. Látván azért hogy
a' Várasban a' házak, és uczák, rakva vólnának számtalan holt
testekkel, mindnyáyan el ijedének, és csudálkozának raytta.
Es az Istennek ilyen csodálatos nagy irgalmaságáért és hozzá-
yok való jó vóltáért az egész had mind a' Feyedelmekkel egye-
temben nagy hálákat adának néki. Illyen csodálatos képpen.
jutottak vala azért, ehez a' győzhetetlen helyhez a' kyrősztye-
nek, a' meg szállásnak utánna tizen keét hólnappal.

Damiatát meg vévén, és mig az ott való, állapotot jó mód-
gyával elrendelé a' Király, sok ideig kölletek Damiatánál kéfni
a' had-

a' hadnak, azért az egész kőrösztyén Fejedelmeknek végezé-
sekből és akarattyokból Cair, és Babilónya alá indulának, tud-
ván aztot, hogy ha ezt a' keét helt meg vehetik, egész Afiából
könnyen ki verhetik a' Thörököket. A' Thörök Szultánis, szám-
talan Thörökökkel, és éléssel meg raká mind az keét helt. Meg
szállá azért az Király Babilóniát, ki mellet az Nilus vize foli va-
la. Az Thörök Szultánis Babilónyán alól a' Nilus vize mellet,
szállá Táborban, és ott erősen bé Sándzoló Táborát, kitt a' Ki-
rály soha semmi mesterséggel harcra és ütközetre ki nem hoz-
hata a' Tábor Sándzából. Azonközben a' Thörök Szultán ilyen
nagy álnokságot gondola, hogy a' Nilus vizét által tölté nagy
magassan és temérdeken, és annak a' foljását a' Király Táborá-
ra fordétá, úgy annyra, hogy az egész mezőt el önté a' viz, egy
fingnire a' földön föllyül sohon száraz helyt nem találhatnak va-
la magoknak, melly dolognak a' Király a' több Fejedelmekkel
semmiképpen ellene nem tudának állani, mert a' töltés mellet,
vala a' Thörök Sándz, mellyben a' Tábor fekszik vala. A' viz
myátt azért az egész hadnak élése és partékája el ázék és el vefze.
Ki myátt olly nagy inségbe jutta az Kőrösztyén had hogy im-
már sem magoknak sem lovoknak élések nem vala, hanem éhel
hálnak vala meg az emberek és lovak. Az hádat sem hozhatyák
vala el semmi uttal onnan. Lárván azért a' Király a' több
Fejedelmekkel a' hadnak ilyen nagy el távoztathatátlan vefze-
delmét, az egész kőrösztyén, Fejedelmeknek akarattyából, ké-
szerétteték a' Thörök Szultántúl nagy gyalázatos frigyét kérni.
Azért ilyen módon alkovék meg a' Szultán a' Királlyal: hogy
Damiatát mind az több várakkal, kiket tüle el vettek vala, minden
benne való szerfzámmal őszve éppen a' Szultának adák, a' Rabo-
kat mind keét felől el bocsáták. Evvel azért a' Király az egész
haddal visszfa tére. Ilyen vége lén Andre Király hadakozásá-
nak Jerusálemért Afiában.

Mikor az André Király az Jerusálemi hadakozásból meg-
tért

28
tért volna Budában, nagy szép csöndességben és békeféségben.
találá az Országot.

Másod napon azért mindyarást törvént üle, és mikor Bánk
Bán meg bizonyétotta volna a' Királyné aszfzony vétjét. A' Ki-
rály olyan Sententyát monda ki, hogy a' Királyné Aszfzony
méltán öletet volna meg, és Bánk Bánnak mentséget ada a'
Király.

Hozott vala pedig a' Király magával sok Erekyeket, tudni-
illik Szent István Mátyrnak a' feyét. Szent Margit Aszfzonnak
az feyét, Szent Thamásnak jób kezét. Szent Berthalamnakis a'
jób kezét. Az Aron Pap veszeyének az eggyk ágát. Es az eggyk
nagy kő vödreót, melyben Christus Urunk az vizet borrá val-
toztatta vala és több sok Erekyeket.

Ez a' boldógságos emlekezeti András Király a' meg neve-
zet hadból haza jüvén, az egész Országbeli Urakat, és Nemes-
ekét, mellette tött nágy vitézségekért, sok szép és erős szabadsá-
gokkal, örök priviilegiomul meg boldogétá, ekesété, és ajándé-
kozá. mellynék meg tartására esküsznek meg minden Magyar.
Ország Királyok Coronázattyoknak ideyén mastannis.

Mikor az André Király a' hadból még tért volna, mivel ho-
gy Bánk Bán meg ölte vala feleségét, hozá magának feleségül a'
Héstyeni Fejedelem leányát, kitül egi fia vala István, ki a' harma-
dik András Királynak Apja vala.

Az után nem sok idő mulva meg hala. Es a' Magyarok na-
gy bánattal és óhátyrással el temeték az örök emlekezetre méltó
Királyt Egreffen.

ANNO 1235.

XX. **B**ÉLA negyedik, a' második André Királynak öregbik
fia Apjának halála után választaték, és Coronáztaték
Székes-Fejér-Várban Magyar Ország Királya.

KUTTHEN a' Kunoknak Fejedelme, az egész Kunokkal
ki futa Országából a' Tatárok előtt. Es foljamék Kutthen az alar-
ta va-

ta valókkal Béla Királyhoz, könyörögvén néki azon, hogy fogadná bé útét Országába, és szálléstaná, és telepétené bé Magyar Országba. Es avval ayánlá magát a' Királynak, hogy ű mind az alatt való Kunokkal meg körösztolködik és a' Christus Evangeliumyához ragazkodik, Továbbá, hogy néki mindenben engedelmesek és hiyek lesznek szintén mint a' Magyarok is. Azért Béla Király ezen igen raytta kapa. elsőben és kíváltképpen, hogy a' Pogánsághól, enni sok ezer lélek a' körösztyén hitre terne. azután hogy olyan hatalmas Fejedelem, ki hatalommal ű hozzá hasonlós és fogható vala, azű birtokába adgya magát.

ANNO 1242.

EL jűve azért Kutthen a' Kunoknak Fejedelme, feleségével, gyermekivel, és Attyafiaival Magyar Országba, negyven ezer Kúnnal Aszfzony ember, és gyermek nélkül, kiknek Béla Király nagy haddal a' Határba eleikbe mene, és űket nagy örömmel és bocsúlattal bé fogadá az Országba. Es meg körösztolkedek Kutthen (kinek az Király lén, komya, és köröszt attya) feleségével, gyermekivel, és Attyafiaival, továbbá, az egész Kunság feyenként meg körösztolkedének. Ez meg lévén; a' Király űket Magyar Országba bé szállétá, és szélel a' Vármegyekben elosztá, a' végre hogy, így el oszolván erőtlennék lennének a' Kunok, és ha a' szűkseg azt kívanná, könnyebben birháttnak a' Magyarok vélek, mert igen félnek vala túlók a' Magyarok, és semmiképpen nemis hihernek vala nékik, mivel hogy a' Kunok eleitűl fogva nagy ellenséghi vóltak a' Magyaroknak, és sokszor, sok, és nagy károkatis tettek Országokban. De nem sok űdövel ez után a' Kunok, ugy mint vád, és goromba nemzetségek nagy hatalmaskodásokat és csintalanságokat csélekesznék vala a' Magyarokon, nem csak marhajókban és jószágokban, hanem, feleségeken és leányokon is erőszakot téfznek vala, meg a' Nemesrenden valókon is, kitt a' Király mind el fzenved vala nékik, és a' Magyaroknak panaszszokat meg sem halgattya vala, Sőt ha-

va-

valamellj-kun, a' Magyarra panaszkodt, bátor büntelen vóltis a' Magyar, azt a' Király mindyarást, minden kegyelem nélkül, kegyetlenül meg büntette. Kiért a' Magyarok Béla Királyt igen meg utálák és gyűlölék, Sőt elis idegenettek vala tőle, mivel hogy a' Kunokat inkább szereti és bősülli vala a' Magyaroknál. Ennek fölőtte, azértis boszorkodnak vala igen a' Királyra, hogy ennek előtte a' Dienes Nadorispánnak minden melrók nélkül, mind a' keét szemét ki tolyatta és meg vakétotta vala. annak fölőtte egynehány fő Urat és Nemes embert kitt le vágatót, kitt Országából ki űzöt vala. Melly elő számlált dólgaért a' Királynak, csak hamar ez Után nagy romlása és szörnyű veszedelmek következék Magyar Országának.

BÉLA KIRÁLY HADAI.

I. **B**ÉLA Királynak hetedik esztendeyében, a' Kunoknak pedig Magyar Országba való bé jövetelenek mindyarást második esztendeyébe, a' Tatárok ött száz ezeré-bé jűvének Magyar Országba, kiknek fő Fejedelmek Batthus vala, ennek viceje Bochetor vala. Valának többennis ezek után való Fejedelmek, úgy mint Cádán, Coaston, Féjcán, Petta, Hermeus, Cheb, és Ocádár. Kitt halván Béla Király, a' Nador Ispánt haddal a' határba küldé a' Tatároknak eleyben, és meg űtközzvén vélek, igen meg veretek a' Tatároktul a' Nador Ispán, ű maga pedig a' Királyhoz jűvén, és szaladván, meg beszéllé néki mint történt a' viadal a' Tatárokkal, aztis meg jelenté az Királynak, hogy sietséggel minden creyével ellenek készűllyön, mért hatalmas nagy erővel jűnek reá a' Tatárok. Ezen azért a' Magyarok fölőtte igen meg indulának a' Kunok ellen, mondván aztot, hogy a' Kunok, a' Tatarokkal egy értelembe vadnak. és azért jűttek bé Magyar Országba a' Kunok. a' Tatarok előtt, barátságna szűni alatt, hogy egy részét az Orzágnak birván, a' földnek és Magyaroknak állapattyokatis meg kémlelvén, vélek egyetemben könnyebben

el foglalhafák Magyar Országot túlók. Es vegre a' Királys a' fok kiáltáshoz képest ugyan azon vélekedesben esék a' Kunokhoz. Nóha Kutthen mind a' több Kunokkal öszve ebben büntelének valának. Azért a' Király meg parancsolá hogy Kutthen a' Kunoknak. Fejedelmét, egynehány fő Kunnal meg foghják, és őrizet alatt tarcsák. De a' Magyarok a' Kutthen Fejedelmet fok több Kunokkal öszvé nagy méltatlanul meg ölék. A' falukbannis széllel sokat lé vágának a' Magyarok a' Kunokban. Ertvén azért a' Kunok azü Fejedelmeknek Kutthenek halálát, egyben gyulekezésnek, és mindniáyan a' Tatárok melle adák magokat kikkel együt Magyar Országot szörnyüképpen égették, dulták, és rablották, és vala-mikor Magyarhoz vágot vala-melli kun, ezt szokta volt mondani néki. Ezt az csapást szenyved jó kedvel a' Kutthen haláláért.

Béla Király azért minden erejét egyben gyűité, és a' Sayó, mellet Mohinál meg ütközék a' Tatárokkal, de nem bírá vélek, mért igen sokan valának, ahoz a' Magyarok sem fogták szűvek szerént a' dólgot a' Király mellett, mivel hogy igen el idegenettek vala a' Királytul. Az föllyűl meg irt okokert, mondván. Am hadakozzék maстан a' mi Királyunk, ki a' Kunokat a' mi gyalazatunkra, bé hozta az Országba. nemellyek pedig mondgyak vala: Hadakozzék maстан a' Király azokkal, kiknek a' mi jószágunkat és örökségünkét osztogatta. Azért nóha a' Király semmit hátra nem hagyta dólgában, hanem igen emberűl vitézkedek a' harczon, de vegre a' sokaságtul, és a' Magyaroknak tunyaságoktul, és hozzája való kedvetlen-ségektul meg győzettetven, igen meg veretteték Béla Király a' Tatároktul, holott Magyar Országának minden ereje lé vágattatek Iszszonyuképpen. Itt vesztet el Mátyás az Esztergami Ersek. Ugolinus a' Kalacsai Ersek. Györgi a' Győri Püspök. Rainaldus az Erdelyi Püspök, a' Nytrai Püspök. Miklos a' Sibeniczi Püspök Cancellarius. Berthalan a' Pécsi Püspök. Benedek a' Varadi Püspök. Bulzo a' Csanadi Püspök, és többben

28
többen sokan az Egyházi rendből valók. A' Világi rendből való Uraknak, és Nemeseeknek pedig számát ugyan lehetetlen lett volna meg írni és meg számlálni az mennyen ott-el veszték. jóllehet ebben az ütközetben a' Tatarokbann is harmincz ötezeren veszték. Ennek utánna is egynehányszor meg ütközött a' Tatárokkal a' Király, de mindenkor szerencsétlenül. Vegre minden népét el vesztvén, ű magais a' Király a' Tenger mellé szállada. Azonközben a' Tatárok az egész Országot el rablák, pusztíták, és magoknak foglalák. Thovábbá, Orosz Országot, Lengyel Országot, Slesiát, Morvát, és Ausztriát el rablák, és azt tüzzel el pusztíták. Magyar Országot három esztendeig bírák, kiben sohón semmi erősség meg nem maradhatott előttök több, hanem a' felső Magyar Országban Szepešben egy Calastrom, kiben Néma Barátok laktak, kit innen maſtan Foliamat küvének hinak. Dunán innen pedig Győri Szent Márton, Székes-Fejérvára, és Esztergamot maradt meg túlők. Esztergamot Gróff Simón Spanjol, az alatta való vitézekkel, őltalmazta vala meg túlők.

Vegre mikor immár a' Tatárok három esztendőnél tovább dühösködtek volna széllal Magyar Országban, és azt mindenestül el pusztították volna, a' Római köröfztős vitézek és a' Frangepán Urak nagy haddal a' Királynak segítségére jüvének, és ütet Magyar Országba bé hozák, és a' Királyt ismét székebe ülteték, kiért a' Király a' Római köröfztősöknek az Országban sok és nagy Uraságot, és jószágot ada, Ezeket hyák mind ez mái napig Auránai Perjeleknek, Deákul, Priores Auránæ. Az Frangepán Uráknak pedig az egész Tenger melliéket adá. Es egy czipó kenyeret vévén a' Király meg szegé azt, és meg esküvék nekik, hogy vala-meddig egy czipó kenjere lészén, soha el nem hádgya űket, sőt azt is vélek akarya közleni. Ennek bizonságára ada nekik czimerül keét Oroszlánt, kik első lábokban keét czipó kenyeret tartanak. Kiknek mind é napiglan és a' czimerek.

A' Tatárokban, sokan maradtak vala Thót Országban, és ott-meg házasodván, jószágos fő emberek valának. Ugy mint, a' Bradácz familia, Berzei familia, kiknek innen régen mj időben szakadt magvok, Záboki familiának Mislin Tatár vólc neve. Továbbá, Mirkóczi és Pohákóczy, (ez mind egy familia) Kadarkauz Tatártúl valók. Budor familia, é Burdúr Tatártúl való, és többennis sokan.

A' Tatárok rablása után Magyar Országban halhatatlan nagy éhség vala, mert a' Tatárok myátt semmi féle vetemént nem verhettek vala az emberék.

Dög halális iszonyu nagy vala az Országba, mert a' szántalan holt testektől az égh meg dögletet vala. Azért a' ki a' Tatároktól nagy nehezen meg maradhatotis, a' nagy éhség, és dög halál myátt kőllött meg halni, ilyen rettenetes inségben vala akkor szegény Magyar Orzágnak állapattya.

Nincsen é világon olly elme és nyelv, a' ki elő tudná számolni és mondani azokat a' számtalan, és halhatatlan iszonyu Nyomoruságokat, és pusztulásokat, kiket azon időben Magyar Ország a' Tatárok myátt szenvedet.

II. Második hada lén ugn azon körösztös haddal, a' Friderikkel az Ausztriai Herczeggel, kire Német Uihelt meg szállá, és benne meg ölé a' Herczeget, Ausztriátis mind el raboltatá és égetteré. Melly dolog innen támadot vala; Hogy minek előtte a' Tatárok bé juttek vala az Országba, Béla Király nagy haddal bé ment vala Ausztriába, holott nagy dullást és égetést tén. A' Herczegetis nagy Somma pénzbe meg sarczoltatá. Azert azutan mikor a' Tatárok előtt Ausztriába futot és szaladot volna Béla Király, elsőben a' Herczeg jó kedvet mutata hozzá, és mikor nagy Tisztességgel bé fogatta volna Országába, egy neháni napig jó gazdalkodék neki. Azutan reá emlékezteté Béla Királyt, miképpen minden ok nélkül el pusztította vala Országát, és melly nagy Somma pénzt vett vala raira. Azért el nem bocsátá a' Királyt,

29
lyt, míg azü pénzét és mindé kárát meg né fizeté néki, ki nagy Somma pénzt tén. Vgy hogy a' Herczeget kész pénzel meg nem elégéheté, hanem szép drága arany mivel fizete meg néki. De meg ahoz az határbá, három vármegyét is ada néki. Továbbá, látván ez a' Herczeg, hogy a' Magyarok a' Tatároktól ilyen igen meg nyomoréttattanak vólna, föl kele, és a' Dunán imen való Magyar Országot Gyórig mind el rablá és el égeté. holott még az a' föld a' Tatároktól éppen meg maradot, Ahoz a' szélel futó és buydosó Magyarokat valahón talállya vala, mind meg öleti vala. Azért Béla Király, ezekért való bosszúságában, ment vala mastan az Austriai Herczegre haddal, hogy bosszút állyon raita.

III. Hadalén az Ottocárussal a' Cseh Királlyal, 1260. kivel jóllehet erős viadált és hárczot tarta, de végre hadának kevés voltaért (mert a' Magyarokat a' Tatárok igen el fogyátták vala) meg veretteték a' Király. Ebben az ütközetben három, ezer Magyart fogtak el elevenen, két ezert és hét százot öltek meg, a' Csehekben pedig öt ezert és két százát vágtak le az Magyarok.

E' jámber Fejedelem vala, és igazság szerető, mindenben. az Apjának erkölcsét követi vala, de a' hadakozásban igen szerencsétlen vala a' Zábragki váraftis es épéttette vala.

Vége meg hala Budában, birodalmának negyven esztendejében el temetteték Esztergamban a' Cséri Barátok Boldog Afzszony Calastromában, kit ű éperteter vala, feleségével Maria Afzszonnyal, a' Görög Császár leányával, és fiával Bélával. Ennek keét fia vala, István, és Béla, ki Apjának élteben hala meg.

Továbbá, az több leányi-közzül egy Margith Afzszony nevével vala, ez az Apacza Afzszonyok Calastromába mene kit azü esodálatos Szent és Sanyaru életiért az szenték közibe számlaltak. Ennek az Apja Béla Király Budánál' Duna Szigetiben egy Calastromot rakatot vala Bóldog Afzszony nevére, kiben mind

hól.

hőlig a' rőb Apácza Aszszoyokkal ott-lakek, és innen azt a' Szigetet mind ez máinapig Szent Margittk Aszszony Szigetinek hyák, ennek előtte pedig azt, Nyulak Szigetének hitták.

ANNO 1275.

XXI. **I**STVÁN ötödik a' negyedik Bela Királynak a' fia. Követközék az Apja halála után a' birodalomban, Székes-Fejér-Várban Coronázták Magyar Ország Királya. Ez szerencsés vala a' hadakozásban, es meg veré az Austriaiakat, Cseheket, és a' Bolgárokat. Ki ha tovább élhetet volna, kétség nélkül jéles Fejedelem lett volna.

ISTVÁN KIRÁLY HADAI.

Első hada lén az Ottocárussal a' Cseh Ország Fejedelmével, ez mikor Austriaiába, és Brandeburghiakkal bé jött volna Magyar Országba, nagy kaart tén az határban. István Király azért eleiben mene, és a' Rábcza viz mellett meg ütközék véle, és ott Ottocárust igen meg veré.

Második hada lén a' Bolgárokra, kik nem akarnak vala engedelmesek lenni néki. Azért el rablá minden földöket, az után Bodont azü várasokat meg vevé, és így az ott való Fejedelmet mind Országával öszve, Söldöcsá tévé.

Meg hala birodalmának harmadik esztendeyeben, és el temetterék Budában.

Ennek egy fia marada László, és egy leánya Maria, ki a' Siciliay Sánta Cáról Királynak hazafertatot vala, mellytül osztán a' Carolus Martellus születet.

ANNO 1277.

XXII. **L**ÁSZLÓ negyedik, az ötödik István Királynak fia. Coronáztaték Apjának halála után, Magyar Ország Királya.

Ezt hitták Kun László Királynak. Ez igen mord és kegyetlen

30
len természetű ember vala; Es mindeneket mivel vala azü
kívánságbi szerént.

LÁSZLÓ KIRÁLY HADAI.

I. **E**lső hada len az Ottocárus ellen, a' Cseh Király ellen,
kitt a' Morva vizé mellett meg vere, és magátis meg öle
Ottocárust.

ANNO 1282.

II. **M**ásodik hada len az Oldamirral a' Kunoknak Fejedel-
mével, ki az Országban nagy haddal bé jűrt vala, László
Király azért a' Hod álló viz mellett meg ütközék vele, és sok
erős ütközetek után meg veré a' Kunokat és minden Tabori esz-
közökben sákmánt tén.

ANNO 1285.

III. **H**ada len ismét a' Kunokkal, és az Tatárokkal, kik egy-
ben adván magokat, egész Dunayg mind el rablák és
égeték az Országot. Kik minden vyadal nélkül meg térének
nagy praédát vivén magokkal.

ANNO 1290.

IV. **H**ada len ismét a' Kunokkal Kőrösztfeznél kiktűl ugyan
ott meg verettették, és magays meg ölettétek birodal-
mának 14. esztendyeiben. Ez magtalanul hala meg-temettetet
Csanádon.

Ezt fölőtte igen gyűlölték mind az Urak, s-mind a' kő-
röszttyén Fejedelmek azü nagy paráznaágaért, mert azü fele-
ségét a' Siciliai Cároly Király leányát meg utálván, sok külömb
külömb Kun Afzszonyokat tart vala, de kíváltképpen való Kun
Afzszony Agias, Aidva, Kupefek, és Mandula valának erről ne-
veztek vőlris Kun László Királynak. Kiért végre a' Pápais meg
átkozta vala, de ű avval keveset gondol vala.

Ennek ideyeben a' sok rablás, és az Vrakközöt való viszfza
vonvás

vonyás myátt, annira meg nyomorodot vala Magyar Ország, hogy sóhon szekeret sem láthatnak vala, hanem Taligán hordnak vala, szűkfégekre válot, és azt az emberek magok vonnyák vala, kiről a' Taligát mostannis Kun László Király szekerének hijak.

ANNO 1290.

XXIII. **A**NDRÁS harmadik, az István Herczegnek, a' második Andre Király fiának (kitt a' Héltieni Herczeg leányátul nemzet vala) az fia, Coronáztaték Magyar Országhi Királlyá Székes-Fejer-Várban. Ezt Velencezi András Királynak nevezték vala.

ANDRÁS KIRÁLY HADAI.

I. **E**LSŐ hada lén az Auszriajak ellen, mert meg szegték vala a' Magyarokkal való kötést. Kiknek Országokban rablásokkal és égetésekkel nagy Kaart tén Andre Király.

II. Második hada lén a' Cáról nevű gyermek ellen, kitt egy-néhány pártos Vrak (kik között szok ezek valának Iános, és Henrik Bán. Pochi Vgrin, és az Vylakyak) a' Pápátul meg kérének András Király ellen, és be hoztak vala az Országban. Ez a' Cáról a' Siciliali Király fia vala, kitt a' Mária Aszszontul az ötödik István Király leányátul nemzet vala, a' mint oda föl meg mondám.

Meg hólt magtalanul és el temetteter Budában a' Szent Iános Calastromában birodalmának tizedik esztendeyeben.

Ebben szakadott a' Magyar Szent Királyoknak maguok férfi Agból.

ANNO 1300.

OTMAN Ortogul póljár fia, lén legelső Királyok a' Thörököknek kiről mind e' máy napig való Thörök Császárok Otománoknak hivattyák és irattyák magokat, mivel hogy ű tülevettek mind méltóságot, mind eredetet, és birodalmat magoknak.

37
nák. Ez Bittinját, és a' Pontus mellett való Országokat, és tarto-
mányokat el foglalá és Natolyában (Ennek Thörökül, Anadol,
Deakul Asia neve) valasztá lakó hely magának.

KÖVETKEZIK AZ MAGYAR Szent Királyoknak, Toxus, Her- czegtül kezdetvén, igaz GENELOGIAYOK

Toxus. Mihály.

Geiffa

Szent István.

Szent Imreh.

Kopasz László.

Vazul.

András.

Béla.

Levente.

Salamon. Dávid. Geiffa. Szent László. Lampert.

Kálmán.

Almus.

László.

István.

Vák Béla.

Geiffa. László. István. Almus.

István.

Béla.

Arpad.

Geiffa.

Imreh.

András, Ierusalemj.

László. Béla. Kálmán. András. István. Sz: Örsébet.

István. Béla.

András Velencei: Ebbé Szakadót.
magvok az réghi Királyoknak férfi
Agból.

Kun László. Maria. Ez a'

Siciliai fánta Cáról Királytúl.

Carolus Martellust, az első C Á R O L. Királynak az apját nemzé.
E' Ma,

E' M A G Y A R C R Ó N I C Á N A K, M A S O D I K R É S Z E.

Melly magában foglallya a' külömb külömb féle idegen,
Nemzetből való Magyar Ország Királyokat, mind az
Austriay avvagy Bécs Ország Herczegekből lett Kirá-
lyokig. Es Azoknak idejekben történt emlekezetre
méltó dologokat.

ANNO 1301.

XXIV.

ENCZEL, ki a' Magyarok Cséh László Ki-
rálynak hitrak, a' Cséh Ország Venczeszlaus
Királynak az fia, mikor a' Magyar Szent Kirá-
lyoknak a' férfi ágból tellyességgel mag-
vok szakadot volna, és mikor a' Magyar Urak a' Király
Választásban a' Cáról gyermek ellen, meg hasonlottak vol-
na, Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Ország Ki-
rálya. Mert az Orzágnak nagyob része semmi keppen nem
akará Cárolt Uralláni, mivel hogy ütete a' Pápa Küldötte vala-
bé a' Királyságba, ők pedig szabad népek lé-vén a' Pápa hirc, és
akarattya nélkülis szabadon Királyt választhatnak vala magok-
nak, és ezzel, azü szabadságokat, ugy-mint a' Szabad Király vá-
lasztást, nem akarák el vészteni.

Ez

32

Ez Annjáról Magyar vala, mert az Ottocarussal ennek Eosfi vette vala feleségül a' negyedik Béla Király leányát, Anna aszfzont, kitől születet a' Venczeßslaus a' Cseh Király, ennek a' Kis Venczelnek az Apja, kiről maftan emlekezünk.

ANNO 1303.

A Z Cseh Ország Venczeßslaus Király, értvén minémű nagy viszfza vonyásban vólnának a' Magyarok, igen félti vala a' fiát, azért nagy hadat győyte, és Magyar Országban jűve, és Pestbe bé szálla, hová által hivatá az fiát Budából, a' Budai bíróval Verner Lászlóval őszve, kiket mind a' Coronával őszve fölívén Cseh Országba vivé magával.

ANNO 1305.

XXV. OTTO, a' Bavariai Herczeg, a' Magyar Uraknak pártolkodásokból a' Pápának ellene, és a' Cáról Királyfi ellen, bé hozattatek Magyar Országba, és azon Coronával mellyet a' Cseh László Király el vitt vala magával Székes-Fejér-Varban, Coronáztatek Magyar Ország Királya. Mert ez az Otto viszfza szerzette vala a' Coronát László Királytól.

A' Coronázat után, Budában minden Uczákon alá s-fől sétrál vala Otto Király, a' Coronát feyén viselvén, hogy mindeknek tuttára lenné, hogy ő Magyar Ország Király vólna.

Budából Erdélybe mene, hogy ott is minden Varasokban hasonlóképpen farsángolna a' Coronában, az Erdéli László Vayda azért meg fógá ütet, és a' Coronát él vévén tüle, a' tömlőczbe téteté. Honnan ki nem bocsátá, mig a' Királyságnak ellene nem monda. Annak utánna el bocsátá ütet László Vayda, es' haza vakarodék Bavyarában.

Bonifácussal Pápa azonban meg Atkozá a' Magyarokat, és minden Szentségektől és temetéstől el tiltá őket, mind addég, mig len a' Cáról meg Coronáznak. Látván azért a' Magyarok, hogy az Isteni szógalat, mindenűt meg szűnt vólna, és hogy minden Egyházak, és cimiteriomok, rakva vólnának holt testekkel, mivel

mivel hogy a' temetéstis mindenűt meg tiltották vala , készerit-
 tetének bé venni és meg Coronázni a' Cárolt.

ANNO 1310.

XXVI. **C**AROL, a' Cárolus Mártellusnak fia , ki Cárolus Ru-
 bertusnak hivatatot, Coronáztaték Székes-Fejér-
 Várban Magyar Ország Királya.

Ez igen jámbor és aitasos Király vala , ű Epétette vala a'
 Székes-Fejér-Vari Monostort , melly a' sok gyuladások myátt
 mind el puszult vala , és azt meg hejasztatá ön peléhekkel , de
 nem sok idővel ismét meg éghe , kitt ismét meg csináltatá nagy
 költséggel.

Annak fölőtte igen vitéz Fejedelem vala , az Országnak ha-
 tárít minden felől killyeb tereyztette és meg öregbittete, Bosz-
 nát , Rácز Országot, Oroszokat, Havasföldét, Módvat, és Bol-
 gár Országot adó fűzetésre haytotta.

CÁROL KIRÁLY HADAI.

I. **H** Adalén az Erdéli Szászok ellen, kik magoknak pártot üté-
 nek, és nem akarnak vala néki engedni , de nagy hamar
 meg haytá űket á' Király.

II. Második hada lén Kafsánál a' Trincsiní Máthéval a'
 Péter Palatinus fiával, kitt nagy erős harczal , és nepének nagy
 veszedelmével az hérnát mentében meg veré, itt nagy sok Urak
 és Vitézek hullának el az Omode keét fiával őszve, kik engedet-
 lenek valának Cáról Királynak, ezeknek lakó helyeket Göncznek
 aránta, a' hegyekben a' Király mind földig lé ronttatá, ki mind
 ez napiglan Omode várának hivattatik.

ANNO 1329.

Cárol Király, mikor feleségével és gyermekivel őszve, Hus-
 vét innepiben Visegrádban vólna szintén ebéd fölöt, jura-
 béegy Felicián nevű szolgáya, Zaacs nemzetből való, ki Kard-
 gyát ki rántvan a' Királyhoz vága, de a' Király meg vonyá ma-
 gát,

33
gát, és csak az jób kezét sértheté meg egy kevesé néki. Azután a' Királyné aszszonyhoz vága, kinek a' jób kezén, negy Ujját vágá el, a' Király fiaihozis hozajok kezdet vala, de azoknak Mesteri ellene állának, és azonközbe a' Király fiai ki szaladának a' házból; látván eszt a' Királyné aszszonnak a' pohárnokya, azon helytől; kést torkában üté a' Feliciánnak, és meg ölé véle, a' pohárnok Patóczi János vala, holott Feliciánt koncrról koncra hányák, és széllal az Várasfokba küldözék a' testét, kinek az eggyk leányának (ennek Klára vala neve) az Orrát ajakastúl el meczték, azután nyolcz Ujját el vágák, és ló farkon hordoszták meg. A' másik leányának pedig Léván vevék feyet. Ennek Sebe vala neve, ahhoz eggyetlen egy fiátis mind szolgájával özve nagy kegyetlen halállal ölék meg.

A' Felicián dühoskodásának, élén az oka, mert igen szépelesége vala Feliciánnak, kitt a' Királyné aszszonnak az Eocse el csalt vala tőle, és azt éli vala.

III. Harmadik hada lén, a' Tatárokkal, kik ellen győzőzöldelmes és diadalmas lén.

ANNO 1330.

IV. **H** Ada lén Havafal-földében a' Bazarád Vaydaval, de ott nem jól jára, mert oda veszté minden népét és ű magais csak alég szaladhata el, mert, minden méltó ok nélkül ment vala rea.

Annak utánna meg hala birodalmának harmincz keétfesztendeyeben, kitt el temetének a' Magyarok nagy bánattal Szekes-Fejér-Várban.

Negy fia vala az Eorséberth aszszontúl a' Casimir Lengyel Király leányátúl.

Cárol, László, Lajos, és András.

ANNO 1328.

O RCHAN, Otomannak az fia, lén Apjának halála után a' Thörökök Királya, és sok tartományokat és Varasfokat haita

ta maga birodalma alá. Az Tatárokkal nagy erővel meg vivot,
kiktől meg veretteték és ű magais meg öletek szántalan Thörö-
kökkel eggyűt, birodalmának huszadik esztendejében.

ANNO 1342.

XXVII. **L**AJOS, az jó Cáról Királynak jó fia, kővetkezék és
Coronáztatek az Apja halála után Magyar Országhi
Királlyá, Székes-Fejér-Várban.

Ez igen bölcs és tudós ember vala. az Eghi csillagoknak
forgásit és járásit igen tudgya vala, mert fő Mathematicus vala,
és minden hadakozásit az csillagok forgásinak ítéletiből indét-
tya vala. Azért mivel hogy minden hadakozásiban fölötte jó
szerencsés és diadalmas vala; erről, a' Magyarok Fordongós
Lajos Királynak Nevezték vala. Ehez, fölötte igen jámbor, Istén
föllő, és fő hadakozó Fejedelem vala; Az Apjától reá maradot
Országot erőssen, és jó tanáccsal birta, hatalmasul óltalmazta, és
őregbétette, úgy hogy, az ű előtte való Magyar Országhi Királyo-
kat mind föllyúl halladta vala.

LÁJOS KIRÁLY HADAI.

I. **E**Lső hada lén az Erdéli Szászok ellen, kik el haylottak
vala tüle, mivel hogy az előbbeni Királyoknak Tiszttar-
toi nagy törvénytelenséget cselekedtek raitok, azért reáyok me-
ne a' Király, és erővel ismét a' Magyar Coronának engedelme-
re haitá őket.

II. Hada lén a' Sándorra a' Havasfal-földi Vaydára, és aztis
Uijonnan a' Magyar Országhi Coróna alá haytá.

ANNO 1345.

Mlkoron András, a' Lajos Királynak az Eocse Neápoli con-
firmált Király vólna, meg utálá ütet Ioánna az ű felesége,
és másokkal paráználkodván az ű latrayval Conráddal és a' Czen-
fa Vitézzel, Avers Várasában meg főytatá az ű Vrást András Ki-
rályt.

ANNO

III. **H** Armadik hada lén az Ioánna ellen, ki minden hadával Neápolisban Olász Országba mene, és meg öleté mind azokat, kik azü Attjasiának halálában részeffek valának, és ott el végezvén dolgát meg tére Budában. Neápolisban, maga képeben hagiá Laczkffi Istvánt, és a' Wolfgángus Capitánt.

IV. Hada lén a' Cseh Orzághi Iános Király ellen, ki a' Casimirus Lengiel Királyra Cráccót meg szállotta vala. Ennek pedig a' leánya Margit Aszfzony vala. Lajos Királynál feleségül. Azért Szécsi Miklóst, és Pohárnok Pétert szép haddal réá küldé, és meg segété Casimirt a' Cseh Királyt.

V. Hada lén a' Tatárok ellen, kik Erdéliben a' Székely földet igen rabolják vala, kikre réá Küldé Laczkffi Andrást az Erdéli Vaydát, és meg ütköztvén vélek igen meg veré a' Tatárokat az Arlámnek, a' Tatárok Fejedelmének fejét vevé, és azt a' Királynak hozá fok Zászlókkal öszve.

VI. Hada lén az Horvátok ellen, úgy mint Luriánczi Gergelly, és Melepeczi Iván ellen, kik engederlenek valának néki, kikre Horvát Országba mene szinten Bihicfig és Klokocfig, és ott Táborba szálla hadával, és azokatis meg haytá.

VII. Hada lén ismét Neápolisban Laczkffi István által a' Ioánna Vrával a' Lájossal, kitt Laczkffi meg veré, és fok Várasit Lajos Király birodalma alá haytá.

VIII. Hada lén személye szerént, ismét azon Lajos ellen Neápolisba, kivel az hadban ezek az Vrak valának, Giléthi Miklós a' Palatinus, Giléthi Iános, Thót Miklós, Lólkös Bertalan, Bebék István, Bebék Gjörgi, Szécsi Miklós, Laczkffi András, Kanisai Lőrincz, és egiebek nagy fokban, kikkel Olász Orzágnak nagy fok Várasit meg vevé. Végre ösztán Romába bé mene, és a' Siciliának birodalmát a' hatodik Innocentius Pápának ajánlá. Mert több kárt hogy nem hasznot ismerek belőle lenni. Az után nagy békével minden népével hazajűve Magyar Országba.

IX. Hada

IX. Hada lén egynehány uttal a' Velenczésekre Dalmátiáért, és végre arra hozá a' dólgot, hogy a' Velenczések adót adnak vala a' Királynak. Ebben a' hadban sok fő Magyar Vr és fő Válogatot Vitézek veszte el, és szántalan Vérontással vivé véghez a' Király ezt a' hadakozást.

Laczkffi Istvánnak hiú szolgálattyaért adá ayándékon Strigót, és Csáktornyát egész Muraközzel.

X. Hada lén a' Litvák ellen, kiknek Országokat el rabolván vízfőzsa tére Budában. Az Fejedelmeket is elevenen el fogá, és el hozá.

XI. Hada lén az Oroszoknak ellenség-hível, mert akkor az Oroszok Magyar Országhoz halgatnak vala, azért azok is megcervén vízfőzsa tére Magyar Országba.

XII. Hada lén a' Pápa mellett Laczkffi Miklós által, de ottis jó szerencsével jára.

XIII. Hada lén, a' Bécsi Herczeg ellen Laczkffi Pál által, és ottis nyertes lén.

XIV. Hada lén a' Bosznay Vrak ellen, Cont Miklós Palatinus, és Miklós Erfek által, kikkel hamar feyét haytara.

XV. Hada lén, a' Bolgárok ellen, kik nem akoryák vala adójokat bé adni Lajos Királynak. Azért réáyok mene, és megvévé Bodont, és Stramezot, azü Királlyokat Strahmért megfogá és Budára hozá. Kitt a' Zábrághi Püspök Várában Ghómécsbe Küldé, és ott tartatá fogságban.

XVI. Hada lén, a' Cáról Császár ellen, de a' meg békéllek véle.

XVII. Hadával, egész Morva Országot mind el dullatá és pusztétatá László Herczeg, és Péter Bán által.

XVIII. Hada lén, a' Havasfal-földi Vajda ellen, kinck Layk vala neve, kitt a' Magyar Coronának engedelmeére hayta. Szórent és Táréz Várát megépittete, hogy el ne szakadhasanak a' Magyar Coronatúl, ebben a' hadban sok fő Urak veszének el, tudni-

tudni illik az Erdéli Miklós Vayda, Péterrel, azü Vice. Vaydáyával, Deső, és Vörös Péter, és többen fokban. Az Győződelem, pedig Gara, Miklós Bán vítézsége által lén meg.

Moldvát ez időben szállák meg az Oláhok, ki a' Tatárok myátt mind el puszult vala, és senki raytra nem meér vala lakozni.

XIX. Hada lén, a' Móldvai Bogdán Vayda ellen, kitt a' Magyar Coronának engedelmeségére meg hayta, úgy hogy a' Magyar Királyoknak minden esztendőben adót adna. Ki lén Otfi Damankos Bán által, Gara Miklós Bán által, és Szemere Vicebán által.

Lajos Király ki üzé a' Sidókat Magyar Országból.

ANNO 1382.

Lajos Király meg hala Septembernek 11. napján, birodalmának negyven esztendéyében, kitt el temetének a' Magyarok nagy siralommal Székes-Fejér-Várban.

Ennek fiu magzattya nem vala, hanem az Eorsébet aszszontúl a' Bosznai István Bán leányátul nemze három léánt, katalint, ki gyermek Korába meg hala, Mariát, kitt még kicsin Korában ada Sigmondnak, a' Brándeburghi Herczegnek, ki Császár Nemből való vala, ezt fiává fogadá, és ütet nevezé az Ország-nak örökösének. Advigát pedig adá a' Litvaniai Herczegnek.

Az Remete Szent Pál szerzeti, ennek a' Királynak ideyében kezdé, ki-váltképpen virágzani és sokasodni Magyar Országban, nóha elsőben ennek az Apja Cáról Király hozta vala béüket, kiknek egineháni Calastromat rakáta az Király, és azokat sok jüvedelmekkel meg ayandékozá. Ennek ideyében hozták bé Velenczéből Magyar Országba Remete Szent Pál testét, és azt helihezterék Szent Lőrincz Calastromában közel Budához, ki-nél sok csodák történtek.

Továbbá, Német Országban Stiriában a' Czeli Calastromot Isteni jelenésből ű fundálá és építteté Bódog Aszfizoni nevére

vére, a' Királynak a' Kardgya és Sarkanttyuja mastannis ott-va-
gion, a' Királyné aszfzony szok nyáyával egyetemben. Melly
Calastromnal mastis nagy bulcsu járás vagy on, fok csudákis tör-
ténnek gyakortasággal nála.

ANNO 1349.

MURAT, Orchánnak a' fia, Apjának halála után foglalá ef
a' Thörök birodalmát. Ez jüve elsőben a' Tengeren által
Europában, hatvan ezer Thörökkel és minden Thöröktül keéc
arany feréntot ada a' hajos mesternek, hogy által hozta hadát,
Europában. Ezt Paleologus a' Görög Császár hitta vala segétsé-
gére az Eccse ellen, kik a' Görög Császárságért veszekednek va-
la egymással, de rövid üdőben meg oszták köztöka' Thörökök a'
birodalmat. Mert 1350. esztendőben Murát Feyedelem ba-
rátságna szüni alat Drenápoli el foglalá, és Magának ott- válasz-
ta lakó helyt, azután Lázár Deszpottal a' Rigó mezeyen meg üt-
közék, kitt igen meg veré, és magátis elevenen, meg fogá, és
iszonyu kegyetlen halálal meg öleté. Ezt látván Milos Kobilics
Lázár Deszpottnak szolgáya, egy jéles Rácز fő vitéz ember, meg
boszonkodék Vrának halálán, azért, Murát Fejedelemtül Au-
dienciát kére magának, mint ha ű néki valami jéles dölgot akar-
na igen titkon megjelenteni, kitt mikor az Sátorba maga eleybe
bé bocsátot vólna, által veré Murat Fejedelmet Milos Kobilics,
és meg ölé ütet az Vra haláláért, de ütetis meg ölék érette a' Thö-
rökök, ez lén 1372. esztendőben. Ennek utánna immár soha
egy körösztyén émbert sem bocsátna az Thörök Császárok
eleiben Audienciára külömben, hanem előb a' Thörökök mind
meg keresik körnjüle, ha valami fegiver avvágy bátor csak kés
vólna-is nála, s- meg ugis ketten fogyák két felöl, és ugy vitzik
bé a' Császárok eleibe őket.

ANNO 1373.

PAIAZET, a' Muratnak a' fia, következők az Apja helyében
a' Thörök Királyságban. Ez azü Attyafiat Szulimánt meg
öleté.

öleté. Ez Bulgáriát és Szeremséget el foglalá, Marco Krályeviczet az ott való Fejedelmet az egész Nemességgel meg öleté, Bosznának és Görög Országának nagyobb részét meg haytá. Constantinápolnt meg szállá, de meg nem veheté még éz uttal. Ezt a Thörökök, meny-ütő könek hitták, azü nagy menrészéért és ferénségéért.

ANNO 1380.

Sibaris nevü Barátt, találá elsőben a' Puska port, és a' lüvő szerzőmöt.

ANNO 1382.

XXVIII. **M**ARIA, az Lajos Királynak leánya, azü Attjához való Szeretetekből az egész Országtól választátek, és nem chak Királyné aszfzónnyá, de ugyan Királlyá Coronáztarék Székes-Fejér-Várba. Ez az Apjától Lajos Királytól, igen üdőtlen Korában jegieztetek Sigmondnak a' Brändenburghi Herczegnek, a' negyedik Cáról Császár fiának, ki üdőtlenvala, illy okkal, hogy azü balála után, Sigmond lenne Magyar Ország Kyrály (mert férfi magzattyá nem vala Lajos Királynak) melly szerfzeshez az egész Ország hozzá állá, és meg esküvének néki.

Mert fölötte igen szeretik vala mindnyájan Lajos Királyt, miért hogy sokakat emelt vala föl alacson rendből nagy és Vri méltóságokra, mind Egyházi, s-mind Vélághi állapotra, ahhoz nagy bocsületbennis, és szabadságokbannis meg tarttya vala őket. Ez confirmálá meg Vijobban, söt meghis jobbitá, a' második András Király privilegiomát, kit a' Szabadságról adotvala az Orszagnak.

Vgyan akkor választák Mária és Ersébet Királyné Aszfzony mellé Gubernátorul a' Gara Miklóst, ki Lajos Királynak Nádrispánnya vala. Es miért hogy Gara Miklós jámbor és igen eszes ember vala, mindeneket ennek tanácsából cselekefznék vala mind az Annya, s-mind a' leánya Mária. De mivel hogy azü tanácsa

nácsa az Vrak közzül nem vala mindennek hasznos, mert láttya vala, hogy a' hatalmasb, és maga bíró Vrak bizván nagy értékében és erejében, meg vetették volna a' Királyné aszfszonyok birodalmát, és nem gondolván semmit parancsolattyokkal, ellenek rugódoznak vala. Azért Gara Miklós tanácsából, a' Kyrályné aszfszonyok, egynehány engedetlen nyakas Vraknak Tiszteket, Méltóságokat, és Vraságokat, el vevék tőlök, hogy evvel az Vrakat hamaréb engedelmeffégre haithassák, azért az Vrak közzül nemelleyek, nem csak a' Gara Miklóst, de a' Királyné aszfszonyokatis meg gyűlölék, és pártot ütven tőlök, azon kezdének tanácskozni, miképpen más Királyt hozhatnának bé az Országba az Királyné aszfszonyok ellen. Az fő pártoló Vrak pedig ezek valának. A' Pál Zábrághi Püspök egy Olász kit Lajós Király tett vala Püspökké, Laczkfi István az Erdelyi Vaida, és András ennek Attyafia, Simontornai István, Horvát Iános a' Horvát Országbi Bán, Kőröfztös Iános, és az Aurana Perjel. Maga ezeket mind alacson rendből emelte vala föl Layos Király, olyan nagy méltóságokra. Ezek azért bé hozák a' Királyné Aszfszonyok ellen.

ANNO 1385.

XXIX. CAROLT, az Apuliai Királyt, az Andrásnak a' fiát, kit kis Cárolnak neveztek vala. Székes-Fejér-Várban, a' Mária Király ellen, a' Királyné Aszfszonyok szemek láttára Magyar Országbi Királyné Coronáztak. Melly méltatlan dologon a' Királyné Aszfszonyok igen sirnak és buslakodnak vala, kiket. Gara Miklós igen meg szána, és tanácsot tarta a' Királyné Aszfszonyokkal hogy meg ölnék a' Cáról Királyt. Azért mikor a' Gyűlésből el Oszlott volna a' Sokaság, Gara Miklós minden, szolgáljal bé mene a' Várba Budába. A' Királyné Aszfszony hieinekis meg hagyá, hogy fegyveres kézzel, készen lennének a' Vár környül mikor a' szükség Kivánná. A' Királyné Aszfszonyok azért bé hívák azü házokba Cáról Királyt, hogy ott tráctálnának vele a' Sigmond Herczegről. Holott Forgács Balás ugy vága gyon

gá agyon a' Királyt, hogy ketté haséta a' fejét. Ahoz az Iffiu Királyné Afzszony adá néki czimerül a' maga képet, és ennek a' familiának mind e' mái napig ez az-ű czimerek. E' meg lévén Gara Miklós a' Királyné Afzszony hiveivel az Olaszokat ki vágák a' Várból, és azt el foglalák a' Királyné Afzszonyok számára. Ki-len Gyerttya szentelő Bóldog Afzszony napjan.

Nullum violentum durabile.

ANNO 1386.

A Zután maid fél esztendő múlva, mikoron immár az Királyné afzszonyok senkitül nem félnének, mulatni menének az Országban Gara Miklóssal, Forgácz Balással, és csak az udvár. népével, Déáko felé, holott Szent Jakab napián Horvát János' a' Horvát Ország Bán, ki a' Cáról Királynak fő párttya vala, reájok úte, és a' Gara Miklóst, és Forgácz Balást a' Királyné afzszonyok láttára lé vágatá, az Eorsébet Királyné afzszont az Boszuta avagy Varhas vizébe vetteté, Máriát pedig Krupa várába viteté, és ott tartatá fogva.

Halván é dólgot Sigmond Herczeg, nagy haddal Magyar Országba sierte, és Budába bé szálla. Kit mikor Horvát János' meg hallott vólna, és Sigmond Herczegnek Budába-való béjüvését meg erette vólna, igen meg háborodék raita. Azért Mária, Királynét eleiben hivatván, reá felelteté, sőt ugyan meg esküdteté úter, hogy az Uránal kegyelmet nyer néki, és soha boszszut ráita nem állat véle. Azért a' Horvát Ország Urákban mellé adván, nagy tisztességgel el bocsátá azű Urához Sigmond Herczeghez, kinek eleibe menvén a' Sigmond mind az Urakkal, és az Udvar népével, nagy örömmel Budába bé vivé úter.

ANNO 1386.

XXX. SIGMOND, az Brandeburghí Herczeg, a' negyedik Cáról Császárnak fia, kinek Lajos Király azű öregbik leányát Máriát atta vala házas-társul, Coronáztaték Székes-Fejérvárban Magyar Ország Királya.

Ezt Lajos Király mindenűt maga mellett tartotta és nevelte, hogy a' Magyar nyelvet és szokást, meg tanulván, annyval jobban tudná annak utánna az Országának gondgyát viselni.

Ez igen szép természetű Fejedelem vala. Annak fölötté igen fő, Okos, Nyájas, és bévkező, de az hadakozásban fölötté szerencsétlen. Ennek idejében kezdettek leg elsőben a' Thörökök Magyar Országra törni és hadakozni.

Ez először Magyar Országgy Király lén, azután Cseh Országgy Király. Végre Romai Császár, azért egyzer-smind enni Országoknak vala Fejedelme.

SIGMOND KIRÁLY HADAI.

I. **E**lső Hada lén Horvát Jánosra, úgy mint ki azű feleségét, meg fogatta vala, és annak az Annyát a' Vizbe ölette vala. Továbbá a' Bosznai Vrak ellen, kik magoknak pártot ütöttek vala. Azért Táborával bé mene Bosznaságba, és azt a' tartománt meg bódóltatván Horvát Jánost és a' több pártosokat meg fogá. Horvát Jánost Pécsen először tüzes fogókkal meg szaggattatá, azután Vczánként ló farkon hordoztatá, végre négygé vágatá, és a' taghjit a' Kapuk eleibe figgeszteté így vévé jutalmát latorságának Horvát János, a' több pártosoknak fejeket szedeté. A' Zabraghi Püspököt, azű méltóságáért meg nem mere öletni, hanem örök fogságra vetteré, és minden marháját el vévé.

ANNO 1390.

II. **H**Ada lén a' Moldvai István Vaida ellen, ki pártot ürvén, nem akar vala engedni, az réghi Vaidáknak módgyok szerént, ki vel mint engedetlennek, nágy erős ütközét után fejet haitata.

ANNO 1392.

III. **H**Ada lén a' Havas-al-földi Vaida ellen, ki magát az Thörökökhöz adta vala, és semmiképpen nem akar vala Sigmond Királynak engedni. Azért réa mene és mind a' Thörökök-

rökökkel igen meg veré úter azután meg véné kis Nikapolt a Duna parttyán, és abban Magyarokat hagyta.

Ugian ezen esztendőben meg hala az-ü felesége a' Mária. Királyné aszfzony magtalanúl, ki után lén nagy bánatban, temetteter Váradon.

Ezen üdő Korbá a' Hedervári Cont István harmincz kettőd magával mind fő-rendé való Nemefekkel, né akarván Sigmőd Királyt Urallany, az Országba szélel buydosik vala, kirül a' Király igé tart vala, hogy az Országban valami háboruságot indétana. Azért reá küldé a' Vaidasi Györgyöt, kiket egy éjjel megkerülvén, mind meg fogdosá őket, és kötözve szeké-rekre rakván őket, Budába a' Királyhoz küldé. De Korpádi János nem vala akkor vélek, mert azon eijel el ment vala túlók. azért mikor a' Király eleyben vitték volna őket, olly nagy vakmerő Keménisegbe tarták magokat, hogy a' Királynak sem nem köszönének, sem térdet nem haitának, sem süveget nem verének. Kiknek kemény vóltokat látván a' Király, a' Szent György piácán mind fejeket szedeté. A' Hedervárinak az Inassa, kinek Csóka vala neve, látván Urának halálát igen sir vala raitta, látván a' Király az ablakról az Inasnak Sirását, monda néki. Ne siry szegény, én tenéked jób Vrad Lészek annál. Felele az Inas a' Királynak, nem léssen soha ennekem illyen Cseh Disznó Vram, mint te vagy, halván ezt a' Király azon helc nekys feyét véteté. Melly dologért igen meg-gyűlölék a' Királyt a' Magyarok.

ANNO 1396.

IV. **H** Ada lén a' nagy Nikapolly alatt, kitt mikor a' Király meg szállot volna, és ott hadát meg mustrálta volna, látván a' fokaságot, föl fuvalkodék, és monda a' Király, Ez a' Sereg, nem hogy a' Thörök ellen nem volna elégséges, de ha az Egh le szakadnais meg tartanám aztot a' Kopja hegyeken. Azért a' Pajazet Király nagy erővel, reá juvé, hogy a' Váras alól a' Királyt el üzze, kitt értvén a' Király, mindyarást ellene seregeket rendé.

rendelet, és az első ütközetet a' Gallusok meg kérék a' Királytól. Kik mihelen a' Thörököknek elejében jutának, azon helyt azü rosz módgyok szerént lovokról, lé Vgrándoznak, és gyalok a' Thörökkel igen vivának. kiknek viszsza futó lovokat látván a' Magyarok, vélvén aztot hogy a' Gallusok mind oda vesztének, azon helyt meg futamának, és igen meg verettetének, a' Királys csak alég szalada egykis hayon Constantinápolyban a' Görög Császárhoz, oda vesztvén husz ezer embert, mind Táborával és hadi szerszámával, annak fölötté, az egész Magyar Országna a' szűnével. A' Thörökökben. 32. ezer vesztet el akkor. Jóllehet, Bonfinius *Dec: 3. lib: 2.* hatván ezer Thörököt ír hogy ott vesztet el.

Evvel a' veszedelemmel nagy okot vévének a' Magyarok a' Király ellen való támadásra.

ANNO 1397.

TAMERLAN, avvagy Tamburlán, nemelleyek Demerhannakis nevezik a' Tatárok Feyedelmé. (Ez Ménes pásztorból hatalmas Feyedelemme, és Tatarchámmá lett vala) Azért tizen Kilencz-szer való száz ezer Tatárral ki jüve, és a' Thörök Feyedelemmel Pajazettel, ki nyólezszor való száz ezer Thörökökkel vala, meg viva, kitt Tamerlán rettenetesen meg veré, ű magát Pajazetet, feleséget, és keét fiát elevenen el fogá. Pajazetet vaskalickában, Aránylánczon mindenűt magával hordozza vala, és meg mondhatatlan gyalázatot és nagy kifsebséget, téssen vala rayta. Végre bánattyában meghala. Ez az ütközet len Galicjában a' Csillag hegye alatt, holott kétszer való száz ezer Thörök veszte el, mind Fejedelmekkel öszve, a' Tatárok közzül pedig szás negiven ezeren vesztének el.

ANNO 1398.

MEHMET, a' Pajazetnek a' fia, a' föllyül meg irt ütközetből el szaladván, a' több Attyafiait, kik a' birodalomért, hadakoznak és Veszekednek vala véle, meg öletvén foglalá el

39
az Apja veszedelme után, a' Thörök birodalmat és Királyságot.

ANNO 1401.

A Nikápolinál lett nagy veszedelem után mikor Sigmond Király béjűrt volna Budába, a' pártos Urak, kik mindyarást a' veszedelem után Sigmond ellen pártot ütöttek vala, ugymint kinek immár a' Magyar Coronához, mivel hogy Mária Királyné. Afzszony magtalanul meghólt volna, semmi közű nem volna, miért hogy ű utánna birta volna a' Magyar Ország Királyságot. Továbbá, azű kegyetlenségét forgattyák vala, hogy Horvát János Bánt, és Hedervári Cont Istvánt, anny sok Vrakkal és Nemesekkel meg ölette volna. Végre hogy a' nagy conduiseletlenség myátt olly nagy hadat, és az egész Orzágnak szinét Nikapolinál elvesztete volna, azért 1401. esztendőben, a' pártosok, kik közöt fők valának Laczkfi István, és Simontornyai István, melyek vevén a' több pártos Vrakat Budába a' Királyt meg fogák, és adák ütet kezekben a' Gara Miklos keét fiának, Gara Miklósnak és Jánosnak, hogy meg örzenék ütet, kik azű Várookban Soklyós Varában vivék ütet, és ott nagy erős fogságban tarták a' Királyt.

Azonközben küldének a' pártosok a' Neápoli László Királyért a' Cárol Király fiáért kirt Forgác Balás meg ölt vala, és kérék ütet hogy a' Magyar Ország Királyságot venné föl, és sietne béjűni közükbe, ki Zádorigelis jűve és ott várya vala végét a' dolognak.

A' keét Gárának az Annyok azért igen bányya vala, hogy a' fiai a' Királyt kezekhez vették vala, és Soklyós Varában tarttyák vala fogva, kiért űket igen meg feddé és pirongatá. Azért a' Királyhoz menvén kegyelmet talála a' fiainak, Ifjuságokról, és tudatlanságokról mentvén űker. A' Király az Afzszont Annýává fogadá és a' fiait Eoccsévé, és meg-is eskűvék nekik hogy ez dólgot soha szemekre nem veti. Azért a' Királyt ki hozván a' tömlőczből bé, vivék Morvába.

Et sic: *Ludit in humanis divina potentia rebus.*

László

László Király hogy meg értette vala Sigmond Királynak szabadulását eszében juttat az Apja mint járt vala Magyar Országba, láttya vala Sigmondalis mint bánnának a' Magyarok, Zádorból visszafapironkodék Neápolisba.

A' pártosok is igen meg ijedének a' Sigmond Király szabadulásán.

Sigmond Király pedig nagy fok Németekkel, Csehekkel, és a' föl-földi Magyarokkal s-a' Morva felől való Vármegyékkel, kik mind azü hűségében maradtak vólt meg, Budába jűve, a' pártosok pedig ki imide, ki amoda szaladoznak és lappanganak vala előtte.

Annak utánna mikoron Sigmond Király úgy tettette vólna, Gyűlést hirdete Thót Országba körös Vdvarhelyre, hová Laczkffi István is fok Katonával el jűtt vala, és mikor a' tanácsba bé jűtt vólna a' Nemsek a' jel-tétel után le kapák ürtet, és feyét Véteték neki, kett értvén azü szolgálái mindyarást föl, zöndülének, és a' Gyűlés házat Környűl vévék, de mihelen az Vroknak feyét az ablakon alá vetették vala közikbē, azon helyt le csöndessedének. Azután a' több pártosokatis elő fogá, és mind feyeket szedetē érdemek szerent. Nemellyeket számkivetē, nemellyekre Summaa fűzetést vete, rövideden senkit büntetes nélkül nem hagyta. Meg büntervén így a' pártos Vrakat érdemek szerent a' Király. Azután soha senki nem mere ellene semmit probálni, hanem mind holtáig békével birya vala Magyar Országot.

Ez a' Laczkffi, olly nagy latorságot akart indétani, hogy Pajazetnek a' Török Fejedelemnek irt, és véle illyen praktika-ban akart indulni, hogy azü leányát adna feleségül Lászlónak a' Neápoli Királynak, és ürtet öltolmazná meg a' Magyar Ország Királyságban Sigmond Király ellen, kinek a' levele jűtt vala Sigmond Királynak kezéhez.

V. Hada lén Galambocz alatt a' Duna mentében, egy magas Kűsziklán Rác Országban, kett mikor Sigmond Király meg szállot

70
szállot volna, réa jüve a' Thörök Fejedelem, és el veré alóla.
űtet. ennek fölötté, az egész Szeremséget el rablá, kin annak
előtte soha Thörök nem járt vala. Azért ettől fogvan kezdék
a' Thörökök a' Magyar birodalmat lassan kezék alá haytani.

ANNO 1410.

Sigmond Királyt választák Német Országban Romai Császárá.

ANNO 1415.

Hvfz Jánost eretnekségeyért meg égetteté Sigmond Császár
ideyében a' Concilium, kin a' Csehek igen meg busulának,
és azon helyt egy fél Szemű embert, kinék Ziska János vala neve,
választának magoknak Fejedelmül Sigmond ellen.

VI. Hada lén ugyan azon esztendőben a' Bosznai Hervoja
Herczeg ellen, kitt Spalettrai, Horvatúl Szpliteri Herczegnek
binak, ez a' Sigmond hivségétül él szakadván a' Thörökökhöz
hayla, és vélek Sigmond Király birodalmában nagy rablásokat
tészen vala. Azért a' Király reá küldé Gara Jánost a' Nador-Ispánt,
Maróthi Jánost a' Horvát Ország Bánt, és Czupor Pált, kik meg
vivának a' Hervoja Herczeggel, de a' Herczeg meg veré őket,
holott mind a' három Hadnagy fogva esék, a' kéet Jánost meg
Sarczoltatá nagy summa pénzben, de a' Czupor Pált egy ökor-
börbe varatván a' vízbe öleté. kitt azért mivele rayta. Mert ez
a' Hervoja Herczeg igen goromba ez paraszt módon szálló em-
ber vala, és ahoképest mikor Sigmond Császárhoz Vdvárba
járált, Czupor Pál tréfálnivele akarván Eokör módon bögetvén
szólléttya és tréfállya vala. Azért Hervoja Herczegnek hogy
fogságába esett vala azt mondá, mivel hogy életében ű engemet
Eokör módon szóletot, hallyon űis Eokör módon meg. itt Hor-
vát és Magyar Országának fok nevezetes vitézi veszenek el.

VII. Hada lén Havasfal földében Lofonczi István által a'
Dán Vayda ellen. Ki a' Thörökökhöz haylott vala, a' Mircze pe-
dig a' Vayda Eocse Sigmondtól kére segítséget a' Báttya ellen.

L

De az

De az ütközetnek Közepin meg ölék az Oláhok Lofonezi Istvánt és meg verék a' Magyarokat, Mircze Vaydával öszve, ott Magyar Országának fok válogatot vitézi hullának el.

VIII. Hada lén a' Macedónjai Péterfi Miklós által a' fölső Bosznaságba az Ikács ellen, kitta' Mehemet a' Thörök Fejedelelem, el birván azt a' földet, ott Fejedelemmé emelt vala. azért Ikács nagy rablásokat téfzen vala Sigmond Király birodalmában. Kire reá menvén Péterfi Miklós igen meg veré ütet, és ű magáris meg ölé Ikácsot.

IX. Hada lén Bolgár Országban ugyan azon Macedónjai Péterfi Miklós által. ki kevesed magával a' rabló Thörökökkel meg ütközék, és meg veré őket, és nagy gazdagsággal vísz-fza tére földében.

ANNO 1419.

MURAT második, a' Mehmetnek fia, következék Apja helyében a' Thörök Királyságba. Ez verté meg Legyel László Királyt Várnánál.

X. Hada lén Ziska Jánosfal, ki a' mint oda föl meg irtam a' Csehekkal a' Husz János halaláért Sigmond Császárra támadot vala. Ez valahon Pápót, Barátot talál vala, mindenűt Iszonyuképpen öli vala őket. Cseh Országban a' szép gazdag Calastromokat és egyházakat mind el égetteté és pusztítottá, kik mastannis pusztán állanak, az Egyházi szerzeteseket mind ki ölvén belőlők. Azután Morvára, Silesiára kelvén, hasonlóképpen cselekedék. Végre Cseh Orzágra tére, és Prágát Sigmond Császár ellen meg tartá, ki alól el kelle menni a' Császárnak.

Azonban az Isten nem szenvedvén tovább az ű Istentelenséget, mirrigyet ereszte reá. és meg hala az Istentelen ember.. Ez a' rosz lator halálának ideyen Testamentomában azt hagyá, hogy hólta után meg nyuznák testét, és azt a' Vadaknak és madaroknak vetnek. A' bőréből pedig Dobot csinálnának, Kivel valamelly hadban Dobolni fognának, azon helyt az ellenség meg futá-

41
futamodnék előtte. El Temetteték Császló Városában, Cseh Országban.

Györgi Deszpót Sigmond Császárhoz jűvé Budába és Nandor-Fejér-Várat öröke való hűségének jelentésére aján-dékon Sigmond Császárnak adá. A' Császáris látván Deszpót-nak ilyen emberségét Szalankement, Becsét, Kelpent, Világos-várat, Tokait, Munkácsot Tállyát, Regéczet, Szathmárt, Beszer-mént, Dóbróczont, Turt, Varsánt és Budába egy szép házat Deszpót Györgynek firól firá ajándékoza.

XI. Hada lén a' Blaskó ellen, ki tñle nagy Szombatot meg vette vala, a' benne való népet mind lé vágta vala, és Dunáig a' földet mind el égette vala kinek Szarvára a' Sigmond Király Ca-pitánya hamar lé töré.

XII. Hada lén az Antal bíró ellen, kitt a' paraszt nép Erdéliben Királlyá emel vala. Es a' Nemeseket nagy kegyetlenül dullya és öli vala.

Továbbá, Márton bíró ellen, kitt hasonlóképpen a' paraszt nép Nyrségben, és a' Szamos közben Királlyá emeltek vala, Ezis igen kegyetlenkedik vala a' Nemeseken, kiknek azű erejéket igen nehezen verék meg az Urak Sigmond Császár ereyével, a' támadókat pedig erősen meg bünteték.

ANNO 1432.

Sigmond Király Coronáztaték Romai Császárrá az Eugeneus Pápától.

ANNO 1437.

Sigmond Császár és Király Morvában a' Znoymai Városban meg hala. Bódogh Aszfzoni fogantatása napyán, idejének herven esztendeyében, Magyar Ország birodalmának pedig ötven egy esztendeyében. Temetteték Váradon.

Ennek fiu magzatrya nem vala, hanem, a' Ciliei Hérmán. Grófleányától Borbála Aszfzontól (ki igen gonosz életű Aszfzontól)

szony vala) egy leánya vala Eorsébet Afzszony, kité élteben az Albertnak a' Bécsi Herczegnek házasított vala.

ANNO 1438.

XXXI. ALBERT, az Austriai Herczeg, Kinek Sigmond Császár és Király azü utolsó feleségétül való egyetlen, egy leányát Eorsébet Afzszont házasította vala. Coronáztatek Szekes-Fejér Várban Magyar Ország Királya kis Karácson napján. Azután csak hamar Cseh Ország Királya. Végre Romai Császárrá valaszták. Ugy hogy egy esztendőben birodalommal egyenlő len Sigmondal.

Ez jó és jámbor Fejedelem vala, de a' birodalom igen késén jutot vala, kezéhez, és kevés ideig birhata a' nagy Fejedelemséggel.

Ennek ideyében Budába a' Magyarok a' Németekre támadtak vala, kik közzül sokat megis ölének és marhájukban sákmánt révének. Mert az Eotvös Jánost a' Budai pölgárt éjjel a' Dunába vetették vala a' Németek.

ALBERT KIRÁLY HADAI.

ELső hada len a' Husziták ellen kikre Cseh Országban Tábor nevű Várat meg szállá, de semmit nem árthata neki, azért három hónap mulva el szálla alóla hadával.

Második hada len Murattal a' Thörök Fejedelemmel, ki halván Sigmond Császárnak halálát nagy haddal szeremségre jöve, és Veeg Szendöröt meg szállá. Kité értvén Albert Császár, csak a' maga népével alá mené Murat Fejedelem ellen, és a' Tisza Duna közben Táborban szálla, és míg ott több segítséget Vár vala, addég Murat meg véve Szendörö-Várat 1439. esztendőben Augustusban, a' benne valókat mind le vágatá a' Deszpot fiának személyt kitoliatá, és annak a' hugát magának tartá. A' Várat meg erősétvén, népével viszta mene.

Albert Király a' Táborban, a' Dinnje ételtül Vérhasban.
csak

esék, ki myátt Bécs felé indula, és az utban meg hala myáttá, Szent Simon Apostol napján, mikor még keét esztendeig szin-
tén nem Vralkodot volna a' Királyságban, Temettetet Székes-
Fejér-Várban.

Az Albert Császár és Király hogy meg hala, egy gjermeke
sem marada, de a' felesége Ersébet aszszony terehben marada,
rúle, ki mikor gondolkodot volna mint jártak annak előtte Má-
ria, és Ersébet Királyné Aszszonyok a' Magyarok mijátt, egybe-
hivá az Vrakat, és meg jelenté nekik hogy ű terhes volna, és mi-
vel hogy Aszszony állatt lévén, elégtelen volna olyan nagy Or-
szágnek gondgya viselésére, szabadon hagyá űket, hogy Királyt
választanának magyoknak, mert nem tudgya vala fiat szűlneje,
avvagy leánt. Kin az Ország gondolkodék, és választák Lászlót
a' Cazimir Lengyel Királynak Attyafiát a' Litvai Herczeget, és
azon helt követeket küldének érte, tudni illik a' Tinini Püspö-
köt, Markó Bánt, Marczali Imrét, és Paloczi Lászlót, kinek elei-
ben a' követék még nem juttotak vala, hogy azonban Ersébet
Királyné Aszszonnak egy szép fia lén kitt kőröfztségében László-
nak nevezének. A' követék Lengyel Országban azon közben
ugyan el járanak dőlgekban. Ertvén ezt a' Királyné Aszszony,
fiát Lászlót, három hólnapi ideyeben az Vraknak egy részével
Székes-Fejér-Várban meg Coronáztatá, kinek képében a' réghi
szokás szerént, azű bátya a' Ciliei Vlírik Gróf eskütt meg az Or-
szágnek. Végre mene Visegrádba hogy a' Coronát ismét hellé-
re tegyek, de a' Coronát el lopá a' Királyné Aszszony, és annak
csak az üres tokyát tévé az erőféségbe, bé pöcsételvén azt s az V-
rakkalis bé pöcsételteté, de azt senki eszében nem vevé hogy a'
Coronát helyre nem tette vala, ki lén az Országnek fölötte igen
nagy romlására. Visegrádot pedig akkor a' Gara László Bán
bírja vala. Annak utánna föl vevén a' gyermeket mind a' Co-
ronával öfzve Bécsbe mene, és azű Attyafiának a' harmadik Fri-
derik Császárnak ajánlá azű fiát a' Coronával. Es ez lén az oka,

hogy a' Magyar Országgi Királyság az Austriai avvágy Bécs Országgi Fejedelmekre szálla.

Azon közben a' Lengyel László Herczeg bé jüve Magyar Országban, kinek Hedervári Lőrincz a' Nador-Ispán Buda Várát kezében adá, és bé ülteté útet a' Király Székbe.

ANNO 1440.

XXXII. **L**ászló Lengyel a' Litvai Herczeg, kitt mikor Székes-Fejer-Várban a' szokás szerént Coronázny akarának, a' Coronát kitt az Ersébet Királyné Afzszony el lopot vala, helylén nem találák. Ezen az Vrak igen meg busulának, de mind az által Szenr István Király Koporsóyat föl nyták, és a' Coronát kitt raita temettek vala feyéről le vevék, és avval Magyar Országgi Királlyá meg Coronázák.

Evvel a' Coronázással Magyar Orzágnak nagy fok viszfzavonyási, nyavalyái, háborusági, és romlási következének, mert az Vrak egy más közöt mindyarást meg hasomlának. Egy része a' Lengyel László Király mellé álla. Más része pedig a' gyermek László Királyhoz álla. Kik egymást kergetik, dollyák, rabollyák, és kóborollyák vala kéméletlenül. A' Királyné Afzszony pedig Magyar Országban minden Várakat és Városokat kik azü pártját tartják vala, nagyon kezdé néppel erősíteni és biztatni.

LÁSZLÓ KIRÁLY HADAI.

I. **E**lső hada lén Szekszárdnál a' Királyné Afzszony pártolóival, tudni-illik, Gara László Bánnal, Filepesi Iánnossal, Both Andrásfál, és Thömösi Andrásfál a' Vaida fiával, ellen küldé László Király Hunyadi Iánost, és Vylaki Miklóst, kik meg verék a' Királyné Afzszony pártját, holott Both András halva esék. Azután az Al földre menének és ott mind meg hódulták a' népet.

II. Hada lén az Esztergami Dienes Cardinál ellen, kinek azü

73
azü Attyafia Szécsi Thamás. Esztergamból és Komáromból
(mert ű birja vala a' Királyné Aszszony után tisztl Komáromot) nagy prädálásokat és égetéseket téssen vala , a' Budai hófstatot mind a' föl hévizzel öszve a' Király lártára meg égette vala. Azért meg busulván ezen a' Király, Esztergamot meg szállá Dienes Cardinálra, kin meg yedvén Kegyelmet nyere a' Királytul, és magát oda ajánlá. Azután mene a' Király Szala Vármegjébe, és meg vévén a' Németektül Pakánt és Kégjóst, viszsa tere Budába.

Azonban a' Királyné Aszszony adá ajándékon a' Zóliomi Várat minden tartománjával és Videkivel az Giskrának, egy jeles Lator Vitéz Cseh Urnak, chez tisztl adá neki a' Kassai Várust mind a' felső Bányákkal öszve, kinek mellé állának, Liptai Pongrácz, Komoróczki Péter, Agzonics, Telefus, Ribald, Kercski, Uzrik, és Szlovacsó, kik mindenüt a' Templomokból Kastélyokat és erősségeket kezdének csinálni, és azokból iszonjuképpen prädalni és Koborlani, kiknek azü gonozságok a' Szegéni emberekhoz, Aszszony állattokhoz és léanzókhoz minémü lett legyen az emberi Nyelv azt meg nem mondhattya, Kiknek nagy prädálásokat és rablásokat sem a' Király, sem a' Urak lé nem csondészérheték mind Máthiás Király ideyéig. Tarta pedig a' Cseh járás, és égetés máid huszon egy esztendeig az Országban.

Azonközben Murat a' Thörök Fejedelem, tudván a' Magyaroknak veszekedéseket föl jüve, és el foglalá az egész Rác Országot Deszpottul. Es Nandor-Fejér-Várat meg szállá. Kitte' Fejér-Vári-Banra Ragusai Jánosra ki Aurantai Perjel vala, heett egész hólnapig erőssen vitatá. Végre látván hogy meg nem veheti, Népének nagy veszedelmevel el mene alóla, a' Vár vivásban huszon ött ezer Thörököt vesztvén.

NB. Ez a' Ragusi-János, Tolovecz Mattkó Bán, Frankó Bán, és Perkó Bán, egy ember gyermeki voltak Ragusinból való.

lók Ezeket Sigmond Császár tette vala szegény rendből Urak-
ká, miért hogy ezeknek az Apjok hozta vala a' Nikapoli Vereség-
ből egy kis bayón Sigmondot által a' Tengeren az ellenség e-
lőtt, kik mind jeles emberek valának, és mindnyayan jeles fő
Tiszteket dicséretesen viselnek vala.

László Király látván Hunyadi Jánosnak emberi és nagy vi-
tézi vóltát, ki akkor Erdély Vayda vala. Adá neki ahoz a' Nan-
dor-Fejér-Vári Bánságot, és a' Tömös Vári Ispánságot, hogy
avval az al földet a' Thörökök ellen óltalmazná.

III Hada lén Hunyadi János által Nandor-Fejér-Várnak
belőle a' Császár halmánál, az Iszák Vaydával a' Szenderői
Tiszrtatóval, ki mikor meg hallotta vólna, hogy a' Fejér-Vári
Bánságot atták vólna Hunyadi Jánosnak, meg akará próbálni az
úy Bánnak Bátorságát és szerencsényét. Azért nagy hadat tá-
masztván rablani kezdé Fejér-Vartartományat, Kire János Vay-
da reá mene, és igen meg veré őket, népét mind Szenderőig va-
gatván.

IV. Hada lén ismét Iános Vayda által Erdéliben, a' Mezith
Basával, ki nagy erővel által jüven Havasfal-földön nagy rablást
tén Erdéliben, kinek meg térteben, eleiben mene Iános Vayda
nem meszfe Gjúla Fejér-Várnál a' Fejér-Vári Püspökkel Lépen
Györgiel, de nem birhata anny sok Pogánnal, azért há-
tat adván, el jüve harczolva előttök, a' Püspököt oda vesztvén.
Es azon helyt több népet támaszta, és ismét utánnok mene a' Thö-
rököknek, kikkel meg ütközék, és igen meg veré a' Basát, ott
Me it Basa mind fiával ösve el veszte, husz ezer Thörökkel eg-
gyütt, a' Magyarok között három ezeren vesztének el, halván
ezt a' Móldvai és Havasfal-földi Vaydák, meg ijedének rayta:
(mert immár azok Thörök partok valának:) és szabad akarat-
tjok szerént László Királyhoz esküvének.

Azonközben a' Római Pápa Küldé László Királyhoz egy
Iulíanus nevű Cardinált, és ez egyben békelteté László Királyt
a' Kirá-

a' Királyné aszfzonnnyal Györöt, de a' békeféségnek utánna a' Királyné aszfzony meg betegedék és harmad napra meghala. Es ismét egyben Zavaroda a' keét párt, ki myátt nagy kár lén. az Országban.

V. Hada lén Iános Vayda által Erdéliben a' Vaskapunál, a' Muszrafa Basával, ki nyolczván ezer Thörökkel által kele a' Dunán Kis Nikapolinál, és el rabolván Havasföldét, bé jűve Erdéliségbe, kinek sok rablása után, utánna mene Iános Vayda, és el éré ütet, a' Vaskapunál és meg ütközék véle, kivel igen nagy és erős harczot tarta, és ott, igen meg veré ütet. Ez után lén ű néki mindenűt nagy hire neve. Ebből a' prädából Iános Vayda hada igen meg gazdagodot vala, kiből küldé László Királynak szép ajándékokat, és keét száz Zászlótt.

Ezenközben az Pápa Iulíanus Cardinál által békeféséget szerze a' Friderik Császár közöt, és László Király közöt.

VI. Hada lén személye szerént RácZ Országba a' Thörökökre, ki, mikor bé jűt vólna RácZ Országba, a' Király Hunjadi Jánost, a' hadnak az felével előtte bocsátá, ű maga pedig lassan utánna mégyen vala. Iános Vayda pedig mind Kalipolig rabolya és égeti vala a' földet. Ebben a' rablásban ötször lén ütközeti a' Thörökökkel, és mindenkör meg veré űket, Végre, hogy a' télnek erős ideye myátt, onnan keszerétethék viszfazatérni, Murat, a' Thörök Fejedelem, nagy erővel utánna bocsátá a' Nartoliai, avvagy Anadoli, az az Asiai Basát, kitűl jóllehet meg ijedet vala Iános Vayda. Mert a' Király egy napi láró földön vala tūle, de mind azon által szemben mene véle, és igen meg veré ütet, ű magátis a' Basát elevenen el fogák, kitt egy gyalog legényrűl negyven arany forénton vén meg, és azután Deszpót Györginek negyven ezer arany forénton adót vala el. Ebben a' Vereségben harmincz ezer Thörököt vágta le, és négy ezért fogtak elevenen; azért ilyen nagy győzödelmesen a' Királyhoz jűve Hunyadi,

di, kivel együtt Nandor-Fejér-Varba, azután nagy diadalmason és győzedelmesen Budára jűvének.

ANNO 1443.

CASTRIOT György, Iánosnak a' fia, ki Albániai Herczeg vala, kitt Murat Fejedelem Thörökké tett vala, és Szkender Bégnék nevezet vala, ez üdöben elszalada Murattul, és reá támadván Albániát, azü örökös Országát nagy mesterességgel visszfa foglalá Murat Fejedelemtul.

Ez fölörte igen leles hadakozó, vitéz ember vala. Ezt, az Apja Castriot Iános keét Batthjával öszve készeréteék Muratnak Zalogban adni a' Frigy szerzésben. Végre Iánosnak halála után, a' keét öregbik fiát meg ölete Murat, és az Országotis magának foglalá. Ezt pedig a' Györgyöt, mivel hogy gyors és séreny gyermek vala, Thörökké tévé, és Szkender Begnek nevezé, kitt igen szeret vala, és mindenüt maga mellet tart vala. Mikor ösztán föl nevelkedet vólna, nagy hadakat biza reá, kikben mindenüt okossan és Vitézül viselte magát, azután Országában jűtván Murattal sokat hadakozék, kinek badát sokszor igen megverte kevesed magával. Azt iryák felöle, hogy maga kezével három ezer Thörököt vágot lé. Ha evvel az emberrel tudtak vólna banni a' Kőrösztyen Fejedelmek, és főképpen a' Magyarok, nagy hasznát vehették vólna a' Thörök ellen.

Murat Fejedelem, látván László Királynak és Hunyadi Iánosnak ilyen jó szerencsét, meg réműle rayta és mivel hogy a' Tengeren tul való Országhiban, nagy ellenséghi támadtak vala, nem erkezhetik vala keét felé hadakozni. azért László Királytul tiz esztendeig való frigyet kére. kitt, a' Király meg engedé neki, mert az Országban való pártolást, és visszfa vonjást, igyekezik vala üis le csöndeszéreni, de ilyen okkal, hogy Rácز Orszagot, Szendörövel öszve éppen meg adgya Rácز Deszpotnak, üis pedig el bocsáttya a' Natoliai Basát. Kitt megis mivele Murát, e' pedig lén közöttök igen nagy erőš hitt alatt.

ANNO

45
ANNO 1444.

VII. **L**ászló Király, az Eugenius Pápának, Iulianus Cardinál által való fok untatására Murattal a' Thörök Fejedelemeiél való erős hittel szerfzet frigiet föl bontá, és hitti ellen hadával személie szerént a' Thörökre indula és mikor Várnához jutot, vólna, azonban Murat Fejedelem hatvan ezer Thörökkel el érkezék, és László Királlyal meg ütközék, de László Király minden ereyével meg vereték Szent Márton napyán, és magais a' Király oda vesze, főlette igen vitéz módon harczolván, ki azután sem elévenen sem halva, soha senkitül nem láttatot, birodalmának negyedik, ideyének pedig huszon eggyedik esztendeyében. Oda vesze a' Királlyal őszve Iulianus Cardinál, Rozgoni Simon az Egri Püspök, és a' Váradi Püspök, Lábatlán Gergelli. Bátorhori István, és Henrik a' Thömösi Vayda fia. Oda veszének Magyar Országának fok válogatot vitézi, Nevezetaz Vrai és Nemesi szám szerént tizen hatt ezeren, a' Táborral és minden hadakozó szerfzámmal őszve, de a' Thörökben sokkal több veszet el, kik ehez a' Njereséghez ugyan nagy áron jutottak vala. Mert harmincz ezer Thörök veszett ott el.

Hunyady Iános pedig Havasfal-földére szalada el az ütközetből, kitt a' Dragula Vayda meg foga, de nem fok üdö mulva el bocsáta, és meg ajándékozván úter Erdélibe késérteté.

Ez igen jeles dicséretes erkölcsű, és Vitézi szíűv Fejedelem vala, kiért nagy Kárára lén, az egész Kőrösztryenségnek ilyen ideyén való halála.

ANNO 1445.

XXXIII. **L**ászló Királyt, az Albert Császár és Király fiát, a' Lengyel László veszedelme után. A' Rákosi mezőn Vijobban, és eggyenlő akaratból választák Magyar Ország Királlyá Pünkösöd napján. Ezt hitták Ifjú László Királynak.

Ennek Gubernátorává választák a' jó Hunyadi Iánost, hogy

mig a' Király föl nevelkednék, és a' birodalomra alkalmatos lenne, ű viselné gondgyát az Országának, mert a' Király az űdöben csak örökös esztendőbeli gyermek vala.

HUNYADI JÁNOS NEMZET- ségéről és Eredetiről.

Mikoron irtak volna 1392. esztendőben, a' Havasfal-földi Dán Vayda, a' Thörökökhöz haylott vala Sigmond Királytól, és Sigmond Király a' Vaidára haddal ment vala Havasfal földére Erdelyiben, Dévánál a' Király meg szálla Tháborával, Varván oda magához a' több hadat. Az űdö közben a' Király föl göriede, és hozatá magához egy Boérnak igen szép leányát, de a' leány nem akara addég engedni a' Király kívánságának, mig reá nem felele neki a' Király, hogy ha terehben esnék tőle, mind magára s. mind gyermekre gondot viselne, kinek erős fogadására engedvén terehben esék a' Királytól. Végre Havasfal-földéből diadalmassan meg térvén a' Király, ismét ugyan ottan meg szálla, és a' leányt magához hozatá, ki meg jelenté a' Királynak hogy tőle terehben eset volna. Ezt halván, a' Király igen akarya vala, és ada a' leánynak jelűl egy gyűrűt, mondván neki, ha fiát szűlne, hozná föl Budára azt, avval a' gyűrűvel, és ű Urrá téfzi a' gyermeket, chez bév költséget ada neki, és el bocsátá az leányt.

Azon közben az űdö bé tellyesedvén, a' Boér leány szűle egy szép fiát, kitta kőröfztségében neveztere Iankónak. űdö mulván meg jelenté az Aszfzony minden dőlát az ű Bátyának Morzinai Gáspárnak mint járt volna a' Királlyal, és kéri kezdé hogy űtöt mind a' gyermekkel föl vinné Budára a' Királyhoz, halván ezt a' Bátya, jöllehet csudálkozék e' dőlgon, de igére magát hugának, hogy el menne Budába vele. Egynehány nap mulva azért föl vevé a' gyermeket, és el indulának mind ketten Budába.

45
dába. Egykorban az Afzszony az utban valami ruhákat mos
vala, a' gyermeket letévé, és adá néki a' Király gyűrűt hogy
addég a' gyermek jáczana véle, és veszteg halgatna. Egy Holló
azért meglátá a' gyermek kezében a' fénies gyűrűt, és oda reo-
púlván, ki ragadá a' gyermek kezéből a' gyűrűt, és föl vité azt
egy fára. A' gyermek hertelen reni kezdé, kité halván az Anyja,
el hagván a' mosást a' gyermekhez futamék, de a' gyűrűt ott
nem találá, föl tekéntvén azért a' fára holott hallya vala kákogni
a' Hollót, látá hogy a' Holló orrában fénlik a' gyűrű, és ott já-
czik véle, ezen el ijede az Afzszony, és mindyarást a' Bácsyát
szóllétá, kinek nagy zokogva meg beszéllé, mint járt volna a'
jegi gyűrűvel, mondván nagy óhaytással, hogy ha a' Holló el
vesztené a' gyűrűt, nem merne a' Király eleiben kerülni, az lán-
kó dólga sem merné előtte említeni.

Halván e' dólgot Morzinaí Gáspár, ragadá a' kézziját és teg-
zet, és oda futamodék, tehát a' Holló mégis azon fán jáczik
a' gyűrűvel, hozzá lűve azért egy nyllal, de hertelenségében.
nem találá a' Hollót, más nyllalis hozzá lűve, kivel ugy találá,
melyben lűni a' Hollót, hogy mind gyűrűstől le esék a' fáról. Föl
vévén azért a' gyűrűt nagy örömmel el indulának, és jutának
nem sok időre Budába. Egy napon mikor a' Király ebéd után
a' külső Palotában sétálna, az Afzszony a' jankóval oda jarula, és
a' Királynak nyuytá a' gyűrűt, és monda. Fölséges Vram, lásd
meg ezt, kerlek meg emlekezzél a' te fogadásodról, és ne utáld
meg szegény fejemet és fiadat. Könyerűly Vram azon szegény
Nemzetségenis. Sigmond Király ezen egy kevesé meg piru-
la, de mindgyarást a' gyermeknek kezdé mosoligani, azután a'
gyűrűt viszfza adá néki, és monda, jól cselekedted hogy föl hoz-
tad a' gyermeket, gondodat viselem; Vrra téfzem a' jankót, Nem-
zetségedről sem feledkezem el. Ezek után bizá őket Bán Fe-
renczre, és szálást rendeltete nékik, és oda küldé őket.

Egynehány nap mulva, a' Király meg ayándékoza Jánkót

Hunyad Várával, Kire pöcsétes levelet ada néki, és az Erdéli Vaydának meg parancsolá, hogy bé iktassa Hunyad Várában, és mindenek ellen meg őltalmazza benne. Erről hivattatott azután Hunyadinak, a' Hollót pedig, kinek egy arany gyűrű vala az Orában, adá czimerül néki a' Morzinai Nemzetnekis szép jószágot adá. Az aszfzonak pedig jó summa arany feréntot, hatt lóval, szekereftül. Uti költséggel egyetemben. Így bocsátá őket magátul el Hunyad Várában Sigmond Király.

Minck utanna a' Jankó föl sördült volna, és immár szép ifiu legény volna, először a' Chákiakhoz adá magát és azokat szolgálta, ezeknél kezdette elsőbennis azü emberségét jelenteni. azután el menvén a' Chanádi Püspököt szolgálá. Végre mence a' Zábrághi Dömötör Püspökhöz, kitt tizen keét lóval szolgálá kitül ismét jüve Magyar Országba, ki hirdethődék azért, azü neve, és azü Vitészségéért a' Királynakis kedvébe juta.

Annak utanna Sigmond Király bé mence Olasz Országba, Hunyadi János is bé mence vele, és ott álla a' Mediolánomi Fülep Herczeghez, és azt egynéhány esztendeignagy beczüllettel szolgálá. Az után viszfza juvé Magyar Országba, és az al-földi végekben vitézkedék a' Thörökök ellen.

Sigmond Király Német Országba menven odais el mence vele, igen szépen föl ékesét ven magát ott jéles, és emberséges cselekedetekkel, hires és dicséretes névvel jüve viszfza Magyar Országba. Azután hadi Tisztekben, szépen, ékeksen, és jámborúl kezdé magát viselni, úgy hogy mindeneknél igen jó hire neve kezdé lenni.

Tudom hogy erről a' Hunyadi Iános Historiájáról és Genelogiaájaról, a' hires neves Historicus Bonfinius Antal *Dec: 3. lib: 9.* Sokkal külömben ír, ki hízeltedni és kedveskedni akarván Mátyás Királynak, azü Genelógiáját színtén a' Romai Corvinusra igyekezik hozni. De én ezt egynéhány jéles Erdélyi Historicusokból így Olvastam, melli dólgot, hihető hogy az Erdélyiek, Bonfiniusnál jobban turták.

Hu n-

HUNYADI JÁNOS GUBERNÁTOR

Hadairól.

ANNO 1445.

I. **E**lső hada len, a' Havas-földi Dragula Vayda ellen, kit ugyan ottan Országában, keét fiával őszve meg foga, és az öregbik fiával őszve fejt véteté, a' kisebbik fiának pedig mind a' keét szemecit ki tolyatá.

ANNO 1446.

II. **H**ada len a' Fridericus Császár ellen a' Coronáért, és a' gyermek László Királyért, Német Országban elrablá, Austriát, Stiriát, Carinthiát és Carnjoliát, de Friderik Császárs avval meg nem haithatá.

ANNO 1448.

III. **H**ada len, Murat ellen a' Thörök Fejedelem ellen kire, huszon keét ezer emberrel indula, hogy a' Várnai Vezedelemért, és Vitéz Fejedelmének haláláért bosszút állana, raira. de nem teheré szerét, mert meg az frigynek esztendei ki nem töltek vala. Altál kelé azért Szörénnél az Dunán, és juta a' Rigó Mezejére. Murat Fejedelem azért Deszpót György tanácsából nyolczvan ezer Thörökkal reá jüve, és meg ütközének, ket nap mind estig tartá köztök a' Vjadal, harmad napon, ki Szent Lukács napja vala, meg verettetének a' Magyarok az fölyül meg irt frigynek meg Szegéséjért. Hunyadi Iános pedig elszaladván, esék keet Tolvainak kezébe, ezek fosztogatni kezdek ütet, kik Vri szép szerfzámáért, és nyakán függő Kőrösziért egybe háboradának, és őszve csapkodának. Lárván ezt a' Gubernátor, gyorsan meg futamtata az egyikét, és annak Szablyáját, tüle el rántván, véle le vágá, a' másik ezt lárván elszalada. Továb indula, és találközék, egy Rácza, ki jóllehet azt fogadának, hogy Nandor-Fejér-Várba bé viszi, de meg csálá, mert a' Rác Deszpótnak végh Szenderő Várába bé vivé, kitül meg fogaték,
és

és az után az eggyik fián, Lászlón, változék ki tőle. Itt vesze el a' Magyar Vraknak és Nemeseeknek a' szine. A' többi között Palóczi Imre az Erdélyi Vayda, és Palóczi László ennek Attyafia, Székely Iános, Marczali Imre, Bánfi István, Frankó Bán, Szécsi László és Thamás, Losonczy Benedek, Csáki György, és ezek mellet nyolcz ezeren; Thörökökben pedig harmincz ezer veszet el. Vgy hogy, Murat Fejedelem azt mondgya vólt, hogy ű olyan diadalmát gyakorta nem kívánna magának.

ANNO 1449.

IV. **H**Ada lén, a' Rác Deszpót György ellen, a' raitta tört boszszuságot hogy meg tromfolná, és fiát Lászlót tőle meg szabadétaná, kin Deszpót igen meg rettene, és Hunyadinak eleibe küldé a' fiát nagy tisztességgel, és frigyét kére tőle. Azért Hunyadinak erős hittel meg eskűvék, hogy Magyar Országának hóltidig hivséggel szolgálja.

ANNO 1449.

V. **H**Ada lén Fericz Beggel, Krusócz, avvagy Chrifon Váránál a' Mura vize mellet, kit Murat Fejedelem nagy erővel oda bocsátá, hogy az el romlott Krusócz Várát meg építteté, kiből osztán Rác Országot pusztétaná (mert Murat Deszpótra igen boszkonodik vala, hogy Hunyadi Iánosf néki nem küldötte vala fogva.) Azért Hunyadi Deszpótnak könyörgésére, késedelem nélkül néki segítségére fiete, és a' Thörökökkel szembe szálla, latván jövetelit az Thörökök, aző helt el futamodának kiket a' Magyarok sötét estig vágának, a' Bégetis meg fogák. Végre meg tervén, Bodint Bolgár Országban meg vévé, és azt el égeté.

ANNO 1451.

VI. **H**Ada lén, a' Cseh Iszkra-Iános ellen, ki predálásáért Sok Kastélyokat csinált vala az Országban, kitől nagy Sokat el ronttatá, és a' benne valókat le vágatá, és azon esztendőben mind

78
mind ki gyömlálta volna őket az Országból, ha a' Magyar Vrak
űtet irégységből Iszkra-Iánosnak el nem árultak volna. De
mikor jutot volna Lofonecznál, az Sz. Miklós Calastromához,
kiből a' Csehek Kastélt csináltak vala, meg szállá aztis, és igen
kezdé vitatni, hová réá jűve Iszkra-Iános az Vraknak bisztatá-
fokból, és azon helt az Vrak népe el futa a' Gubernátor mellől.
Látván ezt a' Gubernátor űis minden népével el mene előtte,
de az árulók nagyob részre mind ott veszének.

VII. Hada lén azon Csehek ellen; ki az all földi hősöket
vévé melléje, és azokkal meg szállá, és meg vévé Ságot az Ipoly
mellet, azután Galcz hegyén való Kastélt rontá el, onnét jűve
Róznóbányái Kastélyra, Végre Szepekségben-való Kastélyokra,
Thovábba, Derecsenre. Vala pedig ez egy igen mély völgyben,
kinek az ű oldalát egy folyo viz mossa vala. Azért a' Guberná-
tor réá gátoltatá a' vizet, és ki önté őket belőle mint egy űrgéket.
Onnan mene Zólyomra, holott Iszkra lakik vala, és ennek alatta
egy Kastélt csináltata, kivel minden békeségnek szerzésére kén-
szerteté Iszkra-Iánost.

Volának ennek kivűle Magyar Országban tőb prädálókis
kikről ennek előteis szólánk, mint Komoroczki Péter, ki Liptai
Királlyá lett vala, Liptoi Pongrácz, Turócz Vármegyei Király,
ki Ovárat Berencset, és Stréncset meg vette vala, és azoknak tar-
tományit kegyetlenül birja vala.

Támadtak vala tőb prädálókis köz Vitézlő népekből, kik
a' mit Kaphatnak vala, mind közönségre tarttyák vala, ezekis fok
erőszégeket vettek vala meg, és csináltak valais, kikből szüntelen
való dullásfokat, és Kóbórlásfokat téfznek vala, ezek egymást Bra-
tuknak az az Attyafiaknak hívák vala.

ANNO 1450.

A' Nagy MEHEMET, a' Murztnak öregbik fia, következék
Apja halála után a' Thörök birodalomban.

A Magyarok a' Ciliei Gróffal és a' Cseh Országghi, és Austriai Vrakkal Friderik Császárt reá kényszeritek hogy az Ifiu László Királyt Bécsbe a' maga Országynak birodalmára el bocsátaná, hová minden Országból az Urak föl menének, magokat László Királynak bé mutatni. Azért Iános Gubernátoris föl mene Bécsbe, és ott a' Király előtt, nagy engedelmeséggel lé tévé a' Gubernátorságot, de el nem vevé tőle a' Király, hanem nagyobb hatalommal raita hagyá a' Gubernátorságot.

Annak fölötte, meg ayándékozá ütet a' Király külömb külömb féle draga ayándékokkal. Thovábbá, adá néki a' Besztreczei Ispánságot firól fira, ahoz adá néki Czimerül, azon Holló képet a' kit azü paisára festéssel irattatot vala, ki szájában egy gyűrűt tart vala. Melly mellé ada néki egy Vörhőnyeges Oroszlánt, ki körmeiben egy el ragadot Coronát tart vala. Evvel jelenté hogy a' Magyar Ország Corona el veszet vólna, de a' Serény Oroszlány Hunyadi Iános azt viszfza nyere és meg őltalmazá.

Ebben a' Gölésben azt végezék az Vrak, mivel hogy a' Király igen Ifiu vólna, Három Ur lenne, kik az Országokra gondot viselnének. Választák azért Magyar Országban Hunyadi Iánost, Cseh Országban Pogiebradi Györgyöt, Austriában Vlíkot az Ciliei Gróft, és hogy é forgolódnék mint Attyafia az Király környül.

Azon időben pedig a' Capistránus Iános Barát, kit a' Magyarok Szent Atjának hittak, Bécsbe jüt vala, ezt a' Miklós Pápa, azért küldötte vala az Kőrösztyen Országokban, hogy a' Thörök ellen, Kőrösztyös hadat támasztana. Kiknek a' Pápa Vörös Kőrösztyöt engede a' bal felöl való mellyeken viselni. Ennek okáért Capistránus Iánost Bécsből alá hozá Hunyadi Iános magával a' Kőrösztyös hadnak támasztására ki az Országot el járá, és a' mint a' Pápa hatta vala néki, ugy cselekedék.

EGy-korban a' Ciliei Gróf Vliik, igen kezde irégykedni és bocszsonkodni Hunyadi Iánosra, azért a' Királynál ilyen álnoksággal kezdé űtet vádolni. Hogy nem ű volna Magyar Ország Király, hanem Hunyadi Iános mert azű tecczése és akarattya szerént oszttya a' Tiszteket ű róya meg az Országot, és aztat az Orzágnak minden jű vedelmével, magának koporéttya, tñle figgenek mind a' hadakozó Vitézek, azű kívánsága és akarattya szerént lésznek mindenek, azért csak a' Corona, és a' Király neű vólna űvé, a' többi mind Hunyadi Iánosé vólna, de aztis végre magának kezdi foglalni, kitt ha a' Kőrösztyéni Segétséggel véghez nem vihetne, a' Thörökhöz hajol, és űgis magáévá tézi. Thovábbá, a' Várnai és Rigó mezei vereségetis elő hozá. Végre hogy mastan azért hinná a' Királyt alá Magyar Országba hogy ott el veszeffe űtet, ez okaért inti hogy gondot viselleyen magára, és azű halálával vegye eleit dólgnak. A' Király mint gyermek el hívé szavát a' Grófnak és föl hivatá Hunyadi Bácsbe. Két izben indula azért föl, de Hunyadinak baráti e' dólgot tuttára adák néki, és mindenszer olly készűlettel mene, hogy semmit, nem féle tñlők, nemis mégyen vala Keritet Várasban bé. Végre egy korban Bács eleyben egy faluba jűta, hová a' Gróf negyvenlóval hozzá jűve, és bé hja vala a' Királyhoz űtet Bácsbe, hogy ott el veszteffe űtet, kinek álnokságát látván Hunyadi, a' Grófnak fordula, és így szólla néki. Eképpen kñlle cselekedned te Gróf; Eképpen kñlle a' jámborokat el vesztened, álnoksággal járzt te én ellené, de ihon kezemben vólnál mastan te hitván lator, és ezenel róla tehetnék, ha a' Királynak méltóságát, és magan emberiségét nem néznem, mindyarást bocszsumat állanám raitad, és Senki kezemből meg nem menthetne, hanem érdemed szerént meg büntetnélek. Mászszor azért előmben ne kerűlly, mert akkor kñlletik meg halsnod. Evvel azért Hunyadi viszta tére. Lát-

ván a' Király, hogy ki nyilatkozot volna alnokságok, igen szegyenli vala, hogy ilyen jeles hires neves fő Vrra, így járt volna. Azért az Vrak által kedvét kezdé Hunyadinak Keresni, és meg békéllék véle.

Egy Faustus nevű ember, ez időben találá az Kőnivek nyomtatását Mogunciában.

ANNO 1453.

I Fiú László Király Bécsből alá jöve Budába, és ott széken üle.

Ezen esztendőben, Szultán Mehmet minden frigyet hátra vetvén, mind vizen szárazon 9. napján Aprilisnek meg szállá Constántinápolt, kint 29. napjan Májusnak, szintén Pünkösöd kedden erővel meg vevé, a' Görög Császárt Constantinus Paleologust mind az Vrakkal, és mind a' Vitézlő renddel őszve meg öleté. Thovábbá, a' Császárné Alsíszont meg fogá, és a' Kőzséget mind el adatá. Ennek fölötté meg dullák a' Várást, kiben minden leánt és Alsíszony népet meg szeplőfétének. A' Szent Sófia Templomát azű áldozatokra választá, és ő magának ott fő lakó helyt rendele. Thovábbá, az egész Görög Országot, mind a' Tengerben való Szigetekkel őszve meg vevé. Azért Constantinápoli, ki ez világnak feye, és hatalmas Császároknak lakó helye vala, így kerüle a' Thörökök kezébe. Ez után kezdetének immár Császároknak hivattatni a' Thörök Fejedelmek.

ANNO 1456.

MEHMET Császár hogy meg vevé Constántinápolt, nagy készüléttel négy száz ezer emberrel mind vizen és szárazon Iuniusnak 12. napjan meg szállá Nandor-Fejer-Várat, kint halván Budában Ifu László Király, a' Ciliei Gróf Vlikiának tanácsából, azon éjjel ki szökek Budából és Bécsbe futa, Budát pusztán hagyván, annyra, hogy Budának Vára kéet hétig minden őrzés nélkül pusztan álla, mint egy csorda delellő hely, semmit a' Ki-

50
a' Király, sem az Országnek óltálmára, sem Fejér-Várnak seget-
ségére nem gondolván.

Ezt látván Hunyadi Iános nóha a' Gubernátorságot le tet-
te vala, de mind az által hazáya mellet mind halálíg akara szől-
gálni. Azért gyorfasággal Szilágy Mihályal, Kanisai Lászlóval,
Rozgóni Sebestyénnel, és a' több-Urakkal népet támaszta, kihez
hozzá jüve Capistranus János azü körösfztőfivel. Es nagy sok
Násfzádokon és Saikákon alá ereszkedék a' Dunan, és a' Thő-
rököknek minden vízi ereyeket el verék, és meg egeték az ellen-
ségnek háyoit, Fejér-Várba bé menének, és a' meg rémült népet
meg Bátoriták, kin meg busulván a' Császár 6. napyán Augustus-
nak minden népet Végh Ostromnak inditá, és mind estig tartá,
az Ostromnak Viadallya, úgy hogy egynehány uttal, mind a'
Váras piaczáig bé vágta a' Magyarokat a' Thörökök, és a' Csá-
szár Zászlóit a' Kúfokra föl emelték, Viszöntag ismét a' Magya-
rok mind a' Táborig ki Vágták a' Thörököket. Végre estve fe-
lé meg tolyák a Magyarok a' Thörököket, és meg futamodának,
annya, hogy minden Algyuyokat el nyerék, annak fölötte ű
magátis a' Császárt egy nyllal melybe Lűvek, ki mikor a' seb
myatt el bágyador és el alélt volna, meg ijedének azon a' Thő-
rökök és éjjel el futának Fejér-Vár alól, és Sarnó alatt meg szál-
lának, ott a' Császár eszében vévén magát, monda a' Basáknak.
Hol vagyunk maft, és mint vagyunk, mondának azok, Sarnóban,
mert a' Magyarok meg verének benünket, monda ismet. Az
Adgyuk hól vadnak, mondák azok, mind oda veszte. Ezt hal-
ván a' Császár, annya meg busula rayta hogy ha a' Basák hat-
ták volna, talánd ű maga meg ölte volna magát. Ebben a' Via-
dalban veszet négyven ezer Thörök, vélek egyetemben, Az
Asiai Basa és a' Kurkut Jancsár Aga.

ANNO 1456.

A' Dicséretes emlekezetű Vitéz Hunyadi János, ugyan Ottan
Fejér-Várban meg betegüle, honnan ki hozatá magát.

Zemlinbe, 10. năpyan Septembernek és ott meg hala, és el temetteté Gyula-Fejér-Várban, kitt az egész Magyar Ország igen sirata. Kinek keét szép vitéz fia marada László, és Mátyás.

Vala pedig Hunyady Iános közép ember, temérdek nyakú, gesztenye szűnű, fodor hajú, nagy szemű, kegyelmez tekéntettel, piros Orczayn, és mindenben fejedelemhes illendő erkölcsű.

Ennek utanna nem sok idővel, meg hala a' jábor Capistranus János, kitt a' Magyarok Szent Attyának hittak, és el temetteté Szerem-Uylakban a' Cseribaratok Calastromában.

ANNO 1457.

I Fiú László Király az Ulrikkal az Ciliei Gróffal az ű Attyafiával alá jűve nagy sereggel Budából Nandor-Fejér-Várba, hogy meg látná Fejér-Várnak törését, és a' Császár Táborának helyét, de ott meg űlé Hunyadi László a' Ciliei Gróft Szent Márton-năpyan, ennek okaért, hogy ez igen irégylí és ellenzi vala, a' Hunyadi Iános fiainak előmenteket, ki a' Királyt arra inti vala, hogy mind tisztektűl, s. mind életektűl meg fosztaná a' Hunyadi Iános fiat, melly dólgek indérak Hunyadi Lászlót az Ulricus ellen. Ertvén é dólgot a' Király, megijede rayta, és el mene Thómós-Várba, és ott Szilagy Eorsebet Afzfzont a' Hunyadi Jánosné az Urakkal kegyelmet nyére Hunyadi Lászlónak, kinek bizonságára és erősítésére, a' Király a' Sacramentomon meg eskűvek néki, hogy soha arról ű boszfzut rayta nem állana, sem meg nem emlekeznék róla, sőt Hunyadi Lászlót, és Mátyást hites Attyfiává fogadá, Eorsébet Afzfzont pedig hites Annyává. azért mind az keét Hunyadi fől késerek a' Királyt Budába, de ott az Vraknak, és főképpé Gara László Nador-Ispánnak (kinek a' leánya Hunyadi Lászlónal vala jegybé) ingerlésekből, el feledkezvén erős eskűvéséről és fogadasáról a' Király Mártiufnak 13. năpyá 1458. eztendőbē meg fogata Hunyadi Lászlót, és Mátyást, vélek egyetemben a' több Vrakatis kik nekik és az Attyoknak is hív baráti Valának. Vgy mint Vitez Iánost a' Varadi Püspö-

Püspököt, Rozgoni Sebestjént, Kanisai Lászlót, Bodó Gáspárt, Madraiczi Györgyöt, Horvát Pált, és Fradnohar Pált, (ez Német vala, de Hunyadi János maga mellett nevelte, vala föl, és igen fő Vitéz ember vala) harmad napon azért ki hozák Hunyadi Lászlót, és a' fris Palota előtt való piacon feyét véteté a' Király. Hunyadi Mátyást pedig az István ur tornyába vetteté, kin a' Magyarok igen megháborodának, és nagy sokan a' Királytól el idegenedének.

Nem sok idő múlva, a' Rab urak föl törék a' Tömlöczöt, és el szaladának. De Hunyadi Mátyás más Toroniban vala külföldi fogságba. A' Király azért igen el ijede rayta, és nagy se-reget győtvén mindyarást Bécsbē mene, Hunyadi Mátyást is el vivé magával, és ott a' várban kemény fogságba veté.

ANNO 1458.

I Fiú László Király Bécsből Prágába mene, és ott a' Menjézejéhez való készületiben László Király hertelen meg betegedék, és meg hala Bóldog aszfzony fogantatása napjan, idejének tizen njölcz esztendejében. Lén pedig László Királynak halála színtén azon napon, mikor esztendővel az előtt Sacramentomon meg esküt vala Thömös Várban Hunyadi Iánosnének, Hunyadi Lászlónak, Mátásnak hogy ű Attjokfia akarna lenni, és hogy soha Hunyadi Lászlónak verkéjért boszszur nem akarna állani, hanem azt öröké el akarná feleiteni. Így bünteté meg az igaz Isten az jó Hunyadi Jánoshoz való hálá-adatlánságot, és az hitnek meg szegése ű benne.

E' fölörte igen szép, ékes ábrázatu, és termétű Isten Fejedeleme vala, kiről közönségesen e' Világ ékeségének és győniörűségének hitták az emberek.

Mikor pedig meg holt vólna, Pogiebrádi György, napiglan el titkolá halálát, ki voná azért a' gyűrűt az Ujjából, és nevével levelet ira a' Bécsi Tisztartónak, kiben meg hagyánéki, hogy nagy hamarsággal küldené föl Hunyadi Mátyást, Pogiebrádi

György

György kezébe Prágába, ki látván a' Király pecsétit a' szerént cselekedék. Mert a' Király Bécsből ki indulván, ki vonta vala Vijából az gyűrűt, és meg mutatta vala az pöcsétet a' Tisztartónak mondván, mikor e' pöcsét alatt irok teneked, akkor külgyed utánnam Hunyadi Mátyást, külömben ne higj senkinek.

Azon esztendőben a' Moldvai István Vaydát elevenen meg njuzáka' Thörökök.

ANNO 1459.

POGIEBRADI Györgyöt választáka' Csehek, Cseh Ország Királya Prágában.

ANNO 1459.

GAra László a' Nador-Ispán, tiszti szerént Gjűlést hirdete, egész Magyar Országnek a' Rákosi mezőre, hogy a' Király választásról tanácskoznának, hová Szilágyi Mihály, ki az Ersébet Aszfizonnak, Hunyadi Iánosnének bátyja vala, Hunyadi Iánosnak sok fő barátival husz ezer emberrel jvé holott.

ANNO 1459.

Mátyás, az jó Hunyadi Iánosnak jó fia, választaték Magyar Ország Királya 10. Febr: Ennek jóllehet igen ellene vala Gara László a' Nador-Ispán, és az Ujlaki Miklós, kik akkor Budával birnak vala, mert ezeknek tanácsából őlette vala Hunyadi Lászlót meg László Király; de Szilágyi Mihály mihelt meg esküvék nekik, hogy soha arról Hunyadi Mátyás bocsfuzt, nem állana raitok, azontúl Buda Várát kezéhez ereszték, és űkis engedének a' választásnak. Kin mind az egész Ország len nagy örömben, sőt még az gyermekek is alá s-föl járván az uczákon, örömökből éneköt mondanak vala neki. *Bonf: Dec: 3. lib: 9.*

Vala pedig Hunyadi Mátyás csak tizen heet esztendő mikor Királya választották vala. Azért a' Királynak ifju voltáért, és az Országnek nagy gondgyáért, ugyan azon gyűlésben választák melleje Szilágyi Mihályt Gubernátornak.

Mihe len

Mihelen a' Cseh Királly meg hallotta vala, hogy Hunyadi Mátyást választották volna Magyar Országgi Királlyá, azon hely szép szóra fogá ütet, és egy hajadonleányát kinek Kata vala, néve neki adá, azután szerencsézé ütet Magyar Országának Királyságával.

A' Magyarok azért Sztrafnicza nevű Városba az Morva határára jüvének elcibe, és ott a' Cseh Király a' Magyaroknak azü Királyokat meg adá, kit a' Magyarok nagy örömmel Budába hozának. 1. *die Martij*; Bonf. Dec. 3. lib. 9.

MÁTYÁS KIRÁLY HADAI.

Mátyás Királyt mihelt bé hozák Budába a' Királyságba, mindjaraft három-rendbeli nehéz hada támadá, az kette ez Világ bíró keét Császárral a' harmadik a' Cseh Izkra-Iánossal.

Első hada támadá a' Friderik Császárral, mert hogy Mátyás Királyt bé hozák Budába, azon hely Gara László a' Nador-Ispán, Ujlaki Miklós, Bánfi Pál, és a' Szent Györgyi Gróf Sigmund, Friderik Császár mellé állának, és ütet föl indéták, hogy Mátyás Király ellen hadat támasztána, mivel űk Mátyást a' Királyságból ki űzzek, és ütet (mivel hogy még a' Corona Friderik-nel vala) Magyar Országgi Királlyá tegyék, kit a' Császár igen kíván vala. Azert Mátyás Király a' Császár ellen Nagy Simont választá. Második hada lén a' Cseh Izkra Iános ellen és a' több Kőborlók ellen, kiket, az Eorsébet Királyné aszfzony, az Albert Király felesége hozot vala bé az Országba, az mint fölül meg irtam. Azert ezek ellen Választá Rozgoni Sebestyént. Harmadik Hada lén, a' természet szerént való ellenség ellen, a' Thörök Császár ellen, kire jó Szilagyi, Mihályt a' Gubernátort választá.

I. Első Hada lén azért a' Friderik Császár ellen ki mellett, Ujlaki Miklós a' több pártosokkal vala, és a' Duna innen ső felen az Király pártján valókat igen dollyák és égetik vala. Kikre na-

gy Simon hertelenséggel réájok mene, és Kőrmendnél meg
útközök vélek. De mivel hogy Nagy Simon ű ellenek igen ke-
vés néppel vala, meg veretterék túlók, s Táborátulis meg fosz-
tatek.

II. Második Hada lén azon Friderik Császár ellen, mert,
Mátyás Király az fő pártos Vrakat meg engesztelte vala. Vjlaki
Miklósnak a' Bosznai Királyság Titulusát, Gróf Sigmondnak
pedig a' felső Magyar Országnek Capitánságát acta vala. Meg
Vijétá ezért hadát, és Gróf Sigmondot Nagy Simonnal ismét Fri-
derik Császár ellen bocsátá, kik a' Német Tábort, éjel nagy em-
berül meg űtek, és ott a' Némereket igen meg verék. Táboro-
katis föl dullák. Azért ez után a' Császár szeléddeb kezdé lenni
Mátyás Királyhoz.

III. és IV. Hada lén, egy űdőben a' Csehek és Lengyelek
ellen, keét felé, egyik Sáros-patak felé, a' másik Szepeesség,
Liptóság, és Trincsen felé, kik Albert Király halálátúl fogva-
való Várakból és Kastélyokból az Országot égetik és rabolják
vala, kiknek latorságokat Mátyás Király keét Hadával mind sem-
mivé tévé, és erőlségeket mind meg vévé. éképpen szabaditá
meg mind az egész föl földet a' Cseh Tólva joktól, ki immár
húszon egy esztendeig tartot vala az Országban.

V. Hada lén Rácز Országba a' Thörökök ellen. Mert ért-
vén Ali Bégh, hogy a' Király az Vrrakkal ilyen nagy egynetlen-
ségben és vízfza vonyásban vólna, a' Szávan áltál kele, és sokat
rabla s-égete, kinek utánna menvén Szilágyi Mihaly és Szokoli
Péter, meg vivának véle és űtet igen meg verék, a' nyert pra-
dátis el vévék túl.

ANNO 1461.

T Amást a' Bosznai Királyt, a' Bátyya, és sayát, fia, meg öllék
kilén fő oka Horvát Ország veszedelmének.

Szilágyi Mihályt nemelly irégy és álnok Vrak az Királynak
hamissan bé vádolák, és el árulák, kit a' Király meg fogata, és vi-
lágos

33
lágos-Várban fogva tartatá és megis ölette volna, de egy jámbor és hív szakácsá, ki fogságában melette forgolódot, módot találván dőlőgában, Vrat meg szabadétá, az után pedig ismét bé vevé kegyelmébe a' Király, és a' Végeknek mint annak előtteis fogytig vele szorgalmátos gondgyát viselte.

VI. Hada lén aző Ali Bégh ellé, ki Erdélybe ismét bé mene rabláni, de az Erdélyi Pongrácz Vaydatúl Ali Bégh igé meg vere ték.
ANNO 1463.

VII. **H** Ada lén a' Bosznai Thörökök ellen, holott Iaiczát, és' Hegyeb Várakat meg vevé tőlök, és az egész Bosznyságot az Országhoz foglalá.

ANNO 1463.

A' Thörökök meg vevék Végh Szendöröt ez esztendőbé.

ANNO 1464.

VIII. **H** Ada lén a' Mehmet Császár ellen, ki Iaicza Várát ismét meg szállotta, vala. De Mátyás Király Szapolyai Imrét (mellyet Imre Déáknak hitták :) ellene bocsátá, Vélvén azért a' Császár, hogy, a' Király személye szerént jűne reá, eleijede, és el hagyá. Iaicza vivását, ott hagván Taborát és minden Algyuit.

Mátyás Király a' Coronát Friderik Császártúl (ki immár huzon negy esztendeig vala birodalmábá) meg váltá hatvan ezer forénton, és ahoz olli kötést szerzenek egymással a' Császárral, hogy ha Mátyás Király mag talanúl meg halna. Magyar Ország azután mindyarást Friderik Császárra és az ő maradekyára szálljon. Eza' kötés lén oka, hogy azután Mátyás Király, a' Császár ellen anni sokat hadakozot, és Bécsfctis mind Országával őszve tüle meg vette vala.

ANNO 1464.

Mátyás Király a' Vijonnan meg váltot Coronával, Székes-Fejér-Várban. Nagy örömmel, meg Coronáztatá magát a' Magyar Országghí Királyságra.

O 2

IX. Ha-

IX. Hada lén ugyan ezen esztendőben mindyarást a' Coronázat után a' Thörökök ellen. Alá mene azért a' Király Bosnyára, és Szreberniket, s Zvonnikot meg szállá, kinck segítségére Mehmet Császár mikor közelgetne, a' Király minden hadakozó szerfzámát odá hagyá, és el jűve alóla.

X. Hada lén egy Suehla nevű Cseh Vr ellen, mert mikor az Király Horvár Országba, a' Frangepán Vrák és több engedetlenek ellen indult volna, ez Magyar Országba több sok Cseh Kóborló latrokat magához gyűite, és egy Koztolyán nevű Kastélt el foglalá, azt meg erőseite, kiből nagy kóborlásokat és dúlásokat téssen vala, ezt a' Király meg értvén, Zábrágból minden hadával meg tere, és Koztolyánt meg szállá reá. Látván, azért Suehla a' dőlgot, meg ijede raitá, és éjfel a' Kastélyból kiszökök de utánna küldé a' Király, és harmadfel század magával visszfa hozák, kiket mind föl akasztata, Suehlát pedig közepettek egy nagy magas akasztó fára köttete.

ANNO 1466.

XI. Szilágyi Mihály, Ali Béggel, Szkánder Béggel és Posafinnal meg ütközék, de rülök meg veretteték, ű magat Szilágyi Mihályit, és Lábatlan Gergelt elevené el fogák, és a' Thörök Császárnak Constántinápolyban elevenen vivék, Szilágyinak a' Császár parancsolatlyából fejt vevék, és Lábatlant egy Thöröknek fyaért adak.

XII. Hada lén ugyan azon esztendőben az Erdélyiek ellen, mert az akkorbéli Erdélyi Vaidát, Szent György Gróf Iánost, a' Király ellen Fejedelemmé választották vala, és a' Királytól pártot ütötték vala, kiknek azű pártolásokat nem nagy munkával le csöndeszéte a' Király.

XIII. Hada lén ugyan onnan Erdélyből az Móldvai István Vajda ellen, és mikor Móldva Bányára bé szállot volna. István Vaida reá mene, és éjfel meg üté a' Király hadát. és ott nagy erős ütközetet és harcztot tartta mind a' keét fél, de végre meg veré

56
veré a' Vajdát Mátyás Király, és mind Országával öszve meghódíttatá. Ott a' Vajda népében hét ezer ember, a' Király népében ezer, keet száz veszték, ű magais a' Király Sebben esék a' harczban, mert egy nyllal hátban lűtték vala űtet, és a' niinak a' vasa hátában maradot vala. Kit az után négy esztendő mulva vettek ki. A' Királlyal ezek az Urak valának ott, Ország Mihály a' Nador-Ispán, Czupor Miklós, Pongrácz Iános, Bátthori István, Bánffi Miklós, és többen foka.

ANNO 1466.

C Astriót György, Iánosnak fia, kit a' Thörökök Szkánder Bégnék hittak, meg hala, idejének hatvan három esztendejében. Ez sokat hadakozék, szerencsésen pedig keet Thörök Császárral, Murattal, és Mehemettel. Ez három ezer Thörököt vágot maga kezével-le, Számtalanszor vivot meg az Thörökkel, de űtet soha meg nem verhettek, hanem mindenkor ű vólt győzedelmes raitok. Ennek egy fia vala Iános.

ANNO 1468.

XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. és XX. Hada lén Morvába, és Cseh Országba a' Hufzitak ellen, úgy mint a' Cseh Király ellen Pogyebrádi György ellen, kikben mindenszer győzedelmes lett: Végre Morvát, Slesiát, és Lusáciát maga birodalma alá hozta. A' Királlyal ezek az Urak vóltak a' Nador-Ispán Ország Mihály, Zapolya Imre, és István, Czupor Mihály, Magyar Bálas, Kínisi Pál, Deszpot Farkas, Bánffi Miklós és többen foka.

ANNO 1471.

XXI. **H** Ada lén a' Lengyel Cázimir Királly ellen. Mert a' Magyar Ország fő fő Urak, az Esztergámi Ersekkal Vitéz Iánossal, pártot űtöttek vala, Mátyás Király ellen, és a' Cázimir Lengyel Ország Király fiát, az Ifjú Cázimirt, hozták vala bé az Királyságba Nytrába. Kinek oka e' vala, hogy el űnták vala az Urak a' szűntelen való hadakozást, és számtalan Sok adó-

zást. de Mátyás Király az Erseket egynehány fő Vrral meg engedztelé, és Cázimirra Nytrát meg szállá, kit végre Sok könyörgésére el bocsáta viszsza Lengyel Országba.

NB. Ezek mikor az Nador-Iszpánt Ország Mihályt, magok pártjára akarták volna haitani, ezt mondyá vala nékik: *Dicta Michaëlis Ország Palatini ad istos Conjuratores: Quemcumq; Sacra Coronâ Coronatum videris, etiam si bos fuerit, adorato, & pro Sacrosancto Rege ducito, & observato.* Bonf: Dec: 4. lib. 3. fol. 589.

Mátyás Király lé csöndeszétvén az Országban való, Viszsza vonyást és támadást. Az Esztergami Erseket a' pártolónak fejt Budában meg fogatá. azután Visegrádba fogva küldé. Végre üdö mulva Esztergamba küldé, és ott őrizet alatt tartá, de ott nem Sok üdö mulván meghala bánattjában.

E' Thót Országból való Nemzet vala, kinek a' Nemzetiben vadnak maftannis Thót Országban, de igen Vékony és csekély értékekkel és állapattal. Ez igen jeles ókos, és tudós ember vala, kit azü nagy okosságáért Hunyadi Iános Gubernátor emelt vala Püspökségre. Ehez ugyan Profétánakis mondhattuk hogy volt. Mert az Esztergami Várban, egy nagy szép drága Palotát csináltatott vala, nagy költséggel, Kiben a' Magyar Ország Királyoknak képeket drága szép festekkel ki iratta vala mind Mátyás Királyg. Azután négy Királyi képnek való hellit hagyta. Az első helyen, ki mindjára Mátyás Király után vala, iratta egy Király képét, ki az székben ülven ott sunnyadoz vala. Evvel László Királyt jövendöllötte. A' másik helennis egy Király képét irata. Ennek a' lábai előtt tüzet, melly környül embereket sütnék vala. Evvel Lajos Királyt jelentette, hogy azü ideyében tűz emézt meg Magyar Országot, az mint ugyis len Szulimán Császár myát és a' Kőrösztyós had myátt. A' harmadik helyen képet mezetelen embert irata, kik Magyar Országért küzdödnek vala egymással. Ezeknek lábok alatt vala a' Corona. Evvel azt jelentette, hogy Ferdinánd és Iános Király addég veszekednek az Királysá-

rályságért, hogy az Ország mezételen marad köztők, az mint
ugyis lén. Az Négyedik helen iratot vala egy haragos Orofzlánt
ki a' keét első lábaival, tart vala egy Coronás pacyolatot. Evvel
nyilván azt jüvendölere, hogy a' Thörök Császár Magyar Orzá-
got magának foglallya el. Ezek bizonyára mind igaz jövendő-
lések valának. Atta volna Isten hogy soha be ne tellyesedtek
volna.

ANNO 1473.

XXII. **H** Ada lén a' Cázimirral a' Lengyel Királlyal, és annak
a' fiával Lászlóval, kit a' Csehek Pogyebrádi György-
nek halála után Cseh Országgy Királlyá tettek vala. Ezek Brasz-
lót Slesfiában Mátyás Király boszszuságára hatvan ezer emberrel
meg szállották vala, kikkel Mátyás Király igen keveséd magával
szembe szálla, és azoknak éléseket annyira el fogta vala, hogy Tá-
borokban semmi féle élést sohonan nem vihetnek vala. Thová-
bá, a' Táborból Zapolyai Istvánt, és Kinisi Pált Lengyel Ország-
ba bocsátá kik mesze földre sokat rablánek és égetenek. Ennek
fölötte Táborát Brasztó alatt a' gyakorta való csarázással, és har-
czokkal, annyira meg kevesété és fogyatá a' Király, hogy Cázimir
készerétték frigyét kérni rúle. Végre az Vrak által meg békellé-
neka' Királyok, illy okkal, hogy Mátyás Király Cseh Országot
eressze László Királynak; de mind azon által az Cseh Országgy
Király titulusával Mátyás Király is éllyen. Mátyás Királynak pe-
dig Morva, Sléfiá, és Lusátia, maradgyon Zalogul, négy szer való
száz ezer foréntban és élteig azt hogy ki ne válthassák rúle. Ez
után drága készülettal meg vendégle a' Király Cázimir Királyt,
és László Királyt, és így oszlának el a' Királytúl. Itt lén azért vége
a' Csehekkel való hadakozásnak.

XXIII. Hada lén Sabaczra, kit a' Thörökök a' Száva par-
ton csinjáltak valá mig a' Király a' Csehekre hadakozott, kire a'
Király reá mene, és a' meg szállásnák utána harminczadik napra
Sabaczot meg vevé, és a' maga népét hagyá benne. Azon haddal
a' Király

a' Király Szendörö alá szálla, és környüle fából és föld töltésből három erős Kastélyt csináltata, és azokban népet béven hagyta, kivel a' Király a' Thörököket ki akarja vala éheztetni Szendöröből. Ezt el végezvén visszafaz tere Budába.

ANNO 1476.

XXIV. **H** Ada lén Ali Béggel, és Szkänder Béggel, kik mikor a' Thömös-Vári mezőt el rablottak volna, Vák Deszpót és Iaklich, Pozazinnál meg ütközének vélek holott a' Thörököket igen meg verék, Szkänder Béget meg ölek, a' prädaris visszafaz nyerék túlok. Kikkel ezek az Vrak és Capitányok valának. Nagy Albert, Nagy Ambrus, Aristi Ferencz, Dóczi Péter, Imre, és László, Péczei Miháli, Abrahám Sebestyen, Adéi Iános, Henyei Márk, és László, és többen sokan.

ANNO 1476.

M Ehmet Császár tudván hogy Mátyás Király a' maga megnyegzeyéhez való készületiben volna foglalatos, Hórvát Országot és Dalmátiát iszonyuképpen el raboltatá, és égetteté, szinten Mikor immár a' Beatrix Aszfzony Mátyás Király Mátyája utban volna.

ANNO 1476.

M átyás Király hozá magának felcségül a' Beatrix Aszfzont ez esztendőben.

Tudván a' Thörökök hogy Mátyás Király az Vrakat minden felől föl hivatta és egyben gyöyöttöte volna Budában, a' Mönnyegzőnek lakodalmára. Azért mindyáraft nagy erővel egyben gyűlének, és a' Szendörö Környul való Kastélyokat, kiket a' Király csináltatott vala mind meg vévek. azon uttal a' Dunán által kelének, és egész Erdéliséget el rabláék és el égeték, honnan negyven ezer embert vivének el.

ANNO 1477.

XXV. **H** Ada lén a' Friderik Császár ellen, néminémű nagy okokból, Reá mene azért Mátyás Király Ausztriára, és meg

és meg vevé a' Duná mellett Bécsen fellyül Klioſz ternoiburgot, Kornoiburgot, Tulnát, Krembzet, és Staint, kivel Bécsnek élését a' Dunáról el foghá. De a' követek addég Iarának a' Császár közöt, és a' Király Közöt, hogy végre bizonyos okokkal meg békéltettek őket azért a' Király viszſza adá a' meg nevezet városokat a' Császárnak, és meg tére Budába. Ezek az Urak voltrak akkor a' Királlyal, Zapoliai Iſtván, Kinifſi Pál, Bánffſi Miklós, Zelemeri, Iakſics, Doczi Péter és Imreh, Deſzpot Farkas, Dragſſi Berthold, Lörincz Herczeg, és többen fokban.

ANNO 1478.

A Li Bégh egész Dalmáciát el rablá, kiből husz ezer rabot vin el.

ANNO 1478.

A Törökök tudván hogy Mátyás Király az Olmuczi nagy Gyűlésben vólna, bé jűvének Magyar Országba és Vasvármegyét egész Regedég el rablá és el egetek, kiből harmincz ezer rabot vivének el magokkal.

XXVI. Hada lén ezen Törökök ellen, mert a' Király magbusulván ezen a' Rabláſon, utánnok indula Bosznába, és laiczátul utannok bocáta tizen hatt ezer lovagot, kik Verboſzenig mind el rablá, és egetek a' földet, Verboſzent meg vévek, kiben sok Törököt vagának lé, azután viszſza jűttökben a' Basa reáyok útte, kivel meg vivának és a' Basát igen meg verék, és nagy nyereséggel jűvének viszſza. Azert így allá meg boſzſzuyát a' Király a' Thörökökön.

ANNO 1480.

XXVII. **H** Ada lén iſmét a' Friderik Császárra, ki meg nemte tett vala a' kötést és frigyét mellyet ennek előtte tett vala Mátyás Királlyal, hanem föl bontá a' békeſséget. Azert Styriara reá küldé Mátyás Király Szekelli Jakabot, ki cſaládsággal, avvágy inkább álnoksággal Porolit és Regedét a' Király

rály számára foglalá, ezt halván a' Firften feldick, egynéhány
töb várasokkal meg rettenének, és a' Királyhoz hodulának.

ANNO 1480.

XXVIII. **H** Adalen Ali Béggel ki föl készülvén hatvan ezer
Törökkel Erdélibe jüve, és azt tüzzel vassal
mindenütt a' hová érkezhettet Iszonyuképpen ráblá és pusztétá.
Kire az Erdéli Vayda Báthori István, és Kinisi Pál reá menének,
és a' Kenyer mezeyén vele meg ütközenek, holott nagy és erős
viadallal meg verék a' Törököket, de ű maga Ali-Bégh el sza-
lada. Ebben a' vereségben vesztet harmincz ezer Thörök kö-
röszttyen pedig nyoliz ezer. Batthori Istvánis sebben esék.

ANNO 1481.

B A I A Z E T, ezen néven második, a' nagy Mehmet Császfár-
nak fya Apjának halála után foglalá el a' Török birodal-
mot. Zizimust a' maga Eoccsét ki üzven a' birodalomból, kivel
azután háromzor ütközöt meg.

ANNO 1481.

XXIX. **M** átyás Király látván ebből a' Thörököknek viszfza
vonyásokból alkolmatofságát, minden ereyét in-
détá a' Friderik Császárral ellen Austriára, és ez esztendőben a'
Hamburghi váraft mind várával őszve meg vevé.

NB. Oka ennek a' hadnak é vala mert Mátyás Király fő-
lőtte igen neheztelli vala azt a' kórét, kitt a' Császárral a' Co-
ronáért tett vala, mivel hogy láttya vala, hogy ű néki gyermeki
nem vólnának, és mind azon mesterkedik vala, miképpen Hu-
nyadi Iános Herczeget (egy ágyásátúl való fiat) hadhatná ma-
ga után a' Királyságban. Azért mikor a' Császárt, soba, sem
szep szavával, sem maga jó ajánlásával, sem követi által arra né
birhatta vólna, hogy annak a' köztök való kötésnek cédálna,
Ugy kezde reá hadakozni, gondolván aztat, hogy, ha nem kü-
lőmben, de haddalis erővel reá készéréti a' Császárt, hogy a'
kötés levelet meg küldye, néki, és cédál annak a' kötésnek, de
ugy sem teheté szerét a' Király.

XXX.

57
XXX. Ugyan azon eszendőben a' Törökök ismét Magyar Országba rabláni mentek vala, de Kinisi Pál, Dóczi Péterrel eleiket vévék, és meg ütközének vélek, kiket igen meg verének, és három ezert lé vagának benne, a' Magyarokbann is ötfélezen veszének el.

ANNO 1482.

XXXI. A' Zután a' Király ismét meg vevé Austriában Pukot, Kornoiburgot, Kliszfornoiburgot, és több fő várakat.

ANNO 1484.

A' Törökök meg vevék Nesztor-Fejér-Varat, és Killyét Moldvában.

ANNO 1484.

XXXII. A' Thörökök tizen hatt ezere Horvát Országra mentének rabláni szintén Krányecz Országig, kik mindön tiz ezer rabot hozván, meg tértenek volna, Vók Deszpót, Bernardin Frankapán, és Gereb Bán, az Vn vizénél meg ütközének vélek, és igen meg verék őket, a' praedatis viszfá nyérék túlók.

ANNO 1485.

XXXIII. és XXXIV. Hadával Mátyás Király Bécsset a' fő Várost, azután Német Uyhelt meg véve, és az egész Austriát, a' Romai Friderik Császárnak öröké való gyalázattyával birodalma alá hódultatá, és foglalá, kit mind holtáig békefégeffen bira.

ANNO 1490.

A' Nagy emlekezetű Mátyás Király, kitől mind a' két Császár fél és rettég vala, meg hala Bécsben Aprilisnek 5. napján szintén nagy kedden, ideyének négyven hétt esztendejében. Sok fő Vrak voltak akkorban Bécsben a' Királynál, úgy mint a' iffiu Hunyadi Iános, Gereb Péter, és Mátyás, ezek a' Király-

rállynak Huga fiai valának: Orbán Püspök, Thamás Bakocz a' Püspök, Zapoliai István a' Bécsi Capitán, Bánffy István, az Erdeli Vayda, és többen sokan.

Temetterék Székes Fejér-Várban az egész Országának nagy siralmával és örökké való óhayrásával: mert nem csak ű magát Mátyás Királyt, hanem vele egyetemben a' Magyar Nemzetségnek réghi jó kireket, neveket, erejéket, hatalmokat, és minden jó szerencséyeket, végezetre Országokatis el temeték. Mert az ű halála után kezdé mindyárást lassan lassan fogyni és veszni Országok.

Ez feleségétől magtalan vala; de egy agyasától vala egy jeles fia Iános Herczeg, kint ez okkért nem akarának Királlyá tenni a' Magyarok, magoknak és Országoknak nagy romlásokkal.

Mátyás Királynak halála után a' Nador-Iszpan a' réghi szokás szerént az egész Magyar Ország Vrakat, Nemeseiket, Vármegyeket, és szabad Városokat a' Rákósi mezőre Gyűlésbe hirdeté, hogy a' Király választásról gondolkodnának és tanácskoznának. Hová mikor az Vrak, és Nemések minden felől egyben Gyülekeztek volna. A' Király választásban kösztők nagy viszá-vonyás és egyenetlenség támada. Mert Nemelleyek az Albertot a' Lengyel Cázimir Király fiát akaryák vala Királlyá választani, kint a' tanács-ház kívül a' köz nép között Nemelleyek immár fölis kiáltották vala, de azt az Vrak hamar le csöndesztették. Nemelleyek akaryák vala a' Lászlót a' Cseh Ország Királyt. Nemelleyek pedig Iános Herczeget, a' Mátyás Király fiát, és ezt mindyáyan készek lésznek vala eggyenlő akaratból Királlyá választani, ha törvény szerént való fia lett volna Mátyás Királynak. Azert végre addeg veszekedének, hogy mindnyáyan a' Lászlót a' Cseh Királyt választák Magyar Ország Királlyá, illy ok és fogadás alatt, hogy a' Mátyás Király feleségét a' Beatrix Királyné Afiszont feleségül végye magának, kire jóllehet akkor László Király reá felele, de a' Coronázat után azt meg nem állá, azert

58
azért azután készeréteék Beatrix visfza menni Neápoliban,
az Apjához.

ANNO 1490.

XXXV. **L**ászló a' Cseh Országí Király, a' Lengyel Cázimír,
Királynak fia, Coronáztaték Székes-Fejér-Várban.
Magyar Ország Királya 12. napjan Iuliusnak.

Ennek idejében bayla meg Magyar Orzágnak Coronája, az
Orzághis fölőtte igen meg romlott vala. Mert a' mit az ennek
előtte való Királyok kerestek vala, ez lassan lassan mind el kézde
csufzni, kinek mikor valami nagy veszedelmet meg jelentettek,
az Urak, ezt szokta vala mondani, (Dobse) erről osztan a' Ma-
gyarok mind ez napiglan. Dobse László Királynak híják.

Vgyan akkor adák Hunyadi Iános Herczegnek a' Horvát
Orzági és Thót Orzági Bánságot, ugy hogy ezeket mint tulay-
donát ugy birná, csak hogy a' Magyar Orzági Királytól fighene.

László Királynak mindyarást, Coronázattyának utánna,
fok rendbéli és nehéz hadai támadának.

LÁSZLÓ KIRÁLY HADAI.

Első hada len a' Maximilián Királlyal, a' Friderik Császár fiá-
val; Mert mindyarást, hogy Lászlót Magyar Orzágy Ki-
rálya választották vala, a' Austriai Németek, el hailának a' Ma-
gyaroktól, nem szenvedhetvén tovább tethes igáyokat. Es Maxi-
milián Királyt elsőben Bécsben, azután Német Ulyhelbe, Pruk-
ba, és a' több Városokba bé bocsáták. A' Bécsi Várást attá vala.
Tisztul Mátyás Király Zapolyai Istvánnak a' Nador-Ispánnak.
De Zapolya, értvén hogy a' Várasbeliek Maximilián Király
akaryák bé hozni, ki vakarodék Bécsből, és Trincsenbe a' maga-
Várába lépék, a' helt csak imigy amugy hagyván. Azonban a'
Bécsi Biró Iberman Iános, tickon bé bocsátá Maximilián Királyt
a' Várasba. Azután a' Király a' Várat mindyarást meg szallá a'
Magyarokra, és azt erőssen lúteré, végre nagy és erős ostromok-

kal vévé meg a' Várat tölők , egy ostromon ű magatis Maximiliánt meg sebesítették vala. Azért Mátyás Királynak , és a' Magyar Vraknak , és sok jeles és fő Vitézlő népeknek , nagy sok fáradságok, nyughatatlanságok, és számtalan Vér ontások. Ahoz Magyar Országának meg számlálhatatlan temérdek kincse és pénze, ilyen hertelenséggel semmivé lén, és mind füstbe mene.

Mátyás Király halála után, Székelly-Iakab el árula Magyar Országot Ormosd és Borlin Varáért, és Mátyás Királynak nála való kéncséjért, kiért az első Maximiliánnak Regedot és Potolic oda ada, és az Németekhez állá, de rayta telék az Isten szava, hogy a' hamissán való kerefetnek, harmad izen való Maradékya, nem örül embernek, az-ű maradékyt ezeket mind föl jáczák, és Sipolák, és annyra jurának, hogy végre csak jó Nemes ember. módgyára sem élhetnek vala.

Midőn Hunyadi Iános Herczeg a' Mátyás Király Kincsével Budából, a' Horvát Országghi, és Thót Országghi Bánságba, költöznek, meg lesé űtet Székelly Iakab, és föl veré szekereit, és minden Kincsében Sákmánt tén, a' nagy temérdek Király Kénscet mind magának foglalá kiből énis lártam olly drágba Nyakba vétőt kitt Velenczében hetven ezer foréntra bőcsültek. Így hálálá meg azért Mátyás Királynak véle való nagy jó tétét az-ű fiához.

NB. Továbbá Székelly-Iakab, Szécsi Miklós Kanisai László, Bánffi, Ederboh, Frankapán Christóf, Halapsyck Iános, kitt kis Horvátnak is hittak, a' Horvát Országghi Bán (a' ki Hunyadi Iános előtt volt) a' Zabrághi Püspök, az Auránai Perjel Beriszló Bertalan, a' kőröfztős Vrak, és többennis az Vrakban, az egész Thót Országgal, Sopronnal, Sopron, és Vasvármegyével, pártot űtének a' Királytól, és Maximilián Királyhoz hálának.

Ezekhez való biztában azért, Maximilián Király vélek együtt Beszpremet, és a' fő Várást Székes-Fejér-Várat meg szállá és meg

meg véve. Soha a' Németek magoktól Magyar Országba nem-
mertek volna kapni, ha a' meg nevezet pártos Urak meg nem-
attrák volna magokat.

ANNO 1490.

II. **H** Ada lén az Albert Herczeggel a' maga Eoccsével, ki azt
mondgya vala, hogy a' Király választáskort ütet kiáltot-
ták elsőbő föl Magyar Országbi Királynak és ez okból ütet illetné
a' Királyság nem Lászlót. Azért Albert a' felső Magyar Ország-
ra rohana, és ott sok Kastélyokat és Városokat meg hódóltata,
Végre Káfsát a' fő Várost meg szállá, és azt igen vitatá, kinek se-
géttségére reá mene László Király, és mikor szembe viadalnak
állor volna mind a' két had, látá Albert Herczeg, hogy a' Bács-
thya ellen erőtlén volna, bocsánatot keré László Királytól, és
meg bekéllék véle, s-Viszsa vivé hadát Lengyel Országba.

ANNO 1491.

III. **H** Ada lén Székes-Fejér-Vára, kitta' Király meg szálla.
negyven ezer emberrel, és azt Viszsa vévé a' Néme-
tektől; Beszprémis még adá magát, Kinisi Pális meg vévé Vá-
sonkút; kitta' Király hiv szolgálattyaért neki adá. Bakócs Tha-
más Püspökis Szombat helt Viszsa vévé a' Németektől, kik
közzül 78. Kúlde a' Királynak fogva.

IV. Ugyan azon esztendőben Hunyadi Iános Herczeg,
mivel hogy Horvát Országot és Thót Országot a' Bánsággal né-
ki attá vala az Király, hogy ez Országokat mint tulaydonát ugy
birya, csak hogy a' Magyar Országbi Királyhoz halgasson, igen
bánnya vala, hogy ez Országok a' Németekhez haylottak vala.
Azért meg szállá Zábrágot a' fő helt kibén 600. Német rekesz-
kedet vala bé, és azt erősen kezdé vitatni, ennek segéttségére el-
jűve Székelly-Iákab, és ott meg ütközék Iános Herczeggel, de
meg veretterék, ott Székelly-tűle, azután Zábrághis meg adá ma-
gát a' Herczegnek egynehány Várral egyetemben, melly győ-
ződelem után, el foglalá a' Németektől ezeket az Országokat,
kiket mind holtáig bekével birá.

Látván

Látván a' Törökök a' Magyaroknak veszekedéseket és nagy vízfőzta vonyásokot, nem akarak jó alkolmatoságokat, heában el mulatni, főképpen hogy tudgyák vala, hogy a' Végek-ből Kinisi Pál föl ment vala a' Királyhoz Fejér-Var alá. Azért egyben gyűlvén, Magyar Országot egész Váradig mind el rablák és el égeték. Sabaczoris Ustromlottak de meg nem vehették.

Azután ismét föl Készülének, és Thómós Várig rablának. Horvát Országban is ugyan akkor sokat rablánek és égetenek. Derencsin Imre, a' Horvát Országbi Bán, Frankapán Bernárd, és Kárlóvich Iános, a' Törököket az Un vizénél, kik sokat rabolván vízfőzta tértek vala, igen meg verék, ezer öt száz eleven Töröket fogtak el, és ennél többet vágtak le benne, a' Nyereséget is el vonták tőlök.

ANNO 1491.

NB. **L**ászló Király nagy gyalázatos békefséget szerzé Maximilián Királlyal, illy okkal, hogy ha László Király magralánul meghalna, ugy a' Magyar Országbi Királyság Maximilián Királyra szálljon, és hogy a' Magyar Ország titulussával mind a' keét Király ellyen. Thóvábba, hogy László Király a' hadi költségért fűzessen, Maximilián Királynak száz ezer arány forintot. Es hogy László Király a' Coróna őrzését, a' Nador-Ispánságot, a' Püspökségeket, Thór Országbi Bácságot, az Erdeli Vaydaságot, Thómós Vári, és Nandor Fejér-Vári Tisztartóságot, a' vágy Ispánságot, és egyéb tiszteket, senkinek ne adhasa Maximilián Király hire nélkül, és azok mindnyáyan, mind a' keét Királynak hitefekilegyenek; de a' Nador-Ispán, és a' fő Urak, mint lámborok e' végezésnek az Ország előtt ellene mondanák.

ANNO 1492.

V. **A**lbert Herczeg föl bontá a' békefséget, és ismét a' föl földre mene, holott sok károkat tén, és a' Kálsat meg szállá, kire a' Király Zapolya Istvánt a' Nador-Ispánt bocsátá, és ott meg ütközék vele, és Albert Herczeget igen meg veré ő maga a'

60.
ga a' Herczeg csak huszad magával alég szaladhata béEpöryesre, Táborátis minden Algyuival, és szép hadakozó szerszámával el nyeré túle, a' Nador-Isván. Mikor Zapolyai István meg értette volna, hogy a' Herczeg csak huszad magával szaladot volna. Epöryesre, utánna mene, és reá szállá Epöryést, és ott minden kivánsága szerént való békefiségre kényszeríté Albert Herczeget.

ANNO 1493.

D Erencsin Imrét a' Bánt, Horvát Országban Vdvinánál igen meg veré lakup Basa, ű magát a' Bánt, és Frangepán Miklóst elevenen el fogák. A' Fiának pedig Frangepán Iánossal, és Blatkovics Györgyel fejeket vévék holott mellettek 5077. ember és sok fő nevezetes Horvát Vitézlő renddek veszének-el.

ANNO 1494.

A Li Bégh ez esztendőben sokat rabla Erdélyben, kit viszsza tértében a' Magyarok igen meg verének.

ANNO 1494.

K inisi Pál, Nandor-Fejér-Váron alól a' iégen által mene a' Dunán a' Török földre ott sokat raboltata, és nagy gádág prædával tére Viszsza.

A' Király tizen négy ezer embert ada segítségül Kinisi Pálnak és Draffi Bertóknak, kik által kelvén a' Dunán Szeremségre menének, és ott tizen ötöd napig kegyetlenül rablánek és égetének. Annyi prædat győitörtek vala akkor egybe, hogy öt Kövér Eokrót adnak vala egy arány-foréntón. Egy Rác Afzsony embert négy leányával öszve, tizen nyólcz pénzen vettek meg. *Könyvgyűjtő nagy könyvtárakban való alkalmi gyűjtemények*

Kinisi Pál a' Nevezetes fő Hadnagy meg hala magtalanul. Ez egy Mólnár vei vala, és Malomból jött vala szolgálatra Legh először Magyar Balás hadnagysága alatt szolgála, jó eszű, jó elmeyű, és nagy eréyű vitéz ember vala, Kinek nagy emberséget, és vitézi voltát látván Magyar Balás, Benignát az maga leányat

nyát adá feleségül, azután sok jeles szolgálattyaért emelteték föl Mátyás Királytól nagy méltóságokra.

László Király miért hogy igen lágy, és engedelmes Fejedlem vala, a' Magyar Urak igen meg utállák útét és semminek kezdék tartani, és az Vrak közöttis nagy Viszszá vonás és háborúság támadá főképpen ezek valának azok, Péter a' Calacsái Ersek, a' kis Horvát, kett Halapfich Iánosnak hittak, az Aurana J Pörjel, de ezek között leg főb az Vyláki Lőrincz Herczeg vala, mert ez a' Thörököketis a' maga jószágán által bocsátá rablani. Azért László Király Budára Gyűlést hirdete, és az Vrakat föl hivatá, kivált képpen pedig Lőrincz Herczeget, mert ű reá igen Haragszik vala a' Király, nem csak az árultatásért, de hogy László Királyt szemben Sz. Lukácsnak az az Eokörnek Mátyás Királtk pedig Sz. Marknak az az Oroszlánnak montha vala lenni, és több efféle dologajértis, de nem jüve el Lőrincz Herczeg, sem a' több meg nevezet Vrak a' Gyűlésben.

VI. László Király azért meg haraguvék az Vraknak engedelenséghyért, és hadat indéta Lőrincz Herczegre, de a' Lőrincz Herczeg minden várait, néppel, éléssel, és minden szűkséggel, erőssen meg épétette vala, kire elsőben Szerem Vylákot meg szálla. Vylákot azért a' Király meg vevé szintén Karácson estin, mert igen erős vala. Ebben minden fele gazdagságot sokat találának csak szép drágha Subátis, három százat találának a' Tárházban. Azután csak hamar Szent Dömötört, és avval öfzve kis Horvátnak négy Várát meg vevé a' Király.

ANNO 1495.

VII. A' Király onnan két felé indéta hadát az eggyk hadával Somigósáta' Thömös-Vári Tiztartót, Nemet-Vyvár alá bocsátá, és azt véle meg szállatá. A' másik hadával Dragffy Bertókot, Somogiban Kapos-Vyvár alá bocsátá, és aztis meg szállatá Dombai Dávidra. Kapos Vyvarat meg vevék, mert a' por föl gyulladot vala benne, kitül a' Váris meg gyullada, és nagy égés

6 E
égés vala benne. Azután Deszpót Farkas Thót Országban, Ra-
hócát, és Verőczét meg vévé (ezek mind Lőrincz Herczeg vá-
ray valanak) Mikor immar Német Vy- várat minden felől igen
meg szorították volna, és látná, hogy a' Király ellen azt meg nem
tarthatná. Az Vrak igen kezdének a' Királynak könyörgeni Lő-
rincz Herczeg mellett, kitől nagy nehezen Kegyelmet nyerének
néki, és így el hívá a' Király Somigósát a' haddal Német- Vy vár
alól.

Mondgyak hogy ennek a' Lőrincz Herczegnek hetven keét
küvéra vólt a' Magyar Corona alatt.

Vgyan akkor meg kegyelmeze a' Király a' töb pártos Vrak-
nakis ugy mint a' Kis Horvatnak, Ederbonák, Szécsi Miklósnak,
és a' többinek.

Azután a' Király törvént lártata Budában az Auranaj Pör-
jelre, kinck Neve Beriszló Bertalan vala, és a' Poki Péterre, ugy
mint kik indétói, és legh főb okai, vóltak e' pártolásnak, azért az
Auranaj Pörielt, a' Dunában vetteté. Poki Pétert pedig négyé
vágatá a' Király ilyen jutalmok lén azért parolásoknak.

ANNO 1499.

Columbus Christóf, egy jeles hadakozó Vitéz Vr, ez időben
találá az Uy Világot. Kitt Uy Indiának hinák.

ANNO 1502.

A' Törökök meg szállák Iayczát, ennek segítségére, el küldé
a' Király Hunyadi Iános Herczeget, ki a' Vár alatt a' Törö-
kökkel erős ütközetet tarta, holott a' Törököket meg veré, kik
közzül 4000. Veszett el, Iayczátis meg szabadíté tulók.

A' Törökök azon időben által jüvének a' Száván, és fokat
rablának Magyar Országba.

IX. Vgyan azon esztendőben Hunyadi Iános Herczeg,
Szent György Gróf György, Somi Iósa, Kanisai György, és Mi-
lós, Iaklich Marco, és Dömörör egyben gyűlvén, által kelének a'
Dunán, és Bodon Várat erővel meg vévék, a' Törököket benne
mind

mind le vágák, Kladovát, és a' Nikapoli hófűtátot, annak tartományaival el rablák és el égeték.

ANNO 1503.

LAjos Király születék Budában ez esztendőben, melly gyermek Szülésben az Anyja a' Királyné Afzszony meg hala. Kin a' Királynak len nagy keferűsege.

ANNO 1504.

HVnyadi Iános Herczeg meg hala, idejének 35. esztendyében, és el temetteték Thót Országban Lépaglávában a' Remete barátok Calastromában. Ez a' jó emlékezetű Herczeg, Horvát és Thót Országban minden Várait és jószághit, az Vrak és Nemessék között, kinek kinek azü érdeme szerént osztá, kett mastannis birnak, ennek egy fia vala Christóf de Attyanak élteben meg hala.

ANNO 1505.

XXXVI. **L**ayos, ezen néven második a' Dobse László Királynak fia, Apyanak élteben Coronáztaték Magyar Országi Királlyá Székes Fejér-Várban, de Attyának haláláig nem lén semmi birodalma, mert igen gyermekis vala. Cseh Országhi Királlyá pedig Prágában 1508. esztendőben Coronáztaték meg.

ANNO 1511.

A'Törökök Horvát Országban Cserviviczánál igen meg verék a' Horvát Vrakat.

ANNO 1512.

SZELIM Apyát Pajazetést meg éteré, és Báltthyait Achmatot és Kurkutot ezeknek minden gyermekivel egyetemben meg öleté, és ugy foglalá el a' Thörök Fejedelemséget.

ANNO 1513.

Berisló Péter Besyprimi Püspök és Bán, a' Pubiczai mezőn igen meg veré a' Törököket; ebben a' harcban 2000. Török eset halva, elevenis száztalant fogtak el.

ANNO

T Hamás Bákok de Erdőd, ki Cardinál, és Constántinapoli Patriárcha, ahoz Esztergami Ersekis vala (Ennél nagyob Pap Magyar Országban soha nem völt: E' tévé az Erdődietek Grófokká és nevezetes fő Vrakká:) Leo Pápanak engedelmeből nagy Kőröszűs hadat támaszta Magyar Országban a' Thörökök ellen, kiknek fő Hadnagyi ezek valának Székelly György, Székelly Gecző, a' nagy botű Lörincz Pap, és a' Balog Deák, kik mikor látták volna, a' parasztságnak sokaságot, el hagyák a' Thörökre való igyekezetet, és az Ersek akarattya ellen, fordíták azű fegyvereket az Vrak ellen, és a' Nemesség ellen, nagy és halhatatlan kegyetlenséget tésznek vala mindenűt, Püspököt Vrakat, Nemeseket, valahón Kaphatnak vala, azokat iszonyú halállal ölik vala meg, várakat, Kastélyokat meg vésznek vala, és valahón mitt találhatnak vala, azt mind el Kóborolljak vala. Végre Thömös-Várat Báltthori Istvánra reá szállák nagy erővel, kiknek igyekezeteket látván az Vrak és Nemések, hogy evvel az Országot magoknak akarnák foglalni. Es hogy a' Király sem viselne reájok semmi gondot, könyörgének azért eggyenlő akarattal Zapolia Iánosnak az Erdéli Vaydának, hogy ne hadná űket el veszteni tellyességel, hanem támadna föl melletek a' Kőröszűsökre, kikről ha meg szabadítaná űket az; Vrak, és Nemések reá felelének neki; hogy ha Layos Király magtalanul meg halná, a' Coronát azű feyére akarnák tenni. Melly ígéretnek való örömében Zapoliai Iános azon helt minden ereyét el indétá a' Kőröszűsökre, kiknek Táborokat és minden ereyeket elsőben Thömös-várnál, azután Váradnál, és Erdéliben Colosvárnál mind fogytig el veré. Ennek fölötte Székelly Györgyöt a' Kőröszűsöknök hadnaggvát meg fogá, kire negyven haydút erősen reáhezzete, és azokkal nyerssen meg éteté űtet. Székelly Geczőnek feyét véteté, mert e' csöndeseb vala a' Bálttyánál. A' nagy Borthu Lörincz Papot Nyárfon meg sütteté. A' Balog Deák pedig el szalada, és a'

Lengyel Király sólgyan hala meg. Veszett el ez egynehányi ütközetben a' Kőrösztyósókben hárvan ezer ember. Azért így lén végek a' Kőrösztyósóknek Iános Vayda által, Országunknak és Nemzetiségünknek ilyen nagy Kárával és fogyatkozásával.

NB. Melly kegyetlenségert, az Vr Istennek olly nagy haraghyra szálta Zapolya Iánosra, hogy keét esztendeig nem láthattya vala az Vr testét, mikor a' Pap az óltáron az elevatiókort azt föl mutattya vala, noha a' Papnak a' kezeyt jól láthattya vala.

ANNO 1514.

Zápolyai Iános Vayda igen meg veretterék Sarnó alatt a Törököktől, kett réáyok meg szállot vala, ott Magyar Országának sok valogatot Vitézi és hadi szerzármi veszenek el, Paxi Mihállyal, és Gáspárral, és Czetinger Vitézzel öszve. Ezek előtt a Szendőrői lahigle Balibég volt.

ANNO 1516.

László Király meghala, birodalmának huszon hatt, életének, harvan keét esztendeyeben Mártiusnak 12. napján, és el temteteték Székes-Fejér-várban.

ANNO 1517.

L Vter Márton támada a' Romai Ecclesia ellen ez időben, és leg elsőben az Indulgentyák ellen kezdé prædikalláni. *jel 4*

ANNO 1519.

CAROL, ezen néven ötödik választék Maximiliánnak halála után Római Császára. Ez fölötté jeles, okos, és szerencsés had viselő, Vitéz Fejedlem vala, kinek azú nagy hírneve maftannis, ez széles Világon nagy bőcsületes emlékezetben vagyon.

ANNO 1520.

SZELIMAN, a' Szelimnek fia, Apjának halála után foglalá
 el a' Török birodalmat. E' vévé meg Móldvát, Havasföldet, Magyar Ország-
 nak, Horvát és Thót Országoknak nagyobb
 részét

jóvá hagyja, és nevezé Societatis Iesu Szerzetének, a' köz nép
pedig Iesuiták rendinek. Azért Ignátius Loyóla, e' Világhi Vi-
téből és Capitánból, lén nagy Lölki Vitéz, a' ki az üdö alatt tá-
madot Luter Márton ellen, és elleneis támasztá azt a' Szerzetet.
Melly a' Romai egyház ellenséghinek meg ronttó erös pöröllie
vala. *felelv. haz.* ANNO 1521.

Szulimán Császár a' hires és Nevezetes Nandor-Fejér-Vá-
rat, harmad fél száz ézer Törökkel meg szállá, és fok erös
Viadalok után meg vévé Sz. Iános nyaka vágása napján, véle
egyetemben Sabaczot, Pozazint, Iezerót, és az egész szeremse-
get el foglalá. Ki lén nagy romlására nem csak Magyar Ország-
nak, hanem az egész Kőrösztryenségnekis. Hedervári Ferencz,
és a' Török Bálint valának Capitányok Nandor-Fejér-Várban,
de azok nem merének benne rekeszkedni, hanem a' Vice-Capi-
tányokra bizák a' Vár ótalmát, kik ezek valának, Olah Blasko,
Móré Mihály, Botth Iános, és Utisinovicz Iakab. Ezek jóllehet
igen vité/ kedének benne, és hatvan napig tarták a' Várat, de a'
Várbéli Ráczok, ellenek adák föl Szulimán Császárnak a' Várat.
Igy vesze el azért a' fő Nevezetes Nandor-Fejér-Vára, Orzá-
gunknak erös és régtül, fogván való óltalma tülünk. Kit csak öt-
ven forintal vesztének el, mert a' háyos Mesternek mig ötven-
forintot keresnek vala Budában, kivel meg füzettek volna néki,
hogy a' vizen port, golyóbist és egyéb lövő szerfszámot Nandor-
Fejér-Várban vitt volna, addég ugy környül vévék és ugy meg
szoréták Nandor-Fejér-Várat a' Törökök, hogy senki feleye-
sem mehet vala, és a' lövő szerfszámnak fogyatkozásából adák
föl a' Törököknek a' Várat, Kiket Szulimán Császár hiti ellen
mind le vagatott.

ANNO 1522.

Szulimán Császár Ródot a' Tengerben nagy erővel meg
szállá, mind vizen mind szárazon, és héet hólnapi vivása-
után meg vévé aztat, szintén Kárácson napján.

ANNO

ANNO 1523.

A' Törökök Horvát Országban Ofzterviczát meg vévék.

ANNO 1524.

Cárol Császár meg fogá a' Gallus Királyt Ferencz hada-
fől vérvén. A' Ticinum Váras alatt, kitt meg szállot valá.
Vgyan azon esztendőben a' Törökök Horvát Országban,
Ozalli és Iasztrebarzka tartományát elrablák és égeték.

NB. Lajós Király Gyűlést hirdete Pestre, de Verbóczi
István, a' ki a' Tripartitum Decrétomot írta vala, a' Gyűlésben,
az Urakban egynéhánjat, és a' Nemességet fől Zöndété és lázaf-
tá, és a' Gyűlést a' Király ellen Hatvanba vivék. Holot Báltthori
Istvánt a' Palatinust tiztitul meg akarák foztani. Ugyan azon.
Gyűlésben, Verboczi István magát Palatinusá téteté Báltthori
ellen. Továbbá a' többi között aztis végezék, hogy azután so-
ha idegen Nemzetből való Királyok ne lehessen a' Magyarok-
nak. Ezt pedig mind Zapolyai Iános Vayda cselekedteté vala,
mert ű immár régen a' Királyságra vágyódik vala, és igen bán-
nya vala hogy Batthorit tették vala ellene Palatinusá, kik egy-
mással igen egyenetlenek valának. de a' Király a' Hatvani vé-
gezésnek mindenben ellene monda. A' Király azért azután Bu-
dában mindyarást Gyűlést hirdete, kiben a' Hatvani végezést
(ugy mint mely Gyűlést a' Király akarattyá ellen, és a' Király
méltosága ellen tettek vala) mind semmivé tévék, Verboczi
Istvánra pedig Nótát mondának, ki azutátul fogva mind Za-
polyai Iánosfal lappanga.

ANNO 1524.

F Erhat Bégh, mikor 16000. Törökkel Szeremséget rablot-
ta vólna, Tomori Pál a' töb Vrakkal meg ütközék vele, és
igen meg veré ütet, a' Bégnak Bárdi István feyét vévé.

Lőrincz Herczeg meg hala magtalanul jó vén korában.

R

ANNO

Aⁿ Nandor Fejér, Vári Báli Bafa, Ufzréff Bégh és Szinán Bégh Iaicza Várát Keglevics Péterrel meg szállák, ennek Segésegére Lajos Király Frankapá Christóffot el bocsátá, kivel ezek az Vrak voltak, Kárlovics Iános (ez aⁿ Torquátusok Familiából való volt) Batthjáni Ferencz: ezek Bánok voltak) Krusics Péter, Orlovics Gergelly, Blágai György, Zrini Iános, és Baroki Mátyás, az Auranai Perjel. és Iaycza alatt, három napig tartta aⁿ Viadal aⁿ Törökkel. Végre aⁿ Törökök meg veretterének, aⁿ Varatis meg szabaditá Frankapá Christófaⁿ meg szállástul.

NB. Eⁿ nagy diadalom után, Szálkán László az Esztergami Ersek Budában, aⁿ Király előtt egyben háborodék Frankapá Christóffal. és az Ersek, Frankapannak szakalába kapot valakiért Frankapán, az Erseket arczul veré, azért aⁿ Király ezen meg büfűlván, Frankapán Christóffot aⁿ Csonka toronyba vetteté, de harmad napra el bocsáttatá onnan.

S Zulimán Császár, másodszor ki jűve Magyar Országra, és Péter Váradgyat, Szerem Uylakot, töb fok Várakkal őszvé meg vévé. Onnan jűve Eszékre, és mikor aztis meg vette vólna, aⁿ Drávát ott által hidáltatá, és által jűve raytta három száz ezer Törökkel, Lajos Királyra, ki aⁿ Mohácsnak Mezeyén, húszon. négy ezer emberrel vala Táborban. Es meg ütközék Lajos Királlyal, és meg veré ütet minden hadával, ott el vesze aⁿ Király egy Sárban, kett Cselepataknak hinak, mind Országával az Vrakkal és Püspökökkel. Továbba, minden erős vitézivel és hadi szerfzámával őszvé Szent Iános nyaka vágása napyán. Kivel ezek az Vrak veszének, Szálkán László az Esztergami Ersek, Tomori Pál Caloczai Ersek, Préni Ferencz aⁿ Várad Püspök, Móré Filep aⁿ Pécsi Püspök, Paxi Balás aⁿ Győri Püspök, Csaholi Ferencz aⁿ Csanádi Püspök; Palini György aⁿ Bosznai Püspök. Aⁿ világi Vrak közzűl, Zapolyai György aⁿ Szepesti Gróf, Dragfii Iános,

65
Iános, Ország Ferencz, Korláti Péter, Trepka András, Horvát Simon, Szécsi Thamás, Préni Gábrriel, Sárkány Ambrus, Palóczi Antal, Czétini Mátyás a' Frankapán, Bánffi Sigmund, Hampó Ferencz, Batthyáni Iános, Slik István, Balási Ferencz, Tárczai Miklós, Paxi Iános, Istvánffi Iános, Várdai Imre, Podmaniczki Mihály, Orlóvcsecs Iános, Ozali István, Pogán Sigmund, Tornali Iános, Kálnai Iános és Kálnai István, Forgács Miklós, és a' fő Nemessék között számtalonn.

NB. Zapolyai Iános az Erdéli Vayda, immár Szegedig jött vala negyven ezer emberrel a' Királynak segítségére. Gróf Christóf Frankapán Horvát Országból azon képpen tizen ött ezer embert hoz vala magával. Ha ezeket meg várta volna, a' Király. Vgy job alkalmatossággal meg ütközhetet volna Szuliman Császárral. Szulimán Császár e' nagy győzödelem után, Budát a' fő Várost pusztán találá és belé szála, kiből az egész Magyar Országot rettenetessen dullatá, raboltatá, és égetteté. Végre Budátis föl gyujtá, és azt pusztán hagyván, el mene Constantinápoliban, keét száz ezer rabnál többet vivén Magyar Országból ki magával. Azutan Láyos Királynak a' testét föl találá egy Sáros patakban, Kitt Csele paraknak hinak, és azt el temeték Székes-Fejér-Várban. Ez ha élhetet volna igen Jeles Fejedelem lett volna, de igen iffiú korában vesze el, idejének huszon harmadik esztendeyében.

NB. Ezen a' miszerelmes hazánknak, és Nemzetiségünknek Siralmas nagy és szörű veszedelmén, nóha nem csak a' Magyar Nemzetnek maradékya, de az egész kőrös tyénségis méltán keseregphetet volna. Mind azon által, találkoztanak fokban, kik a' jámbor iffiú Királynak haláláért, nem igen bánkodtak. Ielesen Zapolyai Iános Vayda a' Királyságnak reménségéért. Kitt ű régtől fogva fölötte nagy szomiuhozva kívánt vala. A' Tisztitúl meg fosztatot Verbóczi Istvannal, és az ű pártján valókkal öszve. Mert ezek értvén Láyos Királynak Veszedelmét,

delmét, az Urakat, és Nemeseket, kik akkor Iános Vayda mellett, valának a' Taborban, szüntelen furtyák és kerülik vala, sok szép mézes szókkal és magok ajánlásával hogy idegen Nemzetet ne hoznának bé a' Királyságba, hanem tekentenének a' magok vé-rére és Nemzetfégére Iános Vaydára, ki sok és nagy dógokban, kivált képpen pedig a' körösztös hadnak meg verésében szolgált az Országnek, és emelnék ütet a' Királyságra. Ki tudgya ki legyen oka ennek a' Veszedelemnek, én senki felől semmi bizonyos ítéletet nem tészek, de sokan sokat irnak felőle, mint ha szán szándékkal, a' Királyságnak kívánságáért nem fletét volna Zapolyai Iános a' Király mellé jüni az ütközetre. Ki ha bizonyos volna, bizonyára örökké való átokra, és fízidalomra volna, méltó érette Zapolyai Iános. Ióllehet vadnak sokan a' kik mentikis erről a' gyanóságról. Azért Csak az igaz Isten szűveknek által látója és tudója.

Ugyan ezen esztendőben Posgát meg vévék a' Törökök.

Prini Péter Sáros patakot a' Mohácsi veszedelem után, mindgyarást magának foglalá, ki ez előtt Palóczi Antal vára vala, mert ű a' Mohácsi hadban el vesztet vala magtalanúl.

ANNO 1526.

XXXVII. **Z**APOLYAI IÁNOS, az Erdélyi Vayda, mihe-len Szulimán Császár Budából ki mene, mindgyarást Tokayba hertélenséggel Gyűlést hirdete, hová mikor Erdélyből, és a' Fatrán-tul való Magyar Országból, az Urakban egynehányan a' Nemességgel oda Gyűlekeztek volna (mivel hogy ő, a' több akkorbeli Urakat, mind hatalommal, s-mind Urasággal föllyül halladta vala. Ott Zapolyai Iános Vayda Magyar Országi Királlyá választátá magát. Melly Gyűlésben Prini Pétert, ki akkorban Zapoly Iánossal együt, egyk Corona őrző Ur vala, magához haytá Zapolyai Iános a' Coronáért. Es hogy azt, a' Coronázatra el hozza magavál Szekes-Fejér-Várban, néki adá az Erdeli Vaydaságot, és Sáros patakot. Ugyan azon Gyűlésben Várdai

63
Várdai Pálnak adá az Esztergam Ersekséget, hogy ű véle Coronáztassa meg magát. Azért Iános Vayda Tokayból Budába jűve, és az egész Országnek Gyűlést hirdete Székes-Fejér-Várba, és ott a' Nador-Ispán akarattya ellen, ki akkorban Sánta Báltthori István vala) meg Coronáztatá magát Magyar Országi Királyságra, melly Coronáztatnak a' Nador-Ispán az Uraknak töb részével, ellene monda. Ez lén Sz: Márton napyan. Zapolyai Iánosnak négyven kű várát mondgyak hogy vólt a' Magyar Corona alatt.

E' M A G Y A R C R Ó N I C Á N A K, H A R M A D I K R É S Z E.

E' magában foglallya az Austriay avagy Bécs Országi Herczegekből való Magyar Országi Királyoknak egymás után való követkőzésit, és azoknak ideyekben történt dólgoakat.

ANNO 1527.

Omne Regnum in seipso divisum desolabitur, & domus supra domum cadet. Lucæ 11. cap.

Sánta Báltthori István a' Nador-Ispán, az egész Országnak Gyűlést hirdete Pofonba, hová az Országbeli Uraknak és Vármegyéknek job része Gyülekezék. Azért, ebben a' Gyűlésben Ferdinándot, az Austriai Herczeget, az ötödik Cáról Császárnak az öccsét, Kinél vala az Anna Afzszonya a' László Király Léánya, és a' Láyos Király Nénnye Valaszták Magyar Országi Királlya Iános Király ellen. Honnan mindyarást Ferdinándért küldének az Vrak. Es nagy erőt indétván, alá jűve Budára, kinek eleyben jűve Várdai Pál az Esztergami Ersek Esztergamból, és meg hódula néki, és véle

véle egyyüt Budába jűvén, ott Szent István Király napján Ferdinánd Ízekiben üle, ki menvén előtte Iános Király. Azért Ferdinánd. Koczján Iánost minden erejével Iános Király után bocsátá, ki akkor Tokayban gyűlekezik vala. Holott meg verék Iános Királyt, de ű maga a' Király által szalada a' Tiszán, Tokait a' Németeknek hagyvan.

ANNO 1527.

XXXVIII. **F**ERDINAND azért Budából, az egész Ország-
nak Gyűlést hirdete Székes-Fejér-Várban, hová
a' Nador-Ispánnal sók fő Vrak gyűlenek. Es ott Ferdinándot,
Magyar Országi Királlya meg Coronáza az Ersek, Várdai Pál,
Szent Imre Herczeg napján. A' Coronát pedig Prini Péter.
hozta vala oda, a' Nador-Ispán törekedése által, kiért Ferdinánd
Király, meg confirmálá Prinit az Erdéli Vaydaságban, és Sáros
Patákban. De Prini a' Coronát nem vivé helyére Visegrádban,
hanem azt magánál tartá meg. A' Nador-Ispánnak pedig Fer-
dinánd Király Déven Várát a' Duna mellet adá ayándékon a'
Királysággért. Ki Iános Király Vára vala.

Evvel, a' keét Király Választással veszték el a' Magyarok
Országokat, mert a' keét Király között való nagy háboruság,
Viszfza vonyás, meg hasomlás, és párrolás myát, az Országnek
tellyességgel való romlása, és veszedelme történék a' Törő-
kőktől.

*Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua,
& inslitia tua sicut gurgites maris, & fuisset quasi arena semen
tuum, & stirps uteri tui ut lapilli ejus, non interijset, & non fuisset
attritum nomen ejus à facie mea. Isa: 48. cap.*

ANnak fölőtte, a' Szent István Királytul réánk maradot régi
Rimai igaz kőrősztyén bitetis el Veszténk. Mert Láyos'
Királlyal egyyüt, a' Mohács mezeyen a' Púspökök Iobbára.
mind le vágatatának azért, az Vrak a' Púspökségeket magok kő-
zöt

zót Sákmará hányák. Az Egeri Püspökséget Priny Péter magának foglalá. A' Nytrait Török Bálint. A' Váradit Czibak Imre. Az Erdélit Bodó Ferencz. A' Csanádit Petusics Gáspár. A' Pécsit Szerecsen Iános. Ez alatt azért bé lopák az Országba magokat a' Lutor tanérványi közzül Kopácsi István Sztárai Mihály, Batizi András, és Dévai Mátyás. Ezek elsőbennis Priny, Péternek, és Dragffi Gáspárnak íszét veszték. Azutan, a' Cálvinus Trombitásíjs bé küstölének a' bárány bőr alatt, ugy mint Kalmáncsy Márton, kit Sánta Mártonnakis hittak. Ez az Vrak közzül Petrovics Pétert bolondétá meg. Azert a' keét Király közöt (mikor mindenik kedveskednék az Vraknak, hogy lágy engedelmével inkább magához Kapcsolná őket) így veszte el régi aitatatos hitünk Országunkal őszve. De Kérlek, ezeknek az Vraknak kiker mastan emletemtem maradékiban, mutas mastan bátor csak eggyer, avágy kettőt. Sőt még éltekbennis az Vijétó Vrak jutalmát vévék dólgoznak: Mert Prinyi Péter Ferdinánd Császár Tömlőczében hala meg. Petrovics Pétert pedig egy feszület kép, kit magais segét vala rontani, ugy úté agyon, hogy sokáig főtöngbe belé. *Nem egy más. / de bizony ismeri Kélt másé János*

Ezek pedig a' Szörnyű és siralmas vészedelmek mind a' nagy irégységből történének, Nemzetségünkön és szép Országunkon. Mert Zapolyai Iános közöt, és Bátori István Nador Ispán közöt, eleitül fogva, olly nágy irégység vala, hogy eggyik a' másikánál jóbnak és nagyobnak tarttya vala magát lenni. eggyik a' másika szerencsényét, és előmentét bányá és iréglyi vala. Es élén az fő oka, hogy Bátori István nem örömeft szenyvedheti vala a' Királyságban Zapolyai Iánost. Atta volna a' félséges Isten, hogy ennek a' keét Vrnak vagy eggyike sem, vágy csak az eggyike neis születer volna, ne vesztünk volna illy szörnyen Országóktól el mijáttok.

Romát, Cárulus Borbónius, a' Cáról Császár hadi Generálissa, a' hetedit Kelemen Pápá alat meg vévé, és azt a' Vitézlő nép

nép iszonyuképpen föl dullá és prädálá. De Borbóniust az Ostromon meg ölek. Ezt pedig Borbónius, a' Császár hirc nélkül cselekedte vala.

Udvinát el rablák a' Törökök Horvát Országban.

ANNO 1528.

János Király az Erdelyi, és Lengyel erővel, ismét föl Készüle és által júvén a' Tiszán, szálla Szinára Kálsán alól, a' Hernád mentében, de ott az úveinek árultatása myát meg vereték Koczján-lánostul, a' Ferdinánd mezei Generálisátul. ű maga el szalada, és bé futa Lengyel Országba, melly útközetben el fogák Bodó Ferenczet, az ű hadi Generálisát, és Ferdinándnak vivék Bécsbe, ez Uyhelyben a' fogságban hala meg. (ű igen jeles, okos, hadviselő vitéz ember vólt) mind az által, a' Tiszántul való földet nem birhatá Ferdinánd Király, mert azok mind hívséget tartának Janos Királynak. De Kassa, Epörjes, Bártva, Lőcsé Szében, tüle Ferdinánd Királyhoz haila. János Királynak nagy temérdek Arany és Ezüst Kéncsét találák Kálsán. Ugyan akkor Thokait, Egret, Hatvánt, Váczt, Nográdot Ferdinánd Szamára hódultatak.

Koczján János és Verefség után, a' Ferdinánd Király hadával, Szepes Várát Likovát, és Trincsen Várát (kik János Király Várai Vóltak) meg szállá, és meg vevé.

ANNO 1528.

Frangepán Christóf, János Király hadával Thót Országba. Várasdot meg szállá Eerdinánd Király népével, kivel ezek az Urak Vóltak: Erdödi Simon a' Zábrághi Püspök, Bánfi-János, Tahi János, Marczis Péter a' Posgai Gróff, Hampó-János, és többen sokan, de a' Várból meg lúvák Frangepán Christótot, ki myát azon éyel meg hala, így Veszé el a' jó Vitéz Ur. Ez így lévén, a' több Vrak el szállának Várasd alól.

Miga' keét Király egymással így veszekedének, addég a' Törökök is el Járának dólgoiban. Azért a' Nandor-Fejér-Vári, és Veeg

és Veeg Szendöröi Jahiogli Mehmet Bafa, Ufzrofbég, és Murat-
bég, Iaiczát a' nevezetes híres Várat, meg szállák, és azt Gorbo-
noki Istvántul a' benne való Capitántul, hitre meg vévék. Véle
őszve Belait, Jezert, Orbovát, Szokolt, Lévárkot, Serept Várat,
Apaturját, Pergát, Bossegát, és Bányalukát el foglalák. Azután
Udvinát, Likát, Korbovát, (ezek Károlics János Várai voltak)
töb fok nagy tartományokkal őszve meg vévék.

Et sic: Inter duos litigantes tertius gavisus est.

ANNO 1529.

Flectere si nequeo Superos Acheronta movebo.

János Király, látván hogy ű Ferdinánd ellen, kinek a' Bátya,
Cárol, hatalmas Császár vala, erőtlen és elégtelen volna, el
küldé Laszky Jerólimot Szuliman Császárhoz Constánczinápo-
lyba, kinek neki ayánlá, és tellyeséssel az ű őltalma alá adá ma-
gát. Azért Szulimán Császár minden Kegyelmeiséget ayánlá
néki, és igére magát, hogy űtet ismer Szekibe űteti. Ez a' Tör-
ökkel való szövetsége János Királynak, tellyeséssel a' Török
kezébe eité Magyar Országot.

Az Spanyólokki jűvének Ferdinánd Királynak segítségére,
és a' Zábraghi Városba bé szállának, kikre Simon Püspök a' Várást
réájok szállá, de mikor halotta volna a' Német segítséget oda-
közelgetni nem meré meg Várni űket, hanem el szálla alóla.
Azonközben elérkezének a' Németek, és a' Zábraghi Cápitolonc
mingyárást el égeték, az Várat is meg szállák Simon Püspök né-
pére. Mert a' Zábraghi Simon Püspök a' Cápitolommal őszve,
János Király pártja vala. A' felső Váras pedig Ferdinánd Király
hivségebe vala. De azonban Ferdinánd értven, hogy Szulimán
Császár Bécs alá akar jűni, el hívá Zábrág alól a' Spanyólokat, és
Bécsbe küldé űket.

Szulimán Császár harmadszor, igen nagy erővel föl jűvé
Budára, ki előtt Ferdinánd Király Német Országba menek, a'
helt Nádasdi Thamásra bizvan és mellette hagyot vala keéc rosz

Német

Német Cápítánt, Péfzerer Christófot, és Taubinger Iánost, mindenikét egy, egy Zászló allya Lanczknehtel. Ezt azért, mihe-
len Szulimán meg szállá, és löverni kezdé Budát, Nádasdit meg
fogák, és egy erős börtbe rekeszték. Budát pedig Szulimánnak
hitre meg adák, de a' hit ellen, érdemek szerént lé vágák az keét
Capitánt, a' Németekkel öszve. Nádasdit pedig Ibraim Bafa,
a' nagy Vezér, Iános Királynak adá. Meg vévén azért Budát Iá-
nos Királyt Szulimán Császár ismét Székibe ülteté.

Szulimán Budáról, Bécs felé indula hadával, ennek elei-
be jüvé Esztergamból az Ersek Várdai Pál három száz lóval,
igen szép szerrel, kit Szulimán Császár nagy tisztességgel fogada,
és magával el vivé Bécs alá, és valameddig vége lén a' Bécs vi-
vásának, mind magánál tartá Kivel ezek a' Capitánok voltak Se-
rédy György, Honory Adám, Hachalmi György Boroski Tha-
más, és több fok fő ember gyermeki. Kik olyan fő Vrnak Vd-
varában, azü méltósága szerént környüle forgolódtak.

ANNO 1529.

Szulimán Császár azért, minden erejével Bécs alá mene, kit
meg szálla Septembernek 26. napján, és azt erőssen vitata.
Vegre, látván hogy meg nem Veheti Bécset, el szálla alóla,
Októbernek 15. napján, fok erős Ostromokat vesztvén alatta.
Vissza jöttébennis, fok heleben nagy Károkat valla népében.
Azért, Budába érkezvén, Iános Királyt Vyobban confirmálá a'
Királyságban, a' Coronátis minden eszközüvel neki adá. Annak
fölkötte az Erseket Várdai Pált, és Prinyi Pétert neki ajánla.

NB. A' Corona pedig Prinyi Péterrel így akado vala Szu-
limán kezébe: Mikor Szulimán ez uttal Buda felé közelgetne, és
immár Szeremségbe jutot volna, akkor Prinyi Péter mind a' Co-
ronával öszve a' maga Várában Siklyósban vala, értvén azért
Szulimánnak jüvetelit, nem bizhaték az Várnak erőségében,
hanem föl vévén feleségét és gyermekit, a' Coronával és ahoz-
való eszközzel el indula Siklyósból, és Sáros patakba akar vala

Szulimán

Szulimán előtt, úgy mint bátrab és erősebb helyre menni, és mikor mentében jutot volna Szekszárdnál egy Kaidocs nevű faluba, és ott meg halt volna, igen rosszul Vigyáztat vala magára. Ezt értvén Szerecsen Iános Pécsről (ki Iános Király hűve vala) mingyarást utánna Küldé Prinyinek, kit a' meg nevezet faluban aluva, minden Vigyázás nélkül találvan, föl verének magát, feleségét gyermekit, mind a' Coronával öszve elfogák, és Pécsre viték Szerecsen Iánosnak. De ű né bizván Pécsnek erőségéhez, Küldé Prinyi Pétert, feleségestül gyermekestül, a' Coronával öszve Bánffy Iánosnak Sopronczába (ezt a' Horvátok Sztupcseniczának hyák) hogy azt meg őrizze és Iános Királynak aggya kezébe.

Mikor azért Szulimán, a' Mohácsi mezőre érkezet volna, értvén hogy Prinyi, mind a' Coronával öszve Bánffinál vagyon, mingyarást keményen meg parancsolá néki, hogy Prinyit, mind a' Coronával öszve néki külgye, a' mint odais Küldötte vala néki. Azért így akádot vala Prinyi mind a' Coronával, és ahoz való eszközzel egyetemben Szulimánnak kezébe.

Ugyan azon esztendőben Károlyics Iános meg hala Medve Várában, magtalanul, kiben a' Torquátusok familiájának magvok szakada. Ennek a' Várait, az ű hűga fiai Zrinyi Iános és Miklós, magoknak foglalák el.

ANNO 1530.

Ferdinánd Király, Rogendorft egy Német Vrat, nagy erővel Buda alá Küldé kiben véletlenül, minden készület nélkül, benne szoréthatta volna Iános Királyt, ha fietet volna alá jüni, és csak az élésnek fogyatkozásából is meg vehette volna Budát. Iános Király is kezebe akadhatot volna, mert semmi híre né volt a' hadnak. De a' Németek minden dolgokat, a' nagy kefédelemmel vesztették el Iurteben Rogendorfnak, Esztergamból eleibe jűve az Ersek Várdai Pál, és ísmét Ferdinándhoz hódula, iszonyodván, Egyházi ember lévén, a' Törökökkel való barátkozástul,

kozástul. Dé migutában Regendorf alá mászkál vala, addég Iános Király is minden felől népet gyöite magához Budába, jól lehet fölötté igen kevés élések vala benne. Meg szállá azért Rogendorf Budát Iános Királyra, és azt sokáig vitatá réá. De értvén, Jahiogli Mehmet Basának nagy erővel Budának, és a' Királynak segétségére való közelgetését, el szálla alóla népének nagy kárával és veszedelmével.

Jahiogli Mehmet Basa, hogy Rogendorf el-mene hadával, minden hadával Budához érkezék. és hogy heában ne fáradgyon népével, Iános Király akarattya ellen, Mátyus földét egész a' Fejér hegyik rettenetes képpen rablá és égeté tizen ötöd napig. Kinek senki sohón ellene nem álla. Honnan tíz ezer rabot hozá el magával. Mondgyák, hogy látván Iános Király Budából az Abláról, az számtalan sok kőrösztyént a' Törököktől rablásgra vitetni, keservesen sírt raita.

ANNO 1532.

Gritthi Láyos, a' Iános Király hadával Magyarra, Törökkel, Esztergamot meg szállá. Dé azt az Ersek néppel, éléssel, és minden féle szerűzammal jól meg rakta vala, és a' Várnak óltalmát, Horvát Berthókra, egy jeles vitéz emberre bizta vala. Azért mikor azt Gritthi immár sok ideig vitatta volna, látván, hogy a' Várbeliek vitézül tarttyák, és óltalmazták a' Várat, népének sokkárával, és veszedelmével, el szálla hadával alóla, és visszafaz tére Budába.

ANNO 1532.

Szulimán Császárs Negyedfzer ismét ki jűve, és Bécs alá indulá nagy erővel, kinek Valpó Várából, Prinyi Péter eleibe jűve a' Mohácsi mezőre, igen szép szerrel hat száz lóval. Es Szulimantul azt Kiványa vala, hogy mind Ferdinándnak, s mind Iános Királynak birtokából ki venne úter, és maga ótalma alá venne a' keét Királytúl. Dé Szulimán meg fogatá ott Prinyit, Kemény fogságba veté. A' szolgálba kit le vágának, kit Rabbá

tévének a' Törökök, lovokban és marhájokban fákmant téven. Azért Szulimán Prinjit Iános Királynak Küldé Budába, hogy valamint akarja úgy büntesse sok árultatásáért. De Prinji Iános Királynak kedvét találá, és Kegyelmebe vévé ismét úgy hogy, Prinji azú öregbik fiát Ferenczet Szulimán Császárnak adá Zálogba magáért. Kit azután Szulimán Törökké tévé. Így veszté el a' szegény ártatlán fiát az álhatatlan ember.

Szulimán mentében Kőszögöt meg szállá, egy Ieles Horvát Vitéz emberre Iurifics Miklófra, kit a' Horvátok Mikuliczának hittak. Azért Kőszögöt egy hólnapi vívása után, meg hódultatá de Törököket nem bocsátának belé a' Magyarok. Azután Mihály Begogli Kaszan Basát (ézt az Horvátok Mihály Begovicznak hittak) szintén Linczig bocsátá rablani, de a' rabló Törököket a' Magyarok és Németek igen meg verék. Kaszan Basánakis fejét vévék. Itt Kaszan Basával 15 ezer Török veszté el. Az Magyarok előtt ezek az Vrak voltak: Török Bálint, Bákics Pál, Balási Bóldisár, és Nyári Ferencz.

Errvén azért Szulimán Cáról Császárnak Bécshez, nagy erővel, és hatalmas Kézfűlettel való közelgetését, nem mene Bécs alá, mondván, hogy nem félne Cárólnak erejétől, hanem szertencsétől. Azért, a' nagy havasokon Német Országra tére Viszfa hadával, a' Mura vizét Grécznél, az Drávát pedig Mai-pruknál usztatá hadával által, számtalan sok népet Vesztrén belé. Esigy Thót Országra kelvén, mene a' Dráva mellett Nandor-Fejér-Várba. Azután Constánczinápolyba, népének számtalan, helen való nagy Vesztedelmével. Mondgyak, hogy Ibraim Basá a' fő Vezér, akartva hordozta olyan nagy Vesztedelmes szorofokon és vízekén, hogy Cáról Császár, és Ferdinánd Király, Könnyebben meg Verhesék, és el Veszthetsék Szulimánt, mind hadával őszve kiért azután meg öleré Szulimán Császár. Ibraim Basát. Volt akkor Cáról Császárnak Spanjólból, Olaszból, Németből 90000. gyalogia és 30000. lovasa.

ANNO

ANNO 1534.

Ferdinánd Király, az Esztergami Várnaka' Kulcsat, a' békeség szerzésben Szulimán Czászárnak Küldé Constáncziná-polyba.

Vgyan ezen esztendőben, János Király Gritthi Layost Magyar Országí Gubernátorrá, és Palatinussá tévé. Melly dologban Nádasdi Thamás, Czibak Imre az Erdélyi Vayda, Atthinai Simon, Arthándi Pál, és Balás, nagy és bizonyos okokból a' Királynál igen ellentartók voltak. Kikre ez okért Gritthi, nagy föl-fuvalkodással réájok dühösködék, és sok hamis híreket költvén réájok, elsőben Atthinai Simont Budában föl akasztatá, azután a' keét Arthándinak ugyan ott a' Budai piacon minden ok nélkül fejeket véteté, és Nádasdit is meg öltötte vólná, ha idején eszében nem vévén a' dólgot, Ferdinándhoz nem szaladot vólna elötte. Végre Battyáni Orbánt, és Dóczy János Czirak Imrét az Erdélyi Vaidára Küldé, kik álnokul és Véletlenül, éjjelel meg ölék Czirak Imrét, a' fejét Gritthinek vivék, és azt nagy örömmel be mutatak neki (Ezt igen jeles embernek mongyak hogy vólt) kinek haláláért az egész Erdélyiség Gritthi ellen meg busulván, föl támadá, negyven ezer emberrel. Ahoz a' Havas alföldiek, és Móldvajak, tíz ezer embert Küldének segítségekre, mert Gritthit a' nagy kevélységért, és kegyetlenségért, minnyájan igen meg gyűlölték vala. Ezek Gritthit mind fiaival és a' Török segítséggel öfzve, Mogygy és be szoréták, azt réájok viták és meg vévék, Kiben Gritthit mind a' fiaival öfzve eleven el fogák, a' többit kik melette voltak lé vágák. Azután Gritthit mind fiaival egyetembé nagy kegyetlenül meg ölék Czirak haláláért, Dóczy János azonképpen, kinek mind a' keét kezét el vágák.

Ez a' Gritthi Layos, a' Velenczei András Herczegnek fia vala, egy Constánczinápoli Aszfizonytul, (né rudhatom, ha Görög avagy Török leány vólte) kit az Anyja inkább mind Constánczinápolyban

nápolyban nevelt vala föl, és ott a' Török szoót, írást, és szokást igen meg tanulta vala. Végre nagy esméretsegbé jutot vala mind ű magának Szulimán Császárnak s mind a' fő. Törököknek. Es ennek törekedéle által jutot vala Iános Király olly nagy grátiába és barátságba, Szulimán Császárnál, és az Vezéreknél. kit mikor Szulimán Budában székibe bé űltetet vólna, Gritthit mellette hagyta, ki mindenűt mellette vala mind addég, mig meg ölég, és dólgaitis mind ű forgatta Szulimán Császárnál, és Ibraim Basánál a' fő Vezérnél.

ANNO 1535.

Cárol Császár Tunist és Góletár Viszfaa véné a' Törököktől, és a' Tunisi Maleafel Királyt ismét székibe űlteté.

Auria András, a' Cárol Császárnak Tengeri Generálissa meg veré a' Tengeren a' Barbarosát, a' Szuliman Császár Vezér Basáját, ki a' Tengert nagy erővel allya vala. Ahoz fok fő és nevezetes helyeketis meg ver tőle.

ANNO 1536.

János Király népével Kékei Lénárd, meg véné Kafsát Lónyai Gergely árultatásából, ki éjjel titkon Kékei Lénárdot bé bocsáta a' Várasba, és azt vastagon meg dullák, a' fő fő népet mind szám ki veték a' Várasnakis szabadságát el vénék. A' Várást Thiztől adá Iános Király Kékei Lénárdnak jó szolgálatyaért, ki mind haláláig álhatatossan birta, és oltalmazta az helt. Azért a' Kafsai pólgárokat így bünteték meg hogy Iános Királytul Ferdinándhoz hailottak vala, és Iános Királynak számtalan kéncsében sákmánt tettek vala.

Ugyan azon esztendőben, a' Törökök meg vénék Horvát Országban Beriszlavics és Bodzkinevő Várakat.

ANNO 1537.

A' Törökök mikor immár az erős Klisz Várát Horvát Országban, Krusics Péterre fok űdőtől fogva erősen vitattak vólna, és mikor látnak, hogy Külömben a' Várat meg nem vehetnek,

hetnék, keét erős Kastélt csinálának szintén csak előtte Klisznak, melly Kastélyokat néppel erőssen meg rakának a' Törökök, és azokból Klisznak élését és segétségét tellyeséggel el fogák. Látván azért Krusics Péter, hogy Klisznak a' keét Kastélyból lenne veszedelme, Ferdinánd Királyhoz mene tőle, és a' Pápátul hadat Kére, és meg szállá a' Kastélyokat a' Törökökre. Melly Kastélyoknak segétségére a' Bosznai Murat Bég el jűve, Krusicsal meg ütközék, és ott Krusicsot a' Németekkel és Olaszokkal igen meg veré Muratbég: Krusics Péternek fejt vévék, és a' fejét a' Vár eleibe vivék. Látván azért, a' Várbeliek Uroknak fejét, meg adák Klisz Várát.

Ugyan azon esztendőben, Ferdinánd Király bocsátá szép haddal és nagy Készülettel Koczján-Jánost Eszek alá, hogy azt meg vegye, és Posgat meg szábadécsa a' Törököktől, ki mikor Eszek alá szállot volna, Iahiogli Mehemet Bafa Muratbég, és Kaszam-bég, minden felől el fogák élését. Kinek midőn hada nagy éhségben volna, kényszerítették el szállani alóla. Vissza jűttében azért Valpónál, minden derék ütközet nélkül meg verék a' Koczján hadat a' Törökök, huszon öt ezer embert, hatvan Algyut és Tarazkot, az egész Tábori eszközzel el vészté. Ott eset halva Bakics Pál igen fő vitéz Capitán, sok fő Német Urakkal, és Thisztviselőikkel öszve. Kiért Ferdinánd Király Koczját, és Pekri Layost meg fogatta vala. De Koczján a' Bécsi fogságból ki szaladot vala. Pekrit pedig Gréczben heet esztendeig tartattá fogva.

NB. Pekri Lajosra azértis haragszig vala Ferdinánd, mert Bécsben egy Lákodalomban az Urak előtt, a' Királyt fitos Pélbártnak nevezte vala tréfában; kit a' Királynak bé mondottak vala. Azért, nem jo a' Fejedelmekkel tréfálni, mert megszűre látnak, hallanak, hoszszu kezekis vagyon.

ANNO 1538.

A Törökök Horvát Országba Dubiczát, és Ieszenóczot meg vévék,

T

Nádasdi

Nádasdi Thamás a' Bán Ieszenóczot mingyarást elégeté.

ANNO 1539.

Koczján Iánost, mikor a' Bécsi fogságból elszáladot vólna, és a' Törökökkal titkon praeticába indult vólna, Zrinyi Miklós, Ferdinánd Király parancsolatryából, Grabusa Györgyel, és Hóyszycs Iánossal az-ü szolgálival megölete Kosztaniczában, a' Várat pedig magának foglalá.

János Király hozá magának feleségül az Isabella Aszfzonyt, a' Lengyel Országi Sigmond Király Léányát: mellynek lakodalma lén Budában.

Ugyan akkor Prinyi Péter ismét Ferdinánd Királyhoz haila a' Cancelláriusághért Iános Királytól.

ANNO 1540.

János Király Mayláth Istvánra Fogaras Várat meg szállá, mivel hogy tőle Ferdinánd Királyhoz akar vala hailani, hová hirt hozának neki, hogy az Isabella Királyné Aszfzony, Budában egy szép fiat szült vólna. Elindula azért a' Király betegen fiát látni, de az utban meg nehezédék, és meg hala, Sebesben 21. Julij, idejének ötven harmadik esztendejében. Ki halálának idején, ajánlá feleségét, és gyermekét ótalmul, az Utisinovics Fráter Györgynek a' Kéncz-tartónak, ki Váradi Püspök vala, és Petrovics Péternek az-ü Rokónának. Temetteték Székes-Fejér-Varban. Marada egy kis fia, kinek Iános vala neve, ezt a' Magyarok Iffiu Iános Királynak hitták.

Ferdinánd Király azért értvén Iános Királynak halálát, gondola abból az egész Magyar Országnak el foglálásában jó alkalmátosságot Mingyarást hadat gyűire, kik előt bocsátá Vel-sius Lénárdot egy Német Urat, és Prinyi Pétert, hogy Budát a' Királyné Aszfzonyra meg szállják Elindulván azért, mentekb, Visegrádot meg szállák, és meg vévék. Vácot azonképpen; Pestet pusztán találák, kibn feles népet vetének, azután Buda alá szállának, de azt nem Vitaták, hanem a' Király hadával, és szuo

beszéddel

Isabella Királyné Afzszonyt yeszteni akarák, de héában. Honnan Prinyi Péter titkon Kővetek által, addég traftalá a' Székess-Fejér-Várjakkal, hogy azok is a' Királyné Afzszonytul Ferdinánd Királyhoz hailának. Evel haza felé térének, mert a' téli üdöis-raytok vala.

ANNO 1541.

Ferdinánd Király hadát meg többétté, és Vilhelm Rogendor-
fot, egy Német Urat, Prinyi Péterrel előttök bocsátá, és Bu-
dát nagy erővel meg szállatá kit mikor sokaig, és erőssen Vitarot
vólna, eljűve Szulimán Császár öttodszoor, és Buda alatt igen
meg veré a' Németeket, ott husz ezer Német Vefze el, Száz ny-
olczván hát álgyu és Tarazk, több számtalan hadi szerfzám-mal, es
az egész Táborral őszve. Pesttis ugyan akkor vévék Viszfa-
Rogendorf sebben szalada el, és utában Csállókőzben Samariá-
ban hala meg.

Szulimán Császár e' nagy győződelem után ő Budará szál-
la, hová ki hivatá a' Király fiával a' gyermekkel az Urakat Budá-
ból, ugi mint Fráter Györgyöt a' Kéncstártót, Petrovics Pétert,
és Thörök Bálintot. de ezek Közzül el fogá a' Vitéz Török Bá-
lintot, ki ugyan oda marada, a' többis pedig a' gyermekkel ősz-
ve, Viszfa bocsátá Budába. Másod napon azért Budában, min-
den rendbéli embereknek fegyvereket el szedeté és a' Királyné
Afzszonyt a' gyermekkel, Fráter Györgyel, Petrovics Péterrel,
és minden vitézlő néppel őszve, fegyver nélkül mint egy Afz-
szony embereket Budából ki Küldé Erdélybe 26. napon Augus-
tusnak (H A I B U D A H A I :) Illyen szűn alatt, hogy a' Királyné
Afzszony, Afzszony ember lévén, a' Király fiais gyermek lévén,
Budának őltalmára a' Németek ellen elégtelenek vólnának.
Azert ű, ugi mint Kinek-Iános Király halálá idején a' tutorságot
Vallotta vólna, mig a' Király fia föl nevelkedik Budát maga őlt-
alma alá Vefzi, hogy azonközben vala hogy, a' Németek el ne
foglallják tüle. Mihelt pedig a' Király fia husz esztendő s lészén,

ottan mind az Országgal öszve kezéhez ereszti Budát. Kiról
arannyal irt levelet is ada néki. Így kele azért jó Buda a' Törö-
kök Kezébe, az jó tutorság alatt.

Jámbor fogad fogadást, Ageb a' ki meg állja.

Zrinyi Iánóst ez időben ölék meg Horvát Országban.

ANNO 1542.

Joachim a' Brandenburgi Herczeg, Imperiomból Ferdinánd
hadával nagy erővel alá jűve Magyar Országba. hogy Budát
meg vegye a' Törököktől. E' Pestet száz ezer emberrel meg
szállá, de annyira nem árthata néki, hogy csak a' Kapuját sem té-
vék beelőtte a' Törökök. El szálla azért Pest alól, és Viszsa pi-
ronkodék a' Herczeg nagy gyalázatos szégyen vallással. Es ha-
Zrinyi Miklós nagy vitézül nem tartoztatta volna a' Törököket,
kétség nélkül Viszsa jűttében az egész hadát föl verték volna.
Esztergamba jűtván haragjában a' Herczeg Prinyi Pétert meg
fogá és Bécsbe vivé Ferdinándnak. azután Ujhelbe Küldék ki-
soha osztán el nem merének bocfátani hanem végre Bécsbe ho-
zák és ott lén halála a' fogságban 1550. esztendőben. Azért így
vévé hasznát Prinyi Péter fok árultatásának és álhatatlansága-
nak. A' Herczeg hogy Ferdynánd Királynál magát menthesse
a' Pesti hadnak gyalázatos viseléséről, úgy árulta vala bé Pri-
nyit, hogy ű minden titkokat a' Kik a' tanácsban voltak Pest alatt.
Orózva a' Törököknek tuttokra adta volna, ki nóha hamis Vá-
dolás volt, kivel a' maga roszszul viselt dőlget akarta menteni
és himezni de mind azon által ű lakola nyavalyás érette.

Zrinyi Miklóst tévé Horvát Orzági Bánná Ferdinánd Ki-
rály Nádasdi Thamás helében. mivel hogy a' Pesti hadban igen
Vitézül, és dicséretesen viselte magát.

Sáska nágy fokasággal jára Magyar Országban, és fölötte
fok Károkat is tén mindenűt a' Verésekben, Szólókben, és gyü-
mölcsben.

ANNO

ANNO 1543.

U Lama Bafa meg vevé Thót Országba Atthinát, (ezt a' Horvátok Ocsinnak hyák) avvalegyetemben Sopronczát, avagy Sztupsceniczát, Csákóczot, Béla szténát, és Vélíát.

Szulimán Császársz hatódszor ismét, ki jűve Magyar Országba, és meg vevé Valpót 23. Junij, Siklóst és Pécsét 20. Julij, Esztergamot a' Spaniólok meg adák 10. Auguszt, Tatát azonképpen Székes. Fejér. Várat is meg adák a' Németek néki die 31. Auguszt, Kikben számos népet hagyta, és evel meg téré Constánczinápolyba.

ANNO 1544.

A Budai Iahiogli Mehemet Bafa, Visegrádot, Vácot, Nógrádot, Hatvant, Oforát, és Simontornyat meg vevé.

Azon időben Keglevics Péter meg veré a' Törököket Ottocsacznál, Horvát Országban.

ANNO 1545.

U Lama Bafa ismét ki jűve Thót Országba rablani, Kinek eleibe Zrinyi Miklós a' Horvát Orzági Ban, Bildenstáiner. György a' Thót Orzági Generál Thahi Ferencz, Bersffi István, és Ráttkái Pál jövének és a' Konschinai Várnál véle meg ütközének, de ott meg Vereték Zrinyi Ulama Bafatul, és jóllehet a' Vitézlő népben Kevés Veszett el de lovokat inkább mind el nyértek tőlök, és alég szaladhattak gyalog bé a' Varba előtrők. Itt Zrinyi alatt a' lovát is meg ölték. Azután sokat rabolván békével meg téré a' Bafa Bosznýába.

Ezen időben Monoszlót Thót Országban meg vevé Ulama Bafa, innen irattyak Grófoknak magokat az Erdődy Vrak.

Thovábbá, ezen esztendőben, az Esztergami Törökök a' Lévai Várást éyel meg vevék föl prädálák, és meg égeték, Kiket Viszsa mentekben Nyari Ferencz igen meg veré, a' prädátistólök Viszsa nyéré.

ANNO 1546.

Cárol Császár; a' Magyarok segítségével, kik előtt volt Erdődi Péter, Nyári Feren cz, Petthő Iános, Nyári Lőrincz Bakich Péter, Zai Feren cz, Horvát Berthok, Bornemisfza Sebestyen Ghetthei Feren cz, és Krusicz Iános, meg veré Friderik Iáno st a' Saxóniai Herczeget. Vittébergánál az Albis vizé mellett. Itt Luka Iósa a' Herczeget arczúl vágá és elevenen meg fogá; kit a' Magyarok nagy tiztefésséggel a' Császárnak bé mutatának.

Ugyan azon esztendőben Zrinyi Miklós meg vevé Csáktornyát, Keglevics Pétertől, Ferdinánd Király parancsolattya ból, ő magát pedig fogva vivé Ferdinándnak Bécsbe, kit Posgai Péter az ő szolgája árult vala el Zrinyinek.

ANNO 1547.

Anna Afzfzony, a' Ferdinánd Király felesége meg hala, 27. Ianuarij, kit el temetének Prágában.

Ráttkai Pál a' Pápai Capitán, és Thelekesi Imre, Velicsán Béget a' Bakony erdeiben igen meg verék itt hat száz eleven. Törököt fogának el.

ANNO 1548.

AZ Boszniai Malkocs-Bég Horvát Országban, a' Thopuszkai, Szthincsnyáki, és Péránzki (kit a' Magyarok Pernyenek) hinak:) tartományokat megrablá és el égeté.

ANNO 1549.

BAzinyi avagy Szent Györgyi Gróff Miklós, egy jeles hadviselő Vitéz Vr (Ez fogta volt meg a' Gallus Királyt Feren czet, a' Ticinum Váras alatt) Lévát, Szitnyát, Csábrágot, Balási Menyhárttól, és Murant Basó Mátyástól meg vevé és Ferdinánd Király számára foglalá. Ez ezen uttal Szólnokból nagy erősséget építteté.

ANNO 1551.

FRáter György a' Kincstartó, Bátorban szembe lén Gróff Miklóssal, a' Ferdinánd Király hadi Generalissával és ott a' Barátt

75
Barátt az Törökök mellől, és a' Királyné Aszszony mellől el állá.
Ferdinánd pártjára, Kinek Erdélynek birodalmát ayánlá.

Fráter György azért, Erdélyből ki beszéllé a' Királyné Aszszont, mind a' fiával öszve, ilyen szerzés alatt, hogy Ferdynánd lenne nekik ótalmok és Tutorok, Kinek bizonságára Ferdinánd Király leányát, a' Király fiának ígéré. Ennek fölötté Silefiában, a' rosz Opaviayi Herczezséget adá nekik, hogy ott lakoznának. Azért a' Királyné Aszszont fiával öszve Erdélyből ki inditák Kafsába. Kafsából pedig Silefiába, Kiket Petrovics Péter nagy bánnattal és fialommal követte. A' Királyné Aszszonys a' Coronát és Erdélyt, Ferdinánd kezében adá, de Erdélyt nem sokáig bírhattá. azonba Gróf Miklósis meghala.

Szegedet, Thót Mihály a' Haydukkal meg véné a' Törököktől, de egynehány nap múlva reá jüve a' Budai Herélt Ali Basa, és ugyan ott igen meg veré őket, melly harczból Thót Mihály sebben szaladot el. Itt 5000. holt Haidunak orrakat, el mecczeré a' Basa és azt Szulimánnak Küldé Constantinápolyba.

Ehez az njereféghez nagy áron jutottak az Törökök, mert ű Közülők is Vesztek annin el, sok fő Törökkel öszve.

A' Budayi Herélt Ali Basa Beszprémet hitre meg véné, kikben számos Törököt hagyá.

Szulimán Császár, értvén hogy Erdély Thömös Várral, és a' töb vég házakkal, Ferdinánd Királynak birodalmába jutot volna, igen meg busula raita, és mingyarást az Anadoly avagy Asiayi Beglerbéget a' Mehemet Basát, hatvan ezer Törökkel el bocsáta hogy Erdélyt és a' Vég házakat ismét birtoka alá hódulassa és meg vegye. Azért, ennek jüvetelit értvén, Becskerekét, Becsét, Nagylakot, Lippát, Aradót, Ienőt, sok töb Vég házakkal együtt puszta hagyának, és ki szokének belőlők, kikben a' Beglerbég mind bévségsen hagyot népet.

A' Beglerbég látván ilyen szerencsét, Thömös Várat a' jó Lofonczy Istvánra reá szállá, és azt sokáig vitatá, de látván
hogy

hogy meg nem veheti aztot, el szálla Thömös vár alól, és Visz-
sza vivé hadát.

Fráter György, és Castáldo Baptista Ferdinánd Királynak
mezei Generálisa, értvén hogy a' Beglerbég el szállatt Thömös
Vár alól, és hadát Viszsa vitte, Száz ezer emberrel meg szállák
Lippát a' Törökökre, és azt meg vevék, Kiből Ulama Béget el
bocsáták. Ezzel azért ükis Viszsa vivék a' hadat, miért hogy a'
téli ödöis raytok vala, és a' Barátis Castaldóval egyenetlenek va-
lának Ullamának el bocsátásáért. Evel a' haddal ha az Urak eg-
gyesek vóltak volna. Szabadon meg vihattak volna a' Begler-
béggel, de Castáldo mind Fráter Györgyre vetet okot, ki myát
megis ölék Fráter Györgyöt.

Utisínovies Fráter Györgyöt Castáldó, Ferdinánd Király
akaráttyából meg öleté Alvinczben szintén mikor imátkozik
vala, nem félvén semmi álnogságtul, 18. napyán Decembernek;
Ez ok alatt hogy ismét a' Törökökhöz akárt volna haylani Kinek,
immár a' Pápától Cardinálságot is szerzet vala Ferdinánd Kirá-
ly Erdélyért.

ANNO 1552.

A Chmat Basa a' Vezér, a' Mehemet Beglerbéggel, és a' Bu-
dayi Herélt Ali Basa val nagy erővel meg szállák Thömös
Várat, a' jó Vitéz Vrra, Lofonczy Istvánra Szent Iván napyan,
és mikor azt sokáig vitatták volna, meg vevék Thömös Várat
Juliushnak 27. napyan, Kiben el vesze a' jó Lofonczy István, és
a' Kis Campó. Véle egyűt Forgács Simon, Batthyáni Farkas,
Farkasios Péter, és töb Számtalan fő emberek. Ertvén Thömös
Várnak és Lofonczinak Veszedelmét, Lippát, Sólymost, és Csa-
nádót a' Spanyolok pusztán hagyák semmi előtt, Kikbő Achmat
Basa Számos Törököt hagyot.

A' Budayi Herélt Ali Basa, Drégelt, Szécsént, Hollókút,
Bujákot, és töb egynéhány Kastélt meg vevé.

Ugyan azon Budayi Herélt Ali Basa, meg veré Eordög Má-
tyást

78
tyáft, a' Ferdinánd Király mezei Generálífsát, a' Palásti mezőn, (ezt a' Horvátok Plisiviczának hyák) holott el hullának sok va-
logatot vitézek, ő magát Fördög Mátyáft, Sbardala Agoftont a'
Váczi Püspököt, és Sforcját elevenen el fogák. A' Német rabo-
kat pedig, a' Német nemzetnek gyalázatyára a' Bafa, aző
módgyok szerént rendben állatván, Zászlóftul, Dobóftul, Si-
postul, úgy haytotta mint egy csordát maga előtt Budába. Négy
ezer rabot fogtak el akkor elevenen, az egész Táborn, és az Al-
gyukat mind el nyerték.

Vgyan azon esztendőben, Amhat Bafa, Ali Bafa, és a'
Beglerbég Száz hatvan ezer Törökkel, elsőben Szólnokra jü-
vének Septembernek 4. napján, kit pusztán találának, Ebben.
Nyári Lörincz vala Capitány, de meg nem Vára az ellenséget
benne, hanem ki szökök belőle. Azután Eger Várát September-
nek 10. napján meg szállák Dobó Istvánra és Mecskei Istvánra;
Ezekkel eggyütt Petthő Gáspár, Zóltai István, Fígedi János, Bor-
nemiszfa Gergelly Deák, és többen Sokan Szorulának bé Eger-
be. Kiterőssen vitatának réájok. De Végre, látván, hogy a' Vár-
beliek Vitézül és erőssen tarttyák magokat, 18. napján Osto-
bernek el szállának alóla népeknek igen nagy Veszedelemével.
Vgyan ezen had vette vőlt meg Thömös Várát.

ANNO 1553.

U Lama Bafa, Thót Országban Császmát és Verőczét töb
Várakkal öfve meg véné.

Másodszor ismét ki jüve, és az Varasdi mezőt Thót Ország-
ban meg rablá, Kinek a' rablójat Zrinyi Miklós a' Bán meg veré,
és Vlamának a' fiát Gyáfert Margitics Iván, egy Ieles Rác Vitéz
Hadnagy meg ölé, a' Varasdi hóstátban.

Erdődy Péter Gradiskót, és Velikát Horvát Országba el
rablá.

Vgyan azon esztendőben, Malkocz Bég Horvát Országban
Kőrösztrőft, és Mutniczát el rablá és el égeté.

ANNO 1554.

A Törökök Füleket, meg vénék, avágy inkább meg lopák. Az Szecsenyi Hamzabeg mesterfége által arultatásból.

ANNO 1555.

A Budai Basa Kapos Várat, Babócsát, és Korotnát meg véné. Kivel Sziget Várat meg akarák szorítani.

ANNO 1556.

A Törökök a Száván által Kelvén, Zábrág tartományát el rablák és el égeték.

A Herélt Ali Basa, ki immár Vezér Basa vala, ki jűve Constánczinápolyból, és nagy kevélyen Ziget Várat meg szállá Stánisics Horvát Markóra, kit Kilencz hétig vitata réá. De Ferdinánd Herczeg, a Ferdinánd Királynak a fia, az Apya hadával. Es Nádasdi Thamás a Nádor-Ispan Babócsát meg szállák, és azt erőssen vitaták, kit értvén Ali Basa, el hagyá Sziget vivását, és Ferdinánd Herczegre mene Babócsának segítségére, kivela Herczeg a Nador-Ispannal erős ütközeret tartta a Rinja vizén, ott sok Török hulla el. Végre az Basa Babócsát föl égetteté, és Viszsa mene hadával. A Korotnátis meg vénék az Törököktől. Azért így menték meg ez uttal Szigetet a Törököktől.

Rátkai Pált, az Ieles okos vitéz embert, ebben a hadban. Mura közben Perlakon lötték éyel a Németek által.

ANNO 1557.

PÉtrovics Péter Slesiából ismét Viszsa hozá Erdélybe János Király fiát, az Annyával öszve, kit Fráter György ki beszéllet vala Erdélyből.

János Király fia, Erdélyben Huszt Várat, és Számos Vjvárat. Magyar Országba pedig Váradot és Thokait azon uttal meg véné Ferdinánd Királytul.

A Mőldvai és Havasfal-földi Oláhok negyven ezeren, kik a Király fia mellé jűttek vala, Erdélységbe, Nyrségbe, Szamos mentében, és Szilágyságban, nagy dullásokot, és égetéseket ténének, és úgy térének meg házájokba.

A Né-

A' Németek Tharkő Várát, Tharczaitul ; és Nagydót , Pri-
ni Ferencztül meg vevék, ezeknek kő falait mind el ronták, és
tartományát mind el égeték.

Ugyan azon Németeket, kik öt ezeren valának , meg-veré
Bebék György a' Törökökkel együtt Roznál Bányánál, és tizen
három Algyut nyeré el tőlök.

Az Törökök Kosztaniczát meg vevék, kiből Horvát Or-
szágna a' maradéka el vesze. Ebben Dóghi Simon, volt Capi-
tány, de nem vala akkor a' Várban, hanem Sztinicsnyákban
ment volt tánczolni.

ANNO 1557.

F Erhat a' Boszniai Bafa, ki jüvé Thót Országba rabláni, kit
Lenkovics Iános a' Thót Orzági Generál, és Alappi-János
Szent Ilonánál igen meg verének. Ott 4000. Töröknél több
veszet el.

ANNO 1558.

F Erdinánd Királyt Romai Császárrá választák az Imperiom-
ban, 24. napyán Februariusnak Cárol Császárnak élteben,
ki meg Vénhedvén egy Calastromba mene lakni, és ott holtáig
Barát módon csöndességben lakék, len pedig Cárol Császárnak
halála Septembernek 21. napyán, idejének 58. esztendejében.

Alappi Iános, Vinodolnál Horvát Országban meg veré a'
Törököket.

Isabella Királyné Aszfzony, Gyula Fejér-Várban le vágatá
Bebék Ferenczet, Kendi Ferenczet, és Kendi Antál.

Ferdinánd Császár Vitézi, nagy rablást tévének Thokay
tartományában azokon, kik tüle Ujjobban el hajlottak vala, és
János Király fiához atták vala magokat.

Ugyan azon esztendőben, Veliczán a' Füleki Bég, mikor
ötezered magával Sikszó Vidékén az Erdő hátát el rablotta vol-
na Thelekesi Imrétül, Bebék Györgytül és Petthő-Iánostül Fer-
dinánd Császár Capitányitul Kásánál és Galgócznál, igen meg
vereték.

vereték. Ott 4500. Török vesztet el, 13. Zászlót és számtalan sok szép lovat nyertek tőlök.

János Király fia hive Némethi Ferencz, Thokaikból Szerecsalatt meg veré a' Némeket, holott mind a' keét felől sok jó vitézek hullának el.

ANNO 1562.

Somlyai Bátori István és Némethi Ferencz az Erdélyi hadal, meg szállák Hadadoth Sulyok Györgyre, Kiket Balássi Menyhárt, és Zai Ferencz, a' Ferdinánd hadával igen meg verének. Ott négy ezer Vesztet el az Erdélyiekben, 24. Algyut és Tarazkot nyerének el tőlök.

A' Budai Ibraim Bafa, és a' Thömös-vári Malkocs Bafa, meg szállák Szakmárt Zai Eerenczre és Balássi Mennyihártra, de látván hogy meg nem vehetik, sok ideig való fáradságok után el szállának alóla.

ANNO 1562.

Nádasdi Thamás a' Nador-Ispán meg hala, idejének 64. esztendejében. Kinek egy fia marada, az jó Nádasdi Ferencz. Ez Istvánfi Istvánt meg fogatá, és az Dunába öleté.

Maximilián ezen néven második, Ferdinánd Császárnak öregbik fia, Apyának éltében Coronáztaték Prágában Cseh Országi Királlyá, Septembernek 26. napján. Vgyan azon esztendőben Választák az Imperiombanis Romai Királlyá, Novembernek utolsó napján.

Balássi János Szécsent a' Törökökre meg szállá. De a' Füleki Hafzan Bég réájüve, és a' Vár alatt igen meg veré Balássit, holott mellette sok fő nevezetes ember vesze el: Krusics Jánost, Pállfi Thamást, Csuthi Gáspárt, Soos Istvánt, elevenen fogák el. Csuthor Andrásnak, és Mathusics Dömörörnek fejét vévék, ezek mellet 650. Vitéz ember esék halva, ő maga Balássi Sebesen Szalada el, ahoz Táborá, és minden hadakozó szerzama oda vesze.

Ugyan

7-8
Ugyan azon esztendőben, Bebék Györgyöt Ugyan azon Füleki Hafzan Bég igen meg veré árultatásból kit egy Pribég Török árult vala el. ű magát Bebéket, Magócsy Gáspárt, Ráko-
czy Györgyöt, Bokry Istvánt, Haghoni Györgyöt, Sárközy Mi-
hályt fok fő emberekkel öszve elevenen el fogák. Bebék Györ-
gyöt azután Constánczinápolyba vivék, honnan űdő Iártában.
István János Király szabadéta meg Szulimán Császártól. Sárközy
Mihályt pedig Hafzan Bég nagy Kegyetlenül meg öleté.

Zrinyi Miklós Szigetből lahioqli Orofzlán Béget igen meg
veré, Tháborátis el nyeré. Ez lén a' Dráva mellet Monofzlónál,
holott Orofzlán az Posgaibég egy Kastélt akart csináltatni.

ANNO 1563.

XXXIX. **M**AXIMILIÁN, a' Romai és Cseh Országi Kirá-
ly, Ferdinánd Császárnak öregbik fia, Apyának
éltében Coronáztaték Magyar Országi Királlyá Posonban, Se-
ptembernek 8. napyán, az a' Kis-Afzszony napyán. De az Apya
Gubernálta mind holtáig az Országot.

ANNO 1564.

Ferdinánd Császár és Király meg hala, Iuliusnak 25. napyán,
az az, Szent Jakab napyán, idejének 61. birodalmának pe-
dig 37. esztendejében. Es igen jámbor, és Isten felő Fejedelem
vala. Szulimán Császárral mások Vezérlése által fok hadakat
tartot, de fölötté szerencsétlenül, és Veszedelmesül, ugy hogy
a' fok Németek Veszedelméjert, és számtalan Vérontásiért, ak-
kor Magyar Ország Németek Cimeteriomjának hivattatot. En-
nek idejében Veszét el Magyar Orzágnak a' dereka, Thót Or-
zágnak Horvát Orzágnak job részével. Vóltak fiai Maximi-
lián, Ferdinánd, és Cáról. Az Maximiliánnak fiait, az-ű Vnokáit
mind látta és ápolgatta.

ANNO 1565.

SVenda Lázár, Thokait, Szakmárt, Szerencset, Erdödöt,
Bátthort, Szendöröt, és több erősegeket, Maximilián Csá-
szár

szár számára foglalá Iffiu János Királytul. Németthi Ferenczet Thokaiban meg ölék.

Musztafa Basa Szokolovics, Horvát Országban Krupa Várát az Vn vize mellett meg szállá, és azt, az mi hadunknak szemeláltára meg vévé erővel, kiben Bakics Mátyás volt Capitány. Azon uttal Novit-is, az Vn vize mellett meg vévé.

Musztafa Basa Szokolovics, huszon hét ezer Törökkel Thót Országra mene rablani, Kivel Erdődi Péter a' Horvát Országban, meg ütközék, és igen meg veré őtet. A' Bánnal ezek az Vrak voltak, Gyulai János, Keglevics Máté és Simon. Alapi János, Ghesztthi János, és Thomasovics Markó.

ANNO 1566.

A Budai Iahiogli Oroslán Basa, Palorát meg szállá Thuri Györgyre, kinek segítségére el mene a' Bazinyi Gróf Ek, a' Győri Király-képe, Ezt halván Oroslán Basa, nem meré meg Várnia' Grófort Palota alatt, hanem el Szálla a' Vár alól. Azon uttal Gróf Ek Beszprimet Thatát Gofztost és Virarit meg vévé a' Töröktől, kiért Oroslán Basát, Szulimán Császár meg foitató. Ezt Verte volt meg Zrinyi Monoszlónál.

Szulimán Császár, hetedszer és utólszor igen nagy erővel, és Készsülettel ki jüve Magyar Országba, hadát keét fele Osztván, kinek egyik részével Pertál Basát hatvan ezer Törökkel Gyulára bocsáta, Kiben Kerecseny László vala Capitány.

Iffiu János Király, Szulimán Császárhoz mene Nandor-Fejér-Várba, Száz Kocsival, kit Szulimán nagy böcsülettel fogad és látas Könyörge neki, hogy fogadása, és hit levele szerént Magyar Országot meg adna neki, de Bekes Gáspárnak fölfuvalkodot rosz tanácsából, semmit nem végezvén, Viszsa tére Erdélybe.

Azonközben, a' Boszniai Musztafa Basát Küldé Szulimán Császár Nandor-Fejér-Várból a' Budai Basaságba, Oroslán Basa helyébe. Viszontagadá Mehemet Basának a' Boszniai Basaságot,

got, ki mikor Bosznýába indult volna, és Syklyós Váránál a' Vár alatt meg szállt volna. Ejjel Zrinyi Miklós, az Szigeti Vitézekkel réá úte, és ott Mehemet Basát föl veré, ő magának a' Basának, fiával őszve fejét vévék és Tháborát föl verék Kiben. számtalan kéncsét, nyérének, és nagy gazdag pradával, sok fő rabokkal, békével jűvének Viszfa Szigetbe. Ezt értvén Szulimán Császár igen meg búfula rajta, mert Mehemet Basa igen kedves szolgája vala, azért, Peter Váradgyáról (holott immár a' Dunán, hidon által vitte vala hadát, hogy Egret meg szállya) Viszfa rére hadával, és Eszéknél nagy fietséggel a' Drávát által bidaltatván, által hozá minden erejét rajta Sziget alá. Evel veszték el azért Sziget Várát.

ANNO 1566.

Szulimán Császár ő maga személlye szerént, hadának másik részével, Sziget Várát meg szállá, az Vitéz Urra, Zrinyi Miklófra, Augustusnak 1. napyán, kit nagy sok ostromokkal, Végre az Várát meg gyuitván meg vévé, Kis Aszfzoni nap estin. Jóllehet a' Várnak meg vétele előtt három nappal, meg hala Szulimán Császár Sziget alatt, 4. napyán Septembernek, idejének 66. esztendejében. de az el vala titkolva Mehemet Basátul a' fő vezértül. El veszte Szigetben ű maga Zrinyi Miklós idejének 58. esztendejében. Véle egyetemben Horvát és Magyar Országoknak sok nevezetes és Válogatot Vitézi, a' többiközöt, Imprics Thamas, Papratovics Farkas, Pathacsics Péter, Kobak Miklós, Istvánffi Pál, Csáki György, Bajoni Imre, Bika András, Keeskés György, Alappi Gáspárt, Orsics Istvánt, Gerécsi Bertát, Tiski Menihart, Csernkos Ferenczet, Markaff Jánost, elevenen fogták el, és többen Sokan estek el. Az Törökökben három Basa 25. ezer Törökkel őszve veszték el. Zrinyinek a' fejét, a' Nagy Mehemet Basa a' Vezér, Maximilián Császárnák Küldé a' Györi Tháborba, kit a' fiai nagy fietséggel, és hozzá illendő búcsúlettel el remetének Dráva Muraközben, a' Remete Barátok Calastro-

mában

mában Szent Ilonában. Zrinyi Miklósnak négy fia marada, György, Christóf, Miklós, és János, de végre minden Urasága a' Györgyre szálla, mert a' többi jó Iffiu legény Korokban el halának.

Gyulátis meg vévé Pertál Bafa Kerecseny Lászlótul hitre, Septembernek 2. napyán, de meg nem álla hitiben, mert Kerecseny Lászlót ő magát el fogák, véle egyetemben Mélics Györgőt, Balás Deák Mártont, és Föld-Vári Istvánt rabbá tévék. Ovcároovics Dömöttert, Henyei Miklóst, Mariány Ferenczet, Iazics Lukácsot, több sok Vitézlő néppel le Vágák, kiket el fogának közülök.

Maximilián Császár, ugyan akkor igen szép haddal Győrnél vala Tháborba, de héjába, mert semmit nem próbála véle, nóha réá felelt vala Zrinyinek, hogy nem haggya, hanem megsegéti Szigetben, Kinek oka lén, az Imperiomban való véletlen támadás és Vízfsza vonás, ki akkor történt vala. Vólt akkor a' Császárnak Magyar Országban Németből és Magyarból, 25. ezer lovasfa, és 80. ezer gyaloghja.

Ugyan akkor Iános Király fia, Törökkel, Iancsárral, Tarárral, és Magyarral 16. ezerrel, Thokait meg szállá, és azt légen, igen ostromolá, de nem veheté meg, hanem népének nagy Kaárvállásával Kenfzeréteték el szállani alóla.

ANNO 1566.

SZELIM, ezen néven második, Szulimánnak fia, Apyának halála után foglalá el a' Török birodalmát.

ANNO 1567.

SVenda Lázár, Szádvárat, Munkácsot, Szabadkát, Pelsőczot, Ghombaszegert, és Kraszna-hurkát, Maximilián Császár Számára foglalá Iános Király fiátul. De Iános Király fia, a' Törököket melleie hívá, Kikkel mingyarást Kővárat, Nagybányat, és több Várakat meg vévé a' Császártul. A' Törökök pedig számtalan rablást tévének Kassa Környül.

ANNO

80
ANNO 1567.

Keglevics Péternek (annak a' Péternek, kit Csáktornyan Zrínyi meg fogadot vólt, fiának) a' Törökök Kanisánál fejezték. Ezt csodálták minému szép természetű, és igé magas legény vólt.

ANNO 1568.

Dobó Istvánt, és Balássi Iánost, Maximilián Császár meg fogatá Pofonban, azért hogy Iános Király fiáhos akartak halani, de az fogságból Balássi Iános el Szaladot vala, a' Várból ki ereszkedvén, Dobó pedig mint hogy igen Kőszvényes vala, nem szaladhata el. Azután a' Császár mind a' Kettőnek meg kegyelmeze.

ANNO 1571.

János Király fia, kirt Istiú Iános Királynak hittak meg halál Erdélyben, ideyének harmincz keér esztendeyében, magtalanul, mert felesége soha nem vala.

Báthori Istvánt, a' Somliait (ezt nagy Lábu Báthorinak hitták) ugyan azon esztendőben, Májusnak 27. napján, Iános Király fia halála után Választák Erdélyi Vaydává.

Thuri Györgynek, a' Nevezetes fő Vitéz Capitánnak, Kanysánál Orofztonnal a' Törökök feyét vévék. Ki mellet sok válogatot vitézek hullának el.

ANNO 1571.

Piali Basa, nagy erővel és Kézfűlettel a' Tengeren a' Velenczésekre mene, és azoktul Ciprus Szigetét el foglalá, Nicó, fiát, és Famagustát, annak az Országnek fő Várasit és óralmit meg vévé. De Don Iován de Austria, a' Spanyol Országi Filep Királynak a' Gyenerálissa, a' Pápa és Velenczések hadával együtt réá mene, és a' Törökökkel meg ütközék, holott Istennek segítségével a' Törököket igen meg verék. Melly ütközetben Piali Basát, 25. ezer Törökkel meg ölék. Eor ezer Törököt fogtak elevenen. Tizen öt ezer Kőröfztyén rabot szabadítottak meg, Száz tizen hétt Gallyát nyertek el túlok, és nyolczvan Gallya merült el a' vizben. Ez len Szent Iustina Aszfizony napyan. En-

nek emlekezetire a' Velenczések az ezüst pénzre, kitt librának hlnak, egy felől a' Szent Iustina Afzszony képét réá veretik, ilyen titulussal:

Memor ero tui, ô Iustina Virgo.

ANNO 1572.

Ezen esztendőben, találkozáék egy csalárd ember, Kinek Káracsfondi Gergely vala neve, ez profétává tette vala magát, és el hitette vala a' köfséggel, hogy szabadon, minden fegyver nélkül követhetik úter, mert mihelen a' Törökök meg láttyák úter, minden erősségekből és Várakból futva szaladnak, minden Vjadal nélkül előtte, és mint hogy igen Sanyarú életet Visel vala, és a' Szentségnek valami színétis mutogatya vala, sokat magához hitetet vala. Azért alkalmas népet gyűyrtvén egybe, Bala Szent Miklós alá mene, hogy ott mesterségét meg mutassa. De ott a' Törökök igen meg verék úter: Azután, a' Dóbróczi önjek ugyan ott Dóbrócziönben, látván csalárdságát, Ujjobban igen meg verék őket, és ő magátis meg ölék. Azért e' bolond után indulván, ugyan sok számu nép vesze el mellette. Ezt hitták Fekete ember hadának.

NB. Eddég való írásomat szedegettem nagy szorgalmatossággal egybe, sok rendbéli fő Hístóricusokból, tudni illik Bonfinius Antalból, Ióviusból, Surius Lőrinczből, Thuróczi Iánosból. (Ronsoni Péterből, Héltai Gáspárból, és Tinódi Sebestyénből, ezek Erdéli Magyar Hístóricusok) Thovábbá, Vrámech Antálból ki a' Horvát Országi dologról jól irt, és Istvánffi Miklósból ki a' mi údönkbé irta a' Magyar Országi Hístóriát. Azért, ha valami fogyatkozás avagy vétek esett írásomban, azt senki ne tulaýdonicsa énnékem. Ezután immár bizonyosb dolgok követköznek, ugy mint mellyek mi údönkben történtenek, a' kikben magamis forgottam, Kiket pedig sok fő rendbéli, bizonyos és meg hihető személyek-tűlis így érttettem és hallottam, a' mint meg vagyon írva.

ANNO

81
ANNO 1572.

XXXX. **R**UDOLPHUS, a' Maximilián Császárnak öregbika fia Apyánakéltében Coronáztaték Magyar Ország Királya Posonba, ideyének 21. esztendeyében, Septembernek 25. napján. De az Apyának haláláig nem ártotta az Ország birodalmában magát.

ANNO 1573.

A' Sziget Vári Nyughataclan Alibég, a' Kanisayi Váraft éjjel meglopá Alappi Gáspárra, az ott való fő Capitánra, kire egy Törökké lett Pribég hozta vala a' Törököket, azért, a' Váraft föl prädálá, és azt elégeté, Kiben ezer embernél több Veszett el, 750. lovat, egyéb számtalan prädával és nyereséggel vittek ki belőle. Ez lén az utólió Farsáng napokban, mikor jól meg itták vólt magokat az Uraym.

Bekes Gáspárt bocsátá Maximilián Császár Erdélybe Némettel, Magyarra, nagy haddal az Uly Vaydára, kire Bátthori István a' Vaydareá mene és Bekest Fogaras alatt igen meg veré, azután a' Várat is meg vevé tőle.

Szluni Ferencz, a' jó Vitéz Ur meg hála Varasdon jó Vitézré ideyében Ebben szakada magvok a' Szluniáknak.

Ugyan azon esztendőben, Thót Országban nagy pór hadtámadá, kik magok előtt, egy Ghubez Mátyás Nevű embert emeltek vala Királya. Ezek az Urakra, és Nemésekre támadának, és immár ugyan Sokkan gyűltenek vala egy-be minden felel. De Dráskovics György ki az időben Zábrághi Püspök, és Horvát Országai Bani vala, réayok Küldé Alappi Gáspárt, és Keglevics Máthét, kik Stubiczánál meg ütközének vélek, és igen meg verék őket, ő magát Ghubez Mátyást Sokad magával elevenen el fogák, és Zábrágba vivék fogva, ott nagy szörnyű halálal ölék meg őtet. Mert egy Vasból csinált Coronát, a' tűzben erőssen meg hevétének, és azt olyan tűzesen a' feyére tévék, ez után Uczánként tűzes fogókkal szaggatták meg, Végre

néggyé vágták. többet is egynéhányat öltek meg véle. Azért így szállták le akkor azt a' pór hadat.

ANNO 1573.

R Akóczy Sigmund, és Præpost. vári Bálint, Kassából a' Füleki Kairtbéget igen meg verék Szikszónál.

ANNO 1574.

S Zinán Basa a' Vezér, Tunist és Gölétát meg vevé, kité az ötödik Cáról Császár, olly igen meg erősítet vala, hogy minden emberek ítéletek szerént, győzhetetlennek tartatolenni.

ANNO 1574.

H Enricus, a' Lengyel Országi Király, a' Franciayi Királynak, az Eocse, halván Bátyjának a' Franciayi Cáról Királynak halálát, mivel hogy a' Franciayi Királyság ő réá szállando vala, el szokék Lengyel Országból, és bé menvén Franciába, ott székibe üle.

ANNO 1576.

A Bosznayi Ferhat Basa, Herbart Auspergért, a' Cáról Hercege Gyenerálissát, lefre ki csalá, és Budacski Váránál Horvát Országba igen meg veré őtet, ű magánaka' Gyenerálnak fegyét vevék, és a' fiát Bolifot elevenen Constánczinápolyba vivék, holott Horvát Orzágnak sok válogatot és Nevezetes Vitézi veszenek el. Voikovics Ivánt, Ieles Vitéz Capitánt elevenen elfogák, ki azután maga feye váltságáért ötven Török rabot, aboz sok drágáha szép ezüst arany mivet, és egyéb féle marhat adot bé a' Törököknek. Véle egyűt, Klekovics Vidot, Iankovics Györgyöt, Sarkovics Pétert, és többet sokat fogának el elevenen.

ANNO 1576.

MURÁT, ezen néven harmadik, a' Szelimnek a' fia, Apyának halála után foglalá el a' Török birodalmat.

Busint és Czazint, Horvát Országba meg vevék a' Törökök.

Ugyan

Ugyan azon esztendőben a' Budayi Muztafa Basa, Balássi
Jánosfól Dévén, Kékkút, és Someskút meg vevé.

ANNO 1576.

BÁTHORI ISTVÁNT, az Erdélyi Vaydát, Választák és
Coronázták Lengyel Országi Királlyá, a' Vaydaságot engedé az Eocsének Báthori Christófnak.

ANNO 1576.

Maximilián Császár és Király, meg hála szintén szent Maximilián napyán, ideyének negyven Kilenczedik, birodalmának tizen harmadik esztendeyében. Ennek fiáy voltak Rudolphus Király, Ernestus, Mátyás, Maximilián, Albert, és Venczeslaus, kik mindnyáyan magtalanul halának meg. Ezis igen jámbor, és nyájos Fejedelem vala, kiért ütetis szintén mint az Apyát, igen szerették. Temettetet Prágában az Apya Koporfoyában.

Ugyan azon esztendőben, a' Törökök Zrin Várát meg vevék Horvát Országban, honnan a' Zrinyi Urak Grófoknak irattyák, és hivattyák magokat.

ANNO 1578.

A' Törökök Horvát Országban, Gvozdanzki Várát meg vevék. Ezis Zrinyi Uraké volt, holot igen gazdag Ezüst Bányák voltak; Olly nagy Vrak voltak az Zrinyi Vrak Horvát Országban, hogy ötven kő Várokat mondgyák hogy voltak.

A' Törökök Horvát Országba, Dobóczot el rablák, és elégeték.

ANNO 1578.

Cárol a' Sciriayi Herczeg, a' Ferdinánd Császárnak a' fia Feremberger Jánosfól, egy jeles Német Vitéz Vrat szép haddal Horvát Országba bocsátá, ki a' Törököktől egynéhany Várát meg vevén, békével meg tere hadával. Melly Várokat ismét, nem sok idő múlva Viszsa vevén a' Törökök.

Vgyan azon esztendőben, Nádasdi Ferenczet Simonthor-
nyánál, a' Székes Fejér-Vári Kara Alibég meg veré, ott Petthő
Mihályt elevenen el fogák.

ANNO 1579.

Cárol Herczeg, Horvát Országban, a' Kupa vize mellet egy
fő Várat csináltata, kitt a' maga nevérol Cárolistatnak neve-
ze, melly Vár mostánnis annak a' földnek, fő Kapuja és ótalma.

Vgyan azon esztendőben, Baicsa Várát a' Kanisa vize
mellet Zrinyi György meg csinálá, kiben Cáról Herczeg számos
Vitézlő népet vete, és Capitánsághul Malakóczi Miklólnak adá.

ANNO 1579.

Bátthori István, a' Lengyel Országi Király, Lengyelből, Ma-
gyarból, és Németből nagy erőt indéta, kivel személye
Szerént Livónjáért a' Muszka Császárra mene, és olly nagy batal-
mat és győzedelmet Vén rayta, hogy három esztendeig való ha-
dakozásával, a' Muszka Császár Országában, Száz nyolczvan Né-
met mély földnyre (a' mint Michäel ab Iffelt irya) foglala el tő-
le. Végre minden Kivánsága Szerént való békeségre készterité
Muszka Császárt. Azért, illyen nagy győzödelmesen, és diadál-
máson vivé Véghöz, véle való hadakozását a' jó Király.

Malakóczi Miklós, Zrinyi Györgynek fő hadnaggya, Thót
Országba a' Dráva mellet Dernyénél, a' Börzönczei Törököket
igen meg veré, melly harczon sok fő Törökök hullának el.

ANNO 1580.

Sásvár, a' Füleki Bégh, mikor sokat rablot vólna, és nagy pra-
dával Viszfa tért vólna, Vtyában a' Egri vitézek Nádud-
várnál meg ütközének véle, és ott a' Törököket igen meg verék,
nyereségetis Visza nyerék tőlök. Holott 300. Török eset halva.
400. fogtak elevenen, és 13. Zászlót nyertek tőlök. Ez lén Iulius-
nak 19. napján.

Zrinyi György, Nádasdi Ferencz, és Batthyáni Bóldisár a'
Végbeliekkal, mikor Thót Országban a' Szlatinayi Várást rab-
lani

lani indultak volna. Utyokban a' Posgai Szkenderbéget, a' Ulama Basa fiát elő találák, ki a' Várasdi mezőt rablany indult vala, azért, meg ütközék a' keét had, és a' Törököket igen meg verék, a' Bégnék Svafztics Gáspár Zrinyi Szólgáya, feyét vévé, Calender Béget pedig Pettendi Ferencz, Zrinyi Szólgáya elevenen el fogá, ennek az Eocsfétis Dervis Béget elevené fogák el. Ez lén Septembernek 28. napján. Holott 250. Török eset halva, 430. elevenet fogtak, és 20. Zászlót nyertek tőlök.

ANNO 1581.

ERdődy Thamás, és Székelly Mihály, Thót Országba a' Czerniki Amhat Béget, ugyan ott lakó hely-ében Czernik-nél igen meg verék.

ANNO 1582.

A'Törökök a' Balatoni Jégen által jüvének és a' Kemenes' allyátt Vasvármegyébe meg rablák, kiket Kesztenél, Víz-sza tértékben. Maitini László a' Pápayi Capitány, és Perthő Chriftóf a' Kesztyeli Capitán igen meg Verének.

A' Sziget Vári kis Haszanbég Csákánál a' Rábán által me-ne hadával, és Vasvármegyében sokat rabolván békével tere Víz-sza hadával. Sok Nemes ember gyermekét, és Nemes Asz-fzonyokat vivén rabságra magával, mivel hogy jövetelének, fohon semmi hire nem vala. Honnan mindeneztől 340. rabot hozot el magával.

Ugyan azon esztendőben, Serédi Mihály, az Egriekkel, a' Füleki Sásvárbéget O'nodnál ismét igen meg veré itt 1500. Török eset halva és elevenen, 18. Zászlót nyertek tőlök.

ANNO 1583.

IStvánffi István, és Starcsics Farkas, a' Beszprimiekkal, a' Kópáni herélt Alibéget igen meg verék, ő magátis Alibéget elevenen fogák el.

Gergelly, ezen néven tizen harmadik Pápa, ez időben reformála a' Callendáriomot, kint Vy Callendáriomnak binak, ki-vel mastan élünk.

ANNO

ANNO 1584.

ERdődy Thamás a' Bán, Thót Országban a' Kríftalóczi Török Várat ostrommal meg vevé, a' benne való Törököket le vágatá, a' Várat is tűvéből elégetteté.

A' Korácsévics Hizdricz Bég, Krányecz Ország felé közel Lyublyánig sokat rablot de Viszsa tértében Szlum Váránál Horvát Országban, Erdődy Thamás a' Bán, a' Kárloczjakkal együtt meg Várát, és ott meg ütköztvén vele, Istennek segítségéből igen meg veré a' Béget, a' praédátis el vevé róla. Itt 1500. rabot szabadérottak meg, és tíz Zászlót nyertek el tőlök.

Azon esztendőben, Báltthori Miklós meg hala.

ANNO 1585.

Báltthori Christóf, az Erdélyi Vayda meg hala, és Sigmond az ő fia lén helébe Vaydává, igen gyermek Korában, kinek Gubernátora volt Ghéczi János.

Erdődy Thamás a' Bán, a' Kosztaniczayi Várást Horvát Országba, el rablá, és el égeté, Kire a' Bosznay Sásvár Bafa (é volt ennek előtte Füleken Bégh) reá érkezék. de a' Bán harczolva, az-ón vízen által hozá a' hadat békével.

ANNO 1586.

Nádasdi Ferencz, a' Végbeliekkal, a' Balatoni Légen által me-
ne, és Koppánt, a' Bégh lakó helyét meg vevé ostrom-
mal, meg rablá és meg égeté, az ott való Regyes bégetis eleven-
en el hozá. Kiből 600. eleven Törököt sok szép gazdag pra-
dával hozá el, halvais számtalan, és fő Török esék el, a' Várat is
fől égeté.

Sziget Vári Arnautkis Hafzanbég, Dráva Mura közbe jö-
ve, és ott egynehány falut el rabolván, békével Viszsa mene,
hadával Kanisa mellett, Augustusnak 30. napyán, ez lén Mura-
közben első rablás, ennek előtte ott soha Törökné rablot vala.

Pálffy Miklós a' Komáromi Capitány, és Nádasdi Ferencz,
a' Fejér-Vári Iszág Béget Komáromnál igen meg verék. Ebben
a' harcz.

a' harcban 370. Török eset halva és elevenen, ahöz 9. Zászlót nyertek el tőlök.

Vgyan ezen esztendőben, Ali Bég, sokat rabla Thót Országban, ki mikor nagy nyerefséggel meg tért volna, Erdődi Thamás a' Bán, a' Thót Országi Végbeliekkel, Ivanicsnál meg várát, és meg út közvén véleigen meg veré út, ő magának Ali-bégnek feyét vévek, a' prädatis el nyerék tőle, ki mellett sok fő Törökök Vészének el. Ez lén 6. napyán Decembernek az az Sz: Miklós napyán. Igé erős hideg üdök, és nagy havak voltak akkor.

Báthori István, a' Lengyel Országi Király meg hala, ideyének 53. esztendeyében, Decemberbe. Ez igen jeles, és hadakozó Fejedelem vala, Kinek mássa akkorban az egész Kőrösztyén-ségben nem vala.

ANNO 1587.

Az Isten félő, Iámbor, Nevezetes Sz: Vr, Dráskovics György, ki Cardinal, Kalocsayi Ersek Györi Püspök, és Magyar Országi Locumtenens vala, meg hala Pofonban, ideyének 62. esztendeyében, el temetterék Györöt, az ő Püspökségében.

ANNO 1587.

Zriny György, és Nádasdi Ferencz, a' Kalmáncsehi Sokadalomra, ki Sziget Várához igen közel vagion, rá menének, és azt föl verék, föl prädálák honnan sok gazdag áros Törököket, szántalan sok szép marhával hozának el. Ez lén nagy Csetörtökön.

Pálffy Miklós, a' Komáromi Capitán, és Nádasdi Ferencz, Buda alá menének, a' Budayi lovakért, kiket a' Várhoz nem, megszíze, Kellen földénél fűveltettek a' Törökök. De a' Budayi Ferhat Basa, ki ennek előtte Bosznában vala Basa, Készen Várta őket, és meg ütközvén vélek, igen meg veré őket, itt sok Valogatot Vitézek esének el tudni illik 600. elevenen és halva, ahöz 22. Zászlóis vesztet el.

Sásvár Basa a' Szigethi, ki ennek előtte Bosznában vala Basa,

sa, ez üdöben Sziget Várából elindula, és Közel Regedéig rabla, honnan sok praédával tére Viszfa. De Zrinyi György, Nádasdy Ferencz és Batthyáni Bóldisár, a' Végbeliekkel, Globiczár Jánosfal, és Tratmanstorfor Fridrikkel, Sárkány Szigetnél, a' Kanisay Sáron meg várak üt, és ott meg ütköztén vele igen meg verék Sásvár Basát, a' Pécsi Mahmut Béget, ki a' Császárnak Huga fia vala, Piali Basátul, (kit a' Tengeren Don Jován de Austria meg vert vala) Prasfóczi István, Zrinyi Szolgája elevenen el fogá, a' Kopáni Haszan Bégetis, elevenen el fogák, ezekkel együtt tizen három száz eleven Törököt fogának el, kik között sok fő Vaydák, Kiháják Alaibégek, Csauzok, Zaimok, Szpahyák, és Agák esének Rabbá. A' Mohácsi Szinán Béggel keér ezer Töröknel több eset halva, és 19. Zászlótis nyerének el tőlök. Itt vesze el a' Szigeti Végbelieknek a' szine. Ez lén Szent Lőrincz napján. Sásvár Basa jóllehet a' harczból elszaladott vala, de azután az Török Császár illyen nagy Kaar Vallásáért, és főképpen a' Pécsi Bégh Veszedelméért ki a' Császárnak Huga fia vala, meg öleté ötet Constantinápolyban éteréssel. Ebben a' harczban Vágták el Thuroczi Benedeknek (ki azután Bán volt) a' job kezét a' Kö-rösztryének. Sok fő Ur és egyéb rendbeli fő emberek gazdagulának meg ebből a' nyereségből. Csak ő magánakis Zrinyi Györgynek, volt Kétszer valo száz ezer foréntra való haszna, Rab Válsághul belőle, kitt én az ő maga szájából hallottam, a' Rab Törökök kívül anny sok fő lovakat nyertek ott, hogy annak számát nemis tudhatni.

S I G M O N D O T, a' Svetiayi Király fiát, Választák Lengyel Országai Királyná, ki azután 1592. esztendőben, hozá magának feleségül az Anna Aszszont, a' Stiriayi Cáról Herczegnek öregbik leányát.

ANNO 1588.

M A x i m i l i á n Herczeg, a' Maximilián Császárnak a' fia, és R u d o l p h u s Császárnak az Eocse, bé mene hadával Lengyel Országba,

Országba, hogy ott, égynehany Lengyel Urnak végezéséből Lengyel Országi Királya tetteffe magát, kire a' Lengyel Országi Cancellarius, Szamoyfszki János réa jöve a' Lengyel haddal, és igen meg veré ötet, magát a' Herczeget elevenen el fogák és Craccóba bé vivék, ez lén Januariusnak 24. napyán, honnan üdő jártában, a' Pápának, és a' Császárnak sok törekedésekre szabadula meg túlók.

Gheréczy Bortrát, a' Kanisayi Vice-Capitánt, a' Segesdi Törökök, Isebornál igen meg verék, ő maga nehezen szaladhata el. Ki mellet sok fő Vitéz ember vesze el. Ez lén nagy Cse-törtökön.

A' Budayi Ferhat Basa, el bocsátá a' Fejér-Vári Kara Ali-béget, igen hires, és próbált Vitéz embert, tizen keét Törökkel, hogy a' Szikszay Várást meg rabolná, és azt meg égetné. Kire ugyan ott, Homonnay István, és Rakóczi Sigmond az Egri Capitán, réáyok menének, és meg ütközének vélek. Végre nagy erős harcz, és viadal után, igen meg verék a' Törököket. A' Kö-rösztryének bennis, sok fő Vitéz ember esék el. Ez lén 28. napyan Septembernek. Ebben az ütközetben 2000. Török eset halva, elevent 400. fogtak, lovat 400. nyertek tőlök, Magyar és Német 650. vezet el.

Gregoróczi Vincze, és Huszár Péter, a' Györi haddal, Gefz-testt ostrommal meg vévék a' Törököktől, a' frigy alatt, de azt a' Császár ismét Visziza adatá a' Törököknek.

ANNO 1590.

Cárol, a' Stiriayi Herczeg, az örökké való emlékezetre méltó Fejedelem, meghala, ideyének 50. esztendeyében.

Thurzó Györgyöt, az Ersek Uyvárjakkal az Esztergami Szokolovics Memi Bég, Közel Esztergamnál föl veré, holott el fogák Zai Andrást, és Lőrinczet, Jakusics Imrét, Pesti Sigmondot, Hagimási Christófot, Lákonyi Iánost, Huszár Mátyást, ezek mellett sok válogatot vitézek veszének el, maga Thurzó nehezen szaladhata el.

A Kevély Szinán Basa a' nagy Vezér, el végezvén az Kazul Basa ellen való hadakozást, ő magának Szulrán Muratnak, és a' több Vezéreknék teczésék ellen, bontá föl a' Frigyet minden ok nélkül, és Bosznából, Hafzan Basával inditá el a' hadakozást a' frigy ellen, Kiket az Ur-Isten, az ő igaz ítéleti szerént, csak hamar meg veré, és meg szégyenöte a' mint mayd meg hallod.

A' Bosznayi Hafzan Basa, az egész Bosznát föl vevé, és Sziszek vár alá szálla Tháborba. Es a' frigy ellen Taraszkokkal a' Várat is Lütetni Kezde, kinek ellenében szálla a' Sziszeki Szigetbe, avagy atakba Erdödy Thamás a' Bán, a' Végbeliékkal, és a' föld népével, látván ezt Hafzan Basa, el szálla Sziszek alól, és Viszsa tére hadával Bányalukába.

Erdödi Thamás a' Bán, mihelen a' Basa meg tére, ugyan azon haddal Sziszek alól, mindyarást el indula, és Monofzlót, meg szállá és azt Agyukkal töreté. Kettő egynehány nap mulva, hitre meg vevén, azt porral föl vetteté, és pusztán hagyá.

Igy bomlék föl azért a' frigy, Rudolphus Császár közt, és Murat Császár közt, ki myárt, mind a' keét fél közt, menny számtalan vér ontások, és Országbeli pusztulások lettenek, ide elő bévé meg teczik. Tartot ez a' hadakozás tizen öt esztendeig.

Sziget Vári Arnaut Kis Hafzan Bégh, Kis Komáromot meg lopá, kiből sok Vitezlő népet, és egyéb rendbeli rabot el vivén, a' Várat tövéből el égeté, és azt pusztán hagyván, békével tére Viszsa Szigetbe, Kapra Ferencznek, az ott való Capitánnak feyét vevék, feleségét, és az Eoccsét Kapra Máthét a' Vice Capitánt, elevenen el vivék, kilén nagy Bodog Aszszony napján.

Zrinyi György az Ország Capitánnya, és Nádasdi Ferencz, Thábort győrtének (kiben igen szép Magyarság vala) és Segesd alá menének, hogy aszt Kis Komáromért, nyakokba vonnyák a' Törököknek, de oda jutván, hozzá sem kezdenék Segesdhez
hanem

hanem meg térének, és Kis Komaromhoz szállának, kitt ismét meg építének, népet Verének belé kik előtt Ráthki Menyhártot hagyák benne.

A' Bosznayi Hafzan Basa, Thót Országba sokat rabla, a' Bosjákovinai Kastélt ostrommal meg vevé, és azt föl égeté. Kitt meg tértebe a' Thót Országi Végbelick, Grádecznál, egy szorosan meg ütének, és népében Sokat le vágának, és négy Taraszkot nyerének el tőle 22. Zászlóval öszve.

ANNO 1592.

Bosznayi Hafzan Basa, Horvát Országban Bihecsnél, Ripacs Várát meg szállá, kitt meg vevén, népet hagyá benne.

Bosznayi Hafzan Basa, ugyan azon Kikelettel, ideyén el inditá hadát, és Horvát Országban Hrástoviczát meg vevé, és azt néppel meg erősité. Ugyan ottan a' Kupa vize mellett, egy Várát csináltata és azt a' mellette folyó parakról, Petrinjának nevezé, és abban számos Törököt vete, Kiből nagy földet pusztitának el a' Törökök.

Bosznayi Hafzan Basa, Bihecsét, ki Horvát Országban régi híres Nevezetes fő végh vár vala, meg szállá, és meg vevé a' Németektől, a' mellett Szokolt, Isacsicsot, és Drésniket meg vevé.

Erdődi Thamás a' Bán, hadát Brészthez, ki Petrinjának csak ellenében vala, gyűytve, hogy Petrynját meg szállja hová mikor a' Végezés Szerént a' Horvát Országi Gyenerálokat magához Várna, Voin Belojevics, egy Rác, ki a' Bánnak igen kedves, és meg hitt szolgálója vala, és Török rabfágból is ki váltotta vala, el árulá a' Bánt, és Hafzan Basának, minden dologot, és állapotot titkon tuttára adá, kitt értvén a' Basa, hertelen véletlenül el jűve, és a' Kupa vizén által költözvén, meg ütközék Erdődi Thamással, ki jóllehet keményen harczola vele de végre népének kevés voltáért (mert a' Végbeli Gyenerálok, a' Végezés Szerént nem lűvének mellé) meg veretteté a' Basátul, oda-

vesztvén Agyuit Tháborával öszve. Brésztet, és Litovanicsof
pusztán találvan, meg égeték a' Törökök.

Hafzan Basa a' Bánt meg vervén, mingyarást azon Agyuk-
kal, kiket ott nyert vala, Sziszeket egy Papra, Mikácius Mikló-
ra (mert Sziszek a' Zábrághi Cáptolomhoz tartozik) réá szállá,
és azt egynéháni napig, míg a' nyert porban, és gholyóbisban,
tartot, erőssen Lúteré, de végre, látván hogy meg nem veheti,
el szálla alóla, és Vízfsza tére Bányalukába.

Arnaut Kis Hafzan Bégh, Fülekből az Egrieket, Szixónál
igen meg veré, holott Balás Deák Istvánt, az Egri Hadnagyot,
és Segnyeie Miklóst, elevenen el fogák.

Bosznayi Hafzan Basa, nem sokat nyugodván, ismét el in-
dicá hadát, és Turopolját mind Szamoborig el rablá és el égeté.

Nádasdi Ferenczet, Rudolphus Császár Magyar Ország-
ból Thót Országának segítségére ki Küldé, ki Zábrágba szálla,
hadával, honnan a' Magyarok, Thót Országának a' maradékyátis
mind el dullák, és Kóborollák iszonyuképpen, a' Török ellen,
pedig sohón semmit nem próbálnak. Nádasdival ezek az Vrak
váltak. Forgács Sigmond, Török István, Dersffy Ferencz, és
Nádasdi Thamás.

ANNO 1593.

Segnyeie Miklós, a' Sziget-Vári Thömlőczből magával öszve
fok fő rabot szabadita el.

A' Babólcseyi Segesdi, és Börzönczeyi Törökök, Kanisá-
nál a' Fittyeházi Kastélyra jövének, és azt erőssen ostromlák, ki-
ket Malakóczi Miklós Zrinyi Györgynek fő Capitánya, Ieles,
okos, had viselő vitéz ember (ennek mását én Magyar fő em-
berben még nem látrám Sohón) Készen Várván meg üté, és igen
meg veré őket, Nagy Pénteken, holott fok fő Török vesze el Ma-
gyar Lörincz a' Baicsayi fő Vayda, és Miklós a' Legrádi Porko-
láb, keét jeles próbált vitéz ember, ott esének halva.

Tu venis

87

Tu venis ad me cum gladio, hasta, & clipeo, ego autem venio ad te, in nomine Domini Exercituum, Dei agminum Israël, quibus exprobrasti hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadavera Castrorum Philistin hodie volatilibus cæli, & bestiis terra, ut sciat omnis terra, quia est Dominus in Israël, & noverit universa Ecclesia hæc: quia non in gladio, nec in hasta, salvat Dominus. 1. Reg. cap. 17.

Et indurabo cor Ægyptiorum, & prosequentur vos, & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, ac in curribus & equitibus illius: & scient Ægyptij, quia ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone: Liberavitq. Dominus in die illo Israël de manu Ægyptiorum. Exod. 14. cap.

Bosznayi Haszan Basa, nagy erővel és Készülettel, Szíszeket ismét harmadszor meg szállá, egy Papra Jurak Balásfra, és azt rettenetessen töreté. Lárván azért Ruprecht Ekenperger, a' Gréczi Herczegnek fő hadi Generálisá, és Erdödy Thamás Bán, a' Várnak és abból az egész Országnek következő Vezzedelmét, az Urakat, és Végbelyieket egyben gyűyték. Kikkel Szíszeknek segítségére el menének, és a' Vár alatt a' Basával meg ütközének, és Istennek segítségéből, a' Basát, a' Kupa vizében hayták, és igen meg verék, ő maga Haszan Basa, Mehmet Béggel, a' Császár Huga fiával, Memmi Béggel, Ali Béggel, Ramadán Béggel, Kurt Béggel, Szinán Béggel, az áruló Belojevics Voinnal, Számtalan fok Törökökkel a' Kupa Vizében hala, Kinek minden hadakozó szerszámát, fok szép Agyuyt (kik között egy, a' Koczján vereségekkort veszet, nagy Agyu vala) és egész Táborát el nyerék. Itt veszet el egész Bosznának ereye, és színe, mert akkor huszon keét ezer Török veszet el. Sok fő Záim, Vayda, Kiháya, Alaybég, Csauz, és Számtalá Szpahija és Aga veszet vélek egyetembé. Ennek a' vereségnek utánna, Sohón deréképpen való hatalmát, a' Bosznayák né vehetének Thót és Horvát Országon. Ez lén Juniusnak 22. napyán, az az, tiz ezer Martyr napyán.

napián. Így veré meg Isten, a' föl fuvalkodot Kevély Hafzan. Bafát, a' frigynek föl bontáéért, az áruló Voinnal egyetemben. Evvel a' pradával meg rakodván, el Ofzlék a' mi hadunk.

Ekenperger, meg nyugottatván hadát, ismét föl Készüle, és Erdödi Thamással a' Bánna, Zrinyi Györgyel, Petrinyát meg szállá, Kinek segítségére Mehmet Bafa, a' Begler Bégh Szinán. Bafának, a' nagy Vezérnek a' fia, el érkezék, és ellenekben. a' Hrástoviczai hegyre szálla Táborban. Látván azért Ekenperger az Urrakkal hogy immár nem volna módgyok a' Vár. meg Vételében, és hogy a' Begler Bégh ellen kevesen Volnának, el Szállának Petrinya alól, és el Ofzlának ki ki házához.

A' Begler Bégh azért, látván hogy a' Németek és Horvátok el Ofzlottak, nagy bátran meg szállá Szifzek Várát egy Papra, Gránya Gáspárra, kitt rettenetessen réa törete, és a' meg szállásnak utánna egynehány nappal, azt erővel meg vevé, Kiben a' meg nevezet Pap, Vitéz módon le vágatá magát.

Török Császár, kiváltképpen azért Küldötte vala ki a' Beglerbéget, hogy Mehmet Bégh haláláért (ki a' Császárnak Hüga fia vala) Szifzeket földig el roncsa és semmivé tegye, mert ennek az Anyja, a' Császár előtt szüntelen esedezik vala, érte, hogy az fiáért bocszút állana a' Kőröfztyéneken. De látván, a' Bofznayi Törökök, hogy nekik Szifzek nagy hasznokra volna, addig törekedének a' Beglerbégnél, hogy nem rontatá el Szifzeket, hanem népet hagyta benne, a' Császárnakis kedvét találák érte.

ANNO 1593.

S Zultán Murat, nagy erővel ki Küldé Constántinápolyból a' fő Vezért, Szinán Bafát, egy réghi had Viselő okos embert, ki ennek előtte Tunist, és Góletát a' Tengerben meg vette vala, és Szulimán Császárral Bécs alatt, és Sziget Vár alatt Vitézkedet. Ez Beszprimet meg szállá, és azt egynehány nap mulva, Octobernek hatodik napián meg vevé, Kiből Ferrándót, az

ott

88
ott való Capitánt, (ez Olasz vala és neve ez volt. Ferdinándó San Maria, de specia casa) Tarnóczi Farkassal, Hofkirher Andrással, ki a' Németek előtt vala Capitány és sok több fő Vitéz emberekkel őszve, elevenen elfogá. Eorfi Péter, és Szilva Pál az ott való Hadnagyok, el Szaladának Közzűlők, az után Palota alá mene, és aztis meg vévé Ormándi Pétertől, 13. napyán Otobernek, evvel Viszsa tére Nandor-Fejér-Várba.

Zrinyi György, Pálffy Miklós, és Nádasdi Ferencz ezt látván, a' több Urakkal az egész Végbelyieket és Ország népét Komáromhoz győiték, és Székes-Fejér-Vár alá menének. Kinek noha az egyik Várársát megis vették vala ostrommal, de látván hogy az Vár meg-vételében módgyok nincsen, Viszsa indulának. Kiknek a' Budai Haszan Basa, a' Nagy Mehmet Basának a' fia, utánnok érkezék hufzon öt ezer Törökkel, és Jancsárral és a' Fejér-Vári mezőn meg ütközék vélek, de ott a' Budai Basa, igen meg verék, népében tizen hat ezer Törököt le Vágának, a' Jancsárok mind egyik el veszenek, kik négy ezeré voltak, ű magais a' Basa Sebben szalada el, kit Zrinyi György ő maga sebesé-
tet meg hegyes-törrel, és megis ölte volna, de egy Török azon-
ban föl ütteté mind lovastúl Zrinyit, és azonközben a' Basa el szalada, itt negyven hét Algyut, és Taraszkot, minden Thábori szerf-ámával őszve nyerénekel tüle. Eleven Törököt talál-
csák 25. sem fogtak, mert nem hattak Senkinek, hanem mind meg öltéküket. Evvel a' nagy nyereséggel, az egész had meg rakódván, házokhoz szállának, e' len 4. napyán Novembernek.

Gréczi Berta, a' Kanisai Vice-Capitány, ugyan akkorban, a' Kanisai haddal és Szala Vármegyével, Algyuval Szécsényre mene, melly a' Balatonnál vagyon: és az ostromon sok népet, vesztvén meg tére onnan, kit Viszsa juttében az Segesdi Törö-
kök Kanisánál föl verének.

Jhaifenpoh Christóf, a' Kassai Királyképe, Bátori István, és Homonnai István, halván minémű nagy diadalmat adot az

Isten, Székes-Fejér-Várnál a' Magyaroknak a' Törökökön, úkis egyben győiték az oda való, Urakat, Vármegyéket, és Végbelieket. Kikkel elsőben Szabadkát nagy erős Ostrommal, és fok Vértontással meg vették, a' benne való Törököket mind le vágák. Onnan elindulván Füleket, (erős és híres vég várat) meg szállák kibek két ezer Törökkel több rekezkedet vala és azt Novembernek 29. napján, hitre meg vették, ezt értven az Szomszéd Végbeli Törökök rajta elrémülének, és Szécsényt, Hinácskót, Somoskót, Kékköt, Dévent, Bujákot, Hollókót, Drégelyt, és Palánkot pusztán hagyák, Kikben mind Magyar Vitézlő népet szállatának az Urak.

ANNO 1594.

Mátyás Herczeg, látván a' Magyar Uraknak minden felől, az ellenségen jó szerencséjeket, ki szálla Bécsből, és még bőrtben, meg szálla Nógrádot, és azt rövid időben hitre meg vették a' Törököktől.

Zrinyi György az Ország Hadnagya, és Nádasdi Ferencz, egybe győiték az Urakat, Vármegyéket, és a' Végbelieket, s-Börzönczére indulának, Kiknek jüveteleket értven a' Törökök, Börzönczét, Segesdet, és Szécsényt, föl gyűiták, és kimenének belőlök, melly Várakban válogatot híres vitéz Törökök laktak. Zrinyivel itt ezek az Urak voltak, Batthyáni Ferencz, Török István, Dersffy Ferencz, Thahi István, Nádasdi Thamás, Nádasdi László, és Szécsi Thamás.

Mátyás Herczeg Esztergamot meg szállá, és azt két hónapi erőssen rontatá, töreté, és vitatá, a' Várat föl gyűitá és el égeté, ott egy ostromon az okos Vitéz Urat, Balassa Balintot meg lövék, melly seb myátt egynéhány nap múlva meghalt. Végre látván a' Herczeg, hogy meg nem veheti a' Várat népének fölörte nagy Veszedelmével el mene alóla és Komáromhoz szálla. Mert Szinán Bafaisa' Vezér, nagy erővel Közelget vala réá.

Thaifen-

89
Thaifenspoh Christóf, Bátthori István, és Homonnai István, a' Végbeliekkel, és Vármegyékkel, azon egy időben, hogy Esztergamot Vitatá a' Herczeg, hatvant meg szállák, kinek segítségével eljűve Mehmet Beglerbégh a' Szinán Basa fia a' Budai Hafzan Basával, és a' Vár alatt meg ütközének a' Magyarokkal, de a' Törökököt igen meg verék, a' Budai Hafzan Basais' sebben szalada el. Ebben a' harczban fogák el a' Törökök Keglevics Ferenczet, Simonnak a' fiát, igen ifjúcska Korában, kit azután Törökké tettek vala. Azért, Hatvant ökis keét hólnapig erőssen rontaták, és vitaták. Végre látván hogy meg nem vehetik, népeknek nagy Kárával szállának el alóla, ugyan akkor, hogy a' Herczeg Esztergam, alól el szálla.

Maximilián Herczeg, Petrinját Horvát Országban meg szállá, kit mikor erőssen Lőetne, látván Hrusztán Bégh, hogy meg nem tarthattya a' Várat, éjjel föl gyújtá azt, és ki mene belőle. Azonképpen Sziszeket, Hrásztoviczát, és Gorát föl égeték a' Törökök, és ki menének belőlők.

A' Boszniai Basa, Petrinját ismét meg épétté, és abban népet vete.

Erdődy Thamás Bán, Sziszeket meg épétté, és azt néppel meg raká.

Szinán Basa a' nagy Vezér, fölette nagy erővel ki jűve, és jűttében Tatát, és Győri Szent Mártont hitre meg vévé. Továbbá Győrt az erős Várat, minden erejével meg szállá.

Mátyás Herczeg, Szinán Basának ellenében szálla a' Győri Szigetben a' Duna közben holott a' két had között, gyakorta való erős harczok és ütközetek lévén, Pálffy Miklóstis egy harczon meg sebesétek puska lövésből.

A' Tatárok, nyolczvan ezeren jővének Szinán Basa mellé Lengyel Ország felől, kik jőttökben az egész föl földet, iszonyuképpen el rablák, és el égeték, egy harczon a' jambor híres Vitéz Ur-fiát, Balassa Ferenczet, a' Bálintnak az Eocsét (Királi csak maстан emlékezénk) meg ölék.

A' Tatárok Győr alól el indulának, és a' Pápai Vitézlő népet lesfre ki csálák, kiket ott igen meg verének, Békási Miklóst, az ott való Vice-Capitánt meg ölék, ott veszte el a' Pápai Vitézlő népnek az színe. Az fő Capitány Huszár Péter, nem vala Pápában akkor, mert sebben fekszik vala Győrben, ott gyógyétatván magát, Ugyan azon uttal, a' Tatárok Rába-közt el rablák, és el égetek.

Látván Szinán Bafa, hogy Győrhöz semmiképpen nem juthat, míg Mátyás Herczeg a' Szigetben vagyon Tháborban. Főlkészüle azért, és Septembernek nyolczadik napján, az a', Kis-Afiszony napján, ki ő-nálok, az ő Cállendáriom szerént Szent János nyaka vágása napja, (ezt ők igen szerencsés napnak tartják) nagy erős harcok és ütközetek ellen, Győrön alól a' Dunán által hidat csinála, kin minden hadat az Szigetbe Költözteté által, más felől a' Tatárokat az Dunán által usztatá, ebben a' harcban löttek el Algyuval Révai Lőrinczet egy Jeles Katona vitéz Ur fiat, és Topos Ferenczet, Kit látván a' Herczegh, az Urak tanácsából, népének kevés völtáért, készerítették népével Óvárhoz Viszsa szállani, de a' Tatárok a' szekeret el érek, és azokat föl verék és föl prádálák, Óvárból Prukba mene az Herczegh.

Szinán Bafa azért, ennek utánna Győrt Keménnyben meg szoréá, Kinek az egyik Bastváját meg áfatá, és azt porral föl veteté. Azert Szent Mihály napján, a' Nevezetes erős fő Várat Győrt, Gróff Ferdinánd Hardek, a' Várbeli Király épé és fő Capitán, hitre Szinán Bafának meg adá, kivel együtt, négy ezer fegyver fogható vitézlő nép jüve ki Győrből. A' Törökökben nis bizonyossan harmincz öt ezernél többen vesztek el alatta. Thovábbá, a' Dunán, tizen egy Gállját, számtalan sok faikkal, és hajókkal, nyerének el a' Törökek. Foregh fal törő Algyut, és Taraszkot, Győrben, a' Kastélyokban, és a' Gálljákön négy száznál többet, ahoz való számtalan szerzsámmal. Kiért a' Császár, Gróff

90
Gróff Ferdinánd Hardéknak azután Követközendő esztendőbe
fejet vetteté Becsben.

Halvána' szomszéd Végbeliek, Győrnek az fő helynek Veszedelemét, el remülének raita, és Bodohelt, Pápát, Cseszneket, Váfont, és Tihant semmi előtt pusztán hagyák, kiket a' Törökök néppel meg erősétének. Ezen a' Veszedelemen az egész Kőrös-tyénség hólótte igen meg szomorodék, és meg remüle, mert Győr nem csak Magyar Országának, hanem az egész Kőrös-tyénségnek fő oltalma, és Bastyaja vala. Es bizonyára, ha Szinán Basa, Győr alól mingyarást Bécs alá ment volna, szerencse ha meg állotta volna ellene mivel hogy mindenképpen Készületlen találta volna a' helt. Ugyis immár mind Költöttek belőle, Kéncsekkel és marhájokkal a' benne valók.

Szinán Basa azért, ilyen nagy szerencsét, és előmentét látván hadakozásának Győr alól, el indula, és Komáromot meg szállá, kik három hétigh erőssen vitata, de végre látván, hogy a' téli üdönnek myátta meg nem veheti, el mene alóla, és haza szálla hadával.

NB. Bátthori Sigmond, az Erdélyi Vayda, a' Bátthori Christófnak a' fia Erdellyel, Móldvával, és Havasfal földével, Rudolphus Császárhoz, és Királyhoz haila a' Török Császár pártjáról, az Országbeli fő fő Urakat, kik abban ellen tartók voltak, Aug: 29. napyán, az az, Szent János Nyaka vágása napyán, mind meg öletvén. Ugy mint a' maga Bátyát Bátthori Böldisárt Istú lánozt, Kendi Sándort, Kendi Ferenczet és Gábort, Kovácsóczi Farkast, a' Cancelláriust, Bornemíssa Jánost, Gergely Deákor, Forró Jánost, és többet egynéhányat. Batthori András a' Cardinal, és Batthori István, ezt látván futva szaladának Lengyel Országba előtte. Kiért az Ur Istén, mind Országával őszve, melly igen meg büntette légyen, meg hallod továbbad.

ANNO 1595.

Bátthori Sigmondnak, az Erdélyi Vaydának, adá feleségül Rudolphus Császár, a' maga Atyjafiát, a' Stiriai Cáról Hercegh

ezezh Leányát, a' Maria Cristinát. Annak fölötté az Aureum Vellussal, kit Arany Báránnak hivunk, mek ékesíté, és Imperio-mi Herczeggé tévé.

Bátthori Sigmond hadával, Barbély György Lippár meg szállá, és kevés nap mulva azt meg vevé, ezt latván a' Szomszéd Végbeli Törökök, Ienyöt, Bokesát, Varsóczot, Jóföt, Facsator, Sólymost, Világos-Várat, Csanádot, Nagylakot, Föllakot, Pankotát, Sirit, és Aradot pusztán hagyák, ki szökven belőlök Kikben Barbély György Magyar Vitézlő népet szállétá.

Zrinyi György, és Herbestáner Sigmond, a' Thót Országi General, a' Varmegyékkel, és Végbeliekkel Babócsára indulának, kik előt Babócsából Barcsból, és Szent Mártonból, ki me-nének a' Törökök, a' Várakat föl gyuitván és el égetvén. E' len. Juliusnak 30. napyán. Babócsát Zrinyi György azon uttal meg épétté, és népet s. fzerfzámot vete belé. Ittis Zrinyivel ugyan. azok az Urak voltak, a' kik tavaly Börzönczenél.

Gróff Mansfeld Cáról, bölcs, okos, fő had viselő Ur, Esztergamot meg szállá, és azt erőssen vitatá, Kinek segítségére el jű-ve Mehmet Beglerbégh, és a' Budai Hafzan Basa, Augustusnak 4. napyán, és meg ütközének a' Vár alatt Mansfeldel, holott a' Beglerbéget igen meg veré, Tháborát és minden hadakozó fzerfzámát tüle el nyeré. De mind-azon-által a' Szokolovics Mehmet Basa, nagy és erős harczal az egész Sánczokon által vágá magát, és nyolcz száz lóval bé mene Esztergamba. Veszett el itt, 14. ezer Török 1500. Sártort, 32. Taraszkot, és 32. Zászlót, nyertek el túlók.

Gróff Mansfeld Cáról a' győzödelé után Esztergam alatt meg betegedék, honnan Komáromba viteté magát, és ott Augustusnak 15. napyán az az, Nagy Bódog Afzízony napyán, meghala, idejének 52. esztendejében, az egész Kőrösztyénségnek nagy Kárára. Ez fölétte bölcs, és okos hadviselő fő Ur vala, ki ha tovább élhetet volna, a' Nyomorult Magyar Országának kétség nélkül nagy haszonnal szolgált volna. Mátyás

Mátyás Herczegh, értvén Mansfeldnek halálát, fietséggel az Esztergam alatt való Tháborba lüve, és Esztergamot sok erős ostromok után hitre meg vévé Szokolovics Mehmet Basátul, Kiből a' Törököket békével el bocsátá. Ez len Septembernek 2. napján.

Mátyás Herczegh Esztergamot meg vévén, Visegrádot a' Corona tartó helt, meg szállá, és azt kevés nap mulva hitre meg vévé. Ha Mansfeld maстан élhetet volna, nyíva Budánakis gondot adot volna.

Maximilián Herczegh, a' Kassai haddal, és a' föl földi Urakkal, Szólnok alá szálla. De valami hamis hírtül meg rémulvén, a' meg szállásnak második napján, mingyarást el szálla alóla.

Az Kárlócziak, Bihicsnek a' Várasát ostrommal meg vévék, kit föl prädálván meg égetének.

Herberstáner Sigmond, a' Thót Országghi Generál, Czernik tartományát el rablá, és el égeté, az Czerniki Várat ki Bégh lakó hele vala, ostrommal meg vévé, és azt el égeté, ki mikor immár, szép nyerefséggel Viszfa jűne, az Boszniai Apárdi Basa utánna érkeék, és meg ütközék véle, holott a' Basa tüle meg vertteték, népében sok kárt valván, gyalázattal tére Viszfa Bosznýába.

Erdődy Thamás, el hagyá a' Bánságot, ki helében a' Császár Dráskovics Jánost tévé Bánná.

Ekenperger, a' Gréczi Herczeg Generálissá Dráskovics Jánossal az Uj Bánnal, és a' Kárlóczi és Thót Országghi Végbeliekkel, csak csataképpen Algyu nélkül Petrinjára menének, kit ostrommal meg vevének, Septembernek 24. napján, kiben a' hires és Nevezetes Hruszten Béget meg ölék. Azért így lutának Petriniahoz.

Bátthori Sigmond, Mihály Vaydának segítségére, havasul földébe el Küldé Király Albertot, egy jeles hadakozó Vitéz embert, szép haddal. Kivel eggyütt által menének a' Dunán, ho-

lott

lott Afis Achmat Basát igen meg verék Flókot, Arsonat, Destórt, Vistovat, Orehovát, és Obluclát (ezek mind fő Városok voltak) meg vevék, el égeték, a' benne való Törököket le Vágák, és nagy praдавál békevel Viszsa térének.

Szinán Basa, Gyergyónál a' Dunát által hidaltatá, kin nagy haddal által lűve Havas-al-földébe, hogy azt, Erdéllyel öszve, Ujjobban Török Császár, számára hodultassa, avagy tellyeséggel mind a' keét Országot, tűzzel, Vassal, el roncsa, és el pusztítsa, Havas-al-földében azért, Tergovicsát, ki az ott való Vaydának lakó helye vala, erőssen kezdé építtetni.

Saul ad David.

Non vales resistere Philisteo isti nec pugnare adversus eum, quia puer es, Hic autem Vir bellator est ab adoleſcentia sua.

Cui David.

Nunc vadam & auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philisteus incircumcissus, qui ausus est maledicere exercitui DEI viventis? 1. Reg. cap. 17.

Bátthori Sigmond azért, halván Szinán Basának Havas-al-földében létét, minden felől az Vrakat Végbelieket, és a-föld népét egybe gyűité, és szép haddal Havas-al-földébe lűve, a' Havas-al földi Mihály Vaydával, és a' Móldvai Rézván Vaydával, Szinán Basára (ki akkor Thergovicsánál vala) indula, és Tháborával csak egy mély földnire szálla hozzá, úgy hogy más nap, Istennek segítségével meg ütközzék vele, Ertvén azért Szinán Basa, minémű Készülettel jún réá Bátthori Sigmond, nem meré meg Várni hanem azon éjjelel el mene előtte, és Gyergyóhoz a' Duna mellé szálla, holott a' hidat csináltatta vala által rajta. Ez lén 18. napyán Octobernek, az az, Szent Lukác napján.

Bátthori Sigmond, értvén hogy Szinán Basa el ment volna előtte, Thergovicsát meg szállá, és azt harmad napra nagy erős ostrommal meg vevé, Kiből Ali Basát, és Mehmer Béget elevenen el fogák, Bátthori Sigmond Thergovicsát meg vevén,

Szinán

92
Szinán Basa után mene, és Gyergyónál el érvén, Istennek akaratyából, a' Kevély és föl fuvalkodot Pogant, igen meg veré, ki hadának egy részével, a' Dunán által szalada, és tul ismét Tháborba szálla. Itt 86. Algyut és Taraszkot, 6000. rakot szekeret, nyere el, és sok számtalan rábot szabadétra tül.

Báthori Sigmond, Szinán Basának szeme latára Gyergyót meg szállá, és azt meg vévé, de látván hogy igen ben volna Török Országban, és nem volna módgya a' megtartásában, porral azt föl vetteré és el égeté, jóllehet Gyergyó erős helyen vala, mért a' Duna kéét felől foly vala melette, és szintén csak az a' Vár alatt szakad vala egybe. Azért Báthori Sigmond, Istennek hála adván ilyen nagy győzdelemért, evvel visszafra mene Erdélybe Gyula Fejér-Varba.

Szinán Basa Constánzinápolyba mene, és ott azon télen meghala. Így lén vége Szinán Basa hadakozásának.

ANNO 1596.

MEHMET, ezen néven harmadik, a' Muratnak a' fia, Apyának halála után üle az Apya székeiben, ki tizen hétt Eocsét, azoknak az Annyokkal öszve, öleté meg Constántinápolyban.

Klisz Várában Bosznában, a' Rácok a' Törököket le vágák, és az Várat Lenkovics Györgynek, a' Kárlóczi Generálnak adák kezében.

A' Bosznayi Törökök, látván annak a' fő helynek veszdelmét, mingyarást Klisz alá szállának Tháborban, hogy a' Várbelieket kiéheztessek belőle.

Lippát, a' Thömös-Vari Basa meg szálla de halván Báthori Sigmondnak, a' Várnak segítségére való jövetelét, visszafra szálla alola.

Draskovics János a' Horvát Országi Bán, és Herberstáner Sigmond a' Thót Országi Generál Kosztaniczát Horvát Országban meg szállák, de látván hogy meg nem vehetnék, egyne-

háni nap mulva Viszsa szállának alóla, népekben sok kárt val-
ván. Evvel, Klisz alól akarták a' Törököket el hozni de nem
teheték szeret.

Lenkovics, a' Kárlóczi Generál, azon időben csak tizen-
keet szászan, Klisznek segítségére mene a' Tengeren (mert szá-
razon nem mehet vala, hozzá (és a' hayóknál három száz legént
hagyván, ő maga Kilencz Százával, a' hayásokon által mene, és
a' Ráczoknak biztatásokból, éjjel a' Török Thábort meg úté, Ki-
ből a' Törököket ki veré, és ki üzé, de népe mingyarást Sák mán-
nak és prædanak esék. Latván azért a' Törökök, hogy senki nem
üzi őket, meg térének, és a' Tháborban Kóborolva találván ö-
ket igen meg verék ő maga a' Generál nehezen szaladhata el, ki
mellől negyven héett fő Ur fiat, Capitánokat, és Választot fő
embereket fogának el a' Törökök. Végre a' Várbeliekkel a' Tö-
rökök alkovásban indulának, és a' Várért, a' meg nevezet fő ra-
bokat oda adák, Kikkell a' Várbelieketis békével el bocfárak a'
Törökök. Azert, így Vesztek el Ujjobban azt a' fő házat, Kiből
az egész Bosznát, és Horvát Országot, Könnyen Viszsa vehet-
ték volna, ennél erősebb Várat egynehány Országban ember
nem láthatot volna. Mert Valaki Klisz Várat látta, minden em-
ber azt mondotta felőle, hogy annál erősebb Várat nem látot.

Mondgyák, hogy Dioclecián⁹ Császár rakatta, és építtette volna,
Báthori Sigmond, Thömös Várat meg szállá és azt erőf-
sen törteté, és rontatá. Végre, értvén Mehmet Császárnak Eger
alá való jüvetelét, kényszerítették Viszsa szállany hadával.

Maximilián Herczeg, Vácot meg szállá, és azt meg vevé,
azután el menván Hatvánt meg szállá, Augustusnak 15. napyán.
kitt erőssen törtete és vitatá. Végre, nagy erős ostrommal és har-
czal, vitéz módon azt erővel meg vevé, Septembernek 3. na-
pyán kiben Oroszlán Béget, mind a' benne való Törökökkel,
Bulyákkal, és gyermekekkel, kegyetlenül meg ölék. A' Várat
fől prædalyán mind földig ki égeték. Mert Török Császár jöve-

relit

93.
telit halván, nem hagyának népet benne. A' Herczegis Viszfza szalla hadával, Váczhoz.

Szultán Mehmet, személye szerént ki jövé, és Eger Várát, ki Magyar Országának egyik Nevezetes fő Végh háza vala, nagy erővel meg szállá Septembernek 22. napján. Nyári Pálra, és Tercska Lászlóra, egy Cseh Urra, kiből sok erős ostromok után, Tercska a' Németekkel, Nyári Pál hire nélkül, hitre bé bocsátá a' Törököket, és a' Várát föl adák nekik, Octobernek 15. napján. De meg nem állá hitiben a' Császárs, Mert ki jöttökben a' Várból, Nyári Pált, és Tercskát, több fő embereikkel meg fogatá, a' több Vitézlő népet pedig le vágatá, a' Hatvani Törököken lette kegyetlenségért.

Halván a' több Végbeliek, Egernek Veszedelemét, sok Környüle való Kastélyokat hagyának pusztán. Ugy mint Cserepith, Sárvasúth, Sirokotfz.

Varius eventus est belli, & nunc hunc, & nunc illum consummit gladius. 2. Reg. cap. 2.

Maximilián Herczeg, és Báltthori Sigmond szép haddal a' Körösztől mezőre szállának, kint halván Mehmet Császár, Egret meg vévén minden éréjével réáyok mene, és szemben szálla vélek, és ott kéet nap estig, rettenetessen vívának egymással. A' Császárs Agyuit és Taraszkít mind el nyerék. Végre ő magátis a' Császárt meg futamtaták, látván a' Németek és Magyarok, hogy a' Törökök meg futamottak, mingyarást a' Török Táborra ütének, és ott Sákmánnak esének a' nagy prädának örülvén. És immár szintén a' Császár Sátorábais bé mentek vala, és a' Császár Paplannátis, több marhával őszve el hoszták vala. Továbbá Nyári Páltis sok több Rabokkal őszve meg szabadíták. Látván ezt a' Törökök és Tatárok meg térének, és a' mi hadunkat minden rend, és álló sereg nélkül a' Táborban Sákmányolva találván, igen meg verék őket, Octobernek 26. napján. Tháborokat, és számtalan szép hadakozó szerfszámokat is el nyerék tőlök.

Egyedül csak Taifenpoh Christóf a' Kassayi Királyképe mutatá meg réghi Vitézségét, mert ő azon éjjel a' Tháborban marada, más nár szemlatomást, az ő hadával minden Agyuit, Satorit, szekeryt, Kiket Kassából magával hozot vala, bekével el hozá, ilyen mód nélkül veszték azért mind magokat, mind a' Kész nyereséget el.

A' Herélt Szerdár Mehmet Bafa, hatvan ezer Törökkel Petrinyát Horvát Országban, Septembernek 11. napján, meg szállá, és azt ugy meg szorítá, hogy a' Sánczokban egy uttal, száz nyolczvan Zászlót olvastának meg. Annak fölötté a' Rév helyketis a' Kupa vizén mind el foglalá, hogy az Várbelieknek segítségék sohonnan ne jöhesse. Látván azért a' Várnak, és abból Orzágnakis következők Veszedelmet, Dráskovics János a' Bán, Erdödi Thamással és Péterrel. Lenkovics Györgyvel a' Kárlóczi Generálal, és Herberstáner Sigmonddal a' Thót Országi Generálal. Brészthez a' Szerdárnak ellenében szállának, csak nyolcz ezeren. De mivel hogy a' Kupa-Vizén semmiképpen által nem mehetnek vala, a' Vár segítségére, mert a' Törökök a' Rév hekeket, mindenütt erőssen őrzik vala. Föl Kelének azért Brészthűl és Sziszek felé indulának, hogy ott a' hidon, kitt a' Bán immár meg Készítettet vala, által menének a' Kupán, és a' Törökkel meg ütközének. A' Törökek vélvén azért aztat, hogy a' hadnak kevés vóltáért meg rettenvén, meg futamodtak vólna, a' körösztyének, nagy sietséggel által jövének a' Kupán, és utánok indulának. Kikre a' mi hadunk Vitéz módon réá tere, és a' Törököket nyakra főre a' Kupa-Vizében haytak, holott sok Török hala a' vizben, e' meg léven a' Urak, ugyan azon napon Sziszekhez szállának, és másod napon által költözvén a' hidon, a' Szerdárra indulának, kitt értvén a' Bafa, meg nem Vára a' mi hadunkat. hanem azon éjjel el szálla Petrinya alól, és futva szalada Kosztanicza felé. Ez lén 20. napján Septembernek. Így szabadíták azért meg Petrinyat akkor.

1765 Sziget Vari Arnaut Kis Hafzan Basa, a' Vegbeliekkal Babó-
csát meg szállá, Sepréternek 26. napyán, ki mikor Zrinyi Györ-
gynek, a' Vár segérségére való jüvetelét értezte volna, nem-
Vára meg, hanem Oótobernek 3. napyán Viszfa szálla Sziget-
Várhoz Babócsa alól, népében sok kárt válván a' Vár alatt.

ANNO 1597.

Pálfi Miklós, és Perstensi János, egy Cseh Ur, Komárom-
ból éjjel a' Petárdával Tatára menének, Kivel a' Várnak a'
Kapuyát föl vetvén, bé rohanának, és meg vevék a' Várat. A'
Bégetis elevenen el fogak. Ezen próbálták meg elsőben a' Petár-
dát, kint Györnek Készítettek vala.

Maximilián Herczeg, Pápát meg szállá Szemender Basa-
ra, és azt sok erős vivás, után hitre meg vevé a' Törököktől. Az-
után Tháborával Györ alá szálla, és ott ideyer héyába mulatvan,
a' Várból Perstensi Jánost, és Kinszkit ellövek.

Sziget Vári Naszaf Basa, a' Kanisayakat, csak ott Kanisánál
lesre ki csalá, kiket igen meg vere, a' Capitányis Petthő Christóf,
sebben szalada el.

Dráskovics János a' Bán, és Herberstáner Sigmond a' Ge-
nerál, Szlatinát Thót Országban meg rablák és el égeték, mind
Varával egyetemben Septembernek 7. napyán. Ugyan a' on-
baddal másod napon Verőczét meg szállák, de a' hadnak kevés-
völtáért meg nem vehetvén, Viszfa szállának alóla.

Szatercsi Mehmet Vezér Basa, ki jövé Györnek segitségé-
re, és jöttében Tatát meg szállá, és azt nem sok időre meg vé-
vé, értvén azér, hogy Maximilián Herczeg el szállot előtte,
Györ alól Viszfa mene Mehmet Basa Budára, és ott a' Dunán-
által Kőltezék a' végre, hogy Márthys földét, több sok tartomá-
nókkal öszve el rabolya és el pusztécsa. Maximilián Herczeg,
értvén Mehmet Basának szándékát és igyekezerit, Váczon fő-
lyúl a' Szorosban meg állá utát, és ott egy egész hétig, nagy erős
harczok és ütközetek valanak mind a' keét fél kezött. Végre Vá-

czot föl égetven, Kénszeréttetéka' Vezér Vízfsza térni, népének nagy Kárával és Veszedelmével Váczt Pálffi Miklós ismét meg építté.

Bátthori Sigmond hadával Jósika István Cancellárius Thöms-Várat meg Szalla, és azt sok ideig vitata. Kitt Végre látván, hogy meg nem vehet népének nagy karával el szálla alóla.

ANNO 1598.

Sziget-Vári Hatzuf Basa a' Babolcsayakat lefre ki csalá, és igé meg veré, a' Német Capitánt Reczinger Christótot, Zászló tartóyával, és kéet Váydával öszve el fogák. Ez len nagy Pénteké. *Ierico autem clausa erat, atq; munita timore, filiorum Israël, &c. Dixit Dominus ad Iosue: Ecce dedi in manus tuas Ierico, & Regem ejus, omnesq; fortes viros.* Ios: 6. cap.

Et consurgens Samson apprehendit ambas portas fores cum postibus, & sera imposuitq; humeris suis, portavit ad verticem montis. Iudic. 16. cap.

Svorczenburg Adólf, és Pálffi Miklós, Csak Könyu szerrel csata módon, Komáromból ki indulának, és éjjel a' fa Agyuval kitt Petárdának hinak, Györnek a' Kapuyát bé lövék, kin az egész had bé takarodék a' Várban, es mig űket a' Törökök eszekben. vévék addég a' Bástyákat, Vártákat, és a' pyaczt el foglalák, holott a' Törökök nagy erős harcztot tartának vélek, ugy hogy hétt száz Körösztyénél töb vesztetel a' harczon annyra hogy immár szintén a' Kapura haytották vólt őket Vízfsza, de végre meg tolatának és meg veretének a' Törökök az ott való Ali Bais halva esék. Azért Istennek csodálatos nagy irgalmaságából, így vévék Vízfsza Györt a' Törököktől. Kiben 188. Agyut, Taraszkot, és egyéb féle Iszerszámot Számtalan nagy drága szépséggel és gazdagsággal öszve, nyerének. 1400. Török etet halva, és három ezernel többet fogtak elevenen. Aszfzony ember és gyermek kívül benne. A sok szép fő lovaknak pedig számát sem tudhatni. Ez len Husvét után való első Vasárnap, kitt hiv-

unk

unk *Dominicam in Albis* az az, Marciusnak 28. napján.
Kiért dicfértessék Istennek Sz; Neve *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus.*

Pálffi Miklósnak hiv Szolgáltyáért, Rudolphus Császár. adá neki, és az ő öregbik, keét Fianak Istvánnak és Janosnak életkiga a' Posonyi Várnak minden lüvedelmet.

Balas Deák Istvánt, az Egri Hadnagyot, kinek Veszedelemről oda hátra emlékezénk, a' Kappanyi Haszan Bégért, váltá ki a' rabságból Pálffi Miklós. 1598.

Lenkovics Györgyöt, a' Karlóczi Generált, a' Törökök lefre ki csalák, és igen meg verék. A' jó Vitéz Urnak Blágái Istvánnak feyét vévék az eggyk Lambergért elevenen fogák el a' másikának feyét vévék, itt Kárlócznak sok válogatot Vitézi hullának el.

Bátthori Sigmond, Erdelyi Országot Rudolphus Császár. és Király kezében ereszté. Az egesz Országot hivségére esküttetvén, Aprilisnek 13. napján. Császár Commisáriusi Vóltak Szuhayi István az Egri Püspök, és Istvánffi Miklós: Bátthori Sigmond azér ki jüve Erdélyből, és Slesiában a' rosz Opáviayi Herczegségbe mene.

Svorzenburgh Adólf, és Pálffi Miklós, Tatát meg szállák, és azt harmad napra erővel meg vévék, Kiből a' Béget elevenen el fogák. Ezen meg retténének a' Szomséd Végbeli Törökök, és Gesztet, Csókakút, Palorát Beszprémet, Vásonkút, és Tihamot pusztán hagyák, Kikben az Vrak ismét népet hagyának.

A' Thömösvári Szulimán Bafát, Lugas alatt Barcsi András igé meg veré holott halva, és elevené 700. Török vesztet el.

Dráskovics Iános a' Bán, és Herberstáner Sigmond, nágy ráblást tévenek Török Országban Czernik tartományában: holott Czernik Váránál, a' Czerniki Kurt Béggel meg ütközének, és azt igen meg verék Sptembernek 20. napján.

Jósika Istvánt a Cancelláriust, néminémű gyanóságért, a'
meg

meg nevezet Commissarius Vrak Erdelyben meg fogaták, kitt fogva Szakmárdba Küldének és ott Rudolphus Császár parancsolattyából feyét vévék.

Maximilián Herczeget, Rudolphus Császár bé Küldé az Erdélyi Fejedelemségbe, és immár Kasát megis halatta valá. Ertvén ezt Bátorhori Sigmond, meg báná Erdélyből való ki jűvését, fölkele azért, és titkon csak harmad magával, postán ismét bé Orozkodék Erdélybe, kitt az Ország nagy örömmel, és szerettettel ismét bé fogada a' Fejedelemségben Augustusnak 21. napján.

Szatercsi Mehmet Basa a' Vezér, ki jővé a' Császár ereyével, és Septembernek 29. napyan Iúttében Csanádot, Aradot, egynehany több Kastéllal öszve meg vévé. Thovábbá, Váradot nagy erővel meg szállá Nyári Pálra, és Reder Menyhártra, egy Ieles Vitéz Német Vrra, kitt Sokaig vitata és erőssen rontata. Végre immár az eggyk Bástyáyatis meg vette vala, Kinek egy részében egynehány napig vólt, a' Török. Latván azért a' Vezér, hogy a' Várbeliek Vitézül óltalmazták a' helt. Végre, sok ideig való fáradsága után, Kénszeritterék, népének nagy kárával és Veszedelmével Viszsa szállani alóla, kiert, és az Győri Veszedelemértis, Szatercsi Mehmet Basát, azután következő esztendőben, Thörök Császár parancsolattyából meg fóyták.

Mátyás Herczegis ugyan azon időben, Octobernek 4. napján, Budát meg szálla, és azt rettenetessen rontata és vitatá, kinek immar keét Várasát megis vette vala. De Vegre sok ideig való munkája után, az iszonyu nagy esős idő myátt Kénszeritterék Viszsa szállani alóla. Melly szállásnak, ha a' jó idő szolgált volna, kérség nélkül Budát meg vették volna. De Váradis Török kézből eset volna.

ANNO 1599.

Bátorhori Sigmond, Erdélyi Országot az ő Bátyjának Bátorhori Andrásnak a' Cardinálnak adá, és az Országba bé helyezteté,

hezteré ő maga pedig Bátthóri Sigmond, ismét ki jöve Országából, és Léngyel Országba mene, feleségét Maria Cristinát, az Annyának és Attyafiainak viszsza Küldé.

Nandor-Fejér-Varból a' Törökök, a' Dunán Budábasok élést Küldének Gállyákon, és Saykákon, kikkel sok fő áros Törökökis jüttek marhájokkal. Hálván azt a' Hayduk, egyben gyűlenek, és meg lesvén őket a' Duna Szigetében, igen megverék a' Törököket. Gállyáikat, Saykáikat az éléssel a' Dunába súllyaszték, a' marhát Sákmánra hányák Kősztok, a' Bácsi Bégetis elevenen el fogák, de értvén a' Kőrösztyenekhez való fölötté nagy Kegyetlenségét, meg ölék ökis érette a' Béget.

A Budayi Szulimán Basát, ki ennek előtte Thömösvári Basa volt, ugyan ott Budánál a' Hayduk elevenen el fogák, kité Pálffy Myklós Bécsbe bé mutata a' Herczegnek. ez lén Augustusnak heredik napyan.

Svorzenburg Adólf, és Pálffy Miklós, a' Fejér-Vári Váraft meg vevék a' Petárdával, kité föl dultván és prädáltván föl égetének. A' Várnakis a' Kapuyára, ugyan akkor, egy Petárdát vivének, de a' Törökök el vetterék a' Petárdát a' Németekkel, és azt el nyerék tőlök.

Mihály a' Havas-al-földi Vayda, ki jüve Erdélybe, és Bátthori Andrásal a' Cardinálal, ki akkor Erdélyi Fejedelem vala, meg ütközék, és az Erdelye ket igen meg veré, Octobernek 28. napján. Bátthori Andrásnak futtában feyét vevék az Oláhok, kinek a' Testét, nagy böcsülettel Gyula Fejér Várban el temeteté Mihály Vayda, Itt Erdélynek sok válogator Vitézi hullának el Mihály Vayda ez győződelem után Erdély Országot, Rudolphus Császár számára foglalás és tartá.

Ibraim Basa a' nagi Vezér, kinél a' Török Császárnak a' Huga vala feleségül. A' Tatárcham Eocsevel, nagy haddal Budához jöve, és ott a' Magyar Urak véle, a' keet Császár között való frigyét igen tractálák, kit mikor Véghez nem Vihettek volna.

Föl kele a' Vezér minden ereyével, ki előtt a' Magyarok Vácztot föl égeték és pusztán hagyák. Továbbá, el indulván Mátyus földet, egész a' fejer hegigh el rablá, és el égete. Honnan huszonnyolcz ezer rabot Vitt ki magával rabságra.

Pálffy Miklós, Vácztot ismét meg építté.

Draskovics János a' Bán, és Herberstaner Sigmond a' General, Posgának a' Várasát, minden tartományával őízve el rablák, és el égeték. Holott ötven esztendőül fogva kőrösztyén, had nem járt vala ebben a' tartományban.

Svorczenburg, és Nádasdi Ferencz, Csefzneket, Lakot, és Bolond Várat meg vevék. Aző uttal Kapos Várat meg szállák, kirt a' téli üdönek mjárta meg né vehetvén, visszsa szállának alóla.

ANNO 1600.

Pálffy Miklós, ki a' szegény Magyar Országának fő Oszlopa, és igaz gondviselőye vala, Országunknak nagy kárával meg hala Vörösköben, 24. napyan Aprilisnek, az az Szent Györi napyán, idejének 50. esztendeyében, és el temetteték Posonban. Kinek négy fia marada. István Iános, Pál és Miklós.

Sziget Vári Deli Naszaf Basát, Csöczi András, a' Zrinyi György ízolgáya, egy jeles csatázó Vitéz ember, a' Végbeli Haydukkal meg veré ő magais a' Basa halva csék, kinek a' feyét, Bécsbe a' Herczegnek vivék.

A' Franczuzok és Balónok Pápában (kiket Svorczenburg telelni vetet vala oda) föl támadának, a' fűzetetlenségért. A' Várbeli Capitánt Marothi Mihályt, a' Hadnagyokkal, és több, Magyar Vitézlő néppel mind feleségestül, gyermekestül, kik akkor a' Várban találtattanak Rabbá tévék, és mind a' Várral egyetemben Török Császárhoz haylának, és hivsége alá adák magokat. Kevés heylén hogy Györrelis ugy nem bántak vala.

A' Hayduk azon üdöben egyben gyülnének, és az Eszéki Várást meg vevék, kirt föl dultván és prædaltván föl égetének. Az ott való nagy hidnakis nagy részét él égeték.

A' Svor-

Svorczenburg Adólf, és Nádasdi Ferencz, Pápát a' Frán-
czuzokra meg szállák 26, napyán Iuniusnak. De a' Várból Svor-
czenburgot lövéssel meg ölek Végre keét hólnapi erős vivás-
után, a' nagy éhség myárt, Szent Lőrincz napyán kényszerítetté-
nek éjfel titkon a' Várból ki jöni, és azt pusztán hadni. Kitt eszék-
ben vévén a' Magyarok, Fejér-Vár felé utánnok menének, és el
ervén föl verék őket, a' kiket közzülök elevenen meg foghattak,
azokat a' Tháborba hozták, és érdemek szerént iszonyu nagy
Kénokkal ölték meg, mint árulókat. A' kik pedig el szaladhattak,
bénnek, azok Fejér-Várba mentenek bé.

Maróthi Mihált a' Capitánt, a' Várba találván meg szaba-
diták, ki mikor haza indult volna utyában a' Tatárok föl verék,
és magácis meg ölek.

Ibraim Basa a' Vezér, keét száz ezer Törökkel Tátárral ki
jöve, és jöttében Babólcát meg szállá, és azt Septémbernek 4.
napyán meg vevé azután Kanisát, Septembernek 8. napyán, az
az, kis Afzszony napyán meg szállá, Kinek segítségére, Duca de
Mercurio, Zrinyi György, Nádasdi Ferencz, Dráskovics János a'
Bán, és Herberstáner Sigmond a' Generál, el menének holott
egynéhány napig ingerkedvén a' Törökökkel, kényszerítettének.
előrtök nagy harczal viszsza szállani, Dráva és Mura közbe.
Mert immár a' Tatárok; élésétis el fogták vala a' Thábornak. Ott
vitte el az Algyu Kastalanffy Péternek a' feyét Stankovacs ki Far-
kást elevenen el fogák, ki ugyan oda marada.

Ibraim Basa azért, látván hogy Duca de Mercurio viszsza
szállot hadával, Kanisát minden felől jobban meg szorítá és
Októbernek 21. napyán, Szent Orsola Afzszony napyán, a' meg
szállásnak utánna hatthétre, Országunknak nagy kárával, hitre
Paradaifer Györgytől, az ott való Capitántól meg vevé. Ez nem
Csak Magyar Országának, hanem sok több Országoknak is Kapuya
és őltalma vala, kiért azután való esztendőbe, Paradaifer Györ-
gynek, egynéhányad magával a' Császár feyét véteté Bécsben.

Kis Komáromból, halván Kanysának veszedelmét ki szö-
kének, kiben Törököket helhez tétének.

Murat Bafa a' B glerbégh, mikor Budából Ibraim Basának,
Kanisa alá segítségére jönné, jöttében Lakot és Bolond Varat
meg vévé, kiben Petrhó Christófor, jeles és próbált vitéz embert,
meg ölék. Ez kétszer vivot halálygh való Bayt egy dőlmanban
csak, a' Törökökkel.

Básta György, a' Kassai Királyképe, az Erdélyekkel eg-
gyüt, nemünémű gyanóságért, véletlenül Mihály Vaydára me-
ne, és 18. napyán Septembernek, Miriszlónál meg ütköztvén vé-
le, igen meg verék Mihály Vaydát, kirt mind Erdélyből, és Ha-
vasal földéből ki üzenék. Annak fölötté, feleségét, gyermekit
rabbá tévék, és Fogaras Várában fogva tarták, itt mind a' két
fél között sok válogatot vitézek hullának el. Ezeket nagy mélt-
atlanul szenvedé tülök Mihály Vayda.

Csáki István, egynéhány Erdelyi Urral, Básta Györgyöt
szép sinnel ki beszéllé az Országból, és Bátthori Sigmondot,
ismét Ujjobban bé hozák a' Fejedelemségbe.

ANNO 1601.

T Helekesi Mihálynak, Rudolphus Császár feyét véteté Poson-
ban, egy rozf óráért, így szakaszták ebben magvát, ennek
a' familiának. Evvel hálálák meg Thelesi Imrének, ennek a' jób
Apyának hiv szolgálattyát a' Német Fejedelmek, ki az egész föl-
dődi Magyar Országot, Ferdinánd Király hivségére haytot vala
János Király fiátul.

Kerecséni Györgyöt, és Barócs Bálintot, Nádasdi Ferencz-
nek két Hadnagyát Kanisánál a' Kanisai Törökök föl verék, és
mind a' két hadnagyot elevenen el fogák. Ez lén nagy héten.

Ibraim Bafa a' Vezér, meghala Nandor-Fejér-Várban.

Mihály Vaydát, és Básta Györgyöt, el bocsáta Rudolphus
Császár Erdélyre, Bátthori Sigmondra, kiknek eleykbe, Báttho-
ri Sigmond szép haddal, Magyarokkal és Törökkel ki jüvé a' határ-
ból,

98
ból, Magyar Országba, és meg ütközék vélek Doroszlónal. De igen meg vereték tőlök Báltthori Sigmond, kik előtt ő maga Lengyel Országba szalada, Országát el hagyván, el vesztven. Táborát, minden hadakozó szerzőmával őszvé. Ez lén Augustusnak 4. napyán.

Mihály Vayda, és Básta György, e' Győzödelem után be menének Erdelybe, az Országot Rudolphus Császár számára foglalni és hódóltatni, azért szegény Mihály Vaydát, az Istentelen Básta, a' magha Sátorában a' Balónokkal alnokul, és mordul meg öleté, minden ok nélkül, csak merő irégységből veszté el ezt a' híres nevezetes vitéz, Fejedelmet, kitől Török Császáris félt. E' lén Augustusnak 19. napyán.

Báltthori Sigmond, érvén Mihály Vaydának halálát (kin. Ő mind az Erdélyekkel őszvé, lének fölötte nagy örömben) ismét be jüve Erdelybe, és az Országbeli fő Urak és Nemesek, minden felől hozzá gyülekezének Táborba.

Básta György Erdélt, iszonyuképpen, raboltatá dullatá, és égetteté, az Orzágnak nagyobb részét a' Kulcsos Várasokkal, Rudolphus Császár számára hódóltatá és foglala. 1501

A' Frigiet a' Törökkel, ismét igen tractálák, de heában.

Ferdinánd, a' Stayer Orzági Herczeg, a' Cáról Herczegnek a' fia, kinek segítségére a' Nyólczadik Kelemen Pápa, Aldobrandinust a' maga Eoccsét, tizen három ezer Olaszszal bocsátta vala, Kanisát, Septembernek 4. napyán meg szállá, és azt rettenetessen lövete. De a' Vár meg szállásának előtte meg haldobrandinus.

Duca de Mercurio, ugyan azon időben Székes-Fejér-Várat, Septembernek 9. napyán meg szálla, és azt erős Sáncokkal minden felől Környül vévé, kitt egy délig való lövéssel, ugy meg rontata, hogy dell yeast első Ostrommal azt erővel meg vévé, a' benne való Béget elevenen el fogá, sok fő Törökökkel őszvé. E lén Septembernek 20. napyán, kitt halván a' Csik-Vári Törökök, pusztán hagyák a' Várat.

Kutafi János az Esztergami Ersek, és Locumtenens, meghala Nagy Sombatba, Septembernek 17. napján. Ez igen Isten-féllő, és Szent életű Ur vala.

Mátyás Herczeg, alá mene a' Fejér-Várnál való Tháborba, Septembernek 26. napján.

Jemiscsi Hafzan Basa, a' Vezér, ki jöve a' Császár ereyével Fejér-Várhoz, és a' Mátyás Herczeg Táborának ellenébe szálla, holott a' jó okos Fejedelemnek Duca de Mercurionak, bölcs rendeléséből, sok, erős Vyadalokat tartának egymással. A' Basa Agyuit és Taraszkít el nyerék, Mehmet Kihayanak (kinél Török Császárnak, okosab és Vitézzeb had viselő Basája, akkorban nem vala) és a' Budayi Murát Basának, tizen nyolcz Szanlak Béggel egyetemben, Octobernek 26. napján feyét vévek, ki myátt kényszeríteték Hafzan Basa, népének nagy kárával és Veszedelmével, Mátyás Herczeg előtt Viszsa térni és szállani.

Rátthki Menyhárt, kis Komáromból a' Törököket ki Ijeszté. Ferdinánd Herczeg, mikor immár tíz egész hétig Kapisát erőssen vittatta volna, az Arnaut kis Hafzan Basára, iszonyu nagy hoo, és rettenetes erős hidegh üdö esék Tháborára, ki myátt az Olaszok és Németek, számtalanon halának el, Végre, semmi képpé a' nagy hideget meg nem álhatván, kényszerítették mondhatatlan nagy sok kár Vallás-fokkal, visszsa szállani alóla, és egész Tháborát, négyven öreg fal-terő Agyuját és Taraszkát, sok számtalan külömb külömb féle hadakozó szerszámát és eszközt, a' Vár alatt hadni. Az Olaszok a' Tháborban, és az uton, inkább mind el halának hideggel. Ez len 18. napján Novēbernek.

ANNO 1602.

Duca de Mercurio, kinek kőrösz Neve Philippus Emánuel vala, a' Nyomorult Magyar Országának nagy kárával meghala, Februáriusnak 17. napján (azt mongyák éterés myátt) Ez fölörte igen jámbor, Isten féllő, Bölcs, okos, és merész had viselő vitez Fejedelem vala, kitt ha Isten tovább éltetet volna, bizony

89
zonnyal remélhettük volna Országunknak szabadulását, a' mint
a' következőzendő hadakozásokból, akkárkijs, könnyen észbe
veheti. Agyon Isten fok ilyen Vezért Országunkban.

Keglevics Pétert, Simonnak a' fiát Czerniknél Thót Or-
szágban, egy rablásba meg ölék lövéssel a' Rácok.

A' Buday Ali Basát, a' Hayduk a' Dunán föl verék, és ő
magát elevenen el fogván, Bécsbe hozák Mátyás Herczegnek.
Ez len Juniusnak 7. napyán.

Bátthori Sigmond, Rudolphus Császárral meg békélven,
Erdélt Ujjobban kezéhez ereszté, és ki jöven Cseh Országba-
mene, holott nyomorult lakó helt rendelének néki.

Székely Moyfes, Barbély György, Szelesteyi Iános, és
többen egynehányan, nem akarák Rudolphus Császárt Ural-
lani, annak okáért Székely Moyfes Erdélyből, a' Vezér Basához
mene, a' Németek ellen segítséget kérni, feleséget, és gyermekit,
addig Thómós Várba hagyvan.

Szelestei Iános utánna akar vala menni Székely Moyfes-
nek a' Vezérhez, kint értvén a' szolgál meg ölek Szelesteit, pén-
zében és marháyában Sakmánt tevén.

A' Haydukat Földvárnál meg verék a' Törökök, kikhez
nágy áron jutának.

Jemiscsi Hafzan Basa a' Vezér, a' Császár erejével ki jüve,
hi előtt Csik-Várból ki szökének a' körösztryének. Es Székes-
Fejér-Várat, Augustusnak 12. napyán meg szálla, Kiben Joan-
nes Marcus Conte Isoláno, egy jeles Vitéz Olasz Ur vala fő Ca-
pitány és azt nagy erős Ostromok után, Augustusnak 29. napyán,
erővel meg vevé, Kiben öt ezer Magyar és Német vesztet el. Az
Olasz Grófot elevenen, de igen Sebessen fogák el, Vathái Fe-
renczczel a' Vice-Capitánnyal egyyüt.

A' Vezér Fejér-Várat meg épétvén Budánál által Költő-
zék a' Dunán, és Székely Moyfes szorgalmaztatásából (ki minde-
nűt melléte vala a' Vezérnek) Erdélyre indula, ki előtt Vác-
ból a' Várbeliek ki iüvének, föl égetvén a' Várat.

Mátyás

Mátyás Herczeg, Octobernek 2. napyán Budát meg szállá, és 5. napyán Pestet Ostrommal meg vévé, kiben sok fő Törököt vágának le, és elevenen fogának. Annak fölötté, nagy temérdeg gazdag prädát nyerének benne. Azután Erdet, Adont, Földvárat, Paxot, és Földnát meg vévék. Kint értvén a' Vezér Basa, Erdelybe való utából visszafut tére és Pest alá szálla, melyet ō is Eorfi Péterte erőssen törete és vitata. Es Octobernek 22. napyán, egyszer-smind a' Herczeg népe Budát, és a' Vezér Pestet Ostromlák, de mind a' keét fél héjában. Ezenközben a' keét Thábor Között, gyakor és erős harcok levének. 28. napyán, egy harczon Eorfi Pétert, a' jeles, okos, Vitéz Capitanyt, a' maga népe a' tolongásban eltiprá, avvagy nyomá, és meg ölé. Vegre látván a' Vezér, hogy Pestnek nem árthat, és hogy Budát sem félti a' Herczegrül, el hagyván Pestet, visszafut mene hadával, Novembernek 1. napyán, Nándor Fejér-Vár felé.

Ez idő Közben, a' Végbeli Törökök Székes-Fejér-Várhoz gyülekeztek vala, kikre Nádasdi Ferencz reájok mene, a' Budai Tháborból, és meg ütközven vélek igen, meg veré őket, a' Koppyi Béget, sok fő Törökökkel öszve elevenen el fogák, és a' Tháborba hozzák.

Mátyás Herczeg, látván hogy Budát semmiképpen meg né veheti. Pestet és Adont néppel, és hadakozó szerfzámmal meg raká, Erdet pedig Földvárat, Paxot, és Földnát föl égeté, és így Novembernek 13. napyán, népében sok kárt valván, el szálla Buda alól. Mind eddig való hadakozással sem vesztet egy esztendőben, annyi fizetet népe el a' mi Fejédelmünknek, mint ebben az esztendőben Székes-Fejér-Várban, és Buda alatt. Ha a' jó emlekezetű, bölcsen hadakozó, jámbor Vitéz Duca de Mercurio, mostan Buda alatt forgolódhatot volna, kétség nélkül. Isten segítségéből, mind Buda Körösztryén kézből került volna, s. mind a' Vezér Basa Tháborá, Pest alatt meg verettetet volna Székes-Fejér-Várrais másképpen viselt volna gondot.

Váczot ismét meg építék a' Magyarok.

NB.

NB. Valaki Budát meg akarja venni, minden erejével azon mesterkedgyék, hogy a' Viz Tornyát (avvagy Viz Bástyát) meg végye az ellenségtől, kit ha Véghes Vjhet, bizonyos légyen benne, hogy csak a' Víznek fogyatkozásáértis, a' Derék Váráís' Budának övé lészén. Mert Budában annyi számtalan nép Ló, és egyéb féle marha szokot szorulni és rekeszkedni, hogy lehetetlen volna azoknak, csak a' Budai Kut Vizekből élni, ha a' Du-na Vízét el vennék tőlök.

A' Havas-al-földi Radul Vayda, a' Tatárokat igen meg veré Havas-al-földében.

Székely Moises Bektes Basával, egész Erdélyi Országot Török Császár számára foglalá, nagy kegyetlenséget cselekedvén, Kik előtt Básta György Erdélyből ki pironkodék Kálsára, nem mervén vélek meg ütközni.

A' Tatár-Hám, husz ezer Tatárral ki jöve, és Baronyaban, teleltéte népét, ő maga pedig Pécsben szálla meg.

ANNO 1603.

A' Tatárok Vasvármegyében, a' Kemenes alatt szintén Kis-Karacson napyán el rablák, és el égeték.

Másodszor is csak hamar az első után, Sárvárig rablának a' Tatárok.

A' Tatárok Regede felé nagy rablást tévének, és sok szegény rabott vivének el magokkal.

A' Tatárok, a' Murán, jégen által jűvének, és Dráva Muraközt kétszer rablák el, ki lén Januáriusnak 30. és Februáriusnak 2. napyán.

Szaifrid Kolenics, a' Kanisai Törököket, ugyan ott Kanisai Törököket, ugian ott Kanisánál meg veré, három száz Jancsár veszt el akkor, azután Börzönze alá mene, és azt meg Ostromoltatá de héjában, meg nem veheté. Ki lén Marciusnak 27. napyán.

A' Kapronczajákat, igen meg verék a' Törökök, kik Köz-
zúl

73
Correct

zül öt százan veszének el, a' Vice-Capitánt, Grázban Jakabot elevenen el fogák, Aprilisnek 6. napyán. Ki ugyan oda Vesz.

A' Tatár-Hám, az Arnaut Kis Hafzan Basával, és az egész Bosznysággal, az Varasdi mezőt, Thót Országban Vinniczeig, és Zegerjét, Biszághig, öttöd napig szabadon rablák, és égeték, senki eleikben nem álván, Raszinjai, és Thopolóczi Kastélyokat föl égeték, és így nagy prädával, békével visszsa térének ki lén 13. napyán Aprilisnek. Ulama Basa után nem járt vólt Török azon a' tartományon.

E' téli egynehány rablással, vittek el a' Tatárok és Törökök, többet tizen hat ezer rabnál.

Zrinyi György meg hala Vépen, Máiusnak 4. napyán, idejének 54. esztendejében, és el temetteték Dráva és Muraközben, a' Remete barátok Calastromában Szent Ilonában, Kinek keét fia marada, Miklós és György.

Ugyan azon napon, Kanisa igen el. éget.

Alsó Lindvai Várast, a' Kanisai Törökök el rablak, és el égeték.

Herberstaner Sigmond, el hagyá a' Thót Országi Generálságot, és Sigmond Tratmanstorfer lén helében Generállá. E' fölötté igen Jambor, Okos, és Vitéz Ur, a' Magyar és Horvát Nemzetséget fölötté igen szerette, bősülte, és Tisztelte, Kiért ötetis mindnyájan, mint Apjokat úgy szerették.

Jemiscsi Hafzan Basát, Mázullá, tévé Török Császár, és Szokolovics Mehmet Basát, (ki ennek előtte Esztergamot meg atta vala) tévé Vezér Basáva.

Nádasdi Ferencz, és Kolenics, Lakot ostrommal meg vévék, és azt el égeték, azután Bolondvárra menének, Kiből a' Törökök ki szökének, és azt Magyar Vitézlnő néppel meg erőseték, ki lén Juniუსnak 30. napyán.

Adonból ki szökének a' Magyarok, semmi előtt, Juliუსnak 6. napyán.

Erdet, Paxot, és Calocsát, a' Szekszárdi gátnál való Kástéllyal, meg vevék, és el égeték a' Kolenics Haydui, honnan négy száz rabot hozának, Augusztusnak 1. napján..

Radul, a' Havas-földi Vayda, ki jüve Erdélyre, Székely Moyseffel, és Bektes Basával, Augusztusnak 22. napján meg ütközék, és ott raitok győzedelmes lévén, Székely Moysefnek fejét vevék, Bektes Basa pedig elszalada, Azután az Országot mindenestül, Rudolphus Császár számára foglalá, és azt éppen Básta György Kezébe erezté. Ebben a' harczban egynéhány ezeren estek el az Erdélyiekből, és 155. Zászlót nyertek tőlök.

A' frigyét ismét igen tractálák a' Törökökkel, de heaba, mert nem mehete véghez.

Kolenics, Szekszárd felé mene, holott Murat Basa a' Béglerbégh vala Tháborban, kit Kolenics ki vere Thaborából, de látván, hogy senki nem üzi őket, hanem a' Thaborban fákmanak estek meg térének a' Törökök, és ugyan azon Tháborban négy százat vágának le Haiduiban.

Szokolovics Mehmet Basa a' Vezér, a' Császár erejével ki jüve, és Buda mellé, kellen földére szálla, és Budát éléssel, népvel, erőssen meg raká.

Roszburm Hérmán, Némettel, és Magyarral, igen szép és erős haddal, a' Vezér Basának elenebe szálla, Pesten alól a' Cséppeli szigetnek a' felső Orrozattyánál.

Dervis Basát a' Vezér, a' badnak a' szeb népével Saikakon által Küldé a' szigetbe, kivel Roszburm ugian ottan meg ütközék, és a' Törököket a' Dunába haytá, holott Dervis Basa hét ezer Törökkel el vesze, Septembernek 28. napján.

Rácki Menyhárt, a' Végbeliekkal, a' Koppáni tartománybéli Rácokat el rablá, és el égeté.

Ezen időben, Tratmanstorfer Sigmond a' Thót Orzági Generál, és Draskovics Iános Bán, a' Posgai Várást mind tartományával öszve, három mélyföldyre Posgán belől, el rablá és el égeték.

Roszburm, egy Sándorot csináltata tul a' Dunán Kellenföldénél kit a' Törökök meg vévenek, és Kolenicfnak négy száz Hayduját vágák le benne.

Roszburm Hermán, Szent Endrődnél, a' Danát által hidalatá, és az egész Tháborral által költözkéraitá, a' végre, hogy a' Vezér Basával meg ütköztek de a' Vezér né jűve el a' viadalra. E' pedig Buda myátt, Tháborostul semmiképpen nem mehetereá a' Vezér Tháborára, kilén Octobernek 31. napyán.

Tratmanstorfer Sigmond, a' Thót Országi Generál, és az Iffiu Zrínyi Miklós, a' Thamásinnál való keét Kastelt, kit a' Drávának két felől való partyán, a' hidnak keét végében csináltak vala a' Törökök, meg vevék, és mind hidaftul el égeték, a' benne való Törököket le vágák, Octobernek 12. napyán.

Szokolovics Mehmet Basa, Budát neppel és éléssel, jól meg raká, és Szent Márton napyán viszfa mene Nandor-Fejér-Vár felé, minden hadával.

Roszburm, Pester néppel, és éléssel, meg raká, és Hatvan alá mene, kit 17. napyán Novembernek meg szálta, és 19. napyán hitré azt meg vevé a' Törököktul, Kiket mind békével el bocfata, az után a' Thábora a' teli üdönnek myáttá el Ofzla.

Joo Iánost a' Personálíst Rudolphus Császár, neműnemű gyanóságért Bécsben, meg fogatá Illesházi Istvántis ugyan akkor meg akartá fogatni, de vólt olly baráttya, ki titkon azt meg jelentete néki, azért ő Becsből futva szalada el Lengyel Országba, de ezeknek sok, és nagy jűvedelmű Várait, és nagy temérdek Kéncseit mind a' Császár számára foglalák el.

Szultán Mehmet, az ő öregbik fiát Szulimánt, a' Jemiscsi Hafzan Basának hamis Vádolásából meg foitatá. Melly álnokságnak végére menvén, a' Császár, Hafzan Basát érette ismét meg foitata.

Szultán Mehmet meg hala bánattyában, hogy fiát Szulimánt, olly büntelen meg ölette vala.

ANNO

ANNO 1603.

ACHMAT, a' Mehemet Császárnak a' fia Apjának halála után, foglalá el a' Török birodalmot, igen ifju Korában.

A' fekete Deák, kit Törökül Kara Iedzifának hínak. Mehemet Császártul pártot ütven, Asiának egy darabját el foglalta, vala tüle, Végre a' Császárral meg békéllék, úgy hogy a' Boszniai Basaságot firól fira bírja. és, mikor a' Császár akarattyából bé ment volna Bosznýába. Az előbeni Boszniai Szefer Basa, az egész Bosznýasággal ellene támada, kivel meg ütközék a' fekete Deák, és Szefer Basát a' Bosznayakkal igen meg veré, szintén karácson estin veszet Szefer Basa mellől három ezer Török el. A' diadalom után, a' fekete Deák bé szálla Bányalukába.

Ezen esztendőben, Kazul Basa, reá támada a' Török Császárra, Kinek melléje adák magokat a' Török pártosok.

ANNO 1604.

A' Házája szerető Vitéz Ur, a' jó Nádasdi Ferencz, Duna innenő félnek Ország Hadnaggya, meg hala Sárvárot, Januáriusnak 4. napyán, idejének 49. esztendejében, és el temetették Leukan. Kinek egy fia marada Pál.

A' Boszniai Szefer Basa, az egész Bosznýasággal Ujjobban a' Fekete Deákra támada, kivel meg üt közék, és igen meg veré őtet, és Bosznýából ki őzven számtalan Kéncsébé Sákmánt tén.

Pesten, a' frigyét a' Törökökkel ismer igen tractálálák, de heába, mert a' Commissarius Urak, éjél valami hamis hirtül meg ijedvén, futva szaladának Pestrol Esztergam felé.

A' Kanisai Törökök, Lindva Várát meg ostromlák, de meg nem veheték, kiket Prascsóczy György, a' Iffiu Zrinyi Miklós' Capitánya, Murakőzből igen meg veré. Sécfi Szigetinel, akkor keét száz Török veszet el.

A' Kanisai Törökök, a' Szenyei Kastélt a' Mura mellett meg lopák. a' benne való népet rabbá tévék, a' Kastélt pedig el égeték Juliúsnak 8. napyán.

Csófzy András, a' Iffiu Zrinyi Miklós szolgája, a' Sziget Vari Törökököt lesre ki csalá, és igen meg veré őket, egynéhány fő Nevezetes Agasok több fő Törökökkel veszeretek el.

Ebben az eszendőben, Rudolphus Császár, Básta Györgyöt, Erdélyből ki hozá, és Magyar Országban fő hadi Generálisá tevé, ki mind e' következő esztendőekben, melly szerencsétlenül viselte légyen hadát, e' következő hadakozásból, nyilván meg téyczik.

Szokolovics Mehmet Basa a' Vezér, nagy erővel ki jűve, ki előtt, Septembernek 10. napján Pestből a' Németek ki szökének, a' Várat sok szép hadakozó szerzámmal, és éléssel, éppen néki hagyvan. Ezt halván, Váczból, és Hatvanból azonképpen ki szökének, Hatvánt meg égetvén.

Szokolovics Mehmet Basa, látván ilyen szerencsését Esztergamot a' fő helyt meg szállá, Septembernek 19. napján, kiben vala tiz ezer Német és Magyar, Basa Györgys a' Császár hadával, ellenében szállá a' Vezérnek a' Duna mellé, ezek ugy Vitézkedenek hogy a' Külső Sanczokat sem hagyak a' Törököknek meg venni, Vegre ki űtvén a' Törökök Sancierá, tiz ezer Töröknel többet vágtak le benne; Látván azért a' Vezér, heában való munkáját és sok kárvallását, három hétviadal után kenszeretetek alóla Pesthez visszsa szállani Octobernek 11. napján.

Az Egri, és Szólnoki Törökök, a' Végbeliikkel egyben gyűlvén, Hatvánt ismét meg épérték.

Arnaut kis Háfsan Basa, Bolondvárira indula, kiben meg nem Várak, hanem ki szökének előtte. Lakot azon uttal meg épérteté.

Belgiai Jósának, adá Rudolphus Császár, a' Kassaj Királyképeséget, hogy Básta helett Erdélynekis gondgyát visellye. Ennek igaz neve e' vala Joannes Jacobus Barbianus Comes Belgióiofi.

Balaskovics István, Batthyáni Ferencznek Hadnaggya, Bosnyák

Bosznyák Basát föl veré ő magát a' Basat sebben foghák el és mellette fő, Agákat, és Iszpahját.

B O C S K A Y I S T V Á N

Tám adásáról.

Perditio tua ex te Israhel. Osee 13. cap.

NB. **E**Z űdő közben, igen szép és Kivánt alkolmatóság és mód, jelent vala szerelmes házánknak, és nyomorult Országunknak jó részének való meg szabadulásában, a' Török ellenségtől, mert Kazul Basa a' pártos Törökökkel, a' Török Császáron nagy hatalmat véven, birodalmában nagy tartományokat foglalt vala el. Szok szép és Nevezetes Városokat, és erősegeket vett vala meg tőle. Azért, látván a' Törökök, hogy ilyen hatalmas keét Fejedelemmel, úgy mint a' Romai Császárral, és Kazul Basával egiszermind nem érkezhettek, keét felé hadakozni. Bizonioslana' Portán, a' Császár Déványában el vala végezve, hogy Rudolphus Császárral, ha különben nem lehetneis, nagy Károkkal meg békélyenek, ha szintén Kanisát, avvagy Egret, avvagy ha ugyan különben nem lehetneis mind Kanisát s. mind Egret, a' békeség szerzésben Rudolphus Császárnak viszsza adgyak. De ezekben a' hadakozó űdőkben, az Erdélyieken és a' Magyar Nemzetségen Básta György, és a' több hadviselő Német Generálisok, Tisztviselők, és a' Kőz Német Vitézlő rendis, halhátatlan szörnyű Istentelenségeket, és iszonyu nagy fok inségeket, és nyomorúságokat cselekesznek vala rajtok, mellyeket az emberi Nyelv, lehetetlen, hogy meg mondhasson: mert nem hogy házoknál, jószágokban, és marhájokban maradhattak volna békével mjáttok, de a' Szent Egyházakban a' fő Uraknak, és Nemeseeknek koporsójokatis föl török, és bonttyák, Testeket belőle ki bányák vala, és úgy kereskedtek benne, ha valami haszonta valót találhattak volna. Ahoz, a' hit dőlágabannis, hogy meg háborgattattanak vala aztis fölőtte

fölsötte igen nehezlik vala. A' Császárnak nem panaszkodhatták meg, nagy nyomoruságokat és inségeket, mert senkit éleiben nem bocsát vala. A' Német Thanács pedig senki panaszfát, és Kiáltását meg nem jelenti vala a' Császárnak, mert űk abból gazdagulnak vala. Kiért a' Magyar Nemzettség annyira meg unt, utálta, és gyűlölte vala a' Német Nemzetseget és birodalmát, hogy immár csak azon gondolkodnak vala, (de igen titkon) miképpen találhatnának módot és alkolmatosságot, benne, hogy ezt azt a' cűrhetetlen nehéz igát, és Istentelen szörnyű nagy inséget, Károkkal is nyakokról el vethessék, és magoktól él tavorozathassák. Azért im találkozék, egy atkozot ember, egy veszedelemnek fia Bocskay István, a' ki nem édes házájának szabadulását, hanem tulaidon csak a' maga hasznát keresvén föl zavará a' szép tiszta vizet, és ezt a' szép alkolmatosságot el veszté tőlünk, és követvén Zapolyai János példáját, a' Törökkel titkon egybe barátkozék, és egybe Czimborála. Látván azért a' Törökök ebből jó módgyokat és alkolmatosságokat lenni, ökis a' Dévában el végezet akarattyokat és szándekokat meg változtaták és tovább menvén dőlgekban, Esztergamotis, el vonyák tőlünk ahoz meg számlálhatatlan sok ezer körösfztyen Atjankfiatis rab-ságra vivék, a' mint maid bévebben meg erted írásomból. Atta volna a' fölséges Isten, soha ne is születet volna, és az atkozot házája Vesztő, és Nemzetsege rontó ember, mind Báftá Györgyel (az ki erre okot ada) egyetemben.

ANNO 1604.

Bethlen Gábort, a' Thömös-Vári Basa Török Császár parancsolattyából az Erdélyi Vaidaságba bé akarván vinnj, a' több Végbeli Törökökkel a' Thömös-Vári mezőre szállának Tháborba, de mint hogy meg akkorban Bethlen Gabor, nem szintén jó vetette vala meg Agyát dőlgának, és látván, ahoz a' Fejedelemséghez való vékony erejét, és értéket, nem bizakodhaték, hogy szintén nyomos lehetne el indétot dőlgában, és a' Fejedelemség-

lemségben való megmaradásban. Azert Bocskay Istvánnal köz-
lé dolgát, és véle kezde tractálni levelek által, hogy egymás'
eszévéls erejével, éllyenek, és Bocskay Istvánnak, úgy mint magá
bíróbnak, és akkorban tekéntetesbnek engede az Erdelyi Feje-
delemséget. Azonközben történetből Don Pjer (kinek neve
Henricus Davallo Comes Don Pier vala) és Rakóczi Layos Lip-
pából, egynehány ezer haiduval eijel véletlenül, Thömös- Vár
alatt a' Török Tháborra réá ütének és ott igen meg verék a' Tö-
rököket, számtalan prädát nyervén tőlök, ő maga Bethlen Gá-
bor, nehezen szaladhata bé Thömös- Várra előttök, holott dol-
mányátis el nyerék tőle, kinek a' Dólmánya zebében találták
Bocskay István leveleit, mellyekben irtak egymásnak, hogy
miképpen támadgyanak föl Rudolphus Császárr ellen, és mi
módgyával indéthassák, el kezdet praetikájokat. Melly leve-
lek jutának a' Németek kezébe, Kiből Belgiai-jósá (kinek Joan-
nes Jacobus Barbiánus Comes Belgiojosi vala neve) akkorbeli
Kassai Királyképe, és Doctor Pecz, okot vévének magoknak,
hogy evvel az okkal Magyar Országotis, szintén mint Erdélyt u-
gy föl prädálhatták. Azért, ez okból Bocskay Istvánt árulónak
ítéléklenni, elsőbennis ű réá, úgy mint árulóra Várait réá szál-
lák, és vitaták. Ki myátr, láfs immár ide elő Országbeli iszonyu
pusztulásokat, szörnyű Vérontásokot, számtalan fok körösztyén
Atyánkfiainak Törökrabságra való viteleket, és fok számtalan
vér ontással vissza nyert fő őltalmunknak, Esztergamnak, az fő
helnek Siralmas Veszedelmét.

Bocskay István, ilyen nagy gyanóságáról nóha elsőben
mind levelei által, s mind követi által mentette, sőt törven-
nyelis Unszollotta a' Királyképének magát. De látván mentse-
gét haszontalannak lenni, ilyen nagy, és el távoztathatatlan
veszedelmében, kényszerítették Németi Balashoz, és Lippay Ba-
lášhoz folyamni, kik akkorban a' Hayduságnak fő Capytani és
előttök járói vóltanak. Ezekkel azért jó módgyával végezvén,

az egész Hayduságnak (kik akkor a' Királyképe számára voltanak) egynehány hoo pénzt oda.

Németi Balás, és Lippay Balás azért, az egész Haydusággal mingyarást Bocskay István mellett föl támadának, és elsőbennis Bocskayval együtt, Doctör Pecz hadára menének Djófegre, ki a' Királyképének segítségére megyen vala Kereki alá, mely Bocskay Vára vala. és ott Doctör Peczet mingyarást igen megverek ő magát elevenen meg fogák, a' Németeket mind lé vágák, Tháborokat. Algyujokat, és hadakozó szerfszámokat mind el nyerék. E' lén Octobernek 15. napyán. Ott nem Késének semmit, hanem menének Kerekinek segítségére, és ott a' Királyképével hasonlóképpen cselekedének, a' Várat is meg szabadérták, de ő maga Belgiai Jósá a' Királyképe el szaladván, Tokaiba mene, azután Kassa felé siet vala.

A' Kassaijak értvén e' dólgot, ökis pártot ütének (mert csak ennek előtte az ő prädikátorokat Kassából ki űzette vala, a' Császfár, Templomokatis el foglalta vala tülök) kiért ökis a' Császfárra arczul támadának Octobernek 29. napyán. A' futó Belgiai Jósát bé nem bocsáták Kassára, marhájában mind sakmánt tévének, a' feleségét gyalog Küldék ki. E' meg lévén, mingyarást Bocskay, Istvánért Küldének, ki el jűvén, a' Kassai Kamarásokat, kik néki meg nem akarának eszkűdni meg fogatá. A' Kamarást Mikaczius Miklóst a' Váradí Püspököt, és Szalatnaki Györgyöt a' Pécsi Püspököt, azoképpé meg fogatá, és Kémeny fogfagbá tartatá őket. A' Kamara Kéncsét és jóvedelmét maga számára foglalá

Látván az Ország népe, Bocskaynak el kezdet dólgában. ilyen szerencsét, és elő mentét, a' fő Urak közzül elsőbennis Homonnai Bálint, és György Mágócsi Ferencz, és Káttai Mihály. A' fő Nemés rend, és a' Szabad Városok azonképpen, jób részre mind melleie állának, Fejedelmekké, és előttök való jarova valastak, Evel az okkal, hogy Rudolphus Császfár és Király, a' Német és Olasz Nemzetséggel, őket
hitőkben

hitőkben igen meg háborétotta, Réghi szép szabadságokban, és igazságokban meg nem tartotta, semmi részében, sőt az egész Magyar Nemzetségbe Véget akarván vetni, a' fő fő Urakat, Nemeseiket, és Kiváltképpen az kik a' többinél jobban birták magokat, hiri ellen, és szabadságok ellen, ölette, fogdosztatta, jószágok, Várokat, és Kéncseket, a' Kamarásokkal foglaltatta. Es a' ki mind ezeknél nagyobb, az egész Országot az idegen Nemzettel, tellyességgel elrontatván és pusztetátván, nekik praédául a-tta, Panaszokat semmiben elő nem vette, sőt csak meg sem halgatta volna.

Illyen barátsággal veszténk el

Budánkatis, tanulhattál volna raita.

BocsKay István azért, noha el indétot dőlának jó előmenetir láttya vala, de gondolván Rudolphus Császár ellen, és a' Németség ellen, maga és a' meg fogyarkozott Magyar Nemzetnek elégtelen voltát, egybe szólván az töb Magyar Urakkal és főnéppel, kik mellette valának, mingyarást a' Thómós-Vári Basához Kúlde, ki által Török Császárral tractatusba indula, és vele erős hit levél alatt, illyen módon végeze. Hogy az Török Császár ötet, és az egész Magyar Nemzetséget mind kéncsével, s mind hadi erejével a' Németek ellen, meg óltalmazza. Hogy az Török sohol Magyar Országban Várat, és Erőtséget meg ne szállyon, és el ne foglallyon, hanem, a' Némettől nyert praédával az Török megelégedgyék. Viszontag a' Magyarokis, hogy soha a' Török ellen Kardot ne Vonnyanak, és reájok ne támadgyannak, hanem a' Törökökkel egygyűt, a' Német Nemzetre hadakozzanak. De téryunk egy Kevefsé Belgiai Jósa Uramhoz.

Belgiai Jósa, látván hogy az egész föl földi Magyarság, Rudolphus Császártul, BocsKay mellé hailott volna, és ott sohón meg maradása nem volna, vévén aztis eszébe, hogy a' Hayduság mindenűt utánna sietne Szepes Várába Thurzó Christófhoz bé szalada, kiugy mint Vendéget, nagy szeretettel bé fogadá.

Vége Némethi Balás a' Haydusággal utánna érkezék, és Szépes Várát mingyarást környül vévén réá szállá, kit egynehány napig erőssen vitata; de látván hogy az Várnak semmit nem árthatna, nem akará alatta idejét héjában tölteni, el szálla alóla, tartományába fok kárt tévén. Belgiai Jósa onnan nagy sietséggel Prága felé tartá.

Ezenközben Bocskaynak hada minden felől többül vala. Az egész föl földi Végbeljek, szolgáló rend, Hayduságh, szabad legények, és egyéb rendbeli, föld népe, ugy mint Ujságra, és Ujdologra, hozzá sietnek vala, főképpen azok, kiket vagy a' Fejedelmek, alatt való Tiszt Viselők. Urok, avagy a' Nemesség vala ha meg háboréttak vala. boszszuságoknak ki töltéséért, mind oda tartnak vala.

Ertvén Rudolphus Császár, hogy az egész föl földi Magyar Ország, nagyobb részre tüle Bocskayhoz hailott volna, és ő réá árczul támadot volna, Básta Györgyöt (ki akkor a' Császár hadával Esztergam alatt vala, és immár a' Vezér Basais el szállot, vala Esztergam alól) ugyan azon haddal el Küldé Bocskayra, és a' pártos Urakra, hogy az Országot ismét az ő számára hódultassa, a' partolásnak indéroit pedig meg büntesse. Básta György az egész Német Nemzettel, nagy Vigan oda felé indula remélvén azt hogy Magyar Országgal is, szintén ugi bännak, mind Erdellyel, és hasonloképpen, az egész Magyar Ország ő pradárok léfzen jüttében Básta Lippai Balást föl veré, és ő magát elevenen el fogván föl akasztará.

Bocskay István, értvén Bástának jüvetelit, nem veszi tréfara, hanem a' Thömösvári Basát, Bektes Basával mellé hivatá segítségére a' föld népét is mind föl vévé, és így bizván hadi erejében, Bástának eleiben szálla Edelinnél, és ott szemben viván egymással. fok erős harcok lévénék köztök, Végre mind a' két fél között fok erős vitézek el hulván, a' Bocskay hada meg tolyaték, és a' mezőből ki vereték. Bocskay ő maga Egerbe szalada

da, a' többi el rémülven ki imide ki amoda szaladozának.
Itt, ha Básta György okoszan hadakozott volna, és a' mint
a' szerencse mutatta hozzá magát azt continuálta volna, kétség
nélkül a' pártosokát meg győzhette volna, és le szálllethatta vol-
na őket, az Országotis a' Császár engedelmeiségére hódulta-
thatta volna.

Básta György meg vervén Bocskayt, mind Tháborostul
Kassa Várasára mene, gondolván azt, hogy mingyarást tőle el
rémülnek, és meg hódulnák neki, de meg csalá a' reménséghe,
mert Kafsát Bocskay jól meg rakta vala vitézlő néppel, és előt-
tők Segnyeij Miklóst, egy jelelt próbált vitéz embert, hagyja, kik
vitézül tarták Básta ellen magokat. Látván azért Básta, hogy
ott héyában fáradna, el hagyja Kafsát, és Epeyrjes alá mene, kik-
kel mingyarást szóban indula, és végezvén vélek, gráciát ada né
kik, és ismét a' Császár engedelmeiségére eskütteté, kit azután.
hamar meg bántak vala.

Itt a' Német Vitézlő nép, a' fizetelenségért föl zendüle,
és Bástának semmiben engedni nem akará, tovább sem akarának
menni Epörjesnél, valameddigh fizetéseket meg nem hoznák, ki
myátt kényszerítették Básta mind Tháborostul, ki-keletig Epe-
rjesnél heába heverni és ott fűtőzni. Jóllehet a' Császár a' Né-
metek fizetésére Küldöt vala keét száz ezer foréntra való pénzt.
ezüstmivet, és portót. De a' Fülekiek kik azt késértették, az ut-
ban a' szekereket föl verék, és azt magok között oszták.

ANNO 1605.

Bocskay István, értvén Bástának állapattyát meg bizakodék,
és Uijoban el indérot dólgahez kezde, jó alkalmátosságát
nem akará el mulatni azért ismét Kafsára jüve Bektes Basával,
és minden felől az ő párttyán való Urakat. Nemesseket és egyéb
féle szolgáló rendet, szép biztató szókkal, jó maga ajánlásával,
maga mellé hivatá, kik engedvén intésének, látván a' Török se-
gétsegetis melette lenni, minden felől hozzá jüvének. Ugy an-

nyira, hogy rövid időben hadát ismét helére állatá föl sőt a' prada és szabad nyerefség kedvéért, naponként többül vala hada, Ehez adományávalis édesgeti vala magához őket, a' Császárt párttyá valóknak várokat, jószágokat, Donatio levéllel firól fira nekik osztogatván. Azoknak a' jószágokat, kik a' Császár hívségétől mellé nem akarnak vala állani, iszonyuképpen raboltattya, dullattya, és égettetí vala. Básta sem hagyta semmit hátra, dólágában, hanem őis a' Németekkel mindenűt a' hová hozzá férhet vala, a' pártosoknak jószágát sokkal kegyetlenbűl raboltattya, dullattya, és egettetí vala. Népet, mind öregét, apróját, öletí és vágattya vala. Illyen iszonyuképpen pusztéttya vala mind a' két fél, a' Szegény Országot.

Bocskay nem akarván hadával idejét héjába mulatni Egyik részét hadának Szakmárd alá bocsátá, kik nem sok időre Szakmárd meg vévék. Azután Várad alá menének, de ott Kedvek nem telék, hanem a' Várnak élését el fogván, a' Körnjűle való tartománt és földét, mind Bocskayhoz hódultaták. Másik részét Rédei Ferenczhez bocsátá, a' Bányák felől való Vég házak felé, kik mindenűt tebulván, Fűleket meg szállák és meg vévék. Az Szécsényiek, Gyarmatiak, Drégelyek, Dévinyék, Bujákiak, Palánkiak, és a' több Kastélybeliek, a' Várakban a' Német szolgáló népet le vágák, és hozzájuk hailának. Nógrádot meg szállák, és meg vévék. A' Bánya Várasokat, a' Fatrán innen való Vármegyékkel, mind Bocskay számára hódultatták, Lévánok a' Várasát el rablá, és el égeték, de a' Várának nem árthatának. Harmad részét hadának bocsátá Tokai alá, kik a' Várat meg nem vehetek hanem el fogák minden felől élését, ez el szállának alóla. Sáros patakot a' több ott való Várakkal meg vévék, az egész Tátrán innen való Vármegyéket, Bocskay párttyára hódultatván. De e' meg nevezet hadak, mindenűt a' hól Járnak vala, szörnyű nagy dullást, pusztétást, és égetést téfznek vala, Templomokat dullyák és foszttyák vala. A' Pápokát, és Barátokat szegé-

107
szegényeket őklik és Kergetik vala. Azért Bástát minden felől
Környül vévék, Eperjeshez szoréták, és élését minden felől el
fogak.

Mátyás Herczeg, látván, hogy az Országnek nagyob része,
mind a' Vég Várakkal öszve Rudolphus Császártul, Bocskayhoz
hailott volna, és hogy az Országhis, a' keét fél között ilyen igen
pusztulna. A' Fátrán innen való, és a' Thót Országi tanács Ura-
kat Bécsbe hivatá magához, kikkel azt végezé, hogy a' tanács U-
rak magok Közzül, Külgyenek követeket Bocskayhoz, kik által
incsek, hogy efféle pártolástul, Törökkel való barátkozástul, Or-
szágának és Nemzetiségének ilyen, és ennélis nagyob követke-
zendő romlásatul, és Veszedelemétul meg szűnnyek, és feyedel-
mének ismét fejet haicsón. Kik ezen instructióval Forgács Sig-
mondot, és Náprágyi Dömötört az Erdélyi Püspököt, hozzá bo-
csátak, és e' fölött erőssen meg parancsolák nekik, hogy a' Császár
szavával neki semmit ne szóllyának. mert avval a' Császár méltó-
ságát megsértenék, ha a' Császár szavával, ugy mint szolgál-
renden valónak, és tüle párt ütőnek, valamit szóllanának. Kik
el menvén, Szepes Várából Bocskayhoz Küldenek, és meg je-
lenték neki, hogy úkköverségbe Küldettenek volna a' tanács U-
raktul hozzá, azért ha szabad uti levelet Küldene nekik, ők a' Ke-
verséggel Kálsára menének hozzája. Erre Bocskay ilyen Választ
ada nekik; hogy ha az Császártul jűnek, örömezt látya őket,
de ha csak az Uraktul Küldettenek, ismét viszsza térhetnek, mert
az Urrakkal neki maстан semmi végezése nincsen, ugy mint kik,
ő véle egy-aránt való Veszedelembe, és inségben volnának a'
Császártul, Német és Olasz Nemzetségtul, hanem ő magával a'
Császárral volna dölga. Azért evvel a' Választal viszsza térének
a' Követ Urak.

Básta György látván hogy minden felől a' Veszedelemnek
közepiben vagyon és hogy a' Fátrán innen való Vármegyékis,
pártot

pártot űtvén Bocskayhoz hailottak volna, a' Császár sem érteti sem Uijob néppel, sem az előbeni Vitézlő népet fizetéssel. A' Vitézlő nép sem akarna fizetetlen szolgálni, és néki engedelmeséggel lenni, Kényszerítették ezekből az okokból, mindé hadával Eperjes alól el indulni, és lassan lassan, viszfza Poson felé mászni.

El menvén Eperjes alól, az agész fól földi Vrak, és Nemések, a' Császár hivségéről el hajolván, Bocskaynak fejet haicanak. Ugy mint Báthori István, Rakóczi Sigmond, Csáki István, Nyári Pál és a' többi.

Báthori István, meg hala Ecsenben, Juliusnak 25. napján, idejének 55. esztendejében. Ebben szakadot magvok a' Nyri Báthori Nemzetnek.

Horvát Thamás, egy köz csatázó Katona legéni, egynehány kaidut győitvén magához, őis titkon pártot űte, és Végezvén, a' Törökökkel, Székes-Fejér-Várból egynehány ruhás Törököt véven magával, el mene Vásonkő fele és csak ott közel Vásonnál, bé izene a' Capitánynak Tállai Györgynek, hogy ő csatáról jűne, és fő Rabokat hozna magával, és ha meg engedne, ő őmest ott háná Koryavetyére a' njeréséget, ki esmervén őtet, és semmi efféle latorságtul, és álnokságtul nem félvén, meg engedé néki. El jűve azért, a' Törököket kötözve oda hozá, és ez alatt a' Várat véletlenül el foglalá. A' Capitánit pedig meg foghá. De nem sok ideig birhatá a' Várat, mert Török István a' Pápai Capitány, hasonlő mesterséggel ismét el foglalá, és a' Császár népével, azt ismét megraká. Ez lén a' pártosoknak a' Dunán által, az innesső félre, első által jűvetelek és álnogságok.

Rédei Ferencz, ezenközben el jár reá bizott dólgában, ki Törökkel, Tatárral, Haydusággal, és a' föld népével, hadát igen meg többittete vala. Azért egy részét hadának Trincsen alá hocsatá, kik nem sok üdö múlva Trincsent, egynehány rosz Németül meg vévék, ő maga pedig Rédei Nytrát meg szállá, Kinek a' Várasát mingyarást meg vévé, a' Várat pedig a' Püspökre Forgács

108
gác Ferenczre, ki akkor Cancellarius vala, réá szállá, és aztis a Várban való párt ütes mjátt, hitre meg vévé. A' Püspököt Győr felé késérteté békével.

Az Esztergami Hayduk, kik a' Császár hívségében valának, ezenközben találkoznak Bektes Basára, ki Bockayhoz Kafsára nagy sok kincsel megyen vala, kire réá ütvén, igen meg verék őtet, a' Basánakis feyét vévék, a' kincsbé mind sákmánt tévének.

Rédei Ferencz, értvén hogy Básta György Posonhoz szállot volna, bizván hadi ereyében őis oda tartá, és Tháborat Bazinhoz szállatá, Kihez bizván, Nagy Szombat, Galgócz, Szent György, Bazin, és Csallókőz, ő hozza hódulának. Honnan Rédei, Morva, és Slesia Országot ifzonyuképpen raboltatá, dulatá égetteté, Bástávalis Poson alatt gyakorta való harczot tartá, mesterkedvén mindenképpen azon, miképpen Bástát a' Sán-czokból a' mezőre ki vehetné, és véle derékképpen meg ütközhetnék, Kitől Bástais igen óltalmazza vala magát.

Rédei Ferencz, Némethi Gergelt egy köz Katonát, keé-
ezer hayduval és Tatárral, Csallókőzből a' Dunán által bocsátá, ilyen raúsággal, hogy Kőpcsent a' Duna mellett való falukat el égessé, remélvén aztat, hogy Básta minden hadával azoknak óltalmára által költözik a' Dunán, és így ő Posont Környül vé-
vén, Bástát ki szoréttya onnan, viszsza sem bocsáttya a' Dunán, látván Básta, Dunán innen az égetést és füstöket, ő maga a' gya-
loggal a' Tháborban marada, a' lovas fegyvereseket pedig jób
részfőre által bocsátá a' Dunán innenső-félnek segítségére, kik Né-
methy Gergelynek ugy meg állák utát, hogy sohon a' Dunán
vizha nem bocsáták, Ezen Némethi Gergelly meg rémulván,
nem tud vala hová lenni, hanem nemellyek a' haydu társay köz-
zül, kik a' Duna innenső-félnek állapatttyát tutták, tanácsából,
kényszerítették Sopron, és Vásvármegyén által, Szekes-Fejér-vár
felé kerülni hogy ismét Redeihez viszsza térhesse, utokban
az egész Főrtő mellyékét rettenetessen raboltattya, és égetteti
E c
vala

vala. Mert akkorban Dunán innen, fohón a' Császárnak gyűlt hada nem vala, Sőt a' jó Nádasdi Ferencz helyében, mind enni háboru időbennis, csak Ország Hadnagya, avagy fő Ispánnya sem vala, ki az Országra gondot viselt volna (illy jó gondot viseltek a' Németek az Országra) Némethi Gergelly azért, Sárvarnál minden hadával békével mene által a' Rabán, és Marczalli viz mellett meg szálla, egy av vagy két napig ott meg akarván nyugodni hadával.

Errvén e' dólgot Nádasdi Thamás, és Hagymási Christóf, sietséggel Némethi Gergelly után küldének, intvén és kérvén, azon, hogy tovább ne menne, mert ők a' Dunán innen való Vármegyekkel, a' Császártul el akarnák hajolni, és mellé támadni, ki halván ezeket, ott meg tartózik, várva egynehány napig, mi következnék izenetekből és akarattyokból.

Hagymási Christóf ezenközben, szolgálty hertelenséggel Sumegbe küldé a' Püspökhöz Uylaki Layoshoz, baratságnak és segítségnek színe alatt, Kiket a' Püspök (semmi álnokságtul nem félvén tőlök) eleybe bocsáta. Azok pedig a' Püspököt Uyláki Layost azon helyt agyon verék, és a' feyét a' Vár fokon ki veték, marhájában Sakmánt tévének, és a' szolgálty Hagymási hiveségére eskötteték, és mingyarást Urokért küldének, hogy sietséggel eljűne a' Várat magának foglalni. De Némethi Gergelly halván e' dólgot, Hagymásinak eleyt vévé, és a' Várat Bocskay számára foglalá.

Ezenközben, a' Dunán innen való Vármegyékis, úgy mint úgy dólgon rayta kapván, a' Császár mellől el állának és Bocskayhoz hódulván, Némethi Gergelly melle haylanak, azonképpen Szombathel, Kúszegh, a' Végbeliekkal, úgy mint Kis Komárom, Beszprém, Palota, Tata, és Csetnek úgy hogy, senki a' Császár hiveségében meg nem maradot vala több, Bátorhyáni Ferencznél, Zrinyi Miklósnál, és Török Istvánnál.

Petthő Márton, akkorbeli Calocsayi Ersek, és Locumtenens,

109

nens, történék szintén akkorban, mind marhástul Német-Uyvárbá, Batthyáni Ferenczhez költözni ez háboru előtt, kitta Kőrmendi Katonák Toronynál meg lefvén, az uton fölverének, minden marháyát, hintó szekereitül, lovaistul, el bayták, és el vivék, ő magát Koor begeten ott hagyák, kit azután poor szekéren vivének Szolnok Várába, azután osztán Német Uyvárbá hozatá Batthyáni Ferencz, és mind e' háboru údonak a' végéig ott lakott nála.

Némethi Gergelly, Nádásdi Thamás, és Hagymási Christóf a' Sűmeghi dolog után, nem bizvan csak a' magok creyében, mingyarást a' Kanisayy Basához küldének, és kérék azon, hogy minden creyével segítségekre melléyek jűne, sőt a' Bosznay Basátis hinná segítségekre; és így Törökkel, Tatárral, és a' föld népével, ugyan alkalmas hadat győytének egyben.

Hagymási Christóf azért, Magyarral, Törökkel, és Tatárral, három, ezeren Sopron alá mene, ott egynéhány száz fegyveres Németet hallott vala lenni, kik előtt Tractmanstorfer Adám vala Capitány azokkal a' Váras előtt fokáig harczola, de meg tolák ötet a' Németek, és Körösztr-urig lövöldözék, és vágak őket, ő maga Hagymási alég szalada el, nyolcz száz embernél többet vesztven oda, mind inkább Magyarokat.

Némethi Gergelly Törökkel Tatárral, és Magyarral, az egész Bécsi, és Uyheli mezőt Bécsig mind elégetteté, és raboltatá, és meg térvén Sopront meg szállá, kinek a' hófstátyát mind föl égeté.

Rédei Ferencz, látván hogy Bástának semmit nem árthat, visszsa tére Bozintul, és Ersek Uyvárat meg szállá, az egész nyarat alatta mulatá el, ki akarván belőle éhezteni a' benne valókat.

Básta György azért látván hogy Rédei Ersek Uyvárat meg szállotta volna, kit ő mind vitézlő néppel, éléssel, és kadakozó szer számmal, jól meg rakot vala, által Költözék a' Dunán, Posont azonképpen néppel, és éléssel, jól meg rakván, és Austriá-

nak, és Sopronnak segítségére mene, ki mikor Sopronhoz közelgetet volna, Némethi Gergelly meg nem várá Sopron alatt őtet, hanem Taraszkít el hagyván, népének fok kárával el szálla alóla.

Básta György, a' Sopron Környül való falukat, kik a' Némethi hadatul meg marattanak vala, mind, el raboltatá, és égetteté, és avval Bécs felé visszafutá, mert az alatta való Vitezlő nép nem akara fűzetetlen hadakozni véle.

Némethi Gergelly Kőrmendhez szálla Tháborban, és Stiriát Regedéig, és közel Német Greczig, nagy Istentelenül raboltata és égetteté.

Tratmanstorfer Sigmund, a' Thót Országi Végbeljekkel, és egyéb alatta való szolgálo néppel, Regedébe szálla, Stiriát akarván óltalmazni.

Dráskovics János a' Bán, azonképpen, az Orf ágbeli Urakkal, Nemeseikkel, és a' föld népével, Varasdánál a' Dráva mellé szálla Tháborban, Vigyázzván, és őrizvén a' Drávan való keletet a' pártosoktul.

Bocskay Istvánt, az egész Erdélység Fejedelmekke választák, azért bé mene Erdélybe, és meg esküvéknékik a' Fejedelemségre, viszontak az Országis, neki hivsége, ott maga képében Rakóczi Sigmundot hagyá, ő maga pedig ismét ki jöve Kálsára.

Tratmanstorfer Sigmund, a' Thót Országi Generál, Dráskovics János a' Bán, Battyani Ferencz, és Zriny Miklós, egyben gyülekezvén, a' Némethi Gergelly Tháborára menének, ki akkor Hidvégnel Rába mellett vala Tháborban, De Némethi meg nem várá őket hanem el futván előttök, hadának maradékjával Kis Komáromon alól tartózték meg.

Az Vrak azért, mind a' három Vármegyének grátiát adának a' Császár akarattjából, és a' fő Nemeseket Császár hivsége eskütteték, csak Nádasdi Thamás, és Hagymási Christóf az ő népekkel maradának Némethi mellett, Szombathely Kűszögöt,

Kőrmend-

Körmendet, Sümegert, és a' több Vég házakat, Kis Komaromtól, és Szent Grottul meg válva, Vjobbba a' Császár számára foglalák viszizsa.

Tratmanstorfer, és Batthyáni Ferencz, körmendnél, azután Szent Gothárdnál maradának Tháborban, vigyázván, és a' földet őltalmazván.

A' Bán, és Zrinyi Miklós, meg térének, az ő földöket, és a' Dráván való keleteket őltalmazni.

Somogy Mátyás, ki a' Csallókőzi Hayduság előtt Capitán vala, mind az egész Csallókőzzel, és benne való haydusággal, tractatus által ísmét a' Császár hivségére hayla Bocskaytól.

Németi Gergely, Törökkel, Tatárral, Vjobbba egyben gyülekezék, és Sümegert meg szállá, mert Sümegnek tőle el vesztését, igen bányá vala, mivel minden prädáyat, és Nyereségét, a' Várnak erős voltához bizván, oda takarította és hordozta vala.

Tratmanstorfer Generál, ezer lovon való Fegyverest, és Katonát bocsáta Sümeg felé, hogy meg látnák a' Várnak dólga mi állapotban volna, ezek előtt bocsáta vala Rincser Andrást, és Keglevics Györgyöt, kik a' Thábor szelyre, martalekot bocsátának, ő magok pedig lesben állának. A' Török, Tatár, és Katona, mingyarást a' martalék után indula, és míg a' derék sereg el érkezik, addég a' Némerekkal mind harczolnak vala, és tartoztatják vala őket, el érkezvén azért a' derék sereg, a' Némereket környül vevék, és ott igen meg verék, honnan nem sokan szaladnak viszizsa a' Tháborban benne, itt Gyulaffi Christófot, és Geréczi Mátyást, több sok fő emberrel elevenen el fogák.

Tratmanstorfer Generálnak a' hada, a' füzetelenség myátt mind Oszfzol és kevesedik vala, a' Németi hada pedig minden felől többül vala. A' Vezér hadabólis, a' prada kedveyért sokan jönnek vala hozzá, ki myátt Tratmanstorfer General, kényszeríttek minden hadával viszizsa Regedébe szállani.

Szombathelen hattak vala nyólcz szás Istentelen Balónt, kik a' Vármegyében rúrhétetlen kóborlást és pusztetást tesznek vala. Ezeknek Capitányok Alexandri Rudolphi vala. Kikré Hagymási, Törökköl, Tatárral, réajók mene, és lesre ki csalá őket, ezek rettenetes nagy harczt tartának vele, és igazán vitéz módon oltalmazták vala magokat. Végre nagy későre a' sokaságtul meg győzetervén, meg verettetének, kik közzül igen kevesen szaladhatnak el Szombathelen minden marháyat fákmanra hánják, és föl prádálák, számtalan gazdagságot találának nálók, mert szintén akkor hoztak vala fizetést nekik, kit közikben sem osztottak vala még.

Némethi Gergelly, látván hogy Sümegyet meg nem veheti, értvén aztis hogy a' Thót Országi General minden hadával viszsza szállt Regedébe, el szálla Sümeg alól, és ismét bé szálla vármegyébe, Kőrmendet meg szálla és meg vévé. A' Vármegyét ismét Bocskayi számára foglalá, Kúszógtul meg válva kit Nemettel igé meg raktak vala, Nempti, Alsó, Lindva, Bánff Christóffal Szécsj Szigeti, és Muray Szombat, ezek is hozzá hódulának. Sciryát Murántul közel Gréczig, s-mind inné Drávayg és Regedéy szörnő raboltattya és egétteti vala, Regede alatt a' Generalal egynehányszor meg harcztoltak szintén a' hóstáttábannis, mesterkedvén mindenképpen azon, mi módon csalhatnák ki útet Regedéből, és derékképpen még útköhetnének vele.

Inter duos litigantes, tertius gavisus est.

S Zokolovics Mehmet Basa a' Vezér mikor Rudolphus Császár, és a' Németekkel, a' Magyarok ilyen iszonyuképpen veszekednének, látván minden dolgában fölette nagy alkalmatosságot lenni, nagy erővel kijöve, és juttében Visegrádot meg vévé. Az után a' híres nevezetes Várat Esztergamot, kitt adot vala meg Mátyás Kerczegnek, Török Császárnak Bocskayval lett alkovása és hiti ellen meg szálla, és azt erősen vitatá, Kitt jóllehet a' Németek, mind éléssel, s-mind hadi lövő

szerszám-

117
szerfzammal bévségeffen meg raktak vala. Némét Vitézlő né-
petis nyolcz ezért küldöttek vala az előbenyekhez bé, de a'
Magyar Vitézlő nép közzül, senki nem vala benne, mert annak
előtte, mind onnan s mind a' több Vég Várakból a' Magyarokat
ki küldöttek vala a' Németek, gyanakodván hozzájuk, és félvén
tőlök. Midőn azért a' Törökök a' Külső Sánczokra immár tizen
hatt erős ostromot tettek volna, és a' Sánczokat meg nem vehet-
ték volna a' Németektől. Az utolsó ostrom után másod napon,
igen nagy temérdek sűrű köd támadá, melly alatt a' Törökök
ismét nagy csöndeszen ostromnak készülének. A' Németek pe-
dig a' nagy sűrű köd myátt nem láthatták vala őket, sőt akkor
ostromtul semmit nemis felnek vala, és közölők ki fékszik, s ki
aluszik vala a' sok fáradtság után. A' Törökök azért véletlenül
nagy hirtelenséggel reáyak ütének, és aluva készületlen talál-
ván a' Németeket meg üték, és mingyarást meg vevék tőlök a'
Sánczokat, ő magokat pedig lé vágák benne, a' ki a' Várba sza-
ladhatot volna is benne, nem bocsáták bé őket a' Várbeljek, fél-
vén azon, hogy a' Németekkel őszve a' Törökis elvegyessen.
bé rohanna a' Várba, azért ezen az ostromon három ezer Né-
met veszet el. Ott veszet el a' fő Capitánys Gróf Vón Ettingh,
sok fő tiszti Viselő Németekkel, és egyéb Vitézlő népnek a' szi-
nével és ereyével. Azután nem sok idővel, a' Viz-Várat, és a'
külső bástyákat egy ostrommal meg vevék, ezennis az ostrom-
on három ezer Német veszet el. Ezen a' több Németek kik a'
Várban szorultanak vala el rémülének, egymás között pártot
ütének, és másod napon a' nevezetes fő Vég házat (kiért szá-
mtalan kőrösztyén Vér ontaték ki, kétt uttal, minek előtte meg
vennék azt, a' Törököktől) hitre a' Vezérnek meg adák, kiből
öt ezer, hatt száz épp és egészséges Német jöve ki, ezek közzül
négy százan maradának a' Törökök között. Így veszték el a' fő
házat a' Németek a' Magyarok nélkül, kiket az Ur Isten azért
gyalázá így meg, miért hogy ennek előtte vagy vala-melly Vá-
rat

rat vettek meg tőlök a' Törökök, vagy mezőben verték meg őket, mindenkört a' Magyar Nemzetre vettetek, és vélek attak okott. Azért ezt nyerénk a' Törökkel való barátkozással.

Esztergamot meg vévén a' Vezér, barátságának színe alatt, küldte Ersek Uyvár-alá, segítségére Homannay Bálinthoz, és Rédeyhez (kikimmár fok üdőtül fogva heverték alatta) husz ezer Törököt. De Homonnay és Rédey látván a' Töröknek Czalárdtságát, ezen el rémulének, tudván aztot hogy ha a' Törökkel együt meg vennekis Ersek Uyvárat, de aztis mint Esztergamot el foglalnák a' Magyaroktól a' Törökök. Minnek okáért a' Törököket tőlök viszszabocsáták, és Mátyás Herczeggel végezvén, bizonyos okokkal meg adatá a' Herczeg nekik Ersek Uyvárat. Ezenközben ő maga a' Vezér Esztergamot erőssen építetté.

Básta György ezenközben a' Német haddal, mind nagy Komáromnál vala Tháborban, honnan örömeit segítségére ment volna Esztergamnak, de Homonnay Bálint, és Rédyi Ferencz myátt, kik az egész nyáron Ersek-Uyvár alatt heverték Tháborban, nem mehetet oda Básta, félven azon, hogy egy fölük, más fölöl a' Török rayta lépzen, és föl verik hadát. Jól lehet kérteis Básta Homonnay Bálintot, és Rédyt, hogy tekintvén a' Közenséges jótt, és Országoknak maradását, adgyanak hitt levelet néki, hogy meg nem bántryák sem háborétryák ötöt hadával, és ő el megyen, Esztergamnak segítségére. De az Istentelen emberek nem akarának ahoz állani. Kitt azután Országunknak nagy kárával, mindők, mind mi meg bántunk.

Kis Haszan Bafa, a' Vezér Bafa, akarattyából Esztergam alól el indula, és Palotát meg szálla és azt meg vévé.

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

NB. **A** Nnyra meg bolundultak vala akkorban a' Magyarok, hogy a' Némethi Gergelly Tháborában, hálván hogy Esztergamot a' Törökök meg vették, Iesust Kiáltottak örömökből,

ben, Taraszkokat, és puszka-yokat, a' Törökökkel együtt örökre ki sűtögették.

Vox in excelsis audita est lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios suos. Matth: 2. cap.

Ezenközben Némethi Gergelly, a' mellette való pártosokkal, Törökkel, és Tatárral, valahóva érkezhetik vala, iszonyu rablást, és pusztétást tészen vala, nem csak a' Németségen, és a' Császár párttyán valókon, de a' maga párttyán valók jószágátis, a' Törökök és Tatárok kéméletlenül égetik, pusztéttyák és rabolják vala. Ugy hogy a' Dunán innen való Ország, ki ez ideyg mind a' Töröktől és Németségtől éppen, meg maradot, vala, e' partolás myátt szintén el pusztula: NB. Mert bizonyosan beszéllék, hogy azon a' nyáron, csak a' Némethi Gergelly Tháborából, nyolczvan ezer léleknél többet Németet és Magyart vittek az Eszéki-hidon által a' Törökök. A' Magyar Hayduságis mind Német s-mind Magyar rabot, egy aránt el adot, pénzen a' Töröknek és Tatárnak.

Tratmanstorfer, a' Thót Országi Generál, a' Végbeljeket, és a' Cárloczi hadat magához gyűte Regedébe, és az egész Mura mellyéki Magyarságot, el égeté és el rablá, Petánczi, Rakicsáni, és a' Cserneczi Kastellyokat földéből ki égetteté.

Munfur Joannes Hercules Comes a' Tilli, Rudolphus Császár Marsalkia, látván hogy Némethi Gergelly a' mellette való pártosokkal, Törökkel és Tatárral, a' Németségen számtalan, kárt és pusztétást tészen, a' Császár hadával azért reá-yok méné, a' Thót Országi Generálal együtt, és a' Némethi hadának egy részét meg veré, ő maga a' hadánaktób részével nem meré meg Várny, hanem Nádasdi Thamással, Hagymási Christóffal, Bánffi Christóffal, és a' több pártosokkal a' Törökökhöz foljamék, és mivel-hogy immár téli idő vala, közülek ki Kanifán, ki Sziget-Várban, ki Pécsen telelteték ki. A' Marsalk pedig a' Vármegyéket Ujjobban a' Császár számára foglalá és hodulratá.

Bocskay István vala-mi gyanóságért Némethi Balásra réá haraguvék és meg öleté ötet, kitt Segnyeyi Miklós Kásában vala-mi lakodalomban véletlenül maga kezével agyon veré. Azért ilyen végek lén Balás Uraymnak.

Roszburm Hérmánnak, Rudophus Császár Prágában feyét véteté, Novembernek 29. napyán, ki ez előtt a' Császárnak mezey fő Marsalkia vala, és mindenűt vitézűl, és dícséretesen viselte hadáyt.

Bocskayi István, Erdélyből ki jöve Kásába, azután el indulván, Pestnél szemben len Szokolovics Mehmet Basával a' Vezérrel, ki nóha nagy tisztefésséggel, és böcsülettal fogadá, ötet, és a' Császár nevével egy Coronatis ten az feyére, Szent Máton napyán, de azért álnogsága ugyan nyilván ki teccék néki.

Serò sapiunt Phriges.

Látván azért Bocskayi István a' Törököknek álnokságokat, úgy mint kik hitek ellen, és véle való végezések ellen Esztergamot, és a' több Vég Várat magoknak foglalák, meg térvén a' Vezértűl, Korponára mene, és az ő párttyán való Vraknak, Nemeseknek, és Vármegyéknek oda Gyűlést hirdete, holott eggyenlő akarattal azt végezék, hogy Rudolphus Császárral jó módgyával meg békéllyenek, mert a' Törökkel való barátkozás myátt, és ez nagy viszsa vonyas myátt, az Orszagh tellyesfésséggel el veszne. Azért Illésházi Istvánt, egynehány fő Nemes emberrel rendelék és választák Becsbe Mátyás Herczeghez, bizonyos conditiókkal a' frigyét tractalni.

Illésházi István, még Bocskay Istvánnak támadása előtt, a' Császárnak haraghyábá eset vala, kitt proscribáltatotis, ki myátt minden jofzágát, és sok Várait hatra hagyván Bécsből Lengyel Országba futot vala, honnan, a' Császártul nem találhatván magának gratiát kényszerettetet ösztán Bocskayhoz folyamni. Azért ilyen nagy háborusággal és viszsa vonyással, végezék el ezt az esztendő.

Sigmondnak, a' Lengyel Királynak meg halván a' felesége, hozzá magának feleségül azon Stiriay Cáról Herczegnek, másikk leányát, ki az előbeni feleségével, Attyul Annyul egy ember gyermeke vala.

ANNO 1606.

Illésházi István azért, egynehány Urral, és fő Nemes renddel, ebben az esztendőben háromszor jöve Bécsbe Mátyás Herczeghez Kátsárol, a' békeség szerzésre, hová Mátyás Herczegis, mindekor oda gyötötte a' tanács Urakat. Végre azért, illyen okkal alkottatá meg Illésházi, Rudolphus Császárt, Bocskay Istvánnal.

Elsőben, mivel hogy Bocskay István volt indétóya a' Magyar Nemzetnek réghi szabadságának, és igaságának helere való allatásában. Azért való nagy költségeyért, fáradságáért, és leg főképpen, életének szerencsétetéseyért hogy Erdély és Tiszaígh Magyar Ország, Tokayal öszve firol fira öve legyen.

Thovábbá, hogy az Orzágnak régi szabadságát és igaságát, Rudolphus Császár ismét meg adgya a' Magyaroknak, Nador-Ispan, Kéncstartó legyen, a' Kamarat pedig semmivé tegye, az Országbéli Tiszteket és Capitánságokat (Györtül, és Komáromtul meg válva) a' Németektől el végye, és Magyaroknak adgya. Annak fölötté, ezt a' támadást, se ő maga a' Császár, se a' Németek, soha szemekre ne vessék a' Magyaroknak, Kiről mind ő maga a' Császár, smind a' több Országok, leveleris attak magokról a' Magyaroknak.

Ugyan akkor számki verék és proscibálek a' fő Kamarás Urakat, tudni illik Zuhay Istvánt, az Egri Püspököt, és Mikáczius Miklóst az Váradi Püspököt; Azért, hogy sok törvéntelenséget cselekedtek az Ország szabadsága ellen, mind az Urakon, s-mind a' Nemes renden valókon.

Mind ezeknek fölöt, hogy a' Török Császárral meg békél-

lyék, mert addég a' meg romlott Ország meg nem épülhetne, mig, a' Törökkel való békeféség meg nem léfzen.

Szokolovics Mehmet Bafa a' Vezér, meg hala Conftántinápolyban, ki helett Murat Bafa a' Béglerbég lén Vezérré.

Ugyan onnan Bécsből, Rudolphus Császár követi Thurzó György, Iftvánfi Miklós, Batthyáni Ferencz, és Erdödi Chriftof. A' Bocskay Iftván követivel, tudni illik Illésházi Iftvánnal, Nyári Pálal, és Czobor Mihályal alá menének Komáromba, azután, Sitva torokhoz, a' Törökkel való békeféség fzerzésre, hová az Uly Vezéris a' Murat Bafa (ki akkor a' Császár hadával Budánál vala Thábórban) A' Buday Ali Basát, egynehány fő Törökkel oda bocsátá, és ott a' frigy dólját ilyen okkal végezék el a' keét Császár között. Hogy Rudolphus Császár, fiává fogaggya, Vifzontag, a' Török Császár a' mi Császárunkat Apyává fogaggya. Hogy mostan Török Császárnak keét száz ezer forint érő, aján-dékor aggyon, ennek utánna ne adózzon Rudolphus Császár a' Török Császárnak, hanem egimásfnak Fejedelemnek való aján-dékor küldözzenek. Továbbá, hogy a' frigy hufz efsztendeig tarcsfon. Esa' ki mitt egymástul meg vett az annál maradgyon.

ANNO 1606.

Bocskay Iftván, Kafsában meg hala Vizi beregségben Decembernek 17. napyán, ideyének 50. efsztendeyében, kitt el temetének Erdélyben, Gyula Fejér-Várban (*cum divite &c. Luc: 16. cap.*) Mongyák aztis, hogy Kátthay Mihály aző Cancelláriuffa, étette volna meg, melly gyanóságért, azon másod napon hogy meg hala Bocskay, az piaczra ki hozák Kátthait, es' mind apróra vagdalák szegint.

Absolut omnes Magnificos meos, Dominus de medio mei: vocavit adversum me tempus, ut contereret electos meos. Thren: 1. cap. Propter hoc scelus. 2. Par. 29. cap.

NB. Kérlek fzerető Attjánffia O'lavasó, nyfjd jól föl ez aránt szemeydet, és tekéncsd meg ezeknek a' pártos Uraknak,
Bocska-

117
Bocskayval öszve, mint jutalmazta legyen meg az Isten, a' számtalan ártatlan körösztrtyén lölkőknek, a' pogány Töröknek, és Tatárnak el adását. Négy avagy ött esztendő alatt inkább mind el halának a' fő fő Urak. Meg hala Bocskayi István, Báthori István, Illésházi István, Homannay Bálint, Magócsi Ferencz, és Thurzo Christóf, ezek mind magtalanul halának el, ideyeknek pedig jób korában. Rakóczi Sigmund, Csáki István, és Nyári Pál ezekkel öszve oda vadnak. Azért ilyen szem látomást bűnteté meg Isten a' bűnt, ezekben.

Ezenközben ebben az esztendőben, a' békeféségnek szerzéséért, a' hadak minden felől meg szüntenek, és ez egész esztendő békeféségben mülék el.

ANNO 1607.

Rudolphus Császár, mint okos és elmés Fejedelem látván, hogy Esztergarnak, Kanisának, és Egernek el veszésével, Magyar Országának nagy része a' Török birtokában, eset vólna, szeme jelött viselven azris, hogy Országának ilyen Veszedeleme, es fok fáradságának, és hadakozásának ilyen haszontalan vólta, aző méltóságának nagy fogyatkozására lenne, nem akará a' Török Császárral Sitva toróknál szerzet frigyét meg confirmálni, hanem Ujjobban hadat akar vala Török Császár ellen indétani. Azért, a' Császár Imperiomba, Rézen Várasában Gyűlést hirdete, hová Ferdinánd Herczeget, a' Gréczi Cáról Herczegnek a' fiát, el bocsátá maga képében, és a' Török ellen Ujjobban hadat kére az Imperiombeliectül, hogy evvel a' haddal Magyar Országának valami részét ismét meg szabadethassátulók. Ferdinánd Herczeget pedig (a' maga Eocseit meg vetvén) Romay Királya akarja vala tétetni; és ezt az el szánt igyekezetit, a' jó Császár mind véghezis vitte vólna, ha a' nyughatatlan elméjű emberek, az Uyonnan való ellene támadással békét harrak vólna neki. Melly dölgot a' Magyarok eszekben vévén, igen meg rémulének rayta, és főképpen azok, a' kik Bo-

cskay párttyán vóltanak, és a' Németsegen töb kárt tettenek, félvén azért azon, hogy ugyan azon haddal a' párt útésért úketis meg bünteti a' Császár. E' dólgot azért a' Buday Ali Basának tutára adák, hogy Rudolphus Császár, sem a' Török Császárral, sem a' Magyarokkal, nem akarná a' békefséget meg tartani, hanem Ujjobban reájok akarna hadakozni, és kérek azon a' Basát, hogy lenne minden segitséggel mellettek, úk módot találának benné hogy mind Török Császárral, s. mind a' vélek való békefségnek meg tartására, reá kényszerítik a' Császárt kiknek a' Basa minden segétséggel ajánlá magát, mert őis igen fél vala Török Császártul, ha a' frigy föl bomlot volna.

Más felől Mátyás Herczegis igen meg indult vala azen, hogy a' Császár őtet, úgy mint öregbig Attyafiát, és a' kire elsőbennis reá nézne a' birodalom, minden ok nélkül meg vetvén, előtte Ferdinándot akarná Romay Királya tétetni. Továbba, aztis igen nehézli vala, hogy a' Magyar Országért fokát fáradván, és mind a' Magyar Nemzetséggel, s. mind a' Törökökkel, nagy munkával békefséget szerezvén, az ő végezését Császár semmivé akarna tenni. Ujjobb háboruságot akarna indítani. A' Magyar Nemzetetis, ki fok száz efsztendőrtül fogva, a' töb Országoknak, óltalma vala, tellyesféggel ki akarná törteni. Azért illyen nagy méltatlanságáért, őis Magyarok mellé támada. A' Magyarokis látván Mátyás Herczegnek, eleitül fogva, hozzájok való Attyai széretetit és szorgalmatosságát, reá felelének, neki hogy őtet Magyar Orzági Királya akarnák tenni. Austria és Morva hasonlatosképpen a' Herczeg mellé állának, mert őkis el unták vala a' fok inséget és hadakozást, tudgyák vala aztis, hogy ez Ujjonnan való hadakozással, elsőbennis ismét úket pusztitanák el.

Azért Nagy Andrást, egy köz lator Haydu legént, a' hayduságnak eleibe rendelék, és a' hayduságot ismét föl lázzaszták, kik elsőbennis a' föl földet Tokaig mind el foglalák, Kásátis

Kör-

Környül vevék, kiben Forgács Sigmond, és Dóczi András vala Királyképe. E' lén Novemberben.

Mátyás Herczeg azért, Januarisban 1608. esztendőben, a' Császár akarattya ellen, egy hertelenséggel való Gyűlést hirdete Posonba, és ott a' Magyarok között, Austriaiak, és Morvajak, között, erős szövetséget, és örökös confederatiót csinála hogy ők semminémő szűkségekben egy mást el nem hagyak, és valaki a' Törökkel való frigyet, és a' Bécsi végezést föl akarná bontani, akarki legyen az (itt a' Császárt értettek) Arra ugy mint közenséges ellenségre, egyenlő erővel reá támadgyának (Igen, mesterkedet azután Királyságában lévén Mátyás Király rayta, miképpen tehetne volna semmivé ez a' confederatiót, de nem, tehetné szerét) Ugyan akkor Mátyás Herczeget a' Magyarok Gu- bernátorrá választák. E' meg nevezet Országok azért, erősen, meg róntták vala magokat, hogy ki kelettel mingyarást, mind a' Magyarok, Austriaiak, és Morvajak a' mezőre kiszállyanak.

ANNO 1608.

Mátyás Herczeg, a' végezés szerént kikelettel a' Magyar Or- szági, Austria, és Morvai hadat egybe győité, és Szent György nap előtt, szép erővel Bécsből meg indula, és Prága felé menvén, a' Császár ellen Tháborba szálla. De a' Császárnak akkorban semmi keesz hada nem lévén, kényszeréttetek békesleg tractálásra állani, és mikor azt sok ideig tractálták volna kösztők Végre így alkuvának meg: a' Császár a' Magyar Országi Coronát az Országgal öszve, Annak fölötté Austriát, és Morvat, az Eoccsének Mátyás Herczegnek adá. Thovábbá, a' Csehakis ötet nevezék a' Császár halála után, köverközendő Kiralyoknak. E' lén Sz: László Király napján. Föl vevén azért Mátyás Herczega' Coronát, ki immár ötven hét esztendeig valaa' Németek kezé- ben, nagy örömmel viszsza jöve Bécsbe véle.

Mátyás Herczeggel Prága alatt, ezek a' Magyar Vrak valá- nak: Thurzó György, e' vala fő a' Magyar had előtt, Zrinyi Mi- klós:

klós: Erdődi Christóf, Szécsi Thamás, Nádasdi Thamás, Hagymási Christóf és többen fogan.

Mátyás Herczeg megjőven a' Prágai hadból a' Magyaroknak Gyűlést hirdete Pofonba, hová minden felől az Urak egybe Gyűlének. Melly Gyűlésben.

ANNO 1608.

XLI. **M**átyás Herczeg Maximilián Császárnak fia, és Rudolphus Császárnak Eocse, Báttjának élteben Coronáztaték Magyar Ország Királya Pofonban, Szent Eorsébet Afzszony napján.

Illésházi Istvánt ugyan akkor tévék Nador-Ispánná.

A' Coronát pedig a' Magyarok, nem akarák semmiképpen magok közzül el bocsátani, hanem azt a' Pofonyi Várba helyezték, kinek őrzésére Révai Pétert, és Pálffy Istvánt rendelék.

Ebben a' Gyűlésben, Ujjobban megerőséték a' Törökkel való frigyer, és a' Bécsi Végezést.

Istvánffy Miklóst, ezen Gyűlés alatt megüté a' Gutta Pofonban bánattyában, mert Illésházi István a' Palatinus proscriptatni akarta: Azon Gyűlésben, azért, hogy ő ellene (a' mint ő mondotta) az Ország törvénye ellen hamis Sententia levelet adot vólt ki, a' Császárnak, melly proscriptiótul ez a' betegség mentette meg.

ANNO 1609.

Illésházi István a' Nador-Ispán, meg hala Bécsben Májusnak 5. napján, idejének 63. esztendejében, ez igen nagy temédek kéncsét hagyot maga után.

Mátyás Király, Gyűlést hirdete Pofonba, holott.

Thurzó Györgyöt, választák Nador-Ispánná, Decembernek 8. napján, Illésházi helében.

ANNO 1610.

Rudolphus Császár, eszébe vevé hogy elkölt tőle Magyar Ország, fölindula azért rajta, és Mátyás Király ellen hadat indéta,

indéta, hogy érette meg allya rajta boszuyát, a' Királyis (nóha véletlenül, és hertelen szerzet vala hadat ellene a' Császár) nem hagyta semmit hátra dőlésében, hanem őis minden felől egybe győíté népét a' Császár ellen. De az Imperiomi Herczegek mint jamborok, a' körösfztyén Vértontást el akarván távoztatni, a' keét Fejedelmé közibe állának, és le csöndeszérték köztök a' hadat.

ANNO 1611.

Rudolphus Császár, meg sem feleitheti el Magyar Országot, hanem ismét hadat győte, és Leopoldust a' Stiriiai Cáról Herczegnek a' fiát, és Ferdinánd Herczegnek az Eoccsét, akarja vala titkon, Mátyás Király ellen, Cseh Orzági Királlyá Coronáztatni. De az Cseh Orzági Urak e' dólgot idején eszékbe vévék a' Császár ellen fegivert fogának, és Mátyás Királynak ez dólgot sietséggel tuttára adák. Mátyás Királyis hertelenséggel Ausztriát, és Morvát fölvévén, a' Csehek mellé Prágába bé szálla az ó Varasba, holott a' keét fél között, a' Várasban erős útköze-tek lévénnek, és mind keét felől sok ezeren el hullának, mert a' Császár népe, Leopoldus Herczeggel a' Vár felől való Várasfo-kat el foglalta vala, és a' nagy kő hidnak a' végét, bé Sánchezol-ván, azt erőssen őrzy vala. A' Király népe pedig az ő, és Uj Vá-rafokat birja vala, őkis a' hidnak a' másik végét bé Sánchezolák, és azt hasonlóképpen erőssen őrzik vala. Végre az Urak közzül nemel-lyek, addég járának a' keét Fejedelem között, hogy megalkottaták. A' Csehek azért, szeme láttára a' Császárnak, a' Prágai Várban, a' szokot ceremóniak szerént, Mátyás Királyt Cseh Or-szági Királlyá meg Coronázák Majusnak 13. napján, és valamig a' Coronázat és az ebéd tartot, addég a' fegyveresek a' Vár pia-czán mind ló hátan valanak, a' Német gyalogok pedig a' Muskétákkal, az ő módgyok szerént kézben Seregekben állottak. E' meg-levén a' Császár népe Leopoldussal, el mene, és el oszlek Prágá-ból. Azért, a' jó Császár így jára venségére az Eoccsével való veszekedés myát. Ennek leg nagyob okai az ő régi titok tana-
G g. csi

ési valának, kiket ő ennek előtte nagy méltatlan gyalázatokkal
illetvén, magától elűzött vala. Ugy mint Trauczon Pál, Lieh-
terstáiner Cáról és Zaisfrid Prainer. A' Magyar Urak között pe-
dig Illésházi István. Ezek a' Császárnak minden dolgait jól tud-
gyák vala, kikegy felől igen félnek vala, haragiatul, más felől a'
raitok eset gyalázatért igen boszongodnák vala. Azért ezek Má-
tyás mellé állának, ő pedig mindeneket az ő tanácsokból és igaz-
gatásokból cselekezik vala.

Et sic: Ludit in humanis divina potentia rebus.

NB. **M** Aid hasonlóképpen lén a' jó Rudolphus Császárnakis
dólga az Eoccsével, a' mint régeren a' negyedik Hen-
ricus Császárnak történt vala fiátul, az ötödik Henricustul. Ki-
hez mikor a' fia Mogunciai, Coloniai, és Vormaciai Püspököket
hozzá küldötte volna, hogy az Apjátul a' Császári Coronát ki-
vánnának néki, a' Császár ezt halván, a' Coronát fejére tévén,
és az Istápot kezébe véven, a' Császári székbe bé üle, és nem aka-
rá a' Coronát a' fiának adni, de a' meg nevezet követ Püspökök,
reá támadának, és a' Császárnak a' fejeről a' Coronát erővel el-
vonyák, az Istápot is ki vették kezéből. Ez a' Negyedik Henricus
Császár, olly hadakozó vitéz Fejedelem vala, hogy hatván ké-
rtér utközőt meg az ellenséggel derék képpen.

Bátthori Gábor, az Erdélyi Fejedelem, a' Havasali Radul
Vaidara mene haddal, és azt ki veré Havas-al-földéből, az Orszá-
got pedig maga számára foglala el.

Mátyás Király, Bátthori Gáborra reá küldé Forgács Sig-
mondot, a' Kátsai Királyképet, ki mentében Nagy Andrásra a'
Hayduság Capitányára, reá mene (mert azok Bátthorihoz tart-
nak vala) de meg nem vivának Forgáccsal a' Hayduk, hanem
alkovásba esének véle, ott Nagy András, az egész Haydusággal
a' Király hívségére meg esküvék. Ez idő alatt Radul Vayda,
Bátthori Gábort Brassónál föl veré, holott Imreffy János el ve-
zte egy sárba, ő maga Bátthori Gábor Szebenbe szalada bé ki-

halván

117
halván Forgács, bé siere Erdélybe, hogy az Országot Radul magának él ne foglallya. Radul Vayda azért, Forgács Sigmonddal, Szénbé szállá, de semmit nem ártáta néki, Forgácsnak segítségére a' Palatinus Thurzó György, a' Végbeliekkel utánna bocsátá Bosnyak Thamást, és Forgács Miklóst. Azon közben Nagy András viszfa köté a' kardot, és éjfel véletlenül meg üté Bosnyak Thamást, és azt föl vere, Tháborában és lovaiban sákmánt téven, azután bé mene Erdélybe Báthorinak segítségére. A' Törökökis Tatárokkal öszve segítségére érkezének kikkel egyetemben Forgácsra reá mene, de meg nem várá ütet hanem hadát keét felé szakasztá. Az egyik részét, kik nem örömett hárták volna el lovokat, a' Váradi utra bocsátá, de azokat el érék a' Törökök és Tatárok, és föl verék. A' hadának más részével ő maga az Vrakkal, Hava-fal földére, és a' Móldvai erős havafokra mene, holott el vétvén az utat, tizen ötöd napig budosának, Sótalan ló hussal élvén a' havafokon. Azután egy juhász pásztornak vezérlése által, Forgács hadának egy részével viszfa tére Móldvára, és Lengyel Ország határán Kálsára jüve. Más része hadának Máramarosra válta ki, de e' roszszul jára, mert az Oláhok ezeket föl verék, meg foszták, és közzülők sokat le vágának, kiknek egyben rakott testeket, mostis Forgács halmának hi-jak. Forgács Sigmonddal, ezek az Vrak voltak, Homannay György, Dóczi András, és Czobor Mihály.

Szécsi Thamás, egy részét a' Hayduságnak meg veré.

A' Törökök és Tatárok azért, fáradságokért Erdélyt el rablák, és a' Székelységből tizen keét ezer rabot vivének el.

Azért ez esztendőben, így bolondoskodának, az Erdélyekkel, oda vesztvén fok válogatot vitez embert Tháborostul és széphadi szerzsámostul öszve. Ugy annyra, hogy a' Törökkel való hadakozásban a' Magyar Nemzetből egy derék ütközetben nem veszt el ennyi válogatot vitez ember ott veszt el Petthó István jeles Katona Iffiu legény.

Mátyás Király hozá, magának feleségül az Anna Asz-
szont, a' Tyroli Ferdinánd Herczeg leányát. Decembernek
4. napján. 1611.

ANNO 1612.

R Udolphus Császár meghala Prágában, Szent Fábyán és
Sebestyén napján, vízi betegségben, életének hatvan egy,
a' Magyar Országi Kiralyságra való Coronázásának után ne-
gyvenedik esztendejében magtalanul, mert felesége nem vala
soha, de Agyasitul egynehány gyermeke vala, temetterék Prá-
gában az Apya Koporsójában ejjel, nem az ő Erdeme és méltó-
sága szerent, hanem csak imigy amugy, Octobernek első na-
pyán. Ez fölőtte igen gazdag Fejedelem vala szántalan nagy te-
merdek, és drágá kincset találtak nála, Ugy hogy sok údó-
tól fogva nem vólt gazdagab Fejedelem nálánál. Ahoz igen
kemény és haragos, de igen igaz mondó Fejedelem vala. A' Tö-
rökökkel tizen ött esztendeig hadakozot, a' mint ide hátra bő-
ven meg irtam, és ha az ellene való támadással és pártolással esz-
tét nem vesztették vólna, nagy győzdelmet vett vólna a Tö-
rökökön főkeppen ha bátor csak egyszer ment vólna személye
szerent a' hadban. Es ha olyan igen kedvetlen, és magának va-
ló ember nem lett vólna, sok údótul fogva nem vólt kőrös-
tyénségben ilyen Fejedelem, de miért hogy senkit maga eley-
ben nem bocsát vala, és senkivel nem nyáyáskodik vala, Orszá-
gok és Urak igen el idegenedtek vala tőle. NB. Ennek pedig
ez lén az oka, mert a' Német tanács-Urak valami jövendő mon-
dók által el hitették vala a' Császárral hogy az ő csillagia azo-
mutáttya, hogy ha igen nem vigyaz magára, és magát nem fo-
gya őrzeni, vagy éretéssel, avvagy valami mordál saggal, ki vé-
gezik e' vilagból, azért azt tanácsolák néki, hogy magának leg-
az emberekkel ne nyáyáskodgyek, és jól meg lássa kiét bocsát
maga eleibé. Ezt pedig mind magok haznokért cselekedék az ál-
nok tanács-Urak, hogy minden, dolog, a' Császárnak tudására
ne le-

118
ne légien, hanem ők mindeneke a' magok kívánságok szerent
clelekedhessenek, és abból gazdagulhassanak. Azért a' jó Csá-
fár el hitte az álnok embereknek szavokat, és úgy vonyá meg
magát az emberektől, az Ország dől gaytis mind a' tanácsokra
bizá, de a' derék dől gokat magais tudni akarta. Jóllehet a' mikor
őis valamiben kaphatta őket, őkis lakták érette, így veszték el
azért a' jó Császárt az álnok emberek. Nagy bűn lén az hogy
ennek a' jó Császárnak nem hagyának békével meg halni.

Mátyás, a' Magyar Országi, és Cseh Orszagi Király, Valasz-
tatek Romay Császárságra, Szent Iván napyán. Ez a' Battyá-
nak kincsét mind magának foglala.

Nagy András a' Hayduságnak Capitánya, Bátorhori Gá-
borral egybe háborodék, és a' Törökök közebe mene, de ismét
kegyelmet találá Bátorhori Gábortul magának, és visszsa jöve
hozzá, ki nem sok idővel azután, uijob latorságban raltaték,
kiért Bátorhori Gábor, a' Maga kezével agyon veré a' latrot.
Azert Nagy András, így vévé jutalmát sok latorságának. 1812

ANNO 1613.

Bátorhori Sigmondnak, meg száná Isten sok nyomoruságát,
és ki vévé ez Vilagból Prágában Gutta ütéssel.

Erdődi Péter, a' jámbor Vitéz Ur, meg hala Februariusnak
27. napyán.

Dráskovics János, meg hala Pofonban, Marciusnak 11. na-
pyán. temettetet ugyan ott Pofonba. Ez a' Bánságot sokáig na-
gy dicséreteffen és vitézül viselte, Thót Országának nagy hatz-
nával, és öregbülésével, Végre el hagyvan a' Bánságot, az Ersek
Uyvári tisztre, és a' Dünan túl való Ország hadnagyságára me-
ne, ottis jó emlekezetet hagyta maga után.

Erdődi Thamás a' Bán, el nyéré pörrel Monyorókeréket,
a' Zrinyi Uraktul, és azt el foglalá Majusnak negyedik napyán.

Berthlen Gábor, Constantinápolyban mene Bátorhori Gá-
bor előtt, és ütet az Török Császárnál igen bé vádolá, és a' Csá-

szántul meg kéré magának az Erdély Vaydaságot, ki Szkender Basát, és a' Bosznai Basát nagy haddal mellé adá, és be viteté Erdélybe, Bethlen Gábort. Latvan azért Bathori Gabor, a' Török erő ellen, maga elégtelen voltát, ki jöve Erdélyből Váradra, oda maga mellé várván a' Magyar és Lengyel segítséget, kivel ismét ki akarya vala verni Erdélyből Bethlen Gábort a' Törökökkel. Es immár melléis érkezet vala. Abaffi Miklós keét ezer Magyar loval: De azonban titkon reá tanácskozának Abaffi Miklós, Géczi András, Kamuti Farkas, Sziláfi János, és Ládani Gergelly, Rédey Ferenczel, és többen sokan. Es mikor szekerén Váradból ki ment volna a' Thábert látni, az el rendelt latrok Sziláfi János, Ládánival a' Váradihósfátban kéfzen várván ötet, reá utének, és ugyan azon szekerben meg ölék Báthori Gábort. Octobernek 27. napján.

Báthori Gábornak a' teste, harmad napig fekűvék a' Váradu czán, kitte azután egy taligán Eokrökön vontattak ki a' temető helyre. Így lén vége Báthori Gábornak. Ez igen Katona természetű, nagy erejű, és szép termetű ember vala, csak hogy még a' Iffiuság birt véle.

E' meg lévén, Bethlen Gábort az Erdély Fejedelemségben hagyák a' Törökök, ő magok pedig ki jövének. Erdélyből, tizen hatt ezer körsztyén rabot hozván ki belőle. Azután nem sok idővel, Bethlen Gábor, nem akarván hálá-adatlan lenni a' Török Császárnak hozzá való, jó Vóltájért, őis Lippát egynehány környüle való Vég-Várakkal, a' Török Császárnak adá ajándekon (jó jártunk véle.)

A' Németek, látván Erdélyben ezt a' változást, ökis belé kapának Erdélybe, és Dóczi András által, Husztot, kö Várat, a' Bánnyákkal öszve el foglalák. De nem sok idő múlva, visszfa adá Mátyás Császár nekik ismét azokat: Azután, a' hires Nevezetes Várat Ecseter a' Császár számára foglalá Dóczi András.

Szilasi Janost, és Ládani Gergelt, Erdélyben a' Megyesi Toronban meg ölék, kiből ala hanyák testeket Bártthori Gábor haláláért.

A' Balatoni jégen, a' Kastélyokból a' Szabad Katonák, és Hayduk, ugy mint ezeren egybe gyűlekezvén, által menének Somogiban, kikre ott a' Törökök reájok gyűlekezének, és Kópánál meg ütközének vélek, de igen meg verék a' Törököket, a' Kópáni, és Mohácsi Bégeket elevenen el fogák és el hozzák, de Mátyás Császár ismét él bocsátá a' Béget.

ANNO 1615.

Istvánffi Miklós meg hala, 80. esztendőbeli korában, Aprilisnek első napyán, kibén magva szakada az Istvánffi Nemzetiségnek. Ez írta a' Magyar Historjat igen szép ékes deák szókkal, de sok nevezetes fő Uraknak, és rendeknek jó hirekben, Nevekben, és bősüллерben való nagy gyalázásával ha őis a' jambor ott, fűttözött volna a' ahol azok izzadtak gondolom ki esset volna a' lud toll körmei között.

Forgács Ferencz a' Cardinál, és Estargami Ersek, meg hala Octobernek tizen hatodik napyán. Ez igen jeles, okos, Isten-fellő Ur vala.

A' Velenczések nagy hadat indétának, a' Gréczi Ferdinánd Herczeg ellen, és Országátis Goricziajg mind el foglalták vala tőle, ki myátt szántalan vérontás, és sok fő nevezetes had vifelő Urak, és fő rendek veszedelme és halála lén a' Velenczések, és Ferdinánd Herczeg között. Ott veszet el a' fő hadi Generalis, Tratmanstorfer Adám.

ANNO 1616.

DRáskovics Péter, az elmés, és okos Ur meg hala Februáriusnak 17. napyán.

Thuróczi Benedek a' Bán meg hala Novébernek 8. napyán. Pázmán Pétert, a' Jesuiták szerzetin való Doctort, az ő elméjének

méjének és tudományának nagy és dicséretes voltáért, tévé.
Esztergámi Ersekké Mátyás Császár.

Thurzó György a' Palatinus, meg hala, a' fogyatkozor Magyar Országának, fölötte nagy kárará, mert ő a' Magyarok szabadságának igen nagy óltalma vala, kiért méltan óbaithattya az Ország, ez len Karácson estin. Ha ez élhetet volna, soha ezek a' tamadások, és Országunkbeli szörnyű pusztlások nem lettek volna, kik csak hamar következének.

ANNO 1617.

Ferdinánd Herczeget a' Stiriay Cáról Herczegnek a' fiát, Cseh Orzági Királlyá Coronázták Prágaban a' Császár akarattya-ból, Szent Péter napyán.

ANNO 1618.

Ferdinánd Király, meg békélék a' Velenczésekkel.

Mátyás Császár, Gyűlést hirdete Pofonba hová az Urak minden felől egybe gyűlenek a' Császár akarattya-ból.

ANNO 1618.

XLII. FERDINÁND ezen néven második, a' Cseh Orzági Király a' Styriay jó Cáról Herczegnek öregbik fia Matyas Császárnak éltebe, választatek és Coronáztaték Magyar Orzági Királlyá Pofonba, Juliusnak első napyán. Ez sem ártotta az Ország birodalmába magat Mátyás élteben.

Ugyan azon Gyűlésben választák, Forgácz Sigmondot Magyar Orzági Palatinusá.

Concurrere faciam Aegyptios adversus Aegyptios, & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, Civitas adversus civitatem, Regnum adversus Regnum. Isai. 19. cap.

Ezen Pofony Gyűlés alatt, az egész Cseh Ország föl támadá Mátyás Császár ellen, és elfoglalák a' Prágay Várat, mind a' Császári Tárhazzal öszve, Azutan az egész Országot töle, ki myátt az egész körösztytyenség föl Zöndüle és föl támadá, és lenek olly ifzonyu Országokbeli pusztlások, romlások szántalan

lan sok körösztyén ver ontások a' minemük ennek elütte talám soha nem voltak Ennek pedig mostan sincsen véghe, és csak az Isten tudgya, mikor leszén.

Kleselius Cardinált, ki Mátyás Császárnak fő, kedves, Titok Tanácsa, és mindenesse vala, meg fogák Ferdinánd Király, és Maximilián Herczeg, a' Császár hire nélkül, Bécsben a' Várban, és Tyrolba küldék fogságba. Kitt azutan üdő jártában a' Pápa szabadéta kit és magához vévé Romába.

Ebben az esztendőben, egy Nagy üstökös csillág támadá, és sokáig tartá, ki e' következő nagy támadásokat, és Országok beli iszoyu romlásokat, és Nagy Fejedelmeknek halálát jövendőre.

A' jó Maximilián Herczeg, a' Császárnak az Eocse meg hala Bécsben. Ez igen jambor, és Vitez Fejedelem vala, de hadakozásiban igen szerencsérten vala, a' mint ide hátra meg irtam. Ez vivot meg Mehmet Császárral személie szerént a' körösztyősi mezőn, kitt még soha egy Német Fejedelem sem próbált vala meg. A' Magyar Némzetséget igen szerette, kiért ütetis a' Magyarok igen szerették.

Az Anna Aszfzony, a' Mátyás Császárnak a' felesége meg hala Bécsben.

ANNO 1619.

MAtyás Császár és Király, meg hala Bécsben, jó vén korában, Marciusnak 20. napyán magtalanul. Ezis igen jambor, és Vitez Fejedelem vala. Eztet a' Magyarok fölörte igen szerették, mivel hogy inkább mind köztők lakott. A' Magyar Országi Coronát ez hozta vala meg nekik Prágából. Nagy haddal ki vévén a' Bátyyátul Rudolphus Császártul, melly Corona annak előtte, ötven hétt esztendeig vala idegen Országban.

Gróff Henrik Mátyás vón Turn, a' Cseh pártosoknak indétója és fő Hadnagya, Bécs alá a' fő Váras alá szálla a' Cseh hadal. Ferdinand Királyra, kitt a' Bécs Országi Lutor Urakban.

H h

egyne-

egynehányan, és a' Bécsi Lutor Pólgárok hittak vala oda, biztatván avval ötet, hogy bé bocsattyák ötet Bécsbe, és Várást, mind a' Királlyal egyetemben kezében aggyák. De nem engedé az Isten azt Véghes Vinny, mert a' Királys azö hiveyvel Vigyázásban vala ottben, kitt látván a' Groff, el pironkodék Bécs alól egynehány nap mulva.

A' Király, látván a' Bécsi Pólgároknak latorságokat, az egész Pólgárságnak fegyverét el szedeté, és a' Szerfzám tartó házbán bé hordatá, ki sok szántalan vala.

A' Király Marfalkya, Conte de Buqvója, a' Király hadával Cseh Országot. Es Gróff Dón Pjér, Morvát, iszonyuképpendulták, égették, rablották és pusztították.

ANNO 1619.

Ferdinándust, a' Magyar Országi, és Cséh Országi Királyt, választák Imperiomban Romay Császárrá, kiben aggyon a' jó Isten, jó szenencsét a' jó Fejedelemnek, minden ellenséghi ellen.

BETHLEN GABORNAK

Első támadásáról.

ANNO 1619.

Si invicem mordetis, & comeditis, videte, ne ab invicem consummani. Gal. 5. cap.

Ferdinánd Császár még Imperiomba jara a' Császári választásfra, addég Bethlen Gábort az Erdély Fejedelmet, egynehány nyughatatlan elméjő és házajok pusztításában gyönyörkedő Magyar Urak. Ugy mint Thurzó Imre a' Palatinusnak a' fia, Rakóczi György, Thurzó Sztaniszló, Szecsi György, és többen egynehányan, nagy hertelenséggel bé hozák Magyar Országba Ferdinánd Császár és Király ellen, es véle egyyüt minden méltó ok nélkül, párrot ütének, és föl támadanak ellene. A' Csehekkal, Austriayakkal, Morvayakkal, Slesziayakkal, és a' töb pár-

tos Országokkal erős kötés alatt egyben esküvének, Ferdinánd ellen. Es elsőbennis a' Kassayak Rakóczi Györgyöt éyel, titkon bé bocsáták a' Kassay Városba, ki a' Városba Dóczi Andrást meg fogá, és őket fogva Bethlennek kezében adá, ezek mellett két jámbor Jesuitát iszonyu undok halálal ölének meg. Végre Dóczi András, Lónyayval ugyan Bethlen Gábor fogságában halának meg.

Azután Homannay. Györgyre menének, de ő el mence lőrtők Lengyel Országba, a' Várait pedig Bethlen, minden Kincsével magának foglalá el.

Ezenközben, Bethlen bé érkezik Kassába, kitt a' Kassayak nagy örömmel és Pompával, bé fogadának a' Városba. Hová Bethlen a' Fátrantul való Vármegyének Gyűlést hirdete, kik előtt indullatnyának egynehány himes, és szynósokát elő számlálván és beszélvén, Ugyan ott a' Gyűlésben, maga hivségére, hódultatá, és eskütteté őket.

Még Bethlen Kassában Késék, addég Szécsy György a' Végekre mence, és azokat Bethlen számára foglalá és eskütteté. Mert még szájokban vala izi, a' Bocskay István támadásakor való praédanak.

Az Ersek-Uyvári Vitezlő népis, Követé a' többinek cselekedetit, sőt avval pótolák meg, hogy Kohári Pétert az ott való Vice-Capitánt (mert akkorban fő Capitann yok nem vala) mért hogy nem akar vala vélek egygyűt, természet szerént való Coronás Királlyá ellen támadni, meg fogák, és fogva Szécsy Györgynek adák kezébe.

Bethlen azért, el rendelvén dőlga a' föl földön, es ott maga képeben Rakóczi Györgyöt hagyván, el jüvé őis hadával, és a' Magyar Országai haddal egyben jöven, Nagy Szombathoz érkezek. Azért a' belnek erőtlen vóltáért, azis meg hódula néki.

A' Palatinus Forgács Sigmond, értvén ezeket, őis ira minden felé Kemény parancsolatokat, hogy sietséggel mellé gyűle-

kezzének, hogy vélek egyűt Bethlennek, és a' pártosoknak el-
lenek alhasznak, de senki nem jöve mellé. Azért kényszerítették
a' Palatinus a' Posony kamarásokkal, és a' Corona őrző Urak-
kal, Poson Várában, a' Corona mellé bé szorulni. Honnan Leo-
poldus Herczegnek Bécsbe (kitt a' Császár maga képeben ha-
gyott vala ott) mindenekeztuttára ada.

Leopoldus Herczeg azért, látván hogy Bethlen immar-
igen kőzzel vólna, és a' Coronáis nagy Veszedelmében vólna.
Posonba. Taifenpoh Rudolphot ezer Német gyaloggal el küldé,
hogy azokkal bé szorullyon a' Várba, és Várasba, és azt Be-
thlen ellen meg oltalmazza, még másképpen gondolkodik a' do-
logról. Ki mi kor estve, nagy esőben hajókon a' Dunán alá er-
kezet vólna, nem akarák a' Posony Pólgárok őket bé bocsátani
a' Várasban. Sőt Révay Péter az egyik Corona őrző Ur, a'
Corona őrzésére sem akará a' Németeket bé fogadni a' Várba;
hanem kin a' hófátban száléták őket. Azonközben azon éjel
tickon, nagy sietséggel a' Posony Pólgárok Bethlennek (ki im-
már Szencznel vala hadával) a' Németeknek oda való jövete-
leket, és állapattyokat tutára adák. Kérven azon, hogy siessen
oda jőni, mert ha többen érkeznek oda a' Németek, azutan
nem olly könnyen juthat a' Várashoz, sem a' drágba Kincshez
Coronához, ki a' Várban vagyon.

Bethlen értvén a' dologot, mingyarást reáyok indétá hadát,
és ugyan azon éjel, készületlen, úgy mint kik szélel a' hófát-
ban oszolyan, szárazkodnak vala, meg öté a' Németeket, és ott
mind le vagyak őket Taifenpoh pedig akkor a' Varba vala Pala-
tinusnál, és a' Corona őrző Uraknál,

Ez meg lévén, Betlehemis el érkezék Posonhoz, kitt a' Vára-
syák, követven a' Kalsayakat, nagy örömmel és pompával bé
fogadak a' Várasban, és meg esküvének néki hivségre.

Bethlen azért Posonba bé érkezvén, a' pártos Urak által
tractálni kezde a' Palatinussal, igen szép szót adván néki. Hogy
ők nem

ők nem inditották ezt a' dólgot a' Magyar Nemzetnek romlásá-
ra, hanem inkább szabadságoknak helyére való állatására. Azért
kérek igen szép mézes szókkal ötet, ne allana el a' Magyar Ném-
zerségtől, hanem inkább tartana és értenne egyet vélek, és jöne
alá vélek a' Fejedeléhez, ki mindē kegyelmességgel, és barátság-
gal ajánlja neki magát. Es hogy az ő hire és akarattya nélkül, sem
a' Fejedelem, sem az Urak nem cselekesznek semmit, hanem,
mindenben az ő akarattján járnak. Azért reá beszéllék, és reá
vévék, ilyen, és több effele mézes szókkal Palatinusunkat, ki hi-
vén beszédeknek, alá mené vélek mind a' Corona őrző Urakkal
együtt Bethlenhez, a' Varasba. Ezen, hogy immár a' Palatinus-
sis köztők vala. Bethlennek, és a' pártos Uraknak igen nagy ö-
römök vala, rudván hogy évvel, dólgoznak igen nagy előment-
te és szerencsényeknek öregbülése következik.

A' Püspökök, Pápok, és egyéb szerzetesek azért, látván il-
lyen veszedelmet (mert ugyan csak a' Papisták ellen vala ez a'
támadás) ki Bécsbe, ki Györré, és a' hón ki bátorságosb hely-
találhat vala magának, oda szaladozának, és valameddig ez a'
háboruság és támadás le nem csöndeszedék, ott lappangnak,
és nyomorognak vala szegények. Csak Maytini László a' Püspök,
akadot vala kezekben, kitt nem csak meg fosztának, de sött in-
káb, rutt undok verekségekkelis illerték nem tekéntvén régi bő-
csületes nemzetségét.

Ezeknek jószágokat mind el foglalá Bethlen, és azokat
kitt Summában kitt másképpen osztogatá el a' maga párttyán-
valóknak.

Leopoldus Herczeg azért, látván Margyar Országának a'
több Országokkal való Veszedelmes allapattját, Buqvójat, és
Don Piért, a' Császár hadával, ki Cseh Országba, Morvaba, és
Austriába az ott való partosfok ellen vala, mind Bécshez gyöy-
té, és a' Dunán való hidak mellé szálltá.

Bethlen Gábor, látván el kezdet dólgának, ilyen jó elő-
menetit,

menetit, gondolván aztis, hogy ha azt a' Császárr hadát meg verheti, és semivé teheti, nem csak Magyar Országot, de a' több Országokat is könnyen el birhattya; Egybe győzté azért a' Cseh Országi, Morvay, és Austriai pártosák hadát, kiknek feyék, és azoknak előttök járó fő Capitányok Gróff Henrik Mátyás vón. Turn vala, vele együtt Rédey Ferenczet, igen szép Magyar haddal el bocsátá, hogy a' Császár hadával meg ütközzenek. Kik igen szép és erős haddal szemben szállának a' Bécsi hidak előtt Buqvójával, és ott három egész napig, nagy erős harczokat tartának vele. De Buqvója tovább nez vala, nem akará vak szerencsére vetni népét, továbbra tarttja vala azért hadát, és éjjel el szálla előttök, a' hidakon békével által hozván hadát.

Mikor immár Bethlen, a' Dunáig egész Magyar Országot, a' Végekkel, és Vármegyékkel magához hódultatta volna, és Munkácsnál, Nyitránál hatra több nem maradot volna, Palatinusunkis mellette volna, ahoz a' Coronais birtokába volna, által hidaltattá Posonniál a' Dunát, és által költözék rajta hadával, Magyarra, Némettel igen szép és erős haddal Bécs felé indula (hová immar a' Császáris Imperiomból meg térvén, be érkezet vala) Bécs táján harmad napig mulatá, sok szép seregekbe vjadalhoz rendelvén hadát. Azért látván, hogy senki ellene nem állana, nemis jöne semmi ellenség reá; Soprony felé tere kit a' Sopronyak, nem akarván a' Posonyaknál eszesbeklenni, hasonló örömmel és pompával be fogadanak a' Varasba, és néki mind a' Vármegyékkel együtt meg hódulának, úgy hogy a' Dunán innen Muráig, az erősségekben Küfsegnél több, az Urakban pedig Eszterhási Miklósnál, az Ifflu Zrinyi Györgynél, és Nádasdi Thamásnál több nem marada a' Császár hívségében.

Azonközben Homannay Györgys Lengyel Országban, Lengyelből, és Kozákból, szép hadat szerzett vala, és azokkal be üttöc vala Magyar Országba, és elsőbennis Rákóczi Györgyöt mind Thiborostul föl veré, azután az ott való Vármegyeket, ifzonyu-

iszonyuképpen rablá, égeté, és föl prädála. Azért Homonnay nagy nyerefséggel ismét vízfza tere Lengyel Országba. Ertven Sopronnál Bethlen a' Homannay dölgát vízfza tere Pofonba, és oda a' Palatinussal együtt Gyűlést hirdete hogy ott az Ország állapattyáról végezzenek. Azonközbe, szegény házánk és Nemzetségünk mindé felől iszonyukeképpé, és kegyetlenül ron-
tatik, égetetik és fillyeszterik vala, mind a' két felől való hadaktul.

A' Gyűlésbe Pofonba követeket küldé a' Császár, azokkal valának töb felől való követekis, kik által Bethlennél, és az Országnál azon törekedik vala, hogy le csöndesednének, meg egyesednének véle, és ismét az előbeni állapotra térnének ne rontanak és vesztenék Országokat, és magokat ilyen szörnyűképpen, ayánlván azzal magát az Országnak, hogy erről soha meg nem emlekezik, és ha szabadságokban valami sérelem és fogyatkozás volna, aztis kész meg adni nekik. De a' jámbor Isten féllő Császárnak, ilyen Atyai szép izenetit, kegyes maga ajánlását, és Országoknak meg maradásáról való szep, intését, főképpen a' pártolásnak indétói nem fogadák kit az Országnak töb része, két kézzelis örömeft kapot volna. Mert Viszontag a' Cseh Országi, Morvai, és Austriai, pártosók, ellenközöképpen, azon törekednek vala Bethlennel, és a' pártos Uraknál, hogy Ferdinánd Császárt semmiképpen ne Urallanák, és ne tőrnek a' birodalomban. Mind azon által azt végezek, hogy a' követközendő Nyaron Bethlen ismét Gyűlést birdeffen Besztercze banyára, hová a' Császár hiveijs követivel Gyűlyenek, és ott az Ország állapartyáról, és meg maradásáról, egyaránt való akaratból végezzenek. Azonközben Szent Mihály napig, még a' Gyűlésnek vége lézsen, mind a' két fél csöndéssen és békevel legyen, egymás ellen egyik fél se próbálljon semmit. Ebben a' Gyűlésben, nagy és nehéz adót vetének föl. Azért így végezödék el ez az elzrendő mind a' Gyűléssel egyetemben.

Azonközben, Ferdinánd Császár a' Portán Török Császár
nal

nál erőssen sollicitálya vala, hogy a' véle végezet Frigiet meg
tartsa. Bethlennis azonképpen esedezik vala néki, hogy ne ha-
dná el indétordólgában, hanem lenne segítséggel néki. Ajánl-
ván avval neki magát, hogy az egész Imperiomot, Cseh Orszá-
got, és Austriát, néki hódultattya, és adózóvá teszi.

ANNO 1620.

N Adasdi Thamás meg hala, Februariusnak 29. napján, kieb-
ben a' támadásban, Ferdinánd Császárnak igen hiven-
szolgál vala.

Homonnai György a' nagy böcsületes fő Ur; meg hala
Lengyel Országba, Juliusnak 25. napján, étetés myátt, Orzá-
gunknak nagy kárával. Mert ha ő élhetet volna, bizonyossan
igé nagy akadékjára lett volna, Lengyel Országból Bethlennnek.

A' Csehekel küldének Fridericusért az ElektorHerczegért.
ki Palatinus Reni vala, és azt bé hozák az Királyságba, és Prágá-
ban Cseh Orzági Kirallyá meg Coronázák Tizenkét Calvinista
Prædicator tette a' Coronát fejére Mivel hogy ennél a' Frideri-
cusnál valá feleségül az Angliai Királynak leánya, Vólt abban
nagy bizodalmok a' Cseheknek, hogy ötöt Ferdinánd Császár
ellen a' Királyságban meg általmazhattya. De azt meg nem
gondolták, hogy sokkal hatalmasb volna az Isten, ki Ferdinánd-
nak pártját fogná az Angliai Király ellen és Fridericus ellen.

A' Végezés szerént el kezdeték a' Besztercze bányai Gyű-
lés, hová Ferdinánd Császáris követeket küldé, oda menének a'
Franciai, és Lengyel Király követijs, és mind Bethlent, s mind
az Országot, ezek bev szoval intik vala a' bekeségre, és a' termé-
szet szerént való Coronás Királyokhoz való engedelmességre.
Ajánlván a' Császár, szavával nekik minden kegyelmességet, és
minden szabadságoknak meg térését, kiben valamely Király-
tul meg bántattának volna. Ez arra kezesetik vala a' Császár mel-
lett magokat. A' Pápa, Spanyol Király, Franciai Király, és a'
Lengyel Orzági Király, hogy ha Ferdinánd Császár meg nem

tarta-

127
tartaná abban őket és azt meg nem állana, hogy ők a' Császár-
ellen arczul támadnának a' Magyarok mellett. NB. (Bezzeg
itt vala ám egyszer kezünkön a' dolog, itt kől vala ám eszünkkel
élnünk jó Magyar Uraim) De más felől, az Uy Cseh Király
Cseh Országgal, Morvával. Austriával, és a' pártosok (kikkel
Bethlen, és Magyarok nagy erő kötés alatt esküttek vala egybe,
hogy halálig nem hadgyák egymást, hanem minden erejekkel
rajta lesznek Ferdinánd Császáron, nemis békéllenek egy mas'
akarattya nélkül meg véle) Ezek, addég futák és untaták mind
Bethlent, s. mind a' pártos Urakat, hogy ugyan azon kemény-
ségben, és Királyok ellen az előbeni pártolásban maradának
meg, kire a' Törökökis kényszeretti vala őket (Mongyak, Thurzó
Imre vólt bontó, és leg nagyob ellen tartó az békelességnek vé-
ghes vitéletben) A' több Urak pedig, az követek, és az egész Ne-
messég, nági Ohaytással foházkodva kívánnják vala a' jó bé-
kelességet, látván Országoknak, és magoknak ilyen szörnyű rom-
lását, és veszedelmét. Azért ebben a' Gyűlésben..

NB. Bethlen Gábort választák Magyar Országí Királlyá, és
arra föl kiálták ütet Ferdinánd ellen. A' kik ellen tartók vóltak
vólnais benne, nem mernek vala féltekben semmit szólnani el-
lene, mert igen meg fenegette vala őket. Ehez, adót igen na-
gyot vetének föl az Országra. Azért, lásd immár ide elő, Or-
szágunknak sok romlását, veszedelmet, és Nemzetségünknek
számatalan sok Vér-ontását. Meg indulának mind keét felől a' ha-
dak, és szörnyen rontáke egymást. Hogy azért az Apró csatak-
nak és harczoknak békét hadgyák hozom elő ebben azén irá-
somban, csak az derék, és emlékezetre méltó dolgokat.

Meg ezek egymással veszekednek vala, addég az Budai Ba-
sa a' szép barátság alatt, Váczt meg szállá, és azt Sztrucz Fe-
rencztől az ott való Capitánytól bitre meg vévé. Nő ő nekys
jutni köllött a' Kapsiban, nem feleiti el magát öis szegény az
töbi közör.

Bethlen Gábor azért Hallér Györgyöt, és Fekete Pétert három ezer Katonával, és Hayduval, Győr, és Komárom között által költözteté a' Dunán. Ezek Pápát, Sümegyet, kis Komáromot, Pölöskét, Egerszeget, Eger Várat, a' benne való Uraimmal, Szala-vármegyét, Vásvár, és Sopron Vármegyét, Bethlen hűségére eskütteték és hódultaták. A' Beszprimiek azü Capi-tányyokat Zicfi Pált, hogy természet szerént való Coronás Királya ellen, nem akart vélek támadni, ki úzék az helből, és ökis' a' többi mellé állának.

Ezekre, a' Császár párttyáról a' jó híres Neves Vitéz Ur, Gróff Don Pjér szorgalmatosán Vigyáz vala, Német Uyhelnél lévén népével.

Hufzár István, három ezer lovással, és a' Vegbeli gyalogsággal reá mene Lákompakra, és Eszterhási Miklóft benne szoré, és azt keményen környúl vévé és Ostromla, kit értvén Gróff Don Pjér, sietséggel réájok jöve, és véletlenül készületlen találván, ott igen meg veré őket úgy hogy nem sok szaladhata el benne, főképpen a' gyalogyában, kik inkább mind a' végekből valának, veszték itt többen nyolcz száznál él. E' meg lévén, Don Pjér ismét visszsa tére Német Uyhelybe.

Bethlen Gábor, személlye szerént minden hadával, Posonánál, által költözik a' Dunán, és elsőbennis Lákompokót meg vévén, kőszög alá szálla Hagimási Christófra, ki Kőszögöt a' Császár számára birya vala tisztul, akarván Hagymásit szóra venni, és Kőszögből ki beszélleni, avvagy másképpennis ki yeszteti belőle. De meg csalaték, mert Hagymási csak jó szót sem adá neki. Kit látván Bethlen, nagy haraggal és szitkokkal el mene hadával alóla, és szálla Szombathelyhez, azután tére Rohoncra, és ott szemben lén Battyáni Ferenczczel, akarván onnan Thót Országra menni, és aztis meg hódultatni, avvagy, ha külömben nem lehetne, erővelis meg haytani, melly szándékáról Battyáni Ferencz Verte el.

125
Azonközben, még Bethlen ide késék, addég Gróff Don Pjer Bécsből a' Dunán hajokon alá ereszkedék, Petárdát, kit fa Algyunak hinak, hozván magával, hogy avval Posony Várá meg próbállyá, de nem szolgála a' szerencse neki, mert késún, világos nappal érkezék Posony Vára eleibe, holott, a' Vár előtt mikor egyben lövöldöztek volna a' Várbeli Haydukkal, két golyó bissal találák Don Pjert löni, ki myátt halva esek el és ugyan ott fejét vevék, a' többi ezt látván visszsa a' hajókra szállának, és Hamburgba térének Igy vesze azért el a' nagy hires neves Vitéz Gróff Don Pjer, kinek halála, lén Császár ő fölségének nagy kárára, mert ez a' Törökök ellenis tudot volna hadakozni. Mongyák, hogy a' testét Bethlen igen szépen temettete el.

E' dolgot mikor Bethlen meg értette volna, el hagyá előbeni el végezet szándékát és akaratját, és visszsa tére hadával Posonyba.

A' Thót Országi Bánis Therfacski Miklós, föl véné az Országbeli Ulakot, Nemeseket, és a' föld népét, és Varasdba szálla Tháborba hogy Bethlentől a' Dráván való keleteket meg őrizze. Azért, egy ideig ott fűtőzven, Varasd táját el pusztéta, el dúlata, és ugy mene ismét visszsa haza felé.

Spinola Ambrus a' Spanyol Királynak hadi Generálissa, az Spanyol Király hadával, a' Palatinátuságnak nagyob részét, az Uy Cseh Királytul Fridericustul meg véné, és azt el foglalá. Azonközben Móricz Herczeggel, és Mansfeldel sok erős harczokat tarta győzedelmessen. Igy jár minden a' kia' másét hamissan kívannya, a' magáétis el veszti. Az ebis így járt volt a' esonttal.

Maximilián a' Bavariai Herczeg, igen szép és erős haddal föl készüle, és fölső Austria ba bé úte. Linczet a' fő helyt, és az ott való fő Városokat meg véné, és az egész Országot Császár hívségére eskötte és hódultatá, az erősségekben mindenűt népet hagyvan.

Onnan hertelenséggel el indula hadával (mert immár a'

téli üdöis raita vala) és Buqvójával ki a' Ferdinánd Császár hadával, a' Cseh Országi határban vala, egybe hozá maga hadát, és minden erősségeket hátra hagyvan, Prága ala szálla hová Fridericus az Uy Cseh Király, nagy haddal Némettel, Magyarral (mert Bethlen Kilencz ezer Magyar lovasf küldött vala segítségére) készen Várja vala ötet. Azért egynéhány napig a' keét fél közöt erős harcok tartanak vala. Vegre Szent Márton napyán, minden erejével az Uy Cseh Király Tháborara me ne ki szinten Prága mellé szorult vala, és avval derékképpé meg ütközvén, az Ur Istennek segítségével az egész hadát derékepen me veré es semmivé tévé. Tháborát föl dollá és pradálá.

Fridericus azért az Uy Cseh Király, látván ilyen nagy veszedelmét, és szerencsétlenségét, nem mere meg maradni, hanem azon éjjel el szökek és ki mene Prágából, ki mind feleségestül sok ideig széllel budosék és lappanga. Végre Angliába a' feleségé Attyahoz takarodék. Itt sok Magyar Vitézlő nép vefze el, mert az első ütköztét övék lén.

Másod napon, a' Bavariai Herczeg Buqvójával ismét föl készülének, és Prágára menének kinck eleiben az Prágai Pólgárságban egynéhányan ki jövének, és nagy alázatossággal kegyelmet, kérvén tőle, a' Kulcsokat ki hozák néki, és szépen bé bocsáták. Az Herczeg ott találá a' Várban, a' Cseh Országi Coronát, minden privilegiomokkal, és a' Cseheknek szabadságokról való levelekkel. Ertvén e' dölgot az Országnak töb Várasiban és erősségiben, és látván ilyen nagy Veszedelmeket, az egész Cseh Ország meg réműle raita, és meg hódula, és meg eskűvék Ferdinánd Császárnak hivsége. A' Herczegis Prágát, és a' töb erősségeket mindenűt az Országban megraká néppel: Es' ilyen szép szerencséről és Diadalomról Istennek hálát adván, örömmel tére meg Bavariába.

Méltánnis adharot bizony Istennek hálát raita, mert ugyan csodára méltó, hogy egy uttal, olyan keét hatalmas Országot, ilyen

ilyen kevés időben meg vehetet, ahhoz, olyan derék erős hadatis meg vert. Azért, ilyen hasznát vévé Fridericus a' Csehekkel árculatásoknak, Istennek igaz itéleti szerént.

NB. Ezen tanulhatnak az Iffiu Fejedelmek, és Urak, mint kőlyön az Iffiu tanács után indulni, és a' Vének tanácsát meg vetni. Mert ha Fridericus, a' vén emberek tanácsát fogattná, vesztég maradot volna maga Országában, és nem kapot volna mód nélkül más ember Fejedelemségébe, Mostan, sem egykét, sem másikat nem birya, hanem Országá kívül budosik.

Báthyáni Ferencz a' Szécsi Thamásné szolgálival kik köszög Várában valának, titkon végeze, és a' végbelieket, és maga szolgálait köszög alá küldé, kiket a' Várbeliek éjjel titkon egy aal Kapun bé bocsátanak a' Várba, de ebben Hagymási Christóf a' Várasban semmit nem tud vala, és más napra Viradóra, kívül Ostromot kijáltának, kire Hagymási reá vigyáz vala, azonban a' Várból véletlenül bé ütének a' Hayduk a' Várasba, és így Hagymási, feleségével, és gyermekivel a' Szentegy házbá szorulván, kényszerítették magát meg adni nekik. Azért Zennyei Gaspár Hagymásit Sopronyba vivé fogva, Sopronból Bethlenhez küldék. Ez lén Novembernek 17. napján.

Bethlen, Hamburgnak az Várasát meg Ostromoltatá, ki alól népének sok kárával verék vízfza.

Ez esztendőben, az Iffiu Rakóczy Sigmondot, mind felé ségestül, és szolgálival, kik közel harminczig valának, étetéssel meg ölék. Ugy hogy, valamennyen azokban az étkékben ettek, melyeket az asztalra föl hoztak vólt, azok mind egyk meg hóltak.

Don Pjer halála után, Ferdinánd Császár Gróff Coláldot, bocsátá a' Dunán innen való félre, ki Szolnok táját, és Csepreget el rablá, el égeté, és föl dullá; Szántóházi Ferenczer a' Meftert, és Kisfaludi Balást a' Vice-Ispánt, ott el fogák, és adák őket a' Császár fogságába. De a' jámbor Császár hamar el bocsáttatá őket.

Bethlen Gábor, mig a' Bavariay Herczeg a' Csehekkel Prágánál hadakozék, addég mind békével Posonnál vala, várván azt, minémü vége lenne a' Csehek hadának. Valának pedig Bethlen mellett Németek feles gyalog nép, kiket Morvából és Silesiaból küldöttek vala mellé, azok a' dőgh mjárt mind el halának Posonnál. Ugy ánnya, hogy el sem győzik vala temetni őket.

Halván a' Magyarok, és a' több pártos Országok Fridericusnak, és Orzágnak veszedelmét fölőtte igen meg rémulének rajta, és meg bánák cselekedeteket.

1020 A' Magyarok azért, a' Palatinust, a' Bethlen követivel, és egynehány Urral el valaszták hogy a' Császárral valami jó okokkal frigyet és békeséget szerezzen, ki ira a' Császárnak felele. A' Császáris mint jó, és Isten fellő Fejedelem, ki nem kívántta a' körösztryén vérontást, hozza álla a' tractához. Azért, ezis az esztendő így, és ilyen sok körösztryén Vér ontásokkal, mulék és végez-ődék el. De tovább vagy on meg a' nagy oltár.

ANNO 1621.

E Nnek az esztendőnek kezdetiben azért, el küldé Ferdinand Császár Hamburgba a' Francziay Kiraly követét, egynehány Német Urral, kikkel Eszterhási Miklósis ott vala. A' Magyarok párttyarolis el jöve a' Palatinus Forgács Sigmund, a' Bethlen követével Pécsi Simonnal a' Cancelláriussal, kikkel egynehány Magyar Ur, és fő Nemes ember jöve, és ott a' békeséget sokáig, közel Hufvét napyaig tractálák egymás közöt. De mint hogy a' Németek az Cseh Orzági diadalommal, az szokások, szerént igen el bizták vala magokat, és a' Magyarokat immár csak semminek tarttyák vala lenni. Más felől, Bethlenis keményen tarttya vala magát, és semmi félelmet nem mutat vala, nem mehe- te a' békeség véghez. Kitél látván a' Palatinus, nem mene vissz a' Hamburgból Magyar Országba, hanem meg alázván magát, és vétkeit meg ősmérvén, Bécsbe mene Ferdinand Császárhoz, kitől könnyen kegyelmet nyere magának.

Vay

Vay te Palatinus, ha te Pofonban az erős Várban meg állod
vala a' helt, soha Bethlennek aző dólga nem ment volna ennyre
elő.

E' tractata alatt, a' Thót Országi Bán Thersacski Miklós,
Thót Országban Batthyáni Ferencznek, egy Várát, kitt Gré-
bennek hinak, igen nagy erős hideggel véletlenül meg szállá, és
azt meg vévé, mert semmi szolgáló nép nem vala benne, hanem
a' Tisztartók, egynehány pórral rekeszkettek vala belé a' Vár-
ban. Ez len Februariusnak 9. napyán. *Dominus his opus habebat.*

Bethlen Gábot azért, látván hogy a' békeség Véghez nem
ment volna, el jöve Pofonba, és a' Coronát föl vivé magával
Zólyomba, azután Kásába, Kásából az erős Várba Eszterbe, és
azt oda helyhez teté, gondolván azt, hogy jövendőbénis a' Co-
ronáért, meg alkotik Ferdinánd Császár véle, a' mint ugis len a'
dolog.

Látván a' Magyarok, hogy a' Császár haddal és fegyverrel
akarya engedelmeségre haytani őket fölötte igen meg rémulé-
nek rajta, a' hadakozástis, és a' nagy inséget immár szintén el un-
ták vala. Félnék vala attul fölötte igen, hogy ókis ne járnának
ugy a' mint a' Csehek járanak. Ezek bizonynyal, készek lesznek
vala immár a' Császárnak minden rendbeliek, minden condi-
tiók nélkül meg hódulni, és feyer nyakat nyuitani. Csak egyedül
Bethlen keményete meg magát, és ő tartá fön a' hadat a' Csá-
szár ellen, a' mint mayd jobban ki teczik.

Szecsí György Bethlentől, a' Császárhoz hayla, és Füleketis
a' Császár számára hayta.

Ferdinánd Császár azért, keét felé bocsátá hadát Magyar
Országra. Eggyk részével Dunán innen Gróff Coláldót bocsá-
tá Eszterhási Miklóssal, ki elsőbennis mingyarást köszögre me-
ne, és azt meg hódultatá, megis eskütteté a' Császár hívségére
őket, és népet vete belé. Onnan Batthyáni Ferencz Várayra me-
ne, és körmendet meg szállá, és azt meg vévé. Végre Rohonc
alá

alá mene, és aztis meg vévé, kikben mindenképen Németeket hagyta.

Rohonczról el indula, ugy hogy Szolonokot meg szállja, de meg tartózik csak ott közel Rohoncznál, és ott hevere Tháborba. Itt ha Coláldó ferénséggel élt volna a' szerencsével, a' mint elsőben, meg rémültek vala tőle az emberek, bizonyára sok dölgor cselekedhetet volna. De a' Németek dölga mind csak halogatás, és idő vesztés. Azért, mig Coláldó ot mulatá jó alkalmatosságát heában, addég Batthyáni a' Végbelieket magához gyűjté Német Uy-Várhoz, honnan a' Coláldó hadára untalanra csátáznak vala, a' Németeket vágyák, ölik, és mindenképpen fogyatnak vala. A' Thörökökötis el hívá maga segítségére Batthyáni, kik a' jó Nyereségért feleslen jövének el. Ugy hogy a' Magyaroknál sokkal többen valának, kiktől immár tartnak vala a' Magyarokis. Látván azért Coláldó, hogy rosszszul vagyon dölga, viszsza szálla kőszeghöz, azt néppel, éléssel, meg raká, azután viszsza hátráb vivé hadát.

A' Iffiu Zrinyi György ott vala Coláldó mellett, kinek a' szolgál Murakőzből mikor hozzá mentek volna a' Tháborban, egy Németfaluban, mikor semmit nem vigyáznának magokra, és akkorban köztök ki megaz agyban fekűt, ki öltözöt és czankózor, egy jó reggel reáyok ütének a' Batthyáni szolgay, és azokat mind föl verék, és nóha Vitézül oltalmazták vala magokat, de reáyok gyuták a' falut, és a' tűzzel veszték őket. Ott esének fogva Malagrudics Iván, egy jeles próbált Horvát Vitéz ember, kinek az Iffiak ha szavát fogadták volna, jobban Vigyáztak volna magokra, és nem jártak volna ugy a' mint jártak vele együtt három Orehóczi egy ember gyermeki, Ferencz, Gáspár. és Sigmond, Pathacsics György, Orgován István, és több sok fő emberek. Azért azokat fogva bé vivék Batthyáni Ferencznek, Német Uy-Varba. E' len Juliusnak s. napján.

Batthyáni Ferencz, látván hogy Coláldó viszsza ment volna hada-

na hadával, és hogy Törökkel Magyarral az ő hada meg fokafo-
dot volna, kőrmendet meg szállatá a' Németekre, és azt visz-
sza vévé tőlök. Rohonzot azonképpen meg vévé. Végre kő-
szőget szállatá meg, és az alatt fokayg heverének, de hényában,
mert azt meg nem veheték, sőt inkább fokkárt vallának népek-
ben alatta Thovábbá, a' Bécsi mezőt, szélel köröszűl kofzul,
mind a' nagy havafokig, s őrnüképpen, rablák, égeték, és dul-
lák. Annak előtt a' Bécsi mező, mint egy paradicsom kerte,
olly szép gyönyörűséges vala. De azt maftan pufztaságnak iszo-
nyuságává tévék. A' szegénséget a' Törökök rabbá tévék, és
fok ezer lelket vivének magokkal Török Országba, Vala mikor
akarták a' Bécsi mezőt szabadgyában nyargaltak szélel, fohon-
senki eleykben nem ál vala. Mert Coláldót az ő hadával Pofon-
hoz küldötték vala. E' mind az erős téli időig tartta, ugy mené-
nek el olzrán viszfza a' számtalan nyereséggel a' Törökök.

*Verum tamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare su-
per se, adducito huc, & interfecito ante me. Luc. 19.*

Perdinánd Császár Prágába huszon nyolcz Urat vágata,
szörnüképpen le, ugymint kik indétóy valának a' Cseh táma-
dásnak Juliusnak 26. napyán. Kin a' Magyar Urakis fölötté,
igen meg szöppenének.

Más részét hadanak, a' Duna tulsó felére bocsátá a' Csá-
szár, Conte Buqvóyával és a' Palatinussal. Ezek elsőbennis Po-
sonra menének, kiknek a' Váras mingyarást meg hódula és meg
esküvék, a' Várához egynéhanyat lövének, és azis meg adá ma-
gát. De ki lopták vala a' lovat belőle, mert pufztán találák a' Co-
rona tartóházar. Ezeket azért Németekkel meg raká, és előb
mene hadával Ersek-Uyvár felé, Uryában az Apró Várak meg
hódulának neki. Meg szállá azért Ersek-Uyvárat, kiben benne
vala Thurzó Sztanyzló, de azt erőssen meg rakták vala vitézlő
néppel, és egyéb szállás hoz való szükséggel.

Buqvója azért, egy része hadával el bocsátá Bosnyák Tha-

mást, és Pálffy Istvánt, a' Tátrán tul való Vármegyéket hódul-
tatni, de azonközben mig azok Bethlennel tractálnak vala a' bé-
keiségről, fel veré őket a' Bethlen népe, mind Tháborostol, és
mind a' keét Urat fogva vivék Bethlennek Kálsába. Itt Pálffy István
igen emberül Vitézkedet, és egynehány nehes Seb eset rayta.

A' Palatinus Forgacs Sigmond, meg betegedék a' Thábor-
ba Ersek-Uyvár alatt, és betegen Nagy Szombatba vitére ma-
gát, és ott egynehány nap mulva meg hala Palatinusunk.

Bethlen Gábor, látván Ersek-Uyvárnak állapattyát, Horvát
Istvánt négy avvagy öt ezer lovassal és Hayduval, mingyarást
Ersek-Uyvárhoz bocsátá, olly tanúsággal, hogy a' Buqvóya ha-
dának, élését avval el fogya, Strasáit, és a' Thábora szélit gy-
akorta meg űsze, és próbállya, és a' Németeket szünetlen fárasz-
szá, még ő Kálsan hadát egybe győyti, kivel Ersek-Uyvarnak
segítségére jöhesse. Horvát István azért vitézül el jara reá bi-
zot dólglában, és minden felől éléseket a' Németeknek el fogá
Strasáyokat, Tháborokat, gyakorta meg űti, és meg próbállya
vala, ugy hogy mjátta semmi nyugodalmok nem lehet vala a'
Németeknek. A' várbólis gyakorta ki űtnék vala, mert az eggyk
Kapuyát annak, bé sem tészik vala a' Németek előtt, hanem a'
Németek szeme láttára, szabadgyában horgyák vala az élelt bé
rajtta nekik. A' Németeknek pedig sohonna senki nem horgya
vala az élelt. Végre egykort, a' Német Thábornak a' szélyre
ütének a' Magyarok, és a' harczon egy Magyar Katona, Buqvó-
ját Kopyával által veré, melly Seb myátt megis hala Buqvóya.
Azért illyen vége lén Buqvoja vitézségének a' Magyarok myátt,
kiket ő semminek tart vala lenni. E' lén Juliusnak tizedik napyán.
Ennek e' vala neve, Bonaventura Comes a' Buquoy.

Buqvóya elcsvén a' Németek fölötté igen meg rémulé-
nek, mint a' feyetlen lábak nem tudnak vala mihez kezdeni.

Bethlen értvén Buqvóyának halálát, nem akara jó alkal-
matóságát heába mulatni, Kálsáról sietséggel meg indula ha-
daval

129
dával, kitt halván a' Németek nem várák meg Bethlent, hanem
meg indulának Ersek-Uyvár alól a' Duna mellé szállának előtte,
huszon nyolcz fall törő szép Agyut, és egyéb hadakozó szerzsá-
mot számtalant hagyának oda. De mentekben a' Magyarok min-
denűt raytok valának, úgy annyra, hogy számtalanon veszének
el a' Németekben, ki a' vízben ki a' szárazon. A' maradékyá-
Csalló közben szálla bé, de ott sem maradhatának meg, hanem
szintén Posonhoz szállának viszfza a' Duna mellé, és ott őstának
Sánczokat magok környül. Olly igen meg rémült had vala ez a'
Német had, hogy valahon Magyar Karonát látnak avvagy hal-
lanak vala, azon helt készek valának meg futamodni.

Azért igi járánaka' Németek Ersek-Uyvár alatt a' nagy föl-
fuvalkodásért, kinek azért mind ez len oka, hogy Magyar had
nem vala mellettek. A' Császár fogadot vala ugyan számos Ma-
gyar hadat, de mihelen Ersek-Uyvár felé indulának, el hagyák
a' Németeket és ottan Bethlenhez állanak.

Vala Császárnak Lengyelből, Kozákból szép hada, Kihez
valóban bizhatot volna, de Buqvója a' Császárral azokat el bo-
csáttatá. Irigylvén aztat hogy ők mindenűt elől jarnak és pro-
bálnak vala, és Nyereségekis gyakorta léfzen vala, kitt csak hirrel
hallanak vala a' Németek. Ezt vettevala észében Buqvója, hogy
nem köllött volna a' Lengyeleketel bocsátani, és meg báná, de
későre. Irtis vala a' Császárnak hogy ismét érettek küldene, de
meg len addég a' Vásár.

Bethlen pedig Ersek-Uyvártól Nágy Szombatba jöve, és
ott mellé vévén a' Jagondorffi Herczeg Német gyalogyát Po-
són alá jöve, és azt meg szállá, és erőssen löteté, ott gyakorta
való harcok lének a' keét fél között. Végre látván Bethlen ho-
gy Posont meg nem veheti, és népébennis sok kárt valla alatta,
el szállá alóla, és Szakólcza felé szálla hadával. Szakólczából
Morvának, és Austriának a' maradékyát, kéméletlenül rabol-
tatá égetteté, és dullatá.

Erdödi Christóf, a' nagy jámbor Ur, meghalajó Iffiu Korában.

Balási Péteris meg hala mind Eoccével egyetembén.

ANNO 1621.

OSZMAN Császár Amhatnak a' fia hatalmas nagy erővel föl készüle, és Lengyel Országra indula személye szerént hadával. A' Lengyel Királys igen nagy készülettel vitez módon várya vala magára, bizik valais ereyében, mert ennek előtte immár keét Uttal, keét erős hadát verte vala meg Török Császárnak, és mind a' keét uttal szántalan Törököt vágta vala le. Azért mikor Török Császár bé érkezet volna Lengyel Országba, mingyarást szemben szálla a' Lengyel Király hadával, és Kilencz napig, szüntelen való vjadalt, és harczot tartá a' Lengyelekkel. De a' Lengyelek igen vitez módon tarttyák vala magokat, ugy hogy inkább mindenkor megtoltyák vala a' Törököket. Végre el esék egynehány Vezér Bafa, fok szántalan Törökkel, Elesek az utolsó harczon a' Császárnakis a' Pattyolatya fevéről, ki ugyan oda marada a' Lengyelekkel. Azért, népének számtalan veszedelmével, és magának nagy gyalázattyával, kényszerítették a' Császár maradék hadával visszafutni. Mongyák, hogy száz ezer Törökkel, Jancsárnál, több vesztet akkor oda. A' Lengyelekben is sokan vesztetek el. Illyen nagy erős ütközetet régről fogva nem hallottunk vala. Mert minek előtte meg tért volna a' Császár, mindent, valamit meg köllött próbálni, meg cselekedtek a' Törökök. De a' Lengyeleknek a' Német had használa sokat, mért volt harmincz ezer Némete a' Királynak. Ebben a' hadban nem vala személye szerént a' Király, hanem a' fiát Vladislaust bocsáta vala oda, ki igen vitézul és dicshiretessen forgolódott a' harczon. De a' Királys utánnok jó vala, igen szép és erős haddal, ki ha az ötközetre rá érkezhetet volna, kétség nélkül fogytig el verhettek volna a' Törökök Császár hadát. Azért, illyen gyalázattal hadakozék Ofzman Császár a' Lengyelekkel.

lekkel. Sok üdőről fogva nem történt vala ez egi Török Császáron, a' ki maſtan történék. Kiért dicsirteſſék a' jó Iſtennek Sent Neve.

Ferdinánd Császár, és Bethlen Gábor, látván a' kőröſt-téneknek iſzonyu ſok vérontáſokat, iſmét ujjoban reá birák magokat a' békeſség tractálására. Azért, a' Császár Dieterſtaner, Cardinált Pázmán Erſeket, egynéhány Német Urral, kikkel Eſterháſi Miklóſis ott vala, el küldé Nikloſburgba Morvába, a' tractára Bethlenis el küldé Thurzó Imrét a' Palatinus fiát, Sándor Jánost és többet egynéhányat ugyan oda Nikloſpurgba, és el kezdeték a' tracta. De Thurzó Imre el nehezédék mert odays' betegen jött vala, és el vitetvén magát, meghala igen Iſſiu Korába, ki helyében Thurzó Sztaniſzló jöve oda. Ezek mind az egéſz eſztendőnek a' Végéyg tractálák a' békeſséget: Végre ez eſztendőnek utólsó napyán, ſok fáradságokkal, és törökedésekkel vivék véghez a' kívánt békeſséget. Kitt Uy eſztendő napyán, az az, kis karácſon napyán publicálának, mind a' conditi-okkal öſzve. Melly békeſség Bethlen Gábornak igen jól eſék, nem kötötte vólt kardgyát heában föl. Azért, dicsirteſſék a' jó Iſtennek ſzent Neve, hogy ez eſztendőnek vége, a' ſzent békeſségnek véghez vitelével mulék el. *Anno 1621.*

ANNO 1622.

Quare Domine Deus Israël factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis. Iudic: 21. cap.

Uy eſztendő napyán, az az, kis karácſon napyán, mind a' keét fél felől való Commiſſarius Urak, Niklasburgban a' ſok fáradsággal (Ferdinánd Császár kö zöt, és Bethlen Gábor kö zöt) végezzet békeſséget ki publicálák, ki illyen condityókkal lén: hogy a' Császár Bethlen Gábornak Magyar Országban hétt Vármegyét, tudni illik Szakmárt, Szabólczot, Ugocsát, Beregét, Zemblint, Borsfodot, és Abauyvarát, Kaſſá Váráſával éltéig neki engedet birnya. Ahoz Szakmárt, Ecsedet, Munkácsot, és To-

kayt bizonyos Summába inscribálta néki, úgy hogy hólta után válchassa, ki Császár azokat, azoktól, kiknek hadgya Bethlen, Silesyaba az Opaviay, és Radibojay Herczegségeket néki attól éltéy. Ezeknek fölötté Imperiomi Herczeggétévé. Bethlen viszontag, a' Király választásnak, és Titulusnak. Az Országnek több részének, úgy-mint a' Vármegyéknek, Várasóknak, és Vég-házaknak tellyeséggel cédála. A' Coronát viszsza adá a' Császárnak, kitt a' Commisárius Urak Trincsen Várasába hozanak, és azt az Ország Gyűléséy oda helyhezterék.

Továbba, a' Császár a' Magyaroknak minden várakat és Latorságokat, meg engedé. A' Bécsi végezéseket. A' tizen hétté condiciókat, kiknek meg tartására Coronázattyakor felelt vala a' Császár, több szabadságokkal öszve meg confirmálá a' Császár. A' Rab Urakat, és fő embereket el bocsáták. De Bethlen vált-ságon bocsátá el azokat, csak Pálfi Istvántolis ötven ezer forintot vet. Azért, így válának el egymástul a' Commisárius Urak Niklasburgból. Adgya a' jó Isten, sokayg tarsón e' Szent békeféség Országunkbá, ne romollyon, veszsé, és pusztullyon szegény házánk és Nemzetségünk magunk fegyvere myátt, kitt nélkülis szintén el nyomorított a' Török Tizen ött esztendeig hadakozot Rudolphus Császár három Török Császárral, de mind anny esztendőkbén sem vesztet vala el anny szép nép a' Magyarok közzül, a' menny ebben a' háboruban vesztet el.

Ferdinánd Császár, hozá magának feleségül a' Leonóra Afzszont, a' Mantuay Herczeg leányát.

Batthyáni Ferencz szolgáya Turkovics György egynehányad magával éjtel meg hága Greben Várát Thót Országba, kibén Thersácski Miklósnak a' szolgálty meg fogdosá, a' Várát pedig Batthyáni Ferencz számára foglalá, nagy erős hideggel és havas üdőben. E' lén 8. napyán Februariusnak. Ez akkoris benne vala Greben Várában, mikor a' Bán meg vette vala aztot.

Constáncinápolyban halhatatlan nagy támadás történék, a' miné-

131
a' minémű soha ennek előtt a' Török birodalomba nem történt vala. Mert a' Törökök a' Jancsarokkal öszve, Ofzmán Császárra támadának, ő magát Ofzmán Császárt, és a' Vezéreket, több számtalan Tiszt viselő Törökökkel meg ölék. Ez a' kösztök való öldözés ötöd napig tartot kösztök, úgy annyra, hogy ez üdő alatt, negyven ezer Töröknél többet vágtak le egymás között, Melly iszonyu nagy támadást, nagy nehezen csöndefszíthetnek le a' fő Törökök okat azt vetik ennek a' tamadásnak, hogy a' Lengyel Országba hadba, és ütközetben, anny fok Törököt vesztet vala oda. Es hogy ismét ujjobban a' Császár, a' Törökök akarattok ellen, Lengyel Országba akar vala menny hadal, rajtok bocszot állani, Kiról soha el nem verhetik vala a' Törökök. Mert nem vala kedvek a' Törököknek Lengyel Országba hadakozni. Husz esztendő Iffu legény vala Ofzmán Császár hogy meg ölék. Ezt igen nagy akaratu, föl fuvalkodot, maga bíró Császárnak mondgyák hogy vólt. Nem gondolt a' Tanácsokkal, hanem a' maga akarattyan jár vala, dicfirtesék a' Nagy Istennek Szent Neve, hogy ennek a' Császárnak így len halála. Mert ha ez sokáig élhetet vólna, az egész körösztyénység meg siratta vólna. Olly hadakozó ember lett vólna belőle, a' minémű Szultán Szulimán után, hozzá fogható hadakozó és Vészopó Császár nem vólt.

ANNO 1622.

MUSZTAFAT, az Ottmán Nemzetségből választák Ofzmán helyében a' Császárságba, ezt igen csöndefsz, és szeléd erkölcsű Császárnak mongyák lenni.

Ferdinánd Császár és Király, Sopronba Gyűlést hirdete, hová a' Magyar Urak, és követek minden felől bé Gyűlének.

Thurzó Sztaniszlót választák Palatinusá ebbé a' Gyűlésbé. A' Coronát Trincsenből Sopronba hozák kivel.

Az Császárné Afzfzont ugyan ott nagy örömmel meg Coronázták.

Ebben

Ebben a' Gyűlésben, Therfacski Miklóst a' Bánt, az ő nagy és halhatatlan kegyetlen Istentelen ségyért, kivel Thót Országban minden rendeket, Urakat, Neméseket, és Szabad Városokat, minden ok nélkül fanyargat vala. Thót Orzágnak nagy és erős panaszszára. Erdemeszerént meg foszták Tízritől, ki a' több kegyetlenséghez között Kruséli Jánost a' Császár Directorát meg fogadá, és Grében Várában a' hóhérral rettenetesen meg csigázatá minden törvény nélkül, Végre egy Rácز lator szolgálásával véletlenül, fekvő helyében puskából által lötteté, meg sem hagyta gyonni szegénnek, illy nagy kegyetlenül öleté meg nyavalyást.

Az Iffiu Zrinyi Györgynek adá, Ferdinánd Császár a' Bannágót.

Révayi Péter, az egyik Corona őrző Ur meg hala, ki helyében Aponi Pált választák.

Ebben a' Gyűlésben, inkább mind csak a' békeségnek meg tartasáról, és az el foglalt jószágoknak meg térítéséről, és viszfza adásáról végeztek. Melly Gyűlés igen szép csöndessen, és nagy szeretettel mulék és végeződék el, semmi háboruság sem veszekedés nem vala a' Magyar, és Német Nemzet között az egész Gyűlés alatt.

El végeződvén azért, a' Gyűlés, a' Coronát a' Palatinus a' több Vrakkal, Sopronból Posony Váraba a' régi helyre vivé.

Thót Országba, a' Kőrösi Capitánságból, Kilencz százan rablány menének Török Országba, de azokat viszfza jöttökben, a' Törökök igen kevesen léven, föl verék, kik közül öt százan veszenek oda.

A' Kárlóczyakban azonképpen rablány menének Török Országba, de azokatis föl verék a' Törökök, Szemenicsét a' Capitánt elevenen el fogák.

Ezenközben, Imperiomban nagy hadakozások sok számtalan kőrösztén verontások, sok fő nevezetes had viselő Uraknak

knak és fő rendeknek veszedelmek és halálak lének, ahhoz iszonyu fok Országbeli pusztulások, és romlások vadnak a Császárral a hit dolgában. El pusztula Magyar Ország, Cseh Ország, Ausztria, Morva, Silezia, Palatinatus, és Imperyomban egynéhány birodalom, a fok hadakozásban. Ha a kőrösztryén Fejedelmek, ezeket a rettenetes hadakat és költségeket, a Török ellen fordították volna, kétség nélkül Európából ki verhették volna őket, Kiről elég példánk, csak a minapi Lengyel Orzági hadakozásis egy Kiralylul.

Ezek a fok Országokbéli szörnyű nagy támadások, és párt ütések, mind a végre indéttattanak vala, hogy a Auszriay házból való Fejedelmeket biradalmokból ki vethessék. Mert jól tudgyák vala aztat, hogy egyedül csak ezek a Fejedelmek őraltmazzák és főn tarattyák a régi Romay kőrösztryén hitet, kiket ha birodalmokból ki vethettek volna, a kőrösztryén hitetis, ugy mint kinek senki őraltma nem lett volna, ez szeles Világból tellyeségesen ki fogyatták volna. De mind a régi Romay kőrösztryén hitnek, s mind a jámbor Isten fellő Fejedelmeknek, az erős Isten vala őraltmok.

Ezekben a hadakozó üdőkben fölőtte igen nagy drágaság vala mindenből. E pedig lén, mind a fok számtalan hitván pénz verésből, és a jó pénznek ki fogyatásából. Mert a jó pénzt fölverik vala a pénz verő házakbá, és azokból olly igen rossz pénzt vernek vala, a mineműt soha senki nem hallot sem olvasot. Mert egy régi garasból, négy, öt, rossz garast, egy Magyar pénzből, egy rossz garast, vernek vala. A régi jó Tallér négy, öt, Magyar forintért kél vala. A jó arány forint nyolcz Magyar forinton. A Magyar pénzt immár czudaul látthattyák vala régi garast azonképpen. E pedig mind egynéhány telhetetlen Német Urtonácsából lén. Melly dologból fölőtte nagy fogyatkozások valának az Országokban, mert ahhoz képest, minden féle marhátt öt, hatt, áron adgyák vala az emberek.

Ehség, és Dógh halál, halhatatlan szörnyű nagy vala, a mi

némű ennek előtte tálam soha Magyar Országban nem volt, kité az ő iszonyuságának szörnyűségéért meg sem merem írni, Mert nemis hinnek el az utánunk következő emberek. Illyen nagy nyomorusággal, és minden féle inséggel vala szegény Magyar Ország minden felől környül vétetve. Könyörű Ur Isten a' körösztyénségen Szánd meg nepednek veszedelmét, és számtalan sok vér ontását. Es agy békefséget mi üdönkben. Amen.

ANNO 1622.

S Zultán Mustafa el hagyá a' Császárságot, és Dervisét, az az, Török Baratta len.

MURAT ezen néven negyedik, az Oszmánna az Eocse, len Török Császárra igen Iffucska korában.

BETHLEN GABORNAK.

Második támadásáról.

ANNO 1623.

B Ethlen Gábor ismét föl bontá a' békefséget Ferdinánd Császárral, és Septemberben Magyarra, Törökkal, nagy erővel által jöve Magyar Orzágon, és Morvába jöve, és azt szörnyűképpen raboltatá, és égetteté mind a' derek teli üdöyg, azután békével visszsa tere népével. A' Törökök sok számtalan ezer körösztyén lölköt vivének rabságra magokkal, kiknek egy részét Eszterhási Miklós a' Végbeliekkal, Ersek Ulyvárnál föl veté, és sok körösztyén rabokat szabadita meg tulók.

Conte de Monte Négró a' Császár hadával, (elég erős de haszonralan haddal) ott hevere Morvában, erősen bé Sánctolván magat, de sohón semmit az ellen nem próbála, kikkel Bethlen ott eleget Koplaltata, és böytöltete, ló hussal hizlalván őket, mert élést sohónnan nem bocsát vala nekik. Végre Conte de Monte Négró, szemben len Bethlennel ugyan ott Morvában, Tháborából nagy alázatosán ki jövén obedyencyára cleybe kezet lábat foga véle.

A' Thót Orszagi Urak, és Nemese, mind enni sok háborúságo-

ságokba, és Vízízsza vonásokba, a' jámborságba maradának meg, és a' Császárok mellett, nagy álhatatos hívségben lénnek, remélvén, hogy jövendőben meg jutalmazták azt nekik a' Császárok, kiért, nem hogy valami grátvával lettek volna hozzájuk, avagy szabadságokat meg térítették, és súlyos Igányokat meg könyebítették volna, de csak meg sem köszönék, és egy Ghottankot sem mondának nekik a' jó Császárok érette.

A' Kanislay Törökök, Dráva Muraközbe bé ütének, és a' Kotori Nevű falut meg rablák kikre Zrinyi György szolgay Légrádból, ugyan ott reá yok ütének, és mind a' Mura Vízében hayták őket, holott őt száz Török vesze a' vízben.

ANNO 1624

A' jó régi, fő Ur, Erdődi Thamás meg hala Krapina Várában 17. napyán Januáriusnak ideyenek 67. esztendejében örökre való bódog emlékezetet hagyván maga után. Kirt a' Fia Erdődi Sigmond, nagy Pompával, és drága szép készülettel, Fejedelmőgyára, eltemettete a' Zábrági nagy Templombá 29. napyán Juliusnak. E' fölötte igen jeles, jámbor, Istén fellő, Sz: életű, Igasságszerető, Ember bőcsüllő, minden féle jószágokkal tellyes, minden Lölki és Világi dolgokban dicshiret, és álhatatos Vitez Ur vala, kiért, az egész Országban senki nem találta, a' ki siralmásan uem őhaytaná az öröké való dicshiret és emléketre méltó Urat. Ennek az ő dicshiret élete, és álmelekedható jó maga viselése, fok Vraknak lehet Tüköre és példája.

Bethlen Gáborral a' békelességet ez egész télen mind traktálak, melly békelesség szerzésben Ecsedet a' fő Várat, örökké néki adá a' Császár.

A' Zábrághi nagy Templomot, meg üte az menykü, ki myátt az egész Templom a' dragá szép nagy Oltárral, és az egész várral őszve rettenetessen el égett. Ez a' Templom vala minden dicsősége, és ékecsége, sőt leg dragáb, és nagyobb Kincse Thót Orzágnak. Ki lén Pünkösöd het fön az az 27. napyán Májusnak éjjel 11. órakor. Ez az eghés történék Domitrovics Péter Püspökségében.

Ezen a Télen, a Kanisayi Törökök egynéhány uttal, rablá-
sokkal, égetésekkel, Dráva Muraközben fok karokat tettek.
Továbbá, ebben az esztendőben fok fő Ur hala meg Ma-
gyar Országba.

Zriny Miklós meg hala Csáktornyába, Martiusnak 24. napján:
Thurzó Sztaniszló a Palatin^o, meg hala Majusnak 1. napján:
Batthyáni Ferencz meg hala hertelen való halallal Szolo-
nokban, Septembernek 13. napján.

Szécsi Györgyöt, a maga szolgálai éjjele aluvó helyében az
ágyban altal lövék és meg ölék Istennek igaz ítélési szerént, az ő
álhatatianságáért, mert ugyan kereskedik vala immár a Fejedel-
mek között való pártolkodással, hól az Császár párttyára hól
Bethlemére hayolván egynéhány szor.

Erdődi Sigmond rablani mene, kitt a Törökök készen
vártak, és mikor immár a rablásból visszsa tért volna. Zriny Vá-
ránal egy igen erős szoroson a Törökök meg ütek, és meg ve-
rék őket, holott Kralics Mátyást az ő Capitányját elevenen el
fogák. Ebben a harczban ő maga Erdődi Sigmond igen Vitézül
forgolódot, mert lováról a gyalogok köziben ugordván, igen
biztattá és batorétotta őket de héyába, az utan lovonnis igé har-
czola a Törökökkel. Vegre meg ölék alatta a lovát, kik közzül
egy köz paripán nehezé jöhetet el. E' lén Aprilisnek 29. napján.

Azután csak hamar Erdődi Sigmondnak a szolgálai ismét
rablani menének, kiket valami Török Pribégek, el arulának a
Töröknek, és készen Várván őket meg ütközének vélek; és
és nóhá nagy későre meg verék őket. De igen álhatatassan Vitéz-
kédtek, úgy hogy a harcz helen fok fő Török esék halva, azok
mellet három anny Törökis veszet el e' mennyen ezek közzül
veszték, mert sötét éjjeelig tartot a harcz köztök. Ott eset el hal-
va Kralics Miklós, annak a Kralics Matyásnak a fia Kiről csak
másta emlékezénk. E' lön Juliusnak 2. napján.

Török Császár között és Ferdinánd Császár között, Komá-
romba a Frigyet fokágy tractáltak.

Ferdinánd Császár, Magyar Országának Gyűlést hirdete
Sopronba, hová egybe gyűlének az Urak és.

Eszterhási Miklóst választak Magyar Orzági Palatinusá,
Októbernek 25. napján ugyan azon Gyűlésben..

ANNO 1625.

XLIII. FERDINAND ezen neven harmadik, a' második Fer-
dinánd Császárnak a' fia Apyanak akarattyából vá-
lasztaték és Coronáztaték Magyar Orzági Királlyá Sopronba,
ideyének 16. esztendőjében, é' len Decembernek 8. napján, az
az Bódogh Afiszony fogantatása napján. De Apyának élteben
nem lézen birodalma az Országon.

Idé azért helyhezerté, ezeknek a' folyúl meg irt Austria Her-
czegekből lett Magyar Ország Királyoknak Geneológáyokat, ho-
gy abból az Olvasó jobba meg érese a' Históriát, ki a' Philóp Cas-
telorok, az első Maximilián Császár fiacul kezd vén, így találcatik.

PHILIPPUS CASTILIÆ REX

ARCHIDUX AUSTRIÆ

Carolus V. Imperator & Rex Hisp: Ferdinandus Imperator

II. Philippus Rex Hisp: & Rex Hungariæ

III. Philippus Rex Hisp: qui

IV. Philippus Rex Hisp:

Maximilianum Imp: Ferdinand: Carolum:

& Regem Hung: Duc: Tyrol: Duc: Stir:
qui

Rudol: Imp: Ernest: Matth: Imp: Maximil: Albert: & Vencslau

& Reg: Hung: & Reg: Hung:

Carolus Dux Scyriæ

qui

II. Ferdinandum Imp: Maximil: Leopol: Carol.

& Reg: Hungariæ.

qui

III. Ferdinandum

Carolum.

Reg: Hungariæ

ANNO 1626.

Bethlen Gábor, hozá magának feleségül a' Kata Aszfzont,
a' Brändeburgi Elector Herczeg Leányát, Februariusnak
22. napján.

Itt immár nagy örömmel véget akarok vala vetni iráfom-
ban, remélvén aztot, hogy e' maſtani uy és iffiu Kiralyunknak
ideyébé, az ő szerencséjével kívánt békeſségbe, ſzép csöndefz és
bátorságos állapotban élheſünk és maradhaſunk meg Orſzá-
gunkban. De ime az irégy Eordög, ki a' békeſséget, és csöndefz-
séget eleyrül fogvá minden üdöben ellenzette, az őſzközi ál-
tal, uijobban való viſſza vonyáſokat, és haboruságokat inditá
és támaſzta föl a' köröſztyén Fejedelmek között.

Mert a' Lutor és a' Calviniſta Fejedelmek látván azt, Ferdi-
nánd Csáfzár minémű nagy hatalmat és győzödelmet vett lé-
gyen raytok az Imperiomban, igen meg remülének rayta, fél-
vén azon, hogy az egész Imperiomból az ő tévölgeſeket ki tiſz-
téttya és ſemmivé téſzi a' Csáfzár. Azért el mult eſztendőben
az Angliay, a' Dániay, és Svéciai Királyok, a' Velencſéſek, és
Bethlen Gábor uijobban egybe eſküvének, és halbatatlan nagy
és erös ſzövétſéget és kötést csinálnak egymás között, a' vé-
gre, hogy minden erejekkel és tehetségeikkel Ferdinánd Csáfzár
ellen támadgyanak, hogy avval a' Csáfzárt meg győzhéſék és
hatalmat véheſſenek rayta. De hejában lén minden tanácſok és
igyekezetek, mert nincſen Iſten ellen tanács, és az igaz Iſten lát-
ván Ferdinánd Csáfzárnak igaz igy, ſzem látomáſt, hadakozik
vala ellenek, mellette, és valamint régenten a' Babilon Tornyá
építőynek tanácſokat hogy az Iſten ſemmivétévé, ugy ezekne-
kis minden tanacſokat és végezéſeket csodallatoffan, de igen ir-
galmaſſan és kegyelmeſſen mind föl forditá és eſzeket veſzté,
sört, a' minémű vermet néki aſnak vala, abban őket eyté.

A' fölső Auſtryába nagy pór had támadot vala föl a' Csáfzár
ellé, kik között titkon fő Urak, és Nemeſſé kis lappangottak és ot
egynehány váraſt megis vettek vala, Lintzetis a' fő váraſt meg
ſzál.

szállották, és azt erőssen vitattyak vala, De ezeket a' Császárszár, hada kevés erővel. Kétszeris hamar egymás után igen megveré és eloszlata.

Ezenközben Zrinyi Györgyöt a' Horvát Országai Bánt, a' Császárszár Imperiomba bocsátá ezer lovon való Katonával, az ott való hadnak segítségére Bolestáner Herczeg mellé, ki ez egész esztendőben mind mellette hadakozot. Zrinyivel azért ezek a' Hadnagyk voltak odá Bakács Farkas, Dovolich György, Eorfi Sigmond, és Mikulics László, ezek az ő maga öt száz lovásfi között, mindenik száz lovon való Katonának volt Hadnaggya. Az Orehóczi Ferencz öt száz lovásfi között pedig Orehóczi László, Orehóczi Gáspár, és Parhachich János, ez is mindenik száz száz Katonának volt Hadnaggya, kikkel Thót Országból és Horvát Országból sok fő emberek és iffiu legények mentek föl.

A' Daniay Christiernus Király azért ideyén nagy erővel ki jöve Országból imperiomba, és ott sokáig hevere hényába hadával Táborbá. De végre a' Bavariay Maximilián Herczegnek fő hadi Generálisá és Marsalkia, a' jó, okos, és Isten féllő, Vitéz Ur, Munsur Joannes Hercules Comes a' Tilli, a' Daniay Királt egyszeris, mászor is csak hamar egymás után igen megveré, és minden hadát semmivé tévé, huzon nyolcz fal törő Agyuyát minden hadakozó szerfzámával, és Táborával öszve el nyéré tőle, jóllehet ő maga a' Király igen vitéz módon forgolódot a' harczon, és sebben szaladotis el onnan. Ezek a' Vereségek, és győzedelmek csak hamar egymás után lének kitt értvén az ellenségnek több része, igen meg rémulének rayta.

A' Sveciay Királynak pedig az utát, a' Lengyel Országai Sigmond Király, úgy megallá, hogy a' hagyott és rendelt helre Silefiába, hová a' végezés szerént Bethlen Gáborral és a' Török segítségével, egyben köllött volna gyűlniék semmiképpen el nem jöheter, hanem meg köllött ténni hadával.

A' Livóniay Kozákok is a' Tatárokat fölötte igen megverék Lengyel Országba, kiket Bethlen Gábor a' végre bocsátot és rendelt.

rendelt vala Lengyel Országra, hogy azok myátt a' Lengyelek a' Sveciay Királynak ki jövésében akadécul ne lehetnek vólna.

BETHLEN GABORNAK HARMADIK

Támadásáról

ANNO 1626.

Bethlen Gábor azért ilyen Istentelenül indétá el, minden méltó ok nélkül, harmadszor való támadását Ferdinánd Császár ellen.

Es mivel hogy a' Buday Szoffi Mehmet Basa, Török Császárnal igen ellentartó vala, a' Ferdinánd Császárral szerzet békeférségnek föl bontásába, azért ötöt Bethlen Török Császárnak bé vádolá, ugy hogy ő a' Németeknek igen nagy baráttyok vólna, kitt értvén a' Császár, Budában meg főjtatá, Szoffi Mehmet Basát, és Bethlenek ajánlásából a' Bosznay Murtezán Basának adák a' Buday Basaságot.

A' Budayi Murtezán Basa azért a' Ferdinánd Császárral való békeférséget Bethlen akaratttyából mingyarást föl bontá, és elsőbennis, a' frigy ellen Nyitra tartományában huszon hatt falut raboltata és égettete el.

Ezenközben Mansfeld Ernest, annak a' jó Mansfeld Cárólnak ki Esztergamora' Törököktől meg vette vólt, (Kiról ide hátra, méltán böcsülletessen emlekezőnk) Záb, avvagy Fattyu Eocse Bethlennel lett végezése szerént, hertelenséggel egynehány Országokon által (Slesiaha, Morvaba, és onnan véletlenül Magyar Országba) bé jüve tizen öt ezer Némettel, kit Illésháfi Gáspár Bethlen hive, Trincsinnél a' Vágon békével által bocsára, onnan a' Bánya Várasokhoz szálla közeliéb Bethlenhez de onnand is bellyeb szálla hadával Bethlen tartományába, mert még Bethlen Gábor meg nem indult vólt Káfsából hadával.

Bolestáner János Herczeg Imperiomból a' Császár hadával nagy erővel, és igen szép haddal, mindenűt nyomában vala Mansfeldnek, és egynehány helen elérhette, s-megis verhette,

vólna

vólna ötöt, ha akarta vólna. De gubás ebnek fanas eb a' társa, egyik varju a' másikának nem váya ki szemeit. Bé érkezék Bolestáneris minden hadával mingyarást Mansfeld után Magyar Országba, és Gálgócznal szálla taborba, Kivel Zrinyi Györgyis a' Bán, aző hadával, mindenüt véle vala, és mellette igen Vitézül és dicséretessen viselte magát. Ez olly erős had vala, hogy miotától fogva az Ausztriai Fejedelmek birják Magyar Országot, soha Magyar Országban illyen szép és erős hadak Török ellen nem vólt, úgy hogy ő magával is a' Török Császárral szabadon megűtközhetek vólna, mert csak lovas fegyveresseis Magyar nélkül huszó hat ezer vólt, gyalogia pedig negyvé ezer. De héyába való a' jó had, mikor Kabola a' Vezére (régi Magyar szó ez) Eszterházi Miklósis a' Palatinus a' Magyar haddal oda jűve Bolestáner mellé.

Azonbá a' Buday Murtezán Basa, kivel a' Boszniai Törökökis véle vóltak, Bethlén akarattyából Nógrádot Eszterhási Pálra a' Palatinus Eoccsére teá szállá, és azt erőssé vitatá, azért Bolestáner a' Palatinussal el menének Nógradnak segítségére, De meg nem várá őket a' Basa, hané népenek nagy kárával el szálla alóla. Ez így lévén Bolestáneris viszsa szálla hadával Ersek Uyvárhoz.

Bethlén Gáboris érkezék aző hadával, és a' Budai Murtezán Basával egyűvé szállá Táborba, kivel egyűt Palánkhoz jűve, a' végre, hogy a' Császár hadával Bolestánerrel derékképpen megűtközzenek Bolestáneris a' Palatinussal eleibe jűvének, és ott ökis szembe szállának Bethlennel, sok szép és erős seregekben viadalhoz rendelvén a' hadat. De mihelyen meg látá Bethlén a' Német hadat, azon helyt főlette igen el yede és el rémülé tőlök mind a' Törökökkel egyetemben, annyira, hogy nem tud vala mihez kapni, és immar mind Török Magyar hada futó félbe vala, hané az álnok ember, Róka bőrrel fordértá ki a' ködment, és mingyarást követeket küldé Bolestánerhez és a' Palatinushoz illyen csalárdsággal: hofi nem jött vólna mastá a' Császár ellen, úgy mint ellenség, hané látván Magyar Országna a' Török myát

való veszedelmét, azért jött, hogy ő Ferdinánd Császár között és Török Császár között békeséget szerezzen, és hogy arra ő neki a Török Császártul tellyes hatalma vagyon azért kéri őket, hogy bátor csak harmad napig av vagy ha tovább né akaryák, ottá csak másod napig legyenek mind a' kétfelől békeséggel, és ő mindé bizonnyal a' két Császár között békeséget szerez. De a' Palatinus tudván Bethlennek ravaszságát, igen kéri és inti vala Bolestánért, hogy ne higgyé neki, mert ő csak csavarog és Csigankodik, hané ugyá derékképpé meg ütközzék véle, kire az Istentelen ember azt felelte vala a' Palatinusnak, hogy ha nyilván tudna aztot, hogy aző nap Constánczinápolit meg vehetnéis a' Törököktül, de ő né akarja az ütközetet és viadalt (minemű szó lett légvé ez azt mire érthetni, ám tegienek az eszes emberek ítéletet felőle) tudom azt, hogy ha Magyar Urtul hallottak volna illyé szót meg tudnák a' Németek azt magyarázni és ítélni. Aző közbé a' Bethlé követi addég futkosának idestova köztök, hogy végre a' nap elenyésző felbe vala, azért Bolestáner másod napig való békeséget ada néki, és egy éjeltre mind az két fél Thaborba szálla. Bethlen Gábor ezt a' kívánt alkalmatosságot kaphatván, azon éjelt nagy csöndesen minden hadával föl czankozék, és mind a' Törökkel öszve el vakarodék onná háró melly földnire hátráb, kit Bolestáner más nap viradóra vén eszébe. Így jaczattatá meg a' nagy bölcs és okos hadakozó Németeket Bethlé Gábor.

Itt ha Ferdinánd Császárnak jó és okos hadviselő Vezére lett volna, egyuttal és fáratsággal mind Bethlé Gábort a' Törökökkel, mind Mansfeldet föl verhetre és semmivé tehetné volna, ahhoz akár mellik erős váratis a' Törököktül meg vehetet volna.

Bethlé Gábor mind aző által ísmét Táborba szálla Lévához a' Törökökkel, hova Mansfeld is aző badával mellie érkezék.

Bolestáner Nagy Szombathoz szálla hadával, és mind az egész erős tégig ott hevere népével. Edes házánkat Magyar Országot harmincz mély földnire, mind föl prádála, és azt szörnyé el

pufz-

pusztetá, halhatatlá nagy Istelenségeket cselekedvő beñe, az Isté-
telen ember, mellyeket a' szemérő mjátt meg sem írhatni. De né
szenveté el a' boszszu álló igaz Isté azt nekik, mert iszonyú nagy
Dógh halált bocsáta rejáio, ki mjátt hufzon őt ezer emberénél
tőb hala meg. Végre onnā viszsa Slesziaba és Morvába vivé ha-
dát telelni. Ezta' Bolestáner Herczeget, az ő Istentelē nagy, és hal-
hatatlá kegyetlenségiért, méltábbá köllene Hóhér Herczegnek,
avvagy Golgenstánernek, hogy né mint valami bősűlletes nev-
vel nevezni, mert csak az emberek akasztásában, és vesztésében
gyönyörködik vala.

Bethlen Gáboris a' Törökökkel haza mene telelni.

Mansfeld Ernest immár né tud vala hová leñi mert a' Császár
népe minden felől reá vigyáz vala, melyre menne viszsa. Azért
mindé Algyuit, és Taraszkut a' Budai Basának adá, hādának egy
része Bethlennél marada, soka el halának benne, soká Török-
kéis lének közzűlők, ő maga Budara mene, onnā Horvát Orszá-
gon, és Dalmatián által (a' Töröktartománján) Velencébe akar
vala menni, de utában Bosznyában meg hala. Így lén vége Mans-
feldnekis.

A' jó Zrinyi György a' Horvát Országi Bán, Kiről csak ennek
ellőtteis egynéhany helen, méltán nagy bősűlletesé emleke-
zénk, meg betegedék, és 18. napján Decembernek Posonbā meg
hala, Iffiuságának és előmentének szintén virágzó idejében. Ugy
mint életének hufzon nyólczadik esztendejében, Országunknak
nagy kárával, mert immáris regē követi vala jó vitéz eleinek ny-
omkodik, jó híreket nevekét és bizonyára ha tovább élhetet volna
fogyatkozot házáknak és nemzetségünknek fölőtte, hasznosan
szolgált volna, ki felől mindenek igen nagy jó reménségbe valá-
nak. Temettetet Dráva Mura. kö. ben, a' Remete Barátok Ca-
lastrómában sz: Ilonábā Septembernek ötödik napján elég szép
cseremóniával, és méltóságához illendő pompával. Két szép kis
fiacskája maradot Miklós, és Péter, kikből nevellyen Jsten jó
Urakat.

Meg

Még ezek egymással a' Dunán tul így veszekednek vala addég
a' Kanisai Törökök a' Mura mellékét Murai Szombatig, és Raba
mellékét Sz: Gothárdig, egynéhány uttal el rablak el égeték és va-
lamikor akarták szabadgyában jártak oda sohón senki nē állott
ellenek, honnan száptalan köresztyén rabot hordottak el.

A' Győri Királyképe Prainer János, és Nádasdi Pál az Ország
hadnagya, Székes Fejér-Vár felől, Somogyságban a' Rácokat
el rablák, honnan sok rabot és barmot hoztak el.

A' Thót Országi végbelickis sokat rablának a' Török biro-
dalomban.

Ez alatt Pofonban, azután Bécsben, végre Komáromban a' bé-
késéget igen trasztalak, egy felől Török Császár között, és Be-
thlen Gábor között, máffelől Ferdinánd Császár között egész
télen, és következő Nyáron.

Ebben az esztendőbē Kazul Bafa Babilónia alatt, a' Török Csá-
zár erejét másodszor ismét igē meg veré, Táborát, és mindē ha-
dakozó szerfzámat el nyeré. És mint hogy Török Császárnak oda
bé ilyen nagy és erős ellenségi valának, nem lett volna néki
fémmi kedve, a' mi Császárukkal való frigyét föl bontani, és ide-
reánk hadakozni, ha Bethlen Gábor nem untatta és nem
sollicitálta volna őtet. Amen. 1626.

9.

